De druivenplukkers

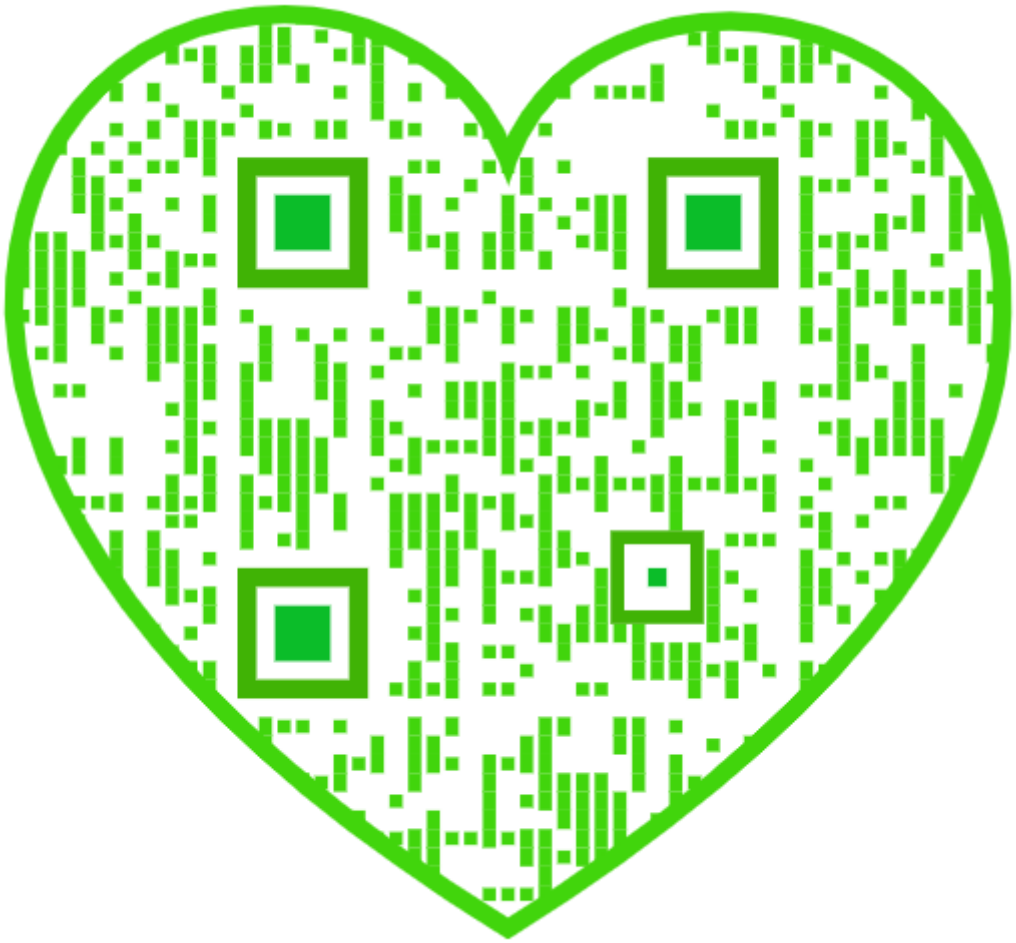
A. den Doolaard

bron
A. den Doolaard, *De druivenplukkers*. Em. Querido's Uitgevers-mij, Amsterdam 1931

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/dool001drui01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

Voor Daisy

André met het woeste oog

In het voorjaar, toen aan de overlaat van de beek langs de oude kleppermolen de ijskegels elken dag bij ritsen afbraken in het water, nam Vladja afscheid van zijn vader die grommend achterbleef. Achter alle venstergaten van de houten huizen stonden gezichten hem na te kijken. Toen hij aan de ingang van het dorp, waar het blauwgeschilderde bord met ‘Stôla’ stond, de laatste gans had hooren snateren, wist hij dat het voorbij was, en dat hij nu aan een andere wereld toebehoorde, die hij nog niet kende, maar waar hij veel geld zou verdienen, om dan na een jaar of wat terug te komen en zes koeien te koopen. De burgemeester had hem een brief meegegeven die de schoolmeester in Poprad voor hem geschreven had in de taal van het land waar hij naar toeging; het heette Burgundska en er werkten veel andere Slowaken, Tsjechen en ook Polen. In de brief stond, dat hij alle landbouwwerk kende, degelijk en oppassend was en ook heel sterk. Alleen van het laatste was hij zelf overtuigd; toen hij een heel eind voorbij het Zigeunerdorp lang tegen een dun berkenboompje geleund had om door zijn tranen naar de Hooge Tatra te kijken, trok hij het boompje met een hand omver, en kraakte het door tot het als een kapotte zweep aan de wegkant lag. Daarna voelde hij zich veel lichter en liep fluitend de beek langs dalwaarts, waar de rookwolken van de trein wit tegen de Kleine Tatra wolkten. Ze woeien oostwaarts, en de wind moest dus uit het land komen waar hij heenging.

Hij vond dat een goed teeken, en toen hij achter een beslagen ruit in de warme trein zat, soesde hij opgeruimd een uur lang, tot hij opeens met zijn witte mouw de waas van het raam veegde en geen bergen meer zag. Op de heuvelachtige akkers lag de sneeuw in grauwe plekken te smelten en dat maakte hem zoo droevig dat hij niet kaartspelen wou met de anderen, die hem toch al vreemd aankeken omdat hij zijn Zondagsplunje droeg: een nieuwe witwollen broek, een wit hemd met rood polsborduursel, een groenblauw vest met roode wolranden en veel koperen knoopjes, en een kleurige halsdoek. In de groote zak, die hij bij het station Lucivna had opgepikt, zat zijn blauwe plunje, die hij ook in Moravië gedragen had, maar dat ging niemand aan. Ze mochten best denken dat hij naar de bruiloft van een familielid ging, in Orawa of waar dan ook; wanneer ze lastig werden zou hij ze wel in een hoekje drukken.

Opeens merkte hij, dat hij zijn tranen af moest vegen en zijn neus snuiten, en hij schaamde zich zoo dat hij niet eens woedend werd toen er een tergend lachte. De rest van de reis was hij muisstil.

Midden in Bourgondië ligt de oude heerlijkheid Changey. 45 H.A. hooge grond, rond de grijze gebouwen van de boerderij met zijn oprijlaan, halfronde hofpoort en binnenplaats. Rond de binnenplaats staan de stallen, het arbeiders-

logies en het witte heerenhuis; en daarom was er ook geen mesthoop op de hof, want de vrouw van den gierigen patroon vond dit niet netjes staan wanneer zij gasten kreeg. De patroon, een grijs gebocheld heertje, die voor tijdverdrijf de mooiste plaats van het brandende Bourgondië door roofbouw uitputte, was het daar heelemaal niet mee eens, maar iets zeggen dorst hij niet, want het geld was van haar.

Daar werkten zij met z'n zevenen: Monsieur Badou, de chef, die in een huisje naast de moestuin woonde en dien ze allemaal haatten omdat hij water in de wijn deed, maar tegen wien niets te beginnen viel omdat hij een erfstuk was van de vader zaliger van mevrouw, die aan het sterfbed had moeten beloven den ouden tuinman aan te houden; de kleine Pierre, die uit Talant kwam, een half uur van Changey vandaan en zestien jaar was en al heel sterk van stuk; Philippe de Zwitsersche koeherder; de student; Henri de chauffeur, die meteen voor alle andere machines zorgde, maar het meest voor zijn eigen motorfiets; André, de eenoogige voorwerker, die van Louis Philippe afstamde, volgens zijn eigen zeggen tenminste, en Lucienne, zijn maîtresse, die de arbeidershuishouding deed, en het eten kookte. Veel werk had zij er niet mee, want de patroon en zijn vrouw waren uiterst bang, dat de arbeiders zouden vervetten, een vrees die ook gold voor de paarden en de grond; daarom kreeg de grond geen kunstmest, en de arbeiders

en de paarden geen spek in de soep en geen haver; allemaal dingen, die op een gewone boerderij met een groote mesthoop op de hof ongehoord zijn.

Op een Juliavond was de student aan de poort gekomen. Hij had zware handen, die op die van een stoker leken, met overal haar erop. Zijn papieren waren in orde, en omdat het niet meer regende had de patroon extra volk noodig voor het binnenhalen. De stoker had een versleten blauwe broek aan en een jasje met jagersknoopen, en vertelde dat hij student in de landbouw kunde was, waarna hij zijn hoofd weer naar het leege soepbord vallen liet, waarvan hij somber de gebarsten bodem bestaarde. Ze lachten allemaal, behalve André, die goedkeurend knikte, naar de student toeging en zijn handen bekeek. Er zat eelt op, maar alleen onder de buiging der bovenkootjes, onder elk der vier vingers een kussentje en een zwarte plek midden op de handpalm. Voor de rest waren ze zacht en gaaf. - En vertel me nu gauw, wat voor mest de rogge op deze hooge grond noodig heeft - zei André met een grafstem. - Thomasslakkenmeel - antwoordde de student verbaasd. André draaide zich om naar de anderen. - Lachen jullie niet meer, hondevolk - zei hij langzaam, - de jongen weet waarover hij spreekt. En voor kennis moet je altijd respect hebben. Volgende week, wanneer de Polack komt, mag je hem op z'n

hersens slaan wanneer hij vuil is of als een varken eet, zooals die vorige, maar anders laat je hem met rust. We hebben die vreemde kerels noodig. Ze komen met wagonladingen hier naar toe, en ze strooien ze over het land uit, omdat we anders de oogst niet binnenkrijgen. 'n Mooi volk zijn wij Franschen. We hebben allemaal de stedenziekte, en in de stad drinken we allemaal te veel apéro's om geld voor kinderen over te houden. Daarom lijkt het wel een toren van Babel hier - Polacken en Serven en Italianen, Bulgaren, Spanjaarden en Belgen, Duitschers, Tsjechen en Hottentotten, maar dat is niet waar. En je moet er allemaal maar vriendelijk voor zijn. Daar ben je trouwens mensch voor. En nu ga jij mee naar de hooge akker, student, de rogge in reken zetten. -

De patroon was een deftig heer, vond Vladja, alleen klein van stuk. Hij werkte natuurlijk zelf niet: hij droeg steedsche kleeren en een diamanten dasspeld. Zijn dochter, die naast hem zat in de auto, waarmee ze naar de boerderij reden, was niet zoo mooi en groot als Ruzena, uit Strba, maar dat was ook het mooiste meisje uit de streek. Alleen was dit meisje heel licht gekleed, en het gaf Vladja aangename rillingen in de beenen. Hij besloot manhaftig haar niet aan te kijken. Hij was gekomen om te werken en geld te verdienen, en hij wou geen geschiedenissen met vrouwen hebben.

Vladja vond het huis mooi en groot, maar de stallen klein. Hij stond midden op de hof te kijken, toen de patroon hen beval naar het arbeidershuis te gaan om wat te eten, en dan direct naar de lage akker, die hij over de muur heen zien kon, om te helpen opsteken.

Hij deed de keukendeur open, en stapte zachtjes naar binnen. Er stond soep op 't vuur, op de houten tafels glommen witte borden, maar de keukenmeid was er niet. Vladja liep geruischloos rond: hij was nog vreemd hier. Het zag er niet beter en niet slechter uit dan in vorige boerderijen. De muren waren groezelig en de soep rook niet erg vet. Gelukkig dat hij geen contract voor een jaar gemaakt had.

Ineens hoorde hij lachen. Achter in het halfdonker ging een deur open, en er kwamen een man en een vrouw te voorschijn. Vladja was ontsteld en zij schenen het ook. De man was klein en had een soort spitse vossenkop en heel zachte paardeoogen, net als de Zigeuners in Stôla. Rond zijn kin hingen haarslierten. Vladja kon aan hun gezichten zien dat zij elkaar gezoend hadden. Vooral de vrouw was erg rood. Vladja vond dat ze op een konijntje leek. Dit was nu eindelijk een meisje dat mooier was dan Ruzena. Ze had heel zacht donker haar en al haar bewegingen gleden lenig als water. Vladja wendde zich wijdbeens af, en plantte zijn vuisten in zijn broekzakken. Hij dacht zich in hoe het zijn zou, wanneer ze haar armen rond zijn hals zou slaan. Maar in-

eens schudde hij zich heftig als een hond die uit het water komt en ging beteuterd zitten: hij wou geen geschiedenissen met vrouwen hebben, al kon hij natuurlijk dat kleine mannetje die vrouw best afgappen. Het zou gemakkelijk wezen als het stelen van een konijntje. Maar hij mocht niet. Hij at zwijgend een stuk brood met worst, dronk een paar slokken wijn, en stond toen op om in de stal een vork te gaan zoeken. Terwijl hij de deur dichtdeed keerde hij zich niet om, want hij voelde, dat ze achter zijn rug elkaar al weer zoenden.

- Het is warm - zei Vladja voor de tweede maal. Hij stak zijn vork in de grond en veegde het zweet uit zijn oogen. Hij zei het meer om iets te zeggen, en ook omdat hij er trotsch op was dat hij goed Fransch spreken kon en dat aan de anderen toonen wou.

- We hebben de zon, we hebben de wijn, we kunnen rooken wanneer we willen, en jij klaagt erover dat je je vet uitzweet? Ondankbare hond, je verdient dat ik je op mijn vork prik. Waarachtig, ik doe het, ik braad je in de zon, luie vetbout, tot de olie van je botten op het dak van het kasteel druipt. Ontevreden ben jij? Een doodklap kan je krijgen! Dank God, dat het zweet in je oogen loopt! -

André met het woeste oog veegde met zijn roode zakdoek zijn voorhoofd af, waar het zweet de roode rimpels als gootjes gebruikte, spuwde op de stoppels, gromde goedkeurend over zijn

schouders naar de zon, die als een heete rasp over hun nekken gleed, en ging door met het opsteken van de rogge. Toen de reek omhooggewipt was, en de kleine Pierre de garven in breede rijen over de buitenstutsels van de kar geschikt had, wierp André Vladja een van zijn woeste blikken toe, loenschte met zijn bloedroode rechter oogkas hulpeloos naar de zon, en gromde: - Vooruit, en nu precies een meter van de volgende opper vandaan, wanneer 't een halve meter is, kost het je een flesch wijn, haha! - Vladja liep naar de kop van het voorste paard, pakte het bij het hoofdstel en schreeuwde: - huuu! - Het driespan viel in de zeelen, en sleurde de kar over de harde aardbonken. De volgende reek: Vladja gaf een schreeuw en liet zijn tong trillen: - Hooo-rr! - César de bles, die veel minder trok dan de anderen, stond het eerst. André loerde met zijn woest oog weer in Vladja's richting en prikte opeens blindelings in de eerste garf, die hij met een zwaai tegen de zon mikte. Meteen wentelde hij de vork in zijn hand om, zoodat Pierre zonder moeite de bos van de blinkende tanden kon trekken. Twaalf maal prikte André de vork in de hoop, en telkens gromde hij in Vladja's richting. Vladja werd er benauwd onder. André had hem bevolen de laatste oppers voor hem te laten, omdat Pierre anders te snel schikken moest. Hij keek nu maar rond om niet naar André te hoeven kijken. Hij staarde naar een vage windstreep boven de Mont Afrique, de

hoogste heuvel van de Côte d'or; dat was het Oosten, en het mooie weer hield dus aan; naar de huizen van Talant, die boven op hun steile leemheuvel in de zon lagen te bakken; naar de koele boerderij achter zijn rug, wit tusschen de kastanje's die als groote groene dotten tegen de heuvel opkropen, tot zij ineens recht omhoogschoten; want nu waren het dennen, die kleiner en kleiner werden naar de wenkbrauw van de heuvel toe, waar enkel wat stekelgras en brem tegen de blauwe hemel woei; waarin de zon nijdig en vervaarlijk op uitkijk stond, en op alles met dezelfde woede neerprikte, op boomen, huizen, dieren en menschen, als André op het heete koren. De zon was André in het honderdduizendmillioen maal vergroot; ook de zon had één oog dat woest loerde en flikkerde, een oog waarin niemand kon staren zonder bange vrees.

Ze waren aan het einde van de voor. André spande het touw over de lading en Vladja liet de paarden draaien: - Venez ici, allo César! - Ze hielden alle drie de koppen scheef en lieten zich met schuimende bekken in het tuig vallen. Hun hoeven sloegen in de klonten, de aderen in hun achterbeenen werden dik onder de bruine huid, de kar kraakte, Vladja striemde de zweep door de lucht, zoodat hun koppen omhoogvlogen; het voorste stel wielen groef een driehoek in de aarde: het gevaarte stond.

- Slaan! - brulde André, - zie je niet dat César het vertikt? - Vladja sloeg, ze brulden

alle drie: - Huuu! -, er trokken rimpelingen over César's huid, de scherpe enkels der achterpooten bibberden heen en weer, al het leerwerk rekte, dezweep knalde voor hun hijgende bekken. Waren het de paarden die kraakten, of de kar?

Het koren waggelde, de kleine Pierre hield zich vast van het lachen, af en toe viel zijn mond van schrik open wanneer de kar erg scheef ging. Maar de voorwielen bleven in hun driehoek, die steeds dieper werd.

André werd wild. Het zweet liep in zijn paarse hemd, waarvan de schouder aan flarden hing. Hij gooide de haken van César's zeelen los, rukte het paard aan het bit vooruit, en dreef het al zweepslaand in een cirkel rond. - Snap je niet, dat je werken moet? ook al geeft je baas je niet te eten? Pats! Ik werk toch ook? Ik zweet toch minstens tienmaal zooveel als jij? Pats! Wanneer je haver kreeg, zooals elk paard Pats! bij elke behoorlijke boer midden in de oogsttijd dan zou jij nog niet werken, want jij bent een deugniet. Pats! Pats! Ga jij met die jonge karrevoerder uit rijden, die is ook vies van hard werken, God loone jullie allebei met een eeuwige binnenbrand! Met je knieën in de mest moet je God danken, dat je vrij over het veld baggeren mag! -

Hij duwde de hengst, die met weggerolde schrikoogen naar omhoog loenschte, weer voor de twee anderen, en gooide de haken weer in de ringen. - En nu vooruit! - César trok nu zooals het

hoorde, ze legden een stuk plank onder het voorwiel en een steen achter de achterwielen, en in een oogwenk was de kar los. André streek César over zijn snuit: - Jij bent een best beest, maar je baas, o! als ik die eens tusschen mijn vuisten heen en weer kon rollen... Jongens, 't is tien uur, vort met de kar, de leverpastei staat klaar, hahaha!! En een beetje vlug, Pierre, er komen wolken op! - - Ga mee! - zei André tot Vladja, die naar de kleine zwarte wolk boven het verre kasteel van Fontaine stond te kijken, - ik moet Henri zijn morgenbrood brengen. Hij maait aan de andere kant van de straatweg. Je hebt hem nog niet gezien. Van mij ben je zeker al geschrokken, al ben jij een kop grooter dan ik; voor hem hoef je niet bang te zijn. 't Is een brave jongen, al is hij doodsbenauwd voor de patroon. Zoo benauwd is-tie, dat hij niet weg durft te loopen, al kan hij een halve dag hier vandaan een veel betere baan krijgen. 't Is een rare vent. Zijn kin zit waar een ander zijn boordeknoopje heeft. Een krachtpatser is hij niet, maar hij is gek op de paarden. Hij haalt er veel meer uit dan ik. Ik ben te woest. Ik ben benieuwd wat mijn vrouw voor ons te bikken gekregen heeft. Wee je gebeente als je je niet keurig gedraagt waar zij bij is. -

Vladja bleef staan. - Dat meisje in de keuken, met dat donkere haar, is dat jouw vrouw?... zei hij aarzelend.

- Is daar wat bijzonders aan? - zei André. - We passen bij elkaar. Ik heb haar aan de weg

gevonden. Je dacht zeker dat ik een behoorlijk arbeider was? Mis mannetje, een stuk Zigeuner ben ik. Reiziger in naaimachine's ben ik geweest, en steenhouwer, en van alles meer wat je niet aangaat. -

Terwijl Pierre met knallende kreten de drie paarden over het bonkerige karrespoor joeg, liepen ze langzaam de wei door, recht op de pruimeboompjes toe, die vlak achter de muur van de boerderij langs de stoffige weg stonden. André gaf er een schop tegen: - Daar, voor jou, eet dat vast vooruit, want veel te bikken krijg je niet. - Vladja bukte zich, stak de drie gevallen pruimen in zijn mond, zwaaide zich toen omhoog naar de laagste tak en plukte er nog vijf af. Toen was het boompje leeg, zooals de andere.

Terwijl hij achter André aanliepen en langzaam de pitten in zijn mond rondmaalde had hij opeens sombere gedachten. Moest hij niet tegen André zeggen, dat de kerel met de vossenkop zijn vrouw gezoend had? Maar ik, Vladja, ik heb ook schuldige gedachten met haar gehad, en ik ben dus even slecht als die ander... De wolken worden grooter, we konden wel eens onweer krijgen.

Ze slenterden langs de fontein omlaag naar het arbeiderslogies. De vage schaduw van André wandelde met hem mee over de strootjes, de keien en de gedroogde koedrollen. Vlak voor de deur bleef hij staan in het valsche licht dat onder

een wolk vandaanschoot. Maar inplaats van naar binnen te gaan, liet hij ineens de deurknop los en leunde tegen de brokkelige muur. Vladja schrok. De rimpels op André's voorhoofd waren vuurrood, en zijn hand schoof zenuwachtig in zijn broekzak heen en weer. - Wat is er? - vroeg Vladja. Het licht blonk tegen André's gele tanden, die hij met geen macht ter wereld van elkaar scheen te kunnen krijgen. Hij keek strak naar de duiven die op het bouwvallige dak van de kleine schuur zaten. Eindelijk zei hij stamelend: - De patroon moet - dat dak laten repareeren - anders - gebeuren er ongelukken. - Vladja ging naar binnen. Aan tafel zaten twee mannen die hij niet kende. Ze knikten toen hij zei dat hij Vladja heette en gingen door met soep slurpen. Lucienne stond bij het vuur en strooide zout in het eten. Er lag een spel kaarten op tafel. Vladja ging zitten. Hij hoorde André binnenkomen, maar dorst niet om te kijken. Lucienne draaide zich om en veegde tweemaal haar handen aan haar schort af. - Er is hier een Zigeunervrouw geweest - zei ze snel. Vladja keek tersluiks naar Henri. Zijn gezicht was verborgen achter het soepbord dat hij vaardig aan het schoonlikken was. Toen hij het neerzette zag Vladja opeens duidelijk, dat hij heelemaal geen kin had, enkel een paar bobbels met haarsprieten. - De ketting van den Deering was losgeschoten - vertelde Henri met zijn hooge stem, terwijl hij Vladja vriendelijk aankeek. Vladja

werd verlegen en schonk zich wijn in. Hij kauwde zwijgend en dorst niet op te zien. Hij dacht zoo strak mogelijk aan Ruzena en hoorde maar half wat André en Henri zeiden. Opeens stond Henri haastig op en verdween op een drafje. Vladja voelde dat hij schaamrood voor zich keek alsof hij iets slechts gedaan had. De zon was nu heelemaal weg en de wolken moesten ook boven Changey hangen. André's zware stem zei: - Een mooie maaier is dat, die zijn paarden alleen laat, wanneer het zwaar weer wordt, en dat alleen, omdat hij honger heeft - bah! - Vladja hoorde, hoe André scherp zijn mes openknipte. Hij balde zijn vuisten, en meteen trilde hij, omdat er een vage bliksem door het zijraam viel. De donder rommelde zwak en meteen ademde hij vrijer. Hij keek naar André, die met zijn mes woest op het brood losstak: - Is dat eten voor een arbeider midden in de oogsttijd? De patroon denkt zeker, dat ik zijn schoonmoeder ben! Laat hij behoorlijk eten geven, dan heeft mijn vrouw tenminste wat te doen! Ah! regen! lucht! - Hij gooide zijn mes in de tafel, waar het trillend staan bleef, en leunde tegen de deurpost. Het rommelen bleef zwak: het onweer dreef in de verte voorbij. Vladja was blij toen hij weg kon om de kar te gaan afladen. Daarna gingen André, de student en hij rogge in reken zetten.

Ze waren nog geen kwartier bezig, of de patroon kwam op 10 pas afstand van de opper staan en

bestudeerde de student met zijn kleine scherpe oogjes. De student trok beurtelings zijn wenkbrauwen op, krulde smadelijk zijn mondhoeken, maar de patroon bleef staan. Toen de opper klaar was, ging hij er heen en trok de bovenste schoof recht. En ging weg, langzaam over de stoppels schuivend. De student vertrok zijn mond en haalde zijn schouders op. André trok hem achter een opper, en rolde rustig een cigaret. - Trek je niets van de patroon aan - zei hij kalm, - al staat hij er ook bij als Napoleon die de slapende schildwacht betrapt. De baas is niet geleerd, evenmin geestig en van landbouw weet hij heelemaal niets af. - Hij likte zijn cigaret dicht, en ging snel voort, terwijl hij naar de grond keek, waar een zwarte kever tusschen de stoppels kuierde: - Ik ben niet geestig, maar ik heb gelezen, en herlezen, ik heb nagedacht, ik weet wat ik weet, ik heb mezelf opgevoed, ik ken de klassieken. - Langzamerhand was hij overeindgekomen, en zwaaide met zijn armen in de lucht, alsof hij een verre kraaienzwerm wou neerslaan. - Je moet eens aan de patroon vragen, wie Théophile Gauthier is, of Victor Hugo! Hij denkt dat het cigarettenmerken zijn! Ken jij ‘Les Frères Corses’ van Dumas? Ken jij ‘Le père Goriot’ van Balzac? Keurig. Maar ken jij - hoe heet het ook weer - het is nu zeven jaar geleden - ‘Het huis Usher’ van Allan Poe? Niet? Dat dacht ik wel. Zie je nu dat ik belezen ben? Sla dat boek over, jongen, het is

over een somber huis, maar niet over het somberste, want dat ken alleen ik. - Hij schoof onrustig over de garf heen en weer. - Waar ik al die lectuur vandaan haal? Eens van mijn leven heb ik tijd gehad om te lezen, melkmuil die je bent, en toen heb ik het ook gedaan. En pak nu als de bliksem je griep, anders komt de patroon terug, en ik houd er niet van door mijn minderen aangeblaft te worden. -

Ze gingen door. Nu werkte Vladja met André, en de student maakte zijn reken alleen. Vladja gooide de schoven naar André, die ze netjes opstapelde. Af en toe keek hij naar de straatweg, waar een auto voortsnelde, en wierp zijn bos zoo onbesuisd, dat de aren naar alle kanten vlogen. André stapte dreigend op hem toe. Vlak voor Vladja bleef hij staan, en stak zijn vork in de droge grond. - Je kunt vloeken, je kunt zuipen, zooveel als je wilt, en ik doe mee. Maar op die manier met koren gooien, dat laat je. Weet je niet, versleten paardetuig, dat koren brood beteekent, en dat brood heilig is? -

Vladja stamelde: - Je hebt gelijk. Maar het is niet zoo'n groote zonde. Er zijn veel ergere. - André mikte de zeventiende schoof bovenop de zestien andere, die vier aan vier in kruisvorm lagen. - Wat weet jij daarvan? - riep hij smalend.

's Avonds liet hij zich naar de herberg meetroonen, hoewel hij vroeg naar bed wilde gaan om

heelemaal niets uit te geven, en gauw het geld voor de zes koeien bij elkaar te hebben. Daarom dronk hij weinig, hoewel het meisje in de herberg erg lief was. Maar hij keek voortdurend naar Lucienne, donker nadenkend hoe dat moest afloopen, wanneer André er achter kwam. André was door het dolle heen: hij sloeg de halzen van de flesschen, en dronk met groote teugen. - Ik word niet dronken - fluisterde hij vertrouwelijk tegen Vladja, ik heb vroeger drooggestaan, en ik moet minstens tien okshoofden inhalen. En honger heb ik ook. Hé daar, een casse-croute, met veel worst! - Vladja knikte en staarde naar Lucienne. Ze lachte, en dronk hem toe. Vladja begon er schik in te krijgen. André was toch dronken, en hij wist wel dat Vladja niets met zijn vrouw voor had, en Vladja kon dus beter met haar spelen dan Henri. Henri keek aldoor naar Lucienne's glas; opeens tilde Vladja het op en dronk het leeg.

- Moet jij uit het glas van mijn vrouw drinken? - Vladja schrok terug. André's gezonde oog was zoo woest en groot, dat Vladja dien blik niet kon uithouden. En ook als hij achteruitging bleef André's oog even dichtbij. Het was zooals die keer toen hij dronken geweest was in Lucivna en met zijn kop tegen de stallantaren had gehangen; hij had met armen en beenen geslagen, maar het venijnige licht bleef hem vlak onder zijn wenkbrauwen treiteren. En dwars door dat licht kwam André's stem: - Je kunt haar krij-

gen, Lucienne, ze is vrij. Wanneer ik voor de poort sta, en zij zegt: - André, ga opzij, ik wil weg - dan ga ik opzij. Maar wanneer jij aan haar hielen hangt, en je wilt ook voorbij, dan pak ik je bij je lurven, al ben je ook honderdmaal een kop grooter dan ik, en als je dan een kerel bent, dan krijg je niet de bibber in je skelet, maar je haalt je mes te voorschijn, en we regelen dat op de bekende manier. -

Vladja pakte André's polsen. - Je weet heel goed dat ik het bij ongeluk deed - zei hij ferm. André knikte goedig. - Ik geloof je, voor één keer. - Meteen knipte hij zijn mes open, en gooihet door de homp brood heen in de tafel. - Het is scherp! ik waarschuw iedereen van haar af te blijven! - Vladja lachte, hoe langer hoe harder, want hij zag dat Henri heel bleek geworden was, en hij wilde niet dat André het zien zou. Waarom heb ik André niet dadelijk alles verteld. Nu ben ik even erg als die vossekop. Nu moet ik verder zwijgen. Lach, Vladja, Lach! Denk dat je met Ruzena danst, dat je steeds wilder ronddraait. Is er nog wijn? Nooit krijg ik de zes koeien bij elkaar...

Na het avondeten drentelden ze naar buiten. De zon was al onder, maar de steenen rand van het paardenwed waarop ze gingen zitten was nog warm. De oude pereboom leunde triestig boven het groene water. André keek strak naar het getraliede keukenvenster, dat de maan in scherven terugkaatste.

De kwaje koe, die Philippe's fiets kapotgetrapt had, rinkelde aan haar ketting. André gromde, zwaaide zijn armen rond zich heen, alsof hij iets van zich wilde afschudden, en liep naar binnen. De seconde daarna zag Vladja zijn donker lichaam weer in de deuropening. De wijnflesch recht boven zijn mond glom in het maanlicht. Vladja smakte met zijn mond. André ging met een plof zitten, en schoof de flesch naar Vladja toe. - Drink. - Vladja schudde van neen. Het was zijn wijn niet, en hij wist dat André dadelijk daarop toch weer dorst zou hebben. André draaide langzaam zijn leege oogkas naar Vladja's kant. Vladja's vuisten beefden. Wanneer hij de halfronde bloedreep zag, was hij bang, hij wist niet waarom. - Wees blij, dat je zuipen kan! - schreeuwde André. Zijn stem was hard. Vladja voelde zich, alsof het maanlicht in rimpels over zijn rug kroop. Ineens vermande hij zich. - En rooken ook? En zweeten ook, nietwaar? - zei hij, terwijl hij zijn vuisten uit zijn warme broekzakken haalde. André hief langzaam zijn vuist op. Alleen Vladja zag het. In de stilte rinkelde de koe weer aan haar ketting. Philippe stond op. - Ik heb de staldeur open laten staan - zei hij. André knikte, en liet zijn vuist moedeloos vallen, terwijl hij minachtend snoof.

- Wat weet jij van het leven, jongen? - zei hij, terwijl hij dichter naar Vladja toeschoof. - - Ik zal je iets van het leven laten zien, bij avondlicht zie je het nog beter. - Hij streek een

lucifer af, die hij Vladja in de hand duwde. Het vlammetje brandde rustig in de warme nachtlucht. - Kijk naar mijn polsen; je hebt er misschien nooit op gelet. - Vladja keek. Onder de donkere polsharen door liepen twee roode groeven.

Vladja voelde zich ontroerd, alsof er een doode was in 't dorp, en de klokken luidden. - Hebben daar ijzers omgezeten? - fluisterde hij.

- Laat mijn pols los, - zei André ruw. - Zie je dan niet dat ik een cigaret wil rollen? Iedereen die vertellen gaat rolt toch een cigaret? - Hij zwikte zijn polsen los uit Vladja's harde greep, draaide met een hand een cigaret, spuwde een paar tabaksdraadjes uit en begon:

- Je moet dan weten, dat ik van mijn jeugd af aan gevochten heb. Dat doe je of je doet het niet. De een verkoopt konijnen, een tweede steelt, een derde zet ruiten in, en een vierde vecht. Die vierde was ik. In mijn vrije tijd dan. Want 's zomers was ik steenhouwer, maaier of marskramer, en 's winters in de fabriek. Suiker - katoen - cigaretten - auto's, alles heb ik gefabriceerd. Zoo gauw ik geld heb voor een nieuw glazen oog, laat ik kaartjes drukken: André Lanclume, Afstammeling der Fransche koningen. Grootindustrieel. - Ja jong, vroeger was ik anders dan nu. Geen rimpels in m'n voorhoofd, en inplaats van die lik menie boven m'n kaak een oog zooals je er geen in drie leeuwenkooien ziet, en een bos haar waar een paar

vrouwehanden heelemaal in verdwenen, en ik verzeker je, dat dat dikwijls gebeurde. Ik had ze bij dozijnen, de een na de ander natuurlijk, want aan veelwijverij waar ze in de beste kringen tegenwoordig zoo druk mee zijn, heb ik nooit gedaan. Ik heb me altijd gedragen als een Ridder van de Tafelronde. Wanneer een meid de vette plakharen van een typ van de Porte de la Villette liever had dan mijn heidensche krullebol, waar nog nooit een luis vaste voet in gekregen heeft, dan regelden we dat ‘à la fidèle’, met de mespunt, een doodenkele keer ook met de revolver. Vraag me niet naar vrouwenamen - er zijn er zooveel als kralen aan een rozenkrans, of sterren in een hoek van de hemel - ze blinken allemaal, en ze zijn allemaal mooi. Tot er een kwam, of liever terugkwam, die me m'n oog kostte, en twee roode strepen. Ik had ze op m'n mouwen, en kreeg ze rond mijn polsen.

't Was het tweede jaar van de oorlog. Ik zal je er niets van vertellen, want de boeken weten dat veel beter dan de oud-soldaten. In elk geval heb ik de rest van de oorlog harder voor mijn leven moeten vechten dan die maanden in de loopgraven. Maar daar straks over. Geef me een slok wijn, Vladja. Zuip niet alles alleen op. Ik meen het niet zoo hoor. Jij bent een beste kerel. De vent die me 't gevang inhielp was het niet. Hij verdiende haar niet. Al was ze ook honderdmaal afgezakt, ik hield van haar. Maar

ik raaskal. M'n verhaal loopt scheef als een paard dat een tobbe druiven leeggegeten heeft. Ik moet aan m'n snorren trekken om weer op 't pad te komen. En ik moet hard trekken, want je kunt als karrevoerder in diepe sporen raken.

Het was dus de vijftiende maand van de oorlog Ik ga naar het huis met de roode lantaren in Béthune en ik kom er doodsbleek uit. En dat wil wat zeggen wanneer je mijn geroosterde kop van toen gekend had. En bovendien, er was niets gebeurd... Wanneer je het eerste meisje dat je gehad hebt bij de eerste beste soldaat terugvindt dan voel je je net als wanneer je in je droom door een trein overreden wordt - je bent ergens kapot, maar je weet niet waar, en jezelf betasten durf je niet. De eerste vrouw, wier koude voeten je tusschen je dijen gewarmd hebt, dat beteekent wat in je leven. Ik had die liefde als heethoofd van twintig afgemaakt om een niets - en nu dacht ik natuurlijk dat zij zich uit wanhoop vanwege mij verslingerd had - zoo ijdel ben je als man nu eenmaal. Ik kreeg een aanval van berouw. Ik hoorde de granaten haast niet meer bersten - tusschen de kapotgescheurde boomstronken droomde ik van het Bois de Meudon, waar ik haar genomen had. Ik vloekte even venijnig als de mitrailleurs, en wanneer ik met de soepketels door de verbindingsloopgraaf liep, zwoer ik bij elke hoek dat ik haar zou trouwen wanneer ik de oorlog overleefde.

Drie dagen later was zij weg. Ik hoorde het van

een kameraad. Overgeplaatst naar de officierenkast! Ik was niet de eenige vrouwenlooper bij de compagnie. De luit had er ook slag van. Ik was een idioot. Ik hield hem voor een beste kerel, omdat hij veel met ons praatte, al was hij dan ook van hooge kom-af. Op een avond, toen ik in m'n eentje zat te sputteren, vertelde ik hem in een bui van vertrouwelijkheid alles. We dronken samen, maar hij had een veel nuchterder dronk over zich dan ik. Maar je begrijpt dat ik het daar niet bij liet. Wanneer ik eenmaal zedelijkheidsapostel word, dan is er geen houden meer aan. Ik zou en wou haar redden, trouwen, kinderen van haar hebben - en ik was er verliefd bij. En wanneer ik dat ben, dan kan Kant komen, en Spinoza, en Voltaire, en Petrus zelf - en me bewijzen dat ik ongelijk heb, maar ik schud van neen en denk aan haar, zoo strak als je dat met je trillende lichaam doen kan, wanneer de verrukking er doorheen blaast als een storm door de takken, zoodat je in de lucht grijpt om je vast te houden, net als een kerel die van een hooiwagen aftuimelt. Neen, neen, luitenantje, dat gaat zoo niet, dat meisje is van mij, en als je haar hebben wilt zal je om haar moeten vechten. Ik wist dat hij dien avond, 't was een week daarna, met haar slapen ging. Het kon. We waren in reserve gegaan, en dus een beetje vrijer dan onder 't vuur. Hij liep naar Béthune. Ik ook. Ik bleef op honderd meter achter hem zooals dat een mindere betaamt. Haha! Het hagelde, en we huiverden.

Ik wist, dat hij aan haar warme bed dacht. Toen we langs het kerkhof rechts van de weg kwamen, had ik wel willen schreeuwen: - Liggen! Loop niet door! Spaar je de moeite! - Want ik had den vorigen nacht gedroomd wat er gebeuren zou. Ik had de wacht opzij geduwd, en de kerel verdween alsof hij door de lucht werd opgezogen. Ik liep achter de luit aan de trap op, zonder lawaai, alsof ik zijn schaduw was. En daarom stond ik ook opeens tegelijk met hem in de kamer Inplaats van te gillen waaierde ze met haar handen, alsof ze ons allebei lucht wou toewuiven, terwijl ze zelf op stikken stond, zoo heet en rood werd haar gezicht. We vochten, rolden over de grond, sloegen er op los. Maar het was alsof overal watten waren: we vochten even geruischloos als twee vliegmachine's op tienduizend meter. Maar opeens vloog zijn sabel over de grond, en dat maakte eindelijk lawaai. Juist toen ik winnen ging kwam de wacht. Ik kreeg er nog een te pakken, maar de vijf andere bonden me. Ik stond met de ijzers om in een hoek, de vijf andere op een rijtje, hakken bij elkaar; en achter dat rijtje pallissaden stond zij in haar witte hemd en blond haar met zijn sabel in haar armen: net de engel uit het paradijs. De luit commandeerde: - Aan de bedpost binden! - Het gebeurde. - Prop in zijn mond! - Het gebeurde. - Af! - Ze verdwenen. Toen kleedde hij zich kalm uit, en deed met haar wat hij wou. -

De student zat met wijdopen angstoogen te kij-

ken. André gaf hem een por. - Zoo gebeurde het niet, idioot. Het was een droom, 's nachts in de barak. Toen ik wakker werd stond ik met een geweer om me heen te slaan. De kerels stonden in een hoek tegenover me. Het waren er ook zes, en een, die een oplawaai gekregen had, lag op de grond. Daar werd ik bleek van. Ze dachten dat ik gek geworden was. Ik bedaarde gauw en at de rest van de soep op, die nog onder in de ketel stond. Maar 's avonds voor de ingang van het stadje, terwijl we allebei hijgend tegen de wind inliepen, kwam die droom terug. Ik weet niet hoe het kwam: ineens stond ik naast hem. Ik moet gebruld hebben, want hij hield zijn ooren dicht. Op het laatst zei hij dat ik gek was. Kan ik het helpen dat zij de eerste was met wie ik sliep? Voor geen van de anderen zou ik ooit zoo dol geworden zijn. Ik bood aan het uit te vechten. M'n oude methode. Toen hij het open mes in mijn hand zag begreep hij het pas. Hij zocht naar zijn fluitje, maar dat had ik gauw weggegrist. Toen wou hij gaan boksen, maar er zijn volksjongens die dat ook kennen. - 't Was gauw afgeloopen. Moet je net André hebben wanneer hij verliefd is. Ik dacht even over de por tusschen de tweede en derde rib, en ik weet nog niet waarom ik het niet gedaan heb. In elk geval was hij binnen een kwartier overal lens. Ik sleepte 'm naar een schuurtje, en begon ineens zoo hard te lachen, dat hij er wakker van geworden zou zijn, wanneer hij niet zoo erg knock out geweest was.

Ik trok hem zijn plunje uit, en stopte hem in het stroo. Met zijn uniform aan was ik een fijne vent. Alleen zijn oorlogskruisnam ik niet: dat spelde ik op zijn borstrok. Maar zijn sabel poetste ik extra op met m'n zakdoek. Je had haar oogen moeten zien toen ik binnenkwam! 't Was een vreemde nacht. Ik vroeg of ze mijn polsen kussen wou want ik wist, dat er 's morgens ijzers omheen zouden zitten. Ze vond dat een vreemde vraag; ze wou me heel ergens anders kussen, en we hadden er bijna erge ruzie over, want dat van de ijzers kon ik haar niet uitleggen. Maar opeens, of ze ook van me hield! kwam ze er uit zichzelf achter en begon te huilen. Ik liet champagne komen om haar te troosten. Het was een prachtige nacht. De wereld was van mij, voor de laatste maal, en daarom was alles nog tien maal zoo mooi.

's Ochtends riep ik de wacht bij de deur en vertelde hem hoe 't zaakje in elkaar zat. Alles zou immers toch direct uitkomen? Toen ze me kwamen weghalen gooide ik haar de vier champagne kurken toe. - Bewaar die als zouvenir! - riep ik. Haar oogen stonden glazig. We hadden die nacht veel beleefd. Ze zat naast het bed met de sabel in haar armen. Net zooals ik gedroomd had. Alleen was ik het, die bij haar geslapen had, en niet hij. Opeens namen ze haar de sabel af. Jammer.

Het werd wat ik gedacht had. Tien jaar. Toen ze als getuige voorkwam, schaamde ik me voor haar. Ze huilde en viel flauw. Ze hadden me ver-

teld dat ze in een klooster wou gaan. - Jij in een nonnekap? - riep ik door de kamer. - Je hoofd, dat gaat nog, maar je dijen denken er toch zeker anders over? - Het was al erg genoeg, dat een van ons beiden achter dikke muren ging, omdat we gedaan hadden, wat gebeuren moest... Tien jaar! Kan jij je dat voorstellen, student? En jij, Vladja? Heeft je vader je nooit in 't varkenshok gesmeten, met de deur dicht, en de boom ervoor, wanneer je de beest uitgehangen had? Ja? Goed zoo. Dacht ik wel. Nu, zoo'n varkenshok is de hemel vergeleken bij de gevangenis. De zware strafgevangenis dan. Zoo zijn er vier in Frankrijk. Elke maand komen er nieuwe gasten bij, maar de bevolking blijft toch altijd even groot. Waarom Vladja? Omdat ze krepeeren, jong. Bij bosjes. Waarom? Longen natuurlijk. Kijk. -

Vladja zag hoe André opstond en zijn behaarde borst blootmaakte. - Nu adem ik in, tot mijn ribben rondstaan als duigen van een vat; en nu zit ik vol versche lucht. Wanneer je dat achter de tralies doet, is het alsof je langzaam een dweil inslikt met een duim dik vuil erop. Snap je nu waarom je krepeert wanneer je jarenlang elken dag dweilen inslikt? Wanneer het Mei is, dan weet je dat buiten omdat er muziek in je ribben zit, maar achter de muur merk je dat alleen omdat je minder huivert. Tien jaar! Maar ik had gezworen ze te overleven, en het is gelukt; al hebben ze ook alles gedaan om me te mollen. Je

weet hoe gek ik ben op tabak. Elken dag heb ik m'n pakje blauwe. Rooken mogen we natuurlijk niet, maar er zijn bewakers die zich door de familie, of door een kameraad van je laten omkoopen. Maar wanneer er een bewaker is, die je kwaad wil, en hij vindt je met een peukje tabak dan ben je gesjochten. Hij rapporteert het en je krijgt twee weken strafcel, twee weken in een stikdonker steenen hol onder de grond, zonder licht, zonder lucht. Toen ik er voor de tweede maal uitkwam, sloeg ik voorover als een zwemmer die het water ingaat. Ik werd wakker in 't hospitaal. Daar begon ik te lezen, student: Taine, Chateaubriand, Le Génie du Christianisme, en nog hoopen meer, terwijl ze om me heen zich doodhoestten en stierven. De boeken die ik gelezen heb, toen ik kalm geworden was - ik zou er de schuur mee kunnen volzetten. Ik las overdag en 's nachts wanneer ik niet slapen kon. Maar dat was niet vanwege te veel en te zwaar eten, hahaha! En nu wil ik een cigaret! -

Vladja en de student bleven verslagen zitten. André maakte zijn hemd dicht, keek naar het groene mos boven het water van het paardewed en naar de maan die boven de muur hing, en ging door:

- Niet alleen aan de tuberculose krepeeren ze, maar ook aan ontvluchtingspogingen. Wanneer er een paar bewakers genoeg van een type hebben dan ontvlucht hij, en wordt doodgeschoten. Dat wordt tenminste verteld, wanneer de familie

komt. In werkelijkheid wordt hij doodgeknuppeld. Een lijk meer of minder komt er in dit dooie-beestenspel toch zeker niet op aan? Dat dacht de dokter die doodkalm het overlijdensbriefje afgaf zeker ook. Een lijk onder de ongebluschte kalk praat niet, en de bewakers hadden een fijn verzetje gehad. De familie nam er genoegen mee. Ze wisten verduiveld goed, dat Pierre of Marcel graag naar buiten gewild had. Maar wat ze niet wisten, is dat geen gedetineerde daar ooit aan denkt, eenvoudig omdat het onmogelijk is. Geloof me, je komt als misdadiger gemakkelijker de hemel in dan de strafgevangenis uit. Je cel uit - dat gebeurt meer. Maar rond de gebouwen heen loopt een muur, tien meter hoog, twee breed. Op die muur staat om de vijfentwintig meter een schildwacht, bajonet op 't geweer. In alle cellen brand licht. Wanneer er een z'n vuist naar de tralies uitsteekt, dan zien ze 't. En bovendien roepen ze elkaar elk kwartier aan, met groote holle schreeuwen, die een heel eind door de nacht gaan, van 't eene eind van de muur naar 't andere: - Sentinelle numéro 2, garde á vous! - - Sentinelle Numéro 3, garde á vous -! en eindelijk: Sentinelle Numéro 16, garde á vous! - Je vliegt uit je slaap als een wild zwijn dat de jagers blazen hoort. Je dommelt weer in. Een kwartier later weer een schreeuw; Sentinelle Numéro 2, garde á vous! - Eerst denk je, dat je gek wordt. Later is het alleen maar een pijn, die door je slapen-

de lichaam scheurt. Begrijp je nu waarom ik las tot m'n oogen traanden? De laatste drie jaar was het enkel een oog, dat traande; een gevecht met een bewaker... Dondert niet. Het andere oog is er des te sterker door. En dat alles, omdat ik een kerel aframmelde, die mijn eerste maîtresse stal. Die nacht... wanneer de kurken niet knalden was het verduiveld stil... Het geschutvuur, ik hoorde het niet meer, en liefkozingen maken geen geluid. Sentinelle Numéro 2, garde à vous! -

Hij stond op en schreeuwde, met zijn handen als een trechter voor zijn mond. Opeens begon hij te lachen, om Vladja's wijdopen mond. Hij ging weer zitten en vroeg heesch: - Geef me je tabak, student. Ik heb niets meer. -

Vladja hijgde zachtjes. De krekels sjirpten. Verder was het doodstil.

Vladja stond op. Hij zwaaide onbeholpen met zijn vuisten, als iemand die niet zwemmen kan en in diep water valt. - Ik wil,... ik wil... - begon hij.

André stond op het muurtje, donker boven 't water, even doodstil als de eenige zonnebloem die in 't smalle randje aarde aan de kant van het wed wortel had kunnen vatten en met zijn stralende zaadkop naast André's donker hoofd hing. Wat wil je - zei hij scherp.

- De gevangenen bevrijden - hijgde Vladja. - Geen lucht. Geen zon. Dat is vreeselijk. Dat mag niet. We doen het. Dadelijk. Ga mee. Ik ben

sterk. - Hij pakte André bij zijn beenen en tilde hem in de lucht, droeg hem naar de muur en schoof hem er op. Toen vloog hij terug en nam twee, drie logge sprongen. Meteen stond hij waggelend op de muur. André was gaan zitten. Vladja schudde hem bij zijn schouders. - Ga mee - smeekte hij. De student lachte. Boven op de muur stonden ze tegen de maan als twee groote katten.

André trommelde met zijn hakken tegen de steenen. - Tralala - zong hij zachtjes.

- Wil je niet? - vroeg Vladja smartelijk.

- Tralala - zong André weer. Toen stond hij op en streek Vladja over zijn schouders. - Beste. Brave. Stommeling. Idioot - zei hij in een adem. - Wil je ook groeven rond je polsen? Dan zeg je 't maar. Tien meter is hooger dan twee, jongen. En de steen is glad. Je kent het leven niet. Ga slapen. Ik trek naar de stal, naar m'n vrouw. -

- Het mag niet - stamelde Vladja.

- Het is zoo erg niet, jongen. 't Was een beetje lange betaling voor die eene nacht, snap je? Het leven wreekt zich altijd, snap je? Je moet er tegen op kunnen, begrijp je? Als je dood gaat, deug je er niet voor. Nog tien jaar, en ik kom er weer levend uit. Met nog minder haar, en nog meer rimpels. Geeft niet. Nom de Dieu, morgen moeten we dorschen. De baas heeft weer contanten noodig, haha! - Adieu, ik ga. -

Ze verdwenen, Vladja wankelend alsof hij slaag gekregen had.

Niemand had op de kleine Pierre gelet, die uit het bovenraam gehangen had, zoolang André's verhaal duurde.

Het regende en woei. Het water vloog in stofdroppels over de akkers, tusschen de kasteelmuur en het dorp Daix. Tusschen twee buien glom Dijon vochtig in de verte. De dorschmachine dreunde in de schuur. De patroon bekeek met gretige oogen de twee zakken opzij van de machine, waarin de korrels omlaagstroomden. André stond boven op het platform, jaapte met zijn mes het bindsel van de bosschen door en smeet ze onder de metalen klep. Vladja wierp hem de versche schoven in fraaie bogen vlak voor de voeten. Hij wandelde in het halfdonker van de schuur over de hoop garven heen en weer en pikte ze vaardig weg in de volgorde waarin ze gestapeld lagen. De student nam de bossen op zijn vork wanneer ze uit de stroobinder kwamen en wierp ze naar Henri, die ze in de andere hoek van de schuur opstapelde. Pierre harkte het kaf weg en zorgde voor de zeeven. Ze proestten allemaal van het stof in hun kelen, want het koren zat vol distels, en wanneer Vladja en André elkaar aankeken trok Vladja minachtend zijn neus op. André antwoordde met een woeste meshaal in de richting van de patroon, die in een grijsflanellen pak met streepjes stijf tegen de muur stond gekleefd, tegenover de zakken, die zich langzaam vulden.

Ze dorschten de heele dag en waren ontevreden. 's Middags was er niets dan koolsoep met dobbelsteentjes vleesch en geen droppel wijn meer, wat toch de gewoonte was. Ze waren blij, toen het donker werd en togen morrend naar hun bedden. De lucht was opgeklaard. De wolken die in roode rijen over de hemel lagen, wezen naar boven. Morgen zou het beter zijn. Met dat al spuugden ze de heele avond stukken zwart stof. Vladja was nog even naar de bron gegaan om te drinken. Het water stroomde langzaam langs de algen in de steenen bak. Toen hij zijn armen aan zijn hemd had afgeveegd was hij weer even heet als te voren. Waarom was die vrouw zoo mooi? dat hij er niet van slapen kon? ‘En leidt ons niet in verzoeking’ bad hij snel. Hij liep naar het poortje. Een eindje op de weg wandelen, dat zou helpen. Hij trok de deur voorzichtig achter zich toe. Opeens zag hij dat iemand aan de eerste pruimeboom stond te schudden. Het was André. Vladja herkende hem aan zijn roode halsdoek. Weer schudde hij heftig aan de boom, grommend alsof het pijn deed. - Er zitten geen pruimen meer aan, ik heb alles leeggeplukt - riep Vladja. André scheen niets te hooren. Hij stapte terug en bonsde met zijn hoofd tegen de boom op, twee, driemaal. - Er zitten heusch geen pruimen meer aan - riep Vladja, terwijl hij op André toesnelde. Opeens kreeg hij een stoot en lag op de aardkluiten. Al vallend greep hij André's been, en trok hem mee omlaag.

- Laat me los. -

- Wat is er? -

- Raak me niet aan! -

- Je bent gek, André. -

En aldoor rolden ze over elkaar en sloegen er op los. Ineens vloog Vladja overeind en schudde zich. - Het is gekkenwerk. We zijn niet boos op elkaar. -

De roode wond in André's kop trilde. - Wat weet jij ervan of ik boos ben of niet? - Ik ben ook niet boos op jou. Er is er een die met mijn vrouw vrijt, ik denk dat ik het weet, maar ik heb geen bewijzen. Zij kan weggaan, wanneer ze wil, maar hij ontkomt me niet. Of hij, of ik. En ik - ben - sterk. - Hij schudde krankzinnig aan het boompje.

Vladja schrok even hard als die keer toen hij in Lucivna midden onder het dansen op het oogstfeest met Ruzena over een lichaam gestruikeld was dat ze eerst voor een lijk hielden, maar gelukkig was het alleen Prokop die dronken was. - Je kan je toch vergissen, André - zei hij kalm, - met mij heb je je toch ook vergist, ik dronk toch per ongeluk uit het glas van je vrouw? - Hij voelde in het donker hoe hij bloosde. André zwaaide zijn armen rond zich heen. - Naar het Zuiden, naar het Noorden, overal ken ik de weg. Hij ontkomt me niet, al had hij een auto, al heeft hij een motorfiets. - De laatste woorden mompelde hij tusschen zijn tanden, maar Vladja verstond ze. Hij voelde zijn knieën zwak worden.

Moet ik eerlijk zijn en het zeggen? Ik weet zeker dat ze elkaar in de keuken gezoend hebben. - Vermoord niet de verkeerde - zei hij gesmoord. - Vermoord niemand. Het is slecht. - André barstte los: - Weet jij wat goed en slecht is? Wisten de kerels die mij tot 10 jaar veroordeeld hebben wat goed of slecht is? Zij dachten hun plicht te doen. Wat is hun plicht? Zorgen dat niemand iets bijzonders doet, zorgen dat iedereen zijn hartstocht in de doofpot duwt. Waarvoor is de gerechtigheid, dat soort gerechtigheid? Voor de slappen, de halven, de lafaards. Weten zij wat er in je brandt wanneer je liefhebt? Zij kennen liefde alleen van de mairie. Wanneer er een de liefde vertrapt, zooals die jonker die ik uitkleedde, dan klappen zij in hun handen. Nu is er weer iemand die mijn vrouw niet met eerbied behandeld heeft. Hij heeft gestolen wat van mij was, hij heeft haar iets ontstolen wat van haar was, en hij zal zijn straf krijgen, van mij. Want de wet straft dat niet, omdat de heeren met de magere handen zooiets heel gewoon vinden. Maar wanneer iemand zin voor gerechtigheid heeft zooals ik, en dat moet je aangeboren zijn, dan straffen ze dat. Want het recht wil zijn loop. Bij hen, omdat ze ervoor betaald worden, bij mij, omdat het in mijn bloed zit. Bloed! dat mag niet meer. Hartstocht! Dat mag niet meer. Wat doe ik in zoo'n wereld? Dat dachten zij ook. Ik had te veel lucht noodig, en daarom werd ik onder de grond gestopt, vijf me-

ter diep. De levende dood, dat is hun barmhartigheid. Maar wat zij niet straffen straf ik. Luister. Ga hier zitten. -

Ze zaten nu naast elkaar aan de kant van de weg. André sloeg zijn arm rond Vladja's schouder. - Jij bent groot en woest. Jij bent zooals ik. Alleen slaap je nog. Pas op! Ik waarschuw je voor de liefde! Ook ben je niet taai zooals ik. Tien jaar tusschen muren, en je zou gemold zijn. Bij mij staan ze alleen in mijn voorhoofd, en hier. - Hij streek over zijn leege oogkas.

- Jij zult me begrijpen. Straks ga ik met haar slapen, en ik zal haar heel lief vragen wie het is, en zij zal het vertellen. Neen, ik zal haar niet slaan, ik zal zeggen dat ze weg kan gaan wanneer ze genoeg van me heeft. Toen ik uit 't gevang kwam was ik ongelukkig. Nu niet meer. Zij heeft mij getroost. Daarom wee degene, die geen eerbied voor haar gehad heeft. -

Hij stond op. - Doe geen domheden - smeekte Vladja. De deur viel dicht. Vladja liep peinzend terug. Toen hij de tralies voor het keukenvenster zag beefde hij. Hij liep op de tast naar boven, stak de kaars aan en begon zich uit te kleeden. Nog voor hij zijn schoenen uithad kwam Henri in zijn onderbroek uit de andere kamer. - Ik hoorde jullie praten - fluisterde hij, - wat zei André? - Vladja keek hem aan. Henri had dezelfde schrikachtige oogen als César, toen André er op lossloeg: ze rolden hoog heen en weer, en er waren veel roode aartjes in het wit.

- We praatten over de oogst - zei hij grof, - en waarom de patroon geen kunstmest gebruikt. - Ineens voelde hij zich rood worden, en vloog overeind: - Je had haar niet moeten kussen in de keuken, maar het is mijn zaak niet, en ik heb niets gezegd. André gaat het aan zijn vrouw vragen. Pas op. -

Henri vouwde zijn armen over elkaar. De haarslierten aan zijn kin wiegden heen en weer, want hij bracht de woorden zwaar uit alsof hij ze eerst fijnkauwde: - Denk je soms dat ik bang ben? Ik niet! Ik ga m'n broek aantrekken! - Hij liep naar zijn bed, en liet de deur achter zich open staan. Vladja bleef gebukt zitten, met de schoenveters in zijn hand. Vastrijgen of losmaken? Hij voelde met zijn elleboog naar zijn groot mes. Het zat diep in zijn rechter broekzak.

Henri kwam met groote driftige stappen voorbij, zonder een woord te zeggen. Ineens stond Pierre naast Vladja. Zijn mond hing half open en hij had groote angstige oogen. Hij ging naast Vladja op de dunne ijzeren rand van het bed zitten. - Vladja, wat moet er gebeuren? Henri heeft zijn revolver meegenomen, maar er zit nog maar één patroon in, want ik heb stiekum op de konijnen geschoten aan de andere kant van de weg in het hooge veld, omdat ik er een mee wou brengen voor Moeder voor Zondag. En toen ik terugging, heb ik ook op de vogelverschrikker geschoten, achter de heuvel onder Hauteville, zijn hoed stond zoo raar scheef, dat ik het niet

laten kon. O het is zoo verschrikkelijk. - Zijn kleine hooge stem jammerde. Het was net een meisjesstem, maar Pierre was ook nog maar net zestien. - Ga mee, uit 't andere raam kijken, ik durf niet alleen. - Hij greep Vladja's hand en trok hem de andere kamer in. Het maanlicht lag flauw in het raam. Pierre aarzelde. Vladja streelde hem hardhandig over zijn rug. Pierre hoestte, en keek Vladja vol bewondering aan. - Jij bent groot en sterk, kan jij dan niets doen? - Vladja schudde van neen en stak zijn hoofd naar buiten. Eerst zagen ze niets dan het glinsterende water in het wed, maar opeens stootte Vladja Pierre aan: Henri stond tegen de deur naast de koestal geleund, zijn oor tegen de planken. Ineens liep hij terug, ontsloot het kleine poortje naast het wed, bracht voorzichtig zijn motorfiets naar buiten, zette het poortje aan en ging naar de koestal. Waren het de paarden die stampten, of kwam het gerucht uit de kamer boven de stal, waar André en Lucienne sliepen? Opeens was Henri weg. Maar een halve minuut zoowat daarna zagen ze hem uit het donker onder de hofpoort opduiken, en zijn broek dichtmaken, en ze ademden vrijer. Pierre kneep in Vladja's arm: Henri ging naar binnen. Stilte. Was het een kat, die zachtjes schreeuwde? - - Een nachtvogel - fluisterde Pierre. Vladja schudde van neen. - Het is Lucienne. - Meteen bukte hij zich, en trok zijn veters dicht.

In de kamer boven de koestal ging een licht aan.

Woorden klonken. Stilte. Meer woorden. Opeens een schreeuw, als van twaalf nachtvogels. Een schot, en het licht verdween. Vladja sloeg een been over de vensterbank. Hij mat de afstand tot de grond: het ging. Pierre klemde zich zwijgend aan hem vast. Er klonk een luid gerinkel, en meteen ging in het kasteel licht op. - Niet doen, Vladja - fluisterde Pierre angstig, - breek je beenen niet - er kan toch niets meer gebeuren, er zat maar een patroon op, goddank dat ik de konijnen schoot... blijf hier. - Vladja schudde zich woest los: - En André's mes? - Pierre gilde: twee gedaanten doken over de binnenplaats. Een kleine, een groote: Henri en André. André hing aan Henri's hielen: hij draafde in halve cirkels, rukte zijn klein lichaam rond de raarste bochten, maar André bleef hem volgen als zijn schaduw. Alleen had de schaduw een mes. Toen ze langs de kleine stal liepen, glinsterde het in de lichbundel die uit een raam van het kasteel viel. Henri rende recht op de muur aan. Vladja zag dat André zich bukte voor de sprong. Meteen schampte Henri opzij, en André botste dof tegen de steenen. Henri hijgde op het paardewed toe: hij had nu drie meter voorsprong. Hij wierp iets in een boog weg: een plons, en meteen glimmerde een waterkring in het onzekere licht. - De revolver - fluisterde Pierre. Vladja zwaaide nu ook zijn rechterbeen over de vensterbank. Opeens hoorden ze de verheugde kreten van de student: - Hup, André! Vooruit,

Henri! Rechtsom, Henri, de moestuin in! Springen, André! - Henri struikelde over de kapotte wagenas die midden op de hof lag. Al vallend stak hij een been uit: ook André viel. - Starten, jongens! - schreeuwde de student. Ze renden weer, opnieuw op de muur toe. Vladja liet zich vallen. Met een sprong stond hij wijdbeens naast het paardewed, zijn beide vuisten recht voor zich. André mag niet in de gevangenis komen... Henri's vossenkop vloog onder zijn arm door. Meteen gleed Henri uit in de modder. André's mes glinsterde op hem toe. Vladja sloeg naar het woeste oog. André's vuist vloog in Vladja's maagkuil. Hij wentelde langzaam een halve slag om, aldoor denkend dat hij braken moest. André sprong op Henri los. Zijn mes ging omhoog. De student lachte. Meteen klonk de gillend hooge jongensstem van de kleine Pierre: steeds snerpender en feller bij elk woord: - Sentinelle numéro deux, garde à vous! -

Een seconde bleef André's arm stijf in de lucht staan. De student klapte heftig in zijn handen. Henri stond als een groote kat boven op de muur André nam een sprong. Buiten raasde een motor. Het dreunen verdween in de verte. Henri was weg. André kwam zweetend terug, het open mes in zijn hand. Vladja stond hem in de poort op te wachten. - Knip dicht - zei hij snel, - we moeten bij de patroon komen. -

André liep fluitend naar het kantoortje. De pa-

troon had een gewatteerde kamerjas aan en zijn haren zaten erg in de war. Uit zijn heupzak stak de kolf van een dienstrevolver. Naast hem stond Monsieur Badou met een oud jachtgeweer.

André begon te lachen, maar de patroon viel scherp uit: - Haal Lucienne hier. - André haalde zijn schouders op. Zijn woeste oog stond strak en onbewegelijk. Zonder op te zien zei hij: - Ga jij liever, Vladja. - De patroon knikte.

Vladja liep de ladder op. In het kamertje brandden twee kaarsen. Hij tikte, hoewel de deur open stond. Er kwam geen antwoord, alleen het geluid van wasschen. Hij ging naar binnen en uitte een kreet. Lucienne was bezig haar haren te wasschen. Onder haar schuimend zeephoofd glansde haar naakte bovenlijf in het zachte kaarslicht. Een wit straaltje schuim liep tusschen haar twee borsten, toen hij zich omdraaide.

Zij schrok niet, glimlachte alleen maar. Ze pakte de handdoek, veegde het schuim uit haar oogen, en zei: - En? -

- Henri is weg. Op zijn motorfiets. Die had de slimmerd eerst buitengezet. -

Gelijk heeft hij - zei Lucienne. Haar oogen glinsterden. Ze streek over haar zeephaar. - Ik waschte me - wanneer een van beiden dood zou zijn - zeize toonloos. Meteen begon ze te huilen. - Je moet beneden komen, bij de patroon - zei Vladja ongeduldig. Hij had zin haar borsten te zoenen en keek met knipperende oogen naar de twee kaarsen.

- Ik kom - zei ze langzaam. - Henri is dus weg. André zal hem achternagaan. André zal... Ik ken hem... En Henri... - Ineens keek ze Vladja met smeekende oogen aan. Hij drukte zijn vuisten tegen elkaar. - Neen, neen - zei hij verschrikt. Ze wierp de doek over haar hoofd en strikte de einden onder haar kin. Meteen waren haar armen rond Vladja's hals. - Ik wil niet dat André weer in de gevangenis komt - hijgde ze. Hij gaat Henri achterna. Ga met hem mee. Hier. Ja, ja. -

Ze liet hem haar borsten zoenen.

Vladja knikte en drukte haar handen. - Ik beloof het - stamelde hij.

Meteen duwde ze hem zachtjes naar de deur. Ze veegde vlug een lik zeepschuim van zijn mouw. - Ik kom dadelijk - zei ze met stralende oogen. Vladja strompelde hortend de ladder af. Even leunde hij zijn hoofd zwaar tegen de muur. Toen hij in het kantoortje kwam stond André een cigaret te rooken. De patroon keek hem verstoord aan. Ze wachtten. Opeens begon de patroon met een schrille kijfachtige stem. - Ik wil geen schandaal. Zweren jullie dat hiervan nooit iets buiten de hofpoort komt. De dames zijn toch al zenuwachtig genoeg. -

- Ik ben nogal een man om naar de politie te loopen - zei André zwaar. - En de dames moeten maar een slaapdrankje nemen. -

Zweren of eruit - herhaalde de patroon.

- Goed - zei André, - maak de rekening maar

op. Voor mij. Niet voor Lucienne. Zij kan blijven. En vergeet niet, dat ik de beetwortels op stukwerk geplant heb. -

- Mag ik ook mijn rekening hebben - hoorde Vladja zichzelf opeens zeggen.

- Goed, goed, goed - zei de patroon sussend. Vladja stond stokstijf en zijn linkeroor bewoog, zooals altijd wanneer hij ingespannen luisterde. Was het Henri's motor, of een auto op de straatweg? Hij herinnerde zich nu Lucienne's opgevouwen goed in een bundeltje. Hij dacht duizelig aan haar borsten. Meteen begon hij te zingen: - Waar de rood-en-witte kleuren waaien - André mag niets hooren. Slecht ben ik. Ik verraad de vriendschap, om... om haar borsten. Waarom heb ik het niet dadelijk verteld, van die kus in de keuken? Maar hij mag niet in de gevangenis... - Hij zong aldoor, met een heftige stem, en toen het eerste couplet uit was, schreeuwde hij: - Hoera! Hoera! -

- Jij had moeten vechten inplaats van ik - zei André bitter, - dan was je meteen kalm geworden. -

Vladja luisterde: het gebrom was weg. Hij zuchtte tevreden.

De patroon keek Vladja veelbeteekenend aan. André schudde wild van neen. - Hij is evenmin gek als U of ik. Wanneer iemand opgewonden is, dan moet dat ergens heen, nietwaar? Maar er zijn ook menschen die geen emotie's hebben. Des te beter voor hen: En nu herinner

ik me opeens ook, dat we de aanleg van de tennisbaan voor de juffrouw nog niet afgerekend hebben. -

De patroon keek voor zich. - Nu, komen de rekeningen of niet? zei André uitdagend.

Mevrouw schoof voorzichtig haar witte nachtmuts om de hoek van de deur. - Lucienne is weg - zei ze fluisterend.

Vladja balde zijn vuisten. De patroon greep zenuwachtig naar zijn revolver. Maar André begon te lachen.

- Twee vang ik vlugger dan een - zei hij onverschillig. - En haast heb ik er niet mee. Ik ga weg, maar blijf in de buurt. U begrijpt me niet waar? En nu de rekeningen. Wanneer er geen geld in kas is, dan maar een chèque. -

De patroon knikte en haalde zijn vulpenhouder te voorschijn.

Het koren

Nadat André drie dagen lang zijn verdriet afgedronken had, terwijl Vladja ijverig bij een steenhouwer werkte om de uitgehouwen brokken in de vrachtauto's te laden, vonden ze elkaar volgens afspraak terug in de herberg van la mère Ferret in Hauteville. Ondanks de warmte aten ze een groote ommelet met spek en een karbonade van twee duim dik. Ze aten buiten, en toen het langzaam donker werd en de krekels luider begonnen te sjirpen vroeg Vladja zich af waar ze slapen zouden.

André nam een groote slok wijn en smakte met zijn lippen. - Ik heb twee bedden besteld in hotel ‘De Vergulde Ster’ zei hij plechtig, - goedkoop, luchtig en zindelijk, haha! - Trek niet zoo'n schrikachtig gezicht, het regent toch zeker niet? Ik kan wel zien, dat je netjes bent opgevoed, en niet zooals ik op je twaalfde jaar al op straat lag. We zullen jou het zwerven wel leeren, mannetje. Onze zakken laten we hier; we hebben allebei een ransel met een hemd en een zakdoek; wat wil je meer? Geld? Morgen hebben we werk, of overmorgen. Jij kent de goede boerderijen nog niet, waar je dik van tafel opstaat. Het land is van ons, zoo ver als je kijken kunt. Vrij! Vrij! -

Ze drentelden langzaam de heuvel af, de kant van Changey op. Naarmate ze dieper kwamen was het alsof ze een warm bad binnenliepen. De lucht in de laagte was nog niet afgekoeld. Ze verlieten de weg en liepen ritselend door het

gras en toen het stoppelveld in. Voor hen lag donker de hooge platte korenberg die ze vier dagen geleden gemaakt hadden.

- Het voornaamste - zei André, terwijl hij zich steunend en grommend tegen de hoop opwerkte, - het voornaamste in een nacht als deze, wanneer de krekels zingen alsof ze honderd frank per uur betaald krijgen, is buiten de dauw te blijven. Dat doen we zoo. - Hij knielde op de hoop en trok er vier bossen uit. - Die leg je dwars over je heen, en dan zal je eens zien of je morgenochtend kurkdroog bent. - Hij schurkte behagelijk in de rogge heen en weer: - Weet je aan wie ik denk? -

- Aan Lucienne en aan hem - zei Vladja klein. Hij had nog nooit buiten geslapen en de sterren, die zwaar en plechtig straalden, en waar nu geen ontkomen meer aan was, waar hij zijn hoofd ook heenwendde, vervulden hem met ontzag. In de kamer, wanneer hij zijn hoofd buiten het raam stak, waren het enkel zilveren speldeknoppen geweest; nu kwamen ze in dreigende zwermen steeds dichter op het ritselend stroo toe.

- Je vergist je - zei André luchthartig. - Ik denk aan mijn naamgenoot, André Tardieu, de minister, je weet wel. 't Is een stakkerd. Terwijl ik naar de krekels luister zit hij te krimpen boven een aktetasch. Als wij ons morgen bij de bron gaan wasschen moet hij zich scheeren om naar de Kamer te hollen. Ik ben vrij. Waarom

ben ik vrij? Ik ben de achtervolger. Lucienne en Henri slapen niet rustig. Ze zien overal bewegende schaduwen, al is het ook honderd maal windstil, haha! Wanneer hij haar in zijn armen neemt hoort hij mij met mijn vuist op de tafel slaan in de kroeg vlakbij. Ik ken hem, hij is bang. Wanneer hij 'belote' speelt zal hij de mooiste kaarten missen, want tusschen twee klappen door ziet hij ineens mijn mes flikkeren. En het fijne is, dat ik geen haast heb. Wanneer ik hem voor de winter maar kan pakken, dan ben ik tevreden. Ondertusschen gaan wij van het leven genieten. Ik heet geen Tardieu. Wanneer ik genoeg van het werk heb, dan zeg ik - Adieu baas. - Overal is werk, overal is wijn, overal zon. En nu slaap ik. Goeie nacht! -

Vladja lag lang naar de sterren te kijken. Hij zag André weer staan, met zijn mes in de hoogte, en Pierre's gestruikeld lichaam onder hem. De schrik voor de gevangenis had zijn arm stijf gemaakt. Nu is Henri weg. Waarom gaat hij ze niet dadelijk inhalen? Wil hij met ze spelen, als een kat met de muizen, of durft hij zelf niet? Houdt hij mij bij zich, omdat hij bang is alleen te zijn? Of om hem tegen te houden, wanneer we opeens tegen Henri oploopen? ik weet het niet, het is zoo ingewikkeld... Het leven is veel moeilijker dan ik dacht... Slapen,... slapen... -

André werd wakker. Hij sputterde tegen de lage zon in, die zwarte lijntjes maakte van de diepe

rimpels op zijn voorhoofd: - Die duivelsche Pierre, die vermaledijde Pierre! Als ik die hier tusschen mijn vingers had...!

- En wat dan? - zei Vladja geeuwend.

- Wat doet hij uit het raam over schildwachten te schreeuwen? Wat heeft hij te luisteren wanneer ik jullie verhalen op de mouw speld? Maar ik loop nog vrij rond, 't is waar... Eerlijke tweegevechten, dat mag niet meer! Hij had toch zeker op me geschoten? Een keer, en dat mis. Een tweede keer durfde hij niet, haha! -

- Er zat maar een patroon in de revolver - zei Vladja, terwijl hij de strootjes uit zijn nek veegde. - Hoe weet je dat? -

- Pierre had de vijf andere verschoten, op de konijnen -.

Even bleef André stil. Toen barstte hij uit: - 't Is een beste jongen, een brave jongen, al speelt hij een beetje veel met zijn vuist. Maar dat gaat wel over, wanneer hij een meisje krijgt. Wanneer we veel geld verdienen, zal ik hem tien frank sturen, want breed hebben ze 't niet bij hem thuis. En we gaan geld verdienen. Kom mee. -

Ze liepen, onder de schroeiende zon over de wijde vlakten, waar groote kudden schapen zwierven. Heel in de verte woeien de vlaggen van twee forten. Het werd steeds heeter. Toen de laatste wazige morgenwolk verdampt was sliepen ze een uur naast een rotsrichel met veel braamstruiken. Vladja at van de blauwe vruchten tot hij

ervan walgde, terwijl André zwijgend rookte. Laat in den middag ontmoetten ze een kudde waar de lammetjes uitgehaald werden. Ze werden bij elkaar in groote korven gestopt, waar de blatende moeders aan kwamen likken.

Drie ezels stonden suffig op hun vracht te wachten. Vladjaen André hielpen een kwartiertje mee en dronken uit de groote wijnzak van de herders. De wijn had een heerlijke bijsmaak van bokkehuid. André praatte druk met de herders.

Toen ze weggingen zei André tegen Vladja: - Leducq is met de Hornsby bij Wincenot. - - Wat? - zei Vladja. Ze liepen naar de wenkbrauw van een heuvel toe en Vladja was benieuwd hoe het daarachter uit zou zien.

- Dat beteekent werk, eten en drinken zooveel als je wilt - zei André. Ze waren nu op de kam. Het land daalde in groote golvingen naar een breede vallei. Tusschen de donkergele roggevelden lagen groene lappen. - Suikerbiet - zei Vladja. André knikte. - Ergens hier - zei hij zachtjes.

- Hoe weet je dat? -

- De herders hebben ze voorbij zien komen. Maar ver gaan ze niet. Ze hebben geen geld, ze moeten werken. Wij hebben evenmin geld, wij moeten ook werken. We ontmoeten elkaar, hij en ik. - Hij haalde zijn mes te voorschijn en sneed een stuk worst af. Al kauwend keek hij de horizon rond, en strekte toen zijn arm in de richting van drie roode daken

- Daarachter begint de wijnstreek. Beaune. Chambertin. Wanneer je daar het land ingaat kom je in Phillibert. Daar trekt de dorschmachine rond. Ik ken de machinist, die de tractor bedient. Nu zal ik je de beste boeren eens leeren kennen!-

Ze hadden in de hof geslapen, op een paar bossen oud stroo, en werden wakker door het kakelen van de kippen. De baas blies op een oude diensttrompet om iedereen aan tafel te roepen, en de tonen klonken koel door de vroege lucht. Er stonden al groote kannen wijn op de tafel, waar ze met z'n veertienen omheenzaten, en nu kwam de boerin aandragen met witte schotels en een paar meter brood, die André met zijn mes in een ommezien in stukken jaapte. Toen konden ze hun gang gaan: er was soep, er was worst, bij ieders bord glom een brok kaas en de schotel met sardientjes deed de ronde. Toen de zon door de ruiten viel en in de flesschen glinsterde begon iedereen drukker te praten. Toen de machinist zijn mes dichtknipte stonden ze ook allemaal op en stommelden achter hem aan naar buiten. De drijfriem werd omgelegd en de Fordson begon te trillen. De vuurrood geschilderde Hornsby stond naast twee geweldige schelven koren. Terwijl André de dekkleeden omlaaggooide pootte de jonge kerel met snorren die de strooschelf bouwen zou vier stokjes in de grond om de maat te hebben; en hij en Vladja gingen plat op hun

buik liggen om te zien of alles wel haaksch was. Meteen begon de dorschmachine te schokken en Vladja vloog overeind en greep zijn vork. Omdat hij groot en sterk was had hij de plaats achter de stroobinder gekregen. Nauwelijks had het meisje met de blozende bolle wangen het bindsel van de eerste bos met haar blinkend sikkeltje doorgesneden of de eerste leeggeschudde halmen vielen al in de haken van het monster waarbij Vladja de wacht hield. Hij keek tersluiks naar boven of hij haar dijen niet zien kon, maar haar blauwe rokken hingen tot haar kuiten. De eerste bos rolde voor zijn voeten en daarna had hij geen tijd meer om links of rechts te kijken. Wanneer hij de bossen weggeslingerd had naar André bukte hij zich en harkte snel het kaf weg, want wanneer de stroobinder verstopte zou meteen de drijfriem afspringen. De baas deed elk kwartier de ronde: de eene keer met een oliespuit en de andere met een wijnflesch. Dan dronk Vladja gulzig, want zijn keel was droog en rasperig. De wind was Oost, maar heel zwak en een groote stofwolk bleef boven de machine hangen. De vier man die elkaar de schoven toewierpen hoestten en spuugden zonder ophouden. Af en toe, tusschen het kafharken door, volgde hij de schoof die van vork tot vork blinkend door de lucht vloog, en dan keek hij meteen tersluiks naar het meisje. Hij begreep niet waarom ze lachte tot er kuiltjes in haar wangen kwamen; het was toch zeker heel gewoon dat hij met die hitte zijn hemd

uitgetrokken had? Maar toen André en hij weer dronken zag hij opeens dat zijn heele bovenlijf pikzwart was, op de witte lijntjes na waar het zweet in straaltjes omlaag liep. Met de rust van tien uur was hij erg moe, en toen ze na het verorberen van veel worst terugkwamen stak de zon venijnig boven de rand van de schelf uit. Tusschen de twee gele hoopen was het heet als bij een brandend huis. Een zwaar gewicht drukte op zijn hersens en wanneer hij hijgend zijn heete adem uitstootte dacht hij treurig aan een vuureter die hij op de kermis in Poprad gezien had. Ineens rende hij met zijn hemd naar de tobbe water die naast de tractor stond, duwde zijn hemd en zijn hoofd erin en kwam kletsnat en lachend terug. Hij knoopte het hemd rond zijn haren en nek en was nu tevreden en gelukkig. Toch was hij blij dat het gauw twaalf uur werd. Hij kwam naast het meisje aan tafel te zitten en schaamde zich dat hij zoo vuil was. André zat naast de machinist en ze praatten zachtjes, André schoor met zijn mes een kale plek op zijn behaarde handrug en de machinist lachte. Er was veel gebraden konijn, waarvan Vladja drie pooten bemachtigde; de gaatjes die er in zijn maag nog over waren stopte hij vol met appelmoes. Toen er daarna nog groote stukken lichtgele Brie kwamen kon hij niet meer. Hij begon het meisje knietjes te geven en was blij toen ze terugstootte, zachtjes als een poes die kopjes geeft. Toen de tuinman van het kasteel zich over haar

heenboog om de schotel met gebraden tomaten te krijgen en haar daarna plaagde en zei dat ze sinds het vorige jaar mooie borstjes gekregen had voelde hij zich vuurrood worden en stompte heftig tegen zijn eigen knie. Het meisje keek hem verwonderd aan; hoe kon ze ook weten dat hij ineens heftig aan Lucienne dacht? Toen hij haar weer aankeek zag hij opeens al haar sproeten. Lucienne was zijdeachtig als een echt konijntje. Hoe kon ze van Henri houden wanneer hij zulke vieze haarslierten aan zijn kin had? Het leven was erg ingewikkeld. Goddank, de machinist knipte zijn mes dicht. Het dorschen begon weer.

Langzamerhand kwam Vladja in de schaduw van de strooschelf die steeds hooger werd. Hij hoefde nu niet meer zoo dikwijls naar de tobbe te rennen om zijn hemd nat te maken. Er stonden nu drie tobbes, want iedereen was uitgedroogd en bang voor zonnesteek. De vier man op de korenhoop waren nu lager dan de machine, en de schoven vroeggemaaide rogge, die zij nu opgooiden, waren vochtig en groen. De bossen stroo waren dus heel zwaar en zelfs André, die ze met een vork van vier meter lang moest opsteken, zuchtte ervan. De man met de snorren die de schelf bouwde was nu heel klein en hoog. De stofwolk die boven de trillende en stampende machine hing werd steeds geler. De zon zonk langzaam naar de schuin toeloopende wanden van de schelf. Vladja had zoo dikwijls dezelfde beweging van het inprikken en weggooien herhaald, dat hij

zich als een stuk van de machine voelde. Zijn armen bewogen, maar hij wist niet waarom. Het meisje had hem tweemaal glimlachend aangekeken, maar hij had het touw van de binder gepakt, en het met een ruk afgetrokken, hoewel het heelemaal niet noodig was. Het meisje scheen de eenige die nog vroolijk was; alle anderen keken verlangend naar de zinkende zon. De tractor sloeg een paar maal hortend en stond stil. Ze gingen allemaal hun jasjes halen. Het meisje knoopte haar omslagdoek los, en er kwam veel zacht bruin haar onder te voorschijn. Vladja waschte zich lang en toen hij aan tafel kwam was alleen nog maar de plaats naast haar vrij. Waarom lachten ze allemaal toen zij bloosde?

- Vladja! -

Hij draaide zich om in het versche stroo, dat zachtjes in zijn nek prikte. - Ja? -

- Waarom ben je niet met dat meisje meegegaan? Zag je dan niet dat ze bij de hoek van het laantje op je stond te wachten? Jij bent ook een lomperd! Je kunt een meisje toch niet alleen naar huis laten gaan, wanneer 't donker is? Nu brengt de broer van de patroon haar weg! -

- Die vent? De patroon in 't leelijk? Die met al die pukkels? Dan beter ik! - Vladja vloog overeind en zocht naar zijn schoenen.

André lachte zoo hard dat de hofhond er van begon te bassen. - Ga slapen! Je zou maar op een ongelegen oogenblik komen!

Vladja liet zich zwaar vallen. - De liefde is vreeselijk - zei hij zachtjes.

- Kom je er achter - smaalde André. - Toen ik twee en twintig was... -

- Andrè? -

- Ja? -

- Trekken er nog meer dorschmachines het land rond? -

- Waarom vraag je dat? -

- Wanneer Henri werken moet... -

- Wat heb jij er voor belang bij, dat ik Henri gauw te grazen neem? Ik laat me hier niet wegjagen, zelfs door jou niet! De zomer duurt nog en het land is groot, maar mijn geduld ook. En ik wil eerst dat zij genoeg van hem krijgt, begrijp je? -

- En komt ze dan bij jou terug? -

- God weet het -

- Waarom had ze dan genoeg van jou? -

- Ik was misschien te woest... Maar hij is te tam. En als Henri uit den weg is... -

- Er zijn nog meer mannen -

- Jij bijvoorbeeld, hè Vladja? -

- Ik ben nog nooit van een vrouw geweest - Hij voelde hoe André zich half oprichtte en over hem heenboog. - Wat zeg je? Je liegt! -

- Ik zweer het je. De keer in Lucivna dat ik wou was ik te dronken. -

- Zoo, dorst je daarom niet met dat meisje mee! Nu denk je zeker dat ik met een maagd door Frankrijk wil trekken? Wanneer jij morgen-

avond niet met dat meisje op stap gaat, kan je voortaan alleen wandelen. -

Vladja perste zijn vuisten tegen zijn oogen. Hoe kan ik met dat meisje meegaan? Ik heb de borsten van Lucienne gekust... Het zou beter zijn, ik moet haar vergeten. Ik doe het.

De krekels sjirpten nu bijna onhoorbaar. Hij sliep.

Ze streek zachtjes over zijn handen, - Haar - zei ze langgerekt.

Vladja knikte en keek onrustig om zich heen. De nacht was heel donker, maar het was niet zwart zooals in Stôla. Er was blauw in, het harde donkere blauw van stroomend water en ook rood, alsof het verweg ergens brandde. En zijn heele lichaam was klam en onrustig, alsof hij slapen wou en niet kon.

- Waarom gooi je de bossen altijd zoo woest weg? - Ze keek hem met glinsterende oogen aan. - Je houdt heelemaal geen kracht over. - - Dat zal je zien - zei Vladja woest. Hij pakte haar bij haar knie en haar schouder, tilde haar hoog de lucht in en liet haar op zijn uitgestrekte arm zitten, die strak stond alsof het een boomtak was. Ze hijgde en klapte in haar handen. Ineens liet ze zich omlaagglijden. - En? - zei ze, even langgerekt als daarnet. - Meer? -

Ze drukte haar hoofd in zijn hals. Hij sprong ineens achteruit en leunde tegen de boom. Hij was niet hier, hij was in Stôla. Het was een winter-

morgen, hij was dertien jaar en er werd een koe gedekt. De stier had het koud en wou niet, en de koe likte, likte in eenen door zijn nek. Hij streek langs zijn hals. Ineens verlangde hij naar haar vochtige tong. Hij liet zich op zijn handen vallen en danste om haar heen, zooals de stier gedaan had.

Hij zag hoe ze schrok; maar voor zij weg kon loopen pakte hij haar been onder haar blauwerok.

- Ik ben van jou geweest, van jou geweest - herhaalde hij vol verrukking.

- Nu, is dat zoo iets bijzonders? - zei ze rustig. - Morgen zal je wel van een ander zijn; morgen is het dorschen hier afgeloopen -

Hij krabde met zijn nagels in het mos. - Ik houd van je - zei hij zachtjes. Meteen hoorde hij weer het scherpe sjirpen van de krekels.

- Dat hebben er meer gezegd, toen het voorbij was. -

- Waarom ben je zoo hard? -

Ineens beet ze schreiend in zijn schouder. - Omdat je weggaat. En je moet weg. Er is geen werk meer. Er zijn mannen genoeg om te ploegen. - - Ik kom terug, voor de druivenpluk, over drie weken! Meteen dat hij het zei, voelde hij een vreemde angst.

- Er zijn hier bijna geen druiven dit jaar - zei ze verdrietig.

- Het is niet waar, je wilt me weg hebben. -

- Waarom zeggen we aldoor zulke dingen tegen elkaar? -

- We houden niet genoeg van elkaar voor wat we gedaan hebben - zei Vladja peinzend.
- Toen ik klein was heb ik geleerd dat de liefde heilig was. -
Ze begon te lachen. - Waar haal je die groote woorden vandaan? -
- Laat ik je liever naar huis brengen. -
- Neen - zei ze angstig, - mijn vader... -
- Goed. - Bij de ingang van het bosch gaf hij haar een hand en liep fluitend weg.

- En? - vroeg André, toen Vladja treurig terugkwam.
- Ik weet het niet meer - stamelde Vladja. Hij plofte neer en sloeg met zijn vuisten op de grond. - Het is jouw schuld. Waarom heb je gezegd dat ik het doen moest? -
- Ondankbare hond - bromde André. - Zoo'n schat van een meid. Had ze werkelijk mooie borstjes, zooals de machinist zei? -
- Hou je mond - riep Vladja woest. Hij dacht angstig aan Lucienne.
- Ik kan je gerust vertellen - zei André, terwijl hij uit het stroo overeindkwam en zijn tabakszak zocht, - bij Lucienne haalt er toch geen. - Ze had borsten waar een koning van rillen zou. -
- Genoeg - schreeuwde Vladja. Hij gooide zich om en viel met zijn heele gewicht op André, die behendig onder hem uitkroop.
- Nom de Dieu, dat dorschen maakt jou zenuw-

achtig. Nieuwelingen zijn altijd in alles zenuwachtig. Zoo heb ik een jonge baron gekend, die paardrijden leerde en er aldoor afviel. Wanneer je 't over een paard had werd hij woedend. Je hebt de helft van mijn tabak gemorst. Dat kost je twee frank, vadertje. En ga nu slapen, morgen mag je de heele dag tegen haar aankijken. -

Maar den volgenden dag stond ze moe en afwezig de bossen los te snijden, en keek niet eenmaal naar beneden. De morgen daarna togen ze met honderd twintig frank de weg op. Nog nooit had Vladja zich zoo zwaar, vies en ongelukkig gevoeld. Voor ze zich aan een beek gewasschen hadden kon hij nog denken dat het vanwege het vuil was, dat nu al drie dagen lang aan hem kleefde, maar toen hij zijn schoongewasschen kleeren aantrok schrijnde het van binnen veel erger dan over zijn huid, die vuurrood geworden was in de gloeiende middagzon.

Op weg naar den wijn

Ze liepen naar Dijon, de wijngaarden door. André stapte telkens links en rechts de ijzerdraadjes langs, waar de ranken tegenaanleunden en woog de trossen op de hand. De meeste struiken hadden rossige blaren met ingevreten randen en de trossen waren klein. Het droge zand lag in ribbels, alsof er veel water overheengespoeld was. André trok zijn pet af, en smeet hem woest over de grond. Toen balde hij zijn vuisten naar de zon. - Schaam jij je niet, om enkel te gaan schijnen wanneer het half Augustus is? Drie weken te werken inplaats van drie maanden? Heb jij er dan geen verdriet van, onding, dat je druiven verrotten? Of kan het jou soms niet schelen dat de Bourgonje naar de bliksem gaat? Nu, mij wel! Een maand lang had ik hier druiven kunnen afritsen, en nu kan ik voor jouw plezier half Frankrijk doorwandelen. Honger, dorst en blaren aan mijn voeten, een mooi vooruitzicht! Een ander jaar beter, hè? -

Ineens keerde hij zich naar Vladja. - Weet jij hoe laat het is? -

Vladja knikte van neen.

- Precies twaalf uur op mijn horloge. En je hebt misschien geleerd dat om twaalf uur de zon in het Zuiden staat? -

Vladja knikte van ja.

- Pas nu op. Wring je nek in een bocht en kijk naar je schaduw. Nu haal ik mijn hiel over de grond in het verlengde van die rare streep, die jouw onbehouwen corpus op de grond maakt.

Die streep wijst nu naar het Zuiden, begrijp je? Vladja knikte van ja.

- En nu moeten we de kant van die streep uit. Die schaduw is een halve meter lang. Nu wil ik eens zien, of jij op school rekenen geleerd hebt. Om weer druiven te vinden, die de moeite waard zijn, moeten we zeshonderd Kilometer naar het Zuiden. Zeshonderdduizend meter! dat wil dus zeggen dat je zeshonderdduizend maal je linker voet vooruit moet schoppen, en je rechter evenveel. O die vermaledijde zon! Hier is 't niets gedaan. We moeten dadelijk weg. Ga je mee? -

Vladja knikte van neen. Hij stond met zijn beenen in de grond, alsof hij nooit meer los wou. Maar zijn hoofd en zijn schouders zwaaiden zacht jes heen en weer. Zijn wijdgesprijde vingers maakten rare schaduwen. Ook stond hij met waterige oogen en slappe knieën te kijken en dat maakte André boos.

- Speel niet voor wijnstruik! We moeten dadelijk op weg! Zeshonderd kilometer is een eind, en de weg is langer dan hij breed is! -

Vladja schoot met een schok rechtop. - Ik ga niet mee - zei hij hard. Meteen knikte hij weer in elkaar.

André deed zijn ransel af en haalde een stuk worst te voorschijn. Hij ging vlak voor Vladja staan en bukte zich al kauwend naar diens knieën. Hij legde er zijn hand omheen en wiegelde ze heen en weer. - Stevig - mompelde hij. Hij stompte

tegen Vladja's kuiten. - Solide - mompelde hij weer, - wat kan de jongen hebben? -

Vladja gaf een rauwe schreeuw, als een beest dat pijn heeft. André schrok terug. Hij wilde zich omdraaien en wegloopen, maar er was iets in Vladja's blauwe oogen dat hem tegenhield. Vladja fluisterde heesch en keek strak voor zich uit, over André heen, alsof hij tegen iemand praatte die dichtbij was en toch verweg. André liet zijn ransel vallen en deed een stap vooruit, tot hun haren elkaar bijna raakten. Toen eerst verstond hij Vladja: - Ik wil naar haar terug. Ik wil niet dat een ander haar heeft. Ik heb haar niet eens gezoend, toen ik wegging. Het is vlakbij. Ik wil geen druiven plukken. Ik wil hier ploegen! - - Ga zitten - zei André streng. Vladja ging langzaam zitten, met gesloten oogen.

- Nu wil je me zeker vertellen dat je kapot bent, dat je je net voelt alsof je zelf in de dorschmachine gezeten hebt. Ja, dat dacht ik wel. Je knikt ja omdat je moeilijk neen kunt zeggen. Maar vertel me eens, hoe heet ze? -

Vladja staarde tusschen de rijen wijnstruiken door, naar een rood dak in de verte, heet in de zon. - Ik weet het niet - zei hij zachtjes.

- En wat wou je eigenlijk? Hier blijven, en ploegen, nietwaar? En met haar vrijen? En trouwen misschien? En je zes koeien dan? En wil je haar meenemen naar je dorp? Neen? Wat jammer je dan? -

Vladja schopte met zijn hiel kuiltjes in de droge

aarde. Toen de grond aan zijn voeten heelemaal omgewoeld was, zei hij eindelijk: - Ik weet wel, dat je gelijk hebt; maar het doet pijn, al praat je nog zoo veel. En ik ga mee. Denk je - dat Henri ook naar het Zuiden trekt? -

André spuugde een worstevel uit. - Maak je daarover niet bezorgd. Ik ben als Hannibal, of was het Alexander de Groote? Ik drijf mijn vijanden naar de zee. En Lucienne heeft een tante in Avignon. Verder is ze aan weerskanten wees. En route. - Hij sloeg met zijn vlakke hand in de holte van zijn arm, zooals alle zwervers deden, wanneer ze opbraken. - We moeten onder de zon door. De Bourgonje laten verzuipen. O jij schoft. -

Hij balde dreigend zijn vuisten, en loenschte met zijn bloedroode oogkas naar de middaghoogte.

Henri gaat met het driespan naar buiten om te maaien. Zoodra hij buiten het gezicht van de boerderij is, wipt hij op de bles, om beter de weg te kunnen overzien. Aan weerskanten staan braamstruiken, en wanneer hij uit de verwarring van de takken twee beenen naar buiten ziet steken, houdt hij de bles met een ruk in. De beenen bewegen, en Henri voelt dat hij op het paard zit te bonken alsof hij in volle galop is. Toch stapt de bles enkel traag in de richting van de twee beenen. Er komt een mager baardig gelaat te voorschijn, en Henri laat met een zucht de teugels van de bles los. De zwerver trekt zijn beenen naar binnen en vraagt nederig om een cigaret.

Henri gooit hem zijn tabakszak toe, maar blijft op het paard zitten.

- Waar kom je vandaan? -

- Uit het Noorden, uit Arras. - De zwerver steekt zijn cigaret aan met Henri's lucifers en haalt met toegeknepen oogen de eerste rook naar binnen. - Sinds Dijon heb ik niet meer gerookt. Dank je, kameraad. -

- Waar ga je heen? -

- Naar het Zuiden, het wordt herfst, en dan doet een mensch als ik beter, naar de warmte te verhuizen. Hoe ver is het nog naar Lyon? -

- Zestig Kilometer. -

- Anderhalve dag - zucht de zwerver.

- Als je nog wat tabak wilt hebben, doe die dan in een papiertje - zegt Henri. De zwerver kijkt verrast, en er komen twee plooien van innig welbehagen opzij van zijn mond.

Henri strijkt aarzelend over zijn baardslierten. Opeens vraagt hij langzaam:

- Ben je misschien twee kerels tegengekomen, een donkere, die maar een oog heeft, en woest zwart krulhaar, en een groote blonde, met blauwe oogen en een roode halsdoek, en een witte wollen broek? - De zwerver denkt na. Er staan rimpels in zijn voorhoofd en hij blaast groote wolken uit. De haarslierten aan Henri's kin be wegen zenuwachtig.

- Laat eens kijken - in Fontaine, dicht bij Dijon, in de kroeg... -

- Van de meisjes Daubourg? Die eene, die

rechtopstaande oogen heeft, vreeselijk vurig, net een kat, en een pukkel in haar nek, en die andere die op plaatjes van Carmen lijkt, en allebei hebben ze geweldige boezems? -

- Juist - zeide de zwerver. - De groote blonde zoende de jongste aldoor op haar bloote schouder, maar allemachtig, wat heeft die meid hem geslagen! En... -

- Dank je. Mijn tabak. -

De zwerver keek Henri met open mond aan, en gooide snel de buidel op. Henri draaide zich niet meer om. De paarden stapten het land in, dat glinsterde van de dauw. Hij stuurde de paarden rond het stuk haver heen en dan de bleeke roggestoppels in. Aan het eind van de akker, onder de witte wolkjes boven de verre boschrand, blonk de roode maaimachine. Ze waren dus nog in de Côte d'Or. Een departement verder, dat geeft een gevoel van veiligheid. Hij sprong van de bles, en duwde de paarden wild achteruit naar de disselboom. Ze denken zeker dat ik bang ben. Stom dat ik mijn revolver weggegooid heb. Hij gespte de trekboom aan het borsttuig. Met of zonder revolver sta ik m'n mannetje. De gesp wou niet dicht, en hij rukte nijdig aan de riem. De warme adem van de twee paarden sloeg hem in 't gezicht. Hij dacht aan de zoenen die Lucienne hem gaf voor ze insliepen. Eindelijk zat het tuig. Hij stapte terug en liet zijn zweetend voorhoofd afkoelen in de wind, die onder de witte wolkjes vandaan begon te blazen.

Hij rukte wat halmen uit een bos en legde die op het stuurstoeltje. Maaien was toch maar het fijnste werk; het was niet voor iedereen weggelegd, goed met de paarden en de handles van de Deering om te gaan. Ik ben geen bruut zooals André, ik sla niet; ik weet hoe ik met een vrouw als Lucienne moet omgaan. Hij rolde de zweep uit, en tikte de bles aan met het rood-groene pluimpje. - Huu! - De breede raderen rolden. Meteen drukte hij de handle omlaag.

Het had den avond tevoren hard geblazen, en de rogge lag plat. Nu, om half zeven, was er zooveel dauw, dat het mes over de aren glipte. Hij trok strak aan de teugels, en de paarden stonden. Of ze ook gehoorzamen! Hij rolde een cigaret, blies de wolkjes rook langzaam tegen de lage zon in, en voelde zich gelukkig. Een maaier was toch maar de koning van het land. Met drie paarden een groot stuk rond, van een kilometer lang, zoodat je wanneer je aan de hoek keerde het eind van de garvenrij die achter je neerviel niet meer zien kon; en aldoor groote schreeuwen geven die tegen de boschrand terugkaatsten; was er iets mooiers te bedenken?

De zon steeg langzaam, de lucht begon te trillen; alles dampte dichter naar hem toe. De dorpen die heel vroeg in den morgen zoo vreemd ver schenen, kwamen nu langzaam naderbij. Je voelde je dan minder verloren in die wijde wildernis van rogge, en veiliger.

Hij deed drie toeren het stuk rond, zonder een

hapering. De paardestaarten zwaaiden voor zijn voeten, zijn zweep speelde over hun ruggen, hij stuurde meer met zijn stem dan met de leidsels. Nog drie toeren, en Lucienne zou komen, om hem zijn ‘dix heures’ te brengen.

Toen hij weer langzaam de akker afrolde, haalde hij midden in met een ruk de teugels naar zich toe. Het was Lucienne; hij herkende haar blauwgeruite jurk. Ze strompelde snel over de aardbonken, en viel twee maal. Ze had geen brood bij zich. Hij zette de paarden weer in gang, en ratelde de akker af. De bles wilde niet in het spoor blijven, en de maailijn liep scheef alsof het de wind was die langs het roggeveld veegde, en niet de Deering.

De machine stond stil, maar ze leunde hijgend tegen de bles, alsof ze niet verder kon. Het paard neusde nieuwsgierig aan haar rok. De twee andere drentelden opzij, en begonnen aan een bos rogge te rukken. Henri lette er niet op. Hij hield allebei zijn handen rond zijn zweep gekneld, die rechtop in de lucht stond.

- Het kan niet. Ze zijn nog in de Côte d'Or. Van wie weet je het? -

- De marskramer heeft ze gezien, in Bourg. André is overal bekend. Hij heeft zelf vroeger met garen en band geleurd. Alle kroegbazen kennen hem. We moeten weg. We krijgen per dag betaald, we verspelen dus niets. -

- Jij kunt blijven, Je hebt het hier beter dan in Changey. -

Hij bleef zwaar op zijn stuurstoeltje zitten. Hij

wilde nog niet gelooven, dat hij weg moest. Hij begon hier juist te wennen. En wanneer hij van het stoeltje sprong, zou het voorbij zijn.

Ze sprong naar hem toe en trok aan zijn mouw. - Ik wil bij jou blijven, ik ben bang voor André. Met hem moet ik altijd wild zijn, en bijten. Jij slaat me niet. Ga mee. Wij blijven samen. -

- Ik moet naar het mes kijken - mompelde hij. Hij gleed langzaam van het stuurstoeltje, liep met kleine passen achter de machine langs, en zei ineens, vol ergernis:

- Het mes is te bot. Straks zal ik het slijpen. Waarheen moeten we nu weer? Ik houd niet van veranderen. -

- Het wordt hier koud. Laten we naar het Zuiden gaan. Ik heb een tante in Avignon. Ik kan druiven plukken. Jij kunt chauffeur zijn op een vrachtauto, of wat anders. -

Ze zei het alsof ze over een plezierreisje sprak. Blijven, en met André vechten om haar, dat ging toch niet? Waarom was hij zoo klein?

- Avignon - mompelde hij, - het moet er mooi zijn. Vooruit dan maar. - Hij keek treurig om naar de bles, waarvan hij was gaan houden. Het land was hier mooi en wijd. Je wist toch nooit wat je er voor terugkreeg.

Terwijl hij de voor afmaakte, kreeg hij ineens de helsche gedachte, dat hij André niet ontkomen kon. André's mes was scherp, en hij zou vallen als een van de duizend aren die de Deering afsneed. En waarom dan niet liever hier?

Maar ineens begon hij te lachen. Er waren honderdduizenden aren, en André had maar één klein mes. Frankrijk was groot. Eén onder twee en veertig millioen, die vondje toch zeker nooit? Huu, bles, huu! -

Ze liepen naar het zuiden, André en Vladja, elk aan een kant van de weg, want met zijn tweeën aan een kant namen ze te veel plaats in voor de auto's die zonder te toeteren rakelings langs hen raasden zoodat de opzijgedrukte lucht hen een harde klap om de ooren gaf. Tot Lyon toe was het mooi weer geweest maar dadelijk toen ze op de grauwe eindeloos lange straatweg langs de Rhône kwamen begon het te regenen. De straatweg golfde langzaam op en neer en het asfalt glom naargeestig en het water liep langzaam hun nek in. Ze liepen de heele dag, aldoor klik-klak aan weerskanten van de weg en spraken bijna geen woord en wanneer ze aten was het enkel wat brood en worst die ze langzaam kauwden terwijl de auto's voorbijstoven. De boerderijen hadden roode daken en rooken naar vochtig stroo en van de verte zagen ze enkel wat vage heuvels waar lappen regen voorhingen. Omdat ze nog wat geld hadden en het verschrikkelijk regende sliepen ze dien nacht in Montelimar in een arbeidershotel. Tusschen hun krakende bedden lag het beduimelde kaartspel van André onaangeroerd op een mank tafeltje. Ze gingen den volgenden morgen om vijf uur weg en toen was het nog droog, om-

dat de zon nog niet op was, maar het water van de zijriviertjes waar ze overheengingen schuimde zoo grijs dat ze weinig hoop op zon hadden. Het gekraai van de hanen was het eenige dat helder was in den gesmoorden morgen die al vochtiger aan ging voelen. Zoodra de zon opkwam begon het te regenen en later werd de lucht verscheurd door een heftige wind die de wolken in woeste koppen samendreef. Ze kwamen in lange rijen op hen toe en in de verte hadden ze uitgerafelde randen maar dichtbij was het enkel regen die hen in langzame treiterende slierten in het gezicht sloeg. Het eenige wat waterdicht was waren hun ransels en Vladja's witte wollen broek want een stof zooals in Stôla geweven werd vond je nergens. Hij zei het tegen André maar die vloekte enkel terug want het water liep in straaltjes langs zijn beenen. Ze dronken dikwijls wijn in de kroegjes langs de weg om toch wat warmte te hebben en zich te droogen en toen ze in den loop van den middag weer een liter namen en langzaam indutten werden ze opgeschrikt door felle bliksems die langs het raam vlogen waar een spin doodstil in haar web zat. De herbergier zei niets en zij zeiden ook niets en alleen de vliegen zoemden. Er vlogen er twee in het web en de spin maakte ze langzaam af. Aan weerskanten van den weg lagen nu veel bladeren die de storm van de linden geschud had en wanneer er een auto voorbijkwam stoven ze opzij om niet volgespoten te worden. Toen ze zes en veertig K.M. geloopen

hadden kwamen ze langs een auto die over de kop geslagen was, en er stond een veldwachter bij die naar hun papieren vroeg. De gendarme vroeg ook aan André waar hij naar toeging en André zei dat ze naar de steengroeve gingen die zes kilometer verder lag. De gendarme las André's boekje van begin tot eind door terwijl hij het onder de kap van de verwrongen auto hield, en omdat van Vladja lachte hij omdat er zulke rare woorden instonden, maar Vladja had ook een identiteitskaart waar veel stempels instonden en dus was hij tevreden. Toen ze weggingen zei de veldwachter dat André om Aix en Marseille moest denken en André knikte en wou hem een cigaret geven van het pakje blauwe dat ze in de herberg gekocht hadden, maar dat weigerde hij. Toen ze de auto niet meer zien konden vertelde André aan Vladja dat hij niet in alle plaatsen komen mocht omdat hij tien jaar gevangen gezeten had maar er zich aan storen zou hij zich niet. Een uur verder zagen ze aan de andere kant van de rivier de steengroeve, dof en geel in de wand van de berg en de westewind bracht luid geratel mee van de karretjes die leeggekipt werden. Vladja vroeg of ze daar zouden gaan werken maar André gromde enkel en liep door. Bij het eerstvolgende dorp sloeg André op zijn natte knieën en zei dat hij er genoeg van had en daar aten ze dus met weer een liter wijn. Er was soep en karbonade en doperwtjes en sla en Gruyèrekaas en voor elk een appel toe en ze sloegen tevreden op hun buiken.

De vallei hing vol onweders die omlaagkwamen als appelen van een boom waaraan geschud wordt. Ze wisten niet waar ze slapen zouden want hun geld moest nog honderden kilometers mee. Ze liepen het dorp uit en vroegen aan een boer die juist zijn staldeur dichtdeed of ze in het stroo mochten slapen. Hij joeg hen met scheldwoorden weg en de volgende zei dat hij de politie halen zou en bij een derde vroegen ze enkel te drinken omdat ze dorst gekregen hadden van de wijn. Hij keek ze lang aan met kleine giftige oogjes en zei eindelijk neen, en toen pakten ze hem beet en sloegen hem tot hij kermend in de modder voor zijn eigen staldeur lag, en toen de knecht kwam met een hooivork sloegen ze hem ook. Terwijl de boer op zijn knieën zat te schelden dronken ze aan de put tot ze genoeg hadden en juist toen ze weg wilden gaan kwam de vrouw naar buiten en gaf hun brood en spek zonder een woord te zeggen. Ze keken haar stomverbaasd aan en terwijl hij naar haar grijze haren keek die de regen langzaam aan elkaar kleefde begreep Vladja dat haar man dikwijls dronken was en haar dan sloeg, en dat ze nu blij was dat ze hem afgeranseld hadden. André klopte haar op haar schouder en gaf het spek aan Vladja om in de ransel te stoppen en ze liepen snel de vallende nacht in. De boer was verdwenen, maar voor ze honderd meter verder waren klonk er een schot. Er floot iets voorbij en André begon bulderend te lachen. Vladja wilde terug rennen maar André kalmeerde hem en

zei dat alle boeren in de Rhônevallei slecht waren maar daar buiten niet. Ze voelden zich door het slaan allebei opgelucht en spraken druk. Vladja zei dat het weigeren van water een doodzonde was en André was het daar dik mee eens. In het vlakke land links en rechts stonden af en toe de donkere klompen van huisjes en André dacht dat daar wel leege bij zouden zijn want overal in Frankrijk togen de boeren weg. Ze gingen dus sluipend op verkenning uit en bij het eerste huisje baste een hond hen aan, maar bij het tweede, dat op slot was, vonden ze een open schuurtje of liever een afdak en een verstopte put. Het was dus niet bewoond en ze konden er rustig blijven. Ze streken een lucifer af en toen ze achterin een stapel peulstronken vonden waren ze erg gelukkig. Ze droegen twee eggen naar buiten die hun in de weg lagen. Om verder hun bed in te richten hoefden ze geen lucifers meer af te steken want het bliksemde voldoende.

Ineens merkten ze dat de grond van het schuurtje naar binnen afliep en dat ze dus al het water in hun bed zouden krijgen. Boven op de peulstronken zou het gaan maar de stapel was te smal voor twee. Vladja had aan de andere kant van de weg nog een boerderijtje gezien dat er eender uit zag en daar zou best plaats voor twee zijn of minstens een. Een hond was er zeker niet want die zou al lang geblaft hebben toen ze hard gepraat hadden want de wind was naar hem toe. Toch stapte Vladja zachtjes omdat je dat in het donker nu

eenmaal deed. De toppen van de boomen op de straatweg stonden ineens helder in de bliksem en het licht raakte ook het dak van het boerderijtje. Er was een gat in, en meteen dat hij dit zag waagde Vladja zich met groote schreden verder. Maar hij liep zacht en aaide enkel de grond en zijn hart bonkte. Waarom waren ze hier zoo ongastvrij? In Slowakije kon iedereen overal op het stroo slapen. Wanneer Lucienne de vrouw van een boer was zou ze dan ook zoo doen? Waar zouden zij en Henri slapen? Ik heb haar borsten gekust en nu heb ik geen plezier bij die ander gehad. Lucienne is mooier dan alle anderen. Ik wou dat ik haar ontmoette, dan zou zij kunnen zien dat ik woord gehouden heb, en met André meegegaan ben.

Een flard licht schoot door de lucht en de plassen tusschen de wagensporen schitterden wit. Zij stond naast een struik aan de kant van het pad in een donkere mantel en haar heele gezicht was droevig. Het licht verdween en de donder rolde. Vladja hoorde het bonken van zijn hart. Weer scheurde de nacht en zij stond voor hem, precies zooals daarnet, met dezelfde uitdrukking op haar gezicht, of zij huilen wilde en niet kon. Zoo eender was het, dat hij zou durven zweren dat zij zich niet verroerd had of zelfs met haar oogen geknipt. Het was niet waar, zij was er niet, hij had enkel zoo strak aan haar gedacht dat hij haar één oogenblik echt gezien had. Het bliksemde weer en hij zei: - Pozor. Pas op! - omdat hij

haar in een plas zag trappen terwijl zij met wijdopen oogen op hem toekwam. Voor de donder viel hadden zij elkaar omarmd. Ze stonden stil tegen elkaar aan tot het over was.

- Sst - fluisterde ze, - Henri slaapt. Is André er? -

Vladja draaide zijn hoofd naar de kant van de straatweg en knikte. Hij drukte haar tegen zich aan. - Wat doe je in de regen? - zei hij zachtjes. - Ik had stemmen gehoord en wou weten wat het was. -

Je bent dapper. -

- Hoe zou ik anders van André hebben kunnen zijn? Maar dat is voorbij. Hij heeft me te veel geslagen. Ik houd niet meer van hem. - Ze schudde haar natte haarbos. De druppels stoven in Vladja's gezicht. - Waar gaan jullie heen? - zei ze opeens.

- Naar het Zuiden, druiven plukken. -

- Wij ook. -

Er viel een stilte. De regen sloeg neer. De bliksem veegde nu verder weg over het land en ze zagen elkaar vaag.

- Wat kwam je hier doen, Vladja? -

Kijken of hier stroo ligt. Bij ons loopt het water naar binnen. Ik ga weer terug. -

- Kus me. -

- En je houdt van Henri? -

Ze drukte haar hoofd tegen zijn schouder. - Niet meer. Hij is zoo slap. -

- Laat me los. Ik moet weg. Henri hoort ons. -

- Hij slaapt. Je hoort hem hier snurken. Ik zou wel met jou willen weggaan... -

- En André Henri laten vermoorden? Wanneer ze morgen wakker worden komen ze elkaar tegen op de straatweg, of André haalt Henri in. Het kan niet. -

Wat bonk je hart! Ben je zoo geschrokken? Waarom kan het niet?... Je bent laf, je durft niet voor André. Hij zal Henri met rust laten en achter ons aankomen. -

Hij voelde hoe zij rilde en was verbaasd toen hij haar verrukt gezicht zag. - Nu? - zei ze vol verwachting.

Het bliksemde weer en hij staarde strak in haar spits toeloopende oogen, met het lokkende licht middenin, dat hem zoo'n raar gevoel in zijn lenden gaf. Het was vreemd dat hij nu pas, midden in een onweersnacht, zien moest hoe groot en heet haar oogen waren wanneer ze hem aankeek. - Jij hebt gemakkelijk praten. André zal jou niets doen. Ik wil niet met je mee. Niet omdat ik laf ben. Maar ik ben de vriend van André. -

Ze klemde zich hijgend aan hem vast. - Jij gaat met me mee, nu of later. Waarom dan niet dadelijk? -

Hij voelde haar lippen in zijn nek, en duwde haar grommend weg. Ze vochten zwijgend. Zijn handen gleden over haar borst. Ze keek hem smeekend aan, en begon te lachen. Hij liet haar los en balde zijn vuisten.

- Ik ga weg. -

- Ik ga met je mee. Ik zal André vertellen wat er gebeurd is. -

- Ik ook. En dàn is Henri niet de eenige die een por krijgt, maar jij ook! -

Ze begon zachtjes te lachen. - Dat zou jij toch zeker niet toelaten, Vladja? Ik houd van je, Vladja. Ik weet dat jij van mij houdt. -

Hij proestte tegen de regen in, die in dikke stralen omlaaggutste. - Doe niet zoo dom. Wat wil je van me? Ik ben nog nooit van een vrouw geweest. En ik ben bang voor André. - Hij voelde hoe hij met een roode kop in het donker stond te slikken van nijd.

- Je bent een kleine lafaard - zei ze zachtjes. Maar haar oogen glinsterden.

- Goed - zei hij rustig. - Luister. Morgen om vijf uur gaan wij weg. Je hebt het hart niet dat je voor tien uur opbreekt. Begrepen? -

Ze haalde haar schouders op. - Waarom die onzin als we elkaar toch weer gaan ontmoetten? Jij wordt toch van mij. Waar gaan jullie heen? - - Ik weet het niet. -

Wij gaan naar Avignon, en misschien verder. - Adieu. - Hij draaide zich aarzelend om.

- Ik ga toch met je mee. -

- En Henri? -

Het gaat niet meer om Henri. Het gaat om jullie. Wanneer ik kom, en André gevaarlijk wordt, zullen jullie om mij vechten. En jij bent de sterkste, Vladja! En ik zal van jou zijn. - Ze wilde hem strelen, maar hij stapte snel terug.

- André heeft een mes, en ik niet. Ik heb het verloren, en we hebben geen geld om een nieuw te koopen. We hebben nauwelijks te eten. -

Haar gezicht betrok. - Ik ben toch eigenlijk bang voor André - fluisterde ze met neergeslagen oogen. - Je hebt gelijk. Ik zal morgen niet voor tien uur weggaan, en Henri ook. - Ze rilde. Waarom zijn we nog niet in het Zuiden? We zullen er allemaal veel geld verdienen. -

Hij zoende haar, met stijf opeengeklemde lippen, en schudde haar hand terwijl hij zich al omdraaide.

- Bonsoir Lucienne. -

- Au revoir, Vladja. -

Terwij hij langzaam wegliep, een beetje dazig in zijn denken, voelde hij ineens dat hij kletsnat was; ook zijn witte wollen broek was doorweekt. In zijn schoenen klotste het water. André sliep. Hij ging rillend aan diens voeten op de peulstronken zitten en voelde zich heel zwaar worden. Toen hij wakker werd in het grijze van de voormorgen was hij stijf en hoestte zoo erg dat het pijn deed. Ineens schokte hij omhoog. André's woeste oog keek hem aan, zoo scherp alsof het iets doordringen wilde. Maar André's stem was vriendelijk en dat was een opluchting.

- Waarom ben je niet aan de andere kant blijven slapen? -

- Er waren menschen - zei Vladja bevend. - Je hebt kou gevat. Waarom heb je me niet wakker gemaakt, stommeling? We hadden kun-

nen ruilen. Ik alleen op de peulstronken liggen, is dat vriendschap? Ik ben nijdig op je. - Hij sprong overeind en gaf Vladja een harde klap op zijn schouder, terwijl hij met zijn leege oogkas hulpeloos naar de hemel loerde om te kijken of er regen komen zou. - Om elf uur wordt het droog wat ik je brom. Wat sta je te rillen? En route. - Hij sloeg met de vlakke hand in de holte van zijn gebogen arm.

Op de straatweg keek Vladja dikwijls om. André werd nijdig. - Nog drie kilometer tot het volgende dorp en de warme wijn. Sjouwen, schaapskop, anders krijg je longontsteking! -

- Ik kijk om of er geen vrachtauto's komen om mee te rijden - zei Vladja klappertandend.

- Moet je net de lui hier hebben - bromde André. Maar toch kwam er een uur verder een chauffeur die op hun wanhopig wuiven stilhield. Ze kropen boven op de zwiepende rammelende rails die ver buiten de kar uitstaken en drie uur later waren ze in Orange.

Terwijl ze een liter warme wijn dronken vertelde André aan Vladja van de Romeinen die de triomfboog gebouwd hadden. 't Is tien jaar geleden dat ik het las en nog weet ik wie Cesar was. - zei hij triomfantelijk.

De laatste droppels wijn die Vladja uit de karaf schonk begonnen langzaam te fonkelen. De zon brak door. Ze stompten elkaar van geluk en braken snel op.

Ze kwamen nu in een ander land. Wanneer de

wind woei, regenden de droppels omlaag van de ahorns en cypressen. Al het groen was drooger en somberder. De huizen waren geel en blokkig. De dorpen kregen nu kerktorens met een ijzeren stelling bovenop waar de klok inhing, en soms was de stelling verguld, en kon je er niet lang naar kijken, zoo geweldig was het glinsteren. Het was heet en André gromde af en toe goedkeurend naar de zon. Ook werd de koffie goedkooper. Het beloofde land begon. Alleen hadden ze nog maar vijftien frank.

Vladja keek niet meer om. Wanneer hij aan Lucienne dacht scheen het een droom geweest te zijn, en langzamerhand durfde hij weer rechtuit in André's woeste oog te kijken.

Het derde kruis

De markies de Saporta is twee en tachtig jaar, en draagt zomer en winter witte slobkousen. Hij leeft eenzaam op het oude Château Font Colombe, temidden van een park met taxushagen, cypressen en dadelpalmen. Rond het kasteel liggen in een kring de tien wijnboerderijen, wier velden een wijde reep snijden door de vallei van de Durance, van de Montagne de Luberon tot de heuvels boven Aix. Tegenover de trappen van het kasteel staat een reusachtige ahorn, en daar leest de markies aan een witgelakt tafeltje zijn morgenpost. Hij laat zijn sterke oude oogen langzaam heenzwerven over de moorden, misdaden en politieke schandalen, laat de krant van het tafeltje glijden en staart glimlachend weg over de lelievijver met de grijze Triton, die het park afsluit. Hij kijkt uit, denkt aan het verleden en bewondert tegelijk de vallei.

De markies is een bereisd man; hij heeft een verzameling oude Grieksche munten die hij in zijn jeugd van de sponsenvisschers kocht, en zijn tapijten bracht hij zelf mee uit Boekhara. Hij heeft in Klein-Azië het spoor van Xenophon gevolgd, enkel en alleen om te bewijzen dat zijn opvatting omtrent zekere details van de beroemde terugtocht der tienduizend waar was; en in het Tiroler Montafon bezit hij een houten chalet, waar hij sinds veertien jaar niet meer komt.

Maar al deze bergen en dalen verdwijnen, wanneer hij over de lelievijver heenstaart. Want het dal van de Durance is voor hem de geheimzin-

nigste vallei op aarde: Overal rondom liggen bergen, te ver weg om te bedrukken, en toch dichtbij genoeg om hem elken avond een gevoel van heimwee te geven wanneer de rosse zon in het andere land achter de grijsgeworden toppen verdwijnt En zoo rood is deze zon, dat het schijnt alsof achter de steenen heuvels een zee ligt, en het dal dus een einde is, een afgesloten stuk wereld, een voor bereiding tot een eindeloos gebied, waaruit de droom reeds naar hier overslaat. De vallei is besloten en zwijgt. De cypressen bewegen nauwelijks in den wind, en het dunne gebladerte der olijfboomen ritselt bijna onhoorbaar. In den hemel liggen smalle witte wolken, slank en recht als de boegsprieten van een onzichtbare vloot. Ook zijn er veel windveeren, en heel enkele stapelwolken. Het is nu de tijd voor het aardappel rooien, en in den stillen middag branden groote vuren, van vlakbij enkel smeulend loof, maar wanneer de markies voor het hooge venster van zijn werkkamer staat, lijken het de rookkolommen van een heilig offervuur. Soms denkt hij dat het zijn oogen zijn, die zwak worden, maar het is altijd de rook, die de vallei verwaast; en wanneer hij lang naar de verdroomde heuvels staart, is de Europeesche politiek van geen enkele beteekenis meer, en het nieuwe schandaal, dat de ochtendbladen met groote vette letters aankondigen, die sterk naar petroleum ruiken, wordt iets klein en verachtelijks. Hij heeft er te veel meegemaakt, en ze zijn alle gedoofd als de loof-

vuren in de verte: wat stank en asch, en het was voorbij. Al deze nieuwe belangrijke dingen schijnen nu mededeelingen uit een andere wereld, een wereld waarin ook zijn leven zich afspeelde, voor hij zich voorgoed vestigde in deze vallei, waar de laatste jaren, nu ook voor hem, droom en werkelijkheid één zijn. Het landschap is de weerspiegeling zijner ziel, en hij staart er met welbehagen op uit.

Soms, wanneer er met dof geruisch steenen omlaag vallen van de Montagne de Luberon, kan het gebeuren dat hij zich plotseling de barricaden van 1871 herinnert, en een oogenblik hoort hij kreten, schoten en gejoel, tot een windstoot alles wegvaagt. Heel klein in de verte ziet hij een trotsche Eiffeltoren boven Parijs omhooggroeien. Hij herinnert zich de opening van het Kanaal van Suez, waarbij hij tegenwoordig was, en hij draait zich half om, teneinde in een bureaulade de fotografieën van de Sfinx te gaan zoeken, maar het is de moeite niet. Ook het schandaal van Panama was de moeite niet. Het geld dat hij er bij verloor, won hij in een jaar tijds met een overvloedigen koren- en wijnoogst terug, maar de vriendschap die hij verbeurde, want hij was een van de aanklagers, won hij niet weerom. Toch was hij de eenige geweest, die zich tijdens het proces hooghartig en verachtelijk terugtrok; maar zijn vijanden legden dit anders uit. - De markies is bang zich te compromitteeren - werd er gefluisterd. Een zijner vrienden zei enkel:

- Ook al laat hij halverwege los, hij heeft zijn vernietigend werk gedaan. - Het eene en het andere oordeel ontlokten hem enkel een glimlach. Hij had de waarheid willen weten; Welnu! hij wist haar. De rest was van geen beteekenis. Toch had dit ook even pijn gedaan. Maar niet zooveel pijn, als het jaar zestien van de nieuwe eeuw, toen hij zijn eenige zoon, en zijn schoonzoon verloor, beiden in dezelfde Septembermaand, in één gevecht. Het was juist de tijd dat de loofvuren rookten, niet alleen in de verte, maar ook vlakbij, onder de muren van het kasteel; want hoe anders had het kunnen gebeuren dat de tranen onophoudelijk in zijn oogen liepen? En wekenlang was deze rook blijven hangen, ook toen het zand der akkers reeds ijskoud geworden was onder een vorstigen wind, en de eerste olijven geplukt werden tegen de komst van het nieuwe jaar.

De dag dat het telegram kwam, was de dag dat de groote druivenpluk begon - de vijftiende September. Voor den oorlog placht hij zijn rentmeester te roepen, de twaalfde van elke Septembermaand, en wanneer het kleine ietwat vreesachtige manneke binnenkwam, om na het middageten de koffie te gebruiken met zijn hooggeboren patroon, wees de markies op een tros druiven die in de zilveren dessertschaal over was gebleven, en zei trotsch: - Monsieur Huître, de druiven zijn rijp. Ja, ja, het is weer zoo ver. - Monsieur Huître placht dan ongeloovig te kijken

waarop de markies de rijpste druif nam van allen, en die tusschen twee vingers ineens stukkneep. Dan vielen de roode druppels langzaam op het servet. Terwijl de markies daarna zorgvuldig zijn vingers afwischte, sloeg Monsieur Huître zijn handen in elkaar en mompelde een paar woorden van bewondering over de heerlijke bezitting die hij mee mocht helpen beheeren.

Dit was een soort kleine ritus tusschen hen geworden, die zich elk jaar herhaalde, tot het jaar zestien, toen er voor het eerst krijgsgevangenen op de bezitting verschenen. Sinds dit jaar zestien kneep de markies geen druiven meer kapot, om zijn rentmeester loftuitingen over de komende oogst van Château Font Colombe te ontlokken. Ze dronken samen zwijgende de mokka, tot de markies plotseling zeide: - Monsieur Huître, het is weer zoo ver, - waarop Monsieur Huître die ook van jaar tot jaar grijzer werd, zwijgend opstond en buigend afscheid nam.

Het zestien was er een geweest, waarin Monsieur Huître zijn meester nauwelijks herkend had. En ook de markies de Saporta beleefde dezen tijd als een boozen droom. Hij, de glimlachende elegante koning van dit kleine domein, die bij zijn dagelijksche wandeling door de velden de groet der arbeiders altijd met een zwaai van zijn ivoren stokje en een opgewekt - bonjour! - bonjour! beantwoordde, was de barsche beul geworden van deze troep krijgsgevangenen. Wanneer in de koele Octoberavonden het blokkenvuur reeds

urenlang in de eetzaal vlamde, bleef zijn schoondochter nog lang in onrust op hem wachten. Want pas na het invallen van de duisternis gaf hij de rillende troep verlof in de hooibergen te gaan slapen, na een kort en karig avondmaal, terwijl de morgenster hen reeds weer op het veld zag.

Op een goeden morgen betrapte hij een der gevangenen, terwijl deze met een kleine uitschuifbare kijker den Oostelijken horizon betuurde. Hij ontrukte hem ruw het instrument, en wilde den gehaten Duitscher reeds grof op zijn plicht wijzen; maar plotseling gaf hij de kijker terug, getroffen als hij was door het beschaafde uiterlijk van den vrij jongen man. Hij droeg het haar kortgeknipt, op de verplichte wijze, maar noch in zijn gezicht noch in zijn bewegingen was iets van de Germaansche lompheid, die hij opeens was gaan haten, nadat hij er vroeger, in München en Wiesbaden, nooit aanstoot aan genomen had. De man keek hem aan met de onstelde verontwaardiging van een edel paard dat geslagen wordt, en zei toen glimlachend, in goed verstaanbaar Fransch: - De aarde is van U, maar de hemel van iedereen. -

Voor de markies het wist, waren zij een gesprek begonnen over sterrekunde, een materie waarin hij ook een weinig thuis was, want zijn dagelijksche gewoonte, om gang en verandering van wolken en winden te vervolgen, had hem er dikwijls toe verleid, zijn waarnemingen ook na de opgang der sterren door te zetten; om zich dan

met een zachte spot over de krampachtige bemoeiïngen der strevende menschheid te ruste te begeven. Dienzelfden dag nog werd Freiherr von Staib aan het tuinpersoneel toegevoegd; deze deftige uitdrukking van den markies beteekende, dat von Staib samen met een ouden boer wat blaren harkte, terwijl verder de telescoop op een der hooggelegen balcons zich in zijn bijzondere bescherming verheugen mocht. De werkuren der krijgsgevangenen werden aanstonds verkort, en de enkele keeren, dat de markies zich nog uren achtereen op de velden vertoonde, beet zelfs de vreesachtigste soldaat gretig in de volrijpe trossen wanneer hem dit lustte, ook al wees het ivoren stokje van den markies naar zijn halfleege emmer; en harde woorden vielen er niet meer. Na weken lang aan de grimmige werkelijkheid toebehoord te hebben, voortgedwongen door een oppermachtig verdriet naar een harde haat, die hij, de booze gewoonte van den tijd getrouw, op elke vermeende tegenstander persoonlijk was gaan betrekken, deed de gemeenzame beschouwing met een hunner, hooggeboren als hij, der verhevene sterren die hun aller lot en lijden onverschillig omcirkelden, hem na korten strijd weer glimlachend terugkeeren tot de zachtaardige spot, waarmede hij de comedie der aardsche krampachtigheid altijd had beschouwd.

Op denzelfden avond, dat Venus hun beider aandacht voor de eerste maal boeide, was hij zich plotseling bewust geworden, dat de druivenpluk

het heilig verzoeningsfeest was tusschen hemel en aarde. Het bloed van vriend en vijand had Frankrijk's grond gedrenkt; nu plukten vriend en vijand de zwellende druiven; vriend en vijand bewerkten gemeenzaam de wijnpers; en allen dronken het terugkeerende bloed, dat gelouterd was door de eeuwige nooit onderbroken samenspanning van zonnevuur en hemelwind, waterloop en aarde. Wie kon zijn naaste blijven haten wanneer de elementen zich verzoenden in dit grootsche feest; vuur en water vreedzaam samenwoonden in een fonkelend bokaal? Wat sinds de schepping gescheiden was kwam hier bijeen tot verheuging des harten der stervelingen en tot winst hunner ziel; want wijn is de eenige drank, waaraan de aardsche dorst en het brandend begeeren naar eeuwigheid zich gelijkelijk lesschen. En het feest bleef, ook na afloop van den druivenpluk; tot hij op een kouden Novemberavond de bijna onmerkbare verwardheid van zijn nog jonge schoondochter zag, terwijl zij zich naar het blokkenvuur boog waaraan ook von Staib zich warmde.

De markies waagde geen dringender blik dan die waaronder von Staib terstond heftig bloosde, terwijl zij kalm bleef gelijk altijd. Wat was er gebeurd tusschen die twee? Misschien niets. Wat ging er gebeuren? Alles.

De markies de Saporta stond zwijgend op, en steunde voorzichtig op zijn ivoren stokje, dat hij zelfs op zijn wandelingen door de ongelijke velden

alleen spelenderwijs en oudergewoonte meenam. Aan de overkant van het hooge vertrek hing een foto, met twee kruisen, en op de foto een eereteeken. Terwijl de markies over het bebloemde tapijt schreed, en het dubbele kruis al nader en nader kwam, voelde hij plotseling dat hij hier de spelbreker was; maar het kon niet anders: dit ging te ver. Het met moeite gewonnen goddelijk evenwicht was ruw verstoord; de dierenriem verschoof met een schok, en Mars stond aan den einder. Vuur streed tegen water; stormen verwoestten de aarde.

De markies liep langzaam; de overkant van de kamer scheen een eeuwigheid ver weg. Een hart dat zichzelf overwonnen en zich den vrede gegeven heeft, heeft tijd noodig om zich weer toegankelijk te maken voor den haat.

Hij lichtte de foto langzaam van de spijker, en een glimlach krulde zijn lippen, in het pijnlijk bewustzijn dat hij niet meer terugkon. Hij liep nu met snelle schreden op den Freiherr von Staib toe; en toen hij het glas zag, dat hij bij zijn bruuske opstaan had omgeworpen, en waaruit de laatste druppels langzaam omlaaglekten, genoot hij een wreede voldoening: het was alles zooals het zijn moest.

Zij zaten nu beiden met neergeslagen oogen, zijn dochter en zijn vijand. Hij legde de foto met een ongeduldig gebaar op von Staib's knie, maar zijn stem was zacht, zonder een zweem van haat of afkeer. Hij mompelde welluidend een paar

woorden, alsof hij enkel de foto toelichtte: - Freiherr von Staib, hier ligt mijn schoonzoon, en daar mijn zoon, de man van deze mijn dochter. - Maar in werkelijkheid hoorde hij zich schreeuwen als een wraakgiftige bazuinengel: - Ik leg de liefde af en omhels de haat, ik veracht mijn naaste en zaai tweedracht waar ik kan, ik laat de vossen los in mijn eigen wijngaard want het druivenfeest is een bedrog, geen element kent het andere, het water spoelt voethoog over de verrottende ranken, de blaren zijn aangevreten door de verderfelijkheid van luis en heftige zonnehitte, de wind breekt de takken, en strooit de druiven spottend in 't rond. Ik heb mij vergist, mijn leven lang; de haat is goed, en de tweedracht is goed; waarom liet ik mijn vijanden in vrede; waarom trok ik mij terug, halverwege het haatproces? Nu zijn zij dood, en ik kan mij niet meer wreken. Jammer, jammer... -

Toen eerst zag hij de oogen van zijn vijand, die vervuld waren van zoo'n zachtaardige ontzetting, dat de markies meteen zijn hand uitstrekte om het portret terug te nemen. Maar de ander legde er zijn hand zachtjes omheen, stond op, en nam buigend afscheid.

Nu was alle, zelfs de goddelijkste spot verdwenen; de comedie was een tragedie geworden. De markies zag in de oogen van zijn schoondochter haar verlangen naar een laatste kus; maar terwijl de Freiherr zich afwendde om heen te gaan,

wees hij met de foto in de hand op de markies, terwijl hij zijn geliefde strak aankeek, voor de laatste maal. De markies liep hem weifelend achterna: en terwijl de schouder van den jongen man voor hem uitdeinde, prevelde hij alles, wat het gebaar van den Freiherr reeds had uitgedrukt: - Vergeef mij mijn aardschheid; vergeet onze eerste ontmoeting, ik word gedreven, ik kan niet anders; wie is sterker dan zijn demon, wie kan er zijn bloed verachten? - Ineens werd alles mistig; en eerst toen de Freiherr het vertrek reeds lang verlaten had, zag hij diens laatste gebaar: de foto hing weer op zijn plaats, en de medaille van verdienste er overheen; maar naast dit eereteeken hing een ander: een klein ijzeren kruis. - De loofvuren branden weer - mompelde de markies, terwijl hij het omgevallen glas overeind zette. Hij ving de verschrikte blik van zijn schoondochter op, maar het was hem nu onverschillig, of allen, en zij vooraan, hem voor een krankzinnige hielden. Hij had de harmonie van het heelal verstoord terwille van de liefde en de achting voor een doode; was er iets ongewoons in, dat een oud man daaronder brak?

De dag daarna was von Staib verdwenen. Zijn schoondochter was weer glimlachend, mooi en onverstoorbaar gelijk altijd. Was zij iets anders dan een koude vrouw, die slechts nam, maar nimmer gaf? Hij verzocht haar op reis te gaan; haar vriendin was aan de Côte d'Azur; het was slechts een dagreis. Zij gehoorzaamde glimla-

chend. Toen de auto voorstond, had hij het op de tong haar te zeggen dat de Promenade des Anglais, zelfs in zijn voor driekwart verlaten staat, een beter terrein van werkzaamheden en verstrooiïng voor haar zou wezen dan de eenzame wijnboerderijen. Maar het stentorisch gezang der krijgsgevangenen die nu de velden reinigden en de struiken snoeiden, hield deze bitse beleediging reeds terug.

Ook aarzelde hij, want wanneer hij zich goed herinnerde, was in haar gedragingen altijd iets onbegrijpelijks geweest. Niet zoozeer dat haar groote bestelling rouwtoiletten hem verbaasd of geërgerd had: zijn eigen vroeggestorven vrouw had hem genoeg gewend aan dergelijke kleine grillen. Maar in haar onsteltenis had hij sporen meenen te ontdekken van een heimelijke vreugde. Hij had zich niet alleen gaarne ingebeeld dat hij zijn zoon een gelukkig huwelijk had doen sluiten, maar twijfel daaromtrent was nooit bij hem opgekomen. Hoe hadden jongelieden, die beiden mooi en rijk waren, en zonder weerstreven in een dergelijke stap toestemden, ongelukkig kunnen zijn? Temeer omdat niets daarvan naar buiten bleek? Het leven hangt aan kleinigheden, en hij was pas gaan twijfelen op de dag dat zij voor de derde maal iets in de groote eetkamer veranderde. Schuin tegenover de schouw hing de foto van het dubbele graf, en hij, in droeve vadertrots had het lint van de militaire medaille van zijn zoon zoo rond de lijst geschoven, dat de penning

tusschen de twee kruisen hing. Tweemaal was de medaille verschoven geweest; tweemaal had hij haar op de juiste plaats gehangen, daar zijn zin voor rechtvaardigheid hem ingegeven had, dat beiden de eer evenzeer verdienden. Terwijl hij op een dag onverwacht uit de velden terugkwam, vond hij zijn schoondochter bezig het graf van haar man met het eereteeken te bedekken. Haar hand beefde niet, toen hij die in de zijne nam, en evenmin haar stem, toen zij op zijn vraag naar een verklaring antwoordde: - Ik kan dat graf niet zien. - Hij had zich afgevraagd, of het uit smart of afkeer was; hoe kon hij bij deze koele, goedgekleede, beheerschte vrouw de gevoelens ontwarren? Toen het telegram kwam, had zij een zucht geslaakt; was het verdriet geweest, of verlichting? Uitbarstingen had hij niet verwacht; de Saporta's beheerschten zich. Over alle problemen van het heelal had hij in de loop zijner jarenlange overpeinzing een besluit kunnen vatten, dat hij later weer glimlachend verwierp. Alleen dit, de handbeweging en de zucht eener schoone vrouw, was een geheim gebleven; dat hij nu gedwongen was op te lossen.

Ergens was onrecht gedaan. Bij haar vertrek had zij hem willen kussen, maar hij had het afgewend. Zij keek hem aan. En dit was de eerste werkelijk droeve blik, die hij van haar zag. Terwijl zij wegreed was zijn beheersching geheel verwarring geworden. Hij had den Freiherr wellicht een verkeerd verwijt gedaan! De Freiherr was een man

van eer. Hoe kon een man van eer, zoo kort na de dood van haar man, een jonge weduwe zijn liefde verraden? Het jonge geslacht had geen schaamte meer. Of was zij het geweest...? Hij wilde het weten. Alleen de Freiherr zou spreken; zij nimmer, dat wist hij.

Hij moest von Staib terugvinden. Hij ging van boerderij tot boerderij, gelijk een pelgrim die de waarheid zoekt. Maar nergens in de vallei kon hij den jonkman ontdekken. Eindelijk kwam er bericht uit Marseille van een arrestatie: krijgsgevangene von Staib. Met veel moeite kreeg hij hem vrij. De autoriteiten begrepen de moeite niet, die de markies zich voor zoo'n krijgsgevangene gaf. Von Staib dankte hem hoffelijk. Zijn heele figuur teekende pijnlijke verlegenheid.

Maar de markies hield aan. Hij wilde de waarheid. Het onderhoud, in de eetkamer, waar droevig de drie kruisen hingen, was kort en onbeslist. De markies herinnerde zich tot op heden nauwkeurig de vragen en antwoorden.

- Mijn vraag moge onbescheiden klinken - had hij gezegd, maar de eer van mijn zoon gaat mij boven alles. - En hier versprak hij zich opzettelijk. - Ik veroorloof U, mij voor oud te houden en achterlijk, maar er is in de gedragingen van het jonge geslacht, waartoe, in mijn oogen ook U behoort, iets dat mij verontrust. Over allerlei levensvragen: huwelijk, dood, geboorte en rouw, - (hij vermeed zorgvuldig de minste nadruk op het woord rouw te leggen),

- had men vroeger opvattingen, die tegenwoordig niet meer geldend schijnen te zijn. Ik heb altijd de waarheid gezocht, en wil mij niet in personen vergissen. - Ieders recht en niemands onrecht - is mijn devies. Mijn vraag aan U is deze: gaat de verandering dezer zeden van de vrouw uit, of van de man? -

De Freiherr glimlachte. - Ik zou Uw vraag ontwijkend kunnen beantwoorden, en ik zou er recht toe hebben, daar de eer van Uw zoon ook mij boven alles ging. - Hij maakte een vage beweging in de richting van het portret. Ik zou zeer banaal kunnen zeggen: dat hangt van het geval af. Maar ik wil liever Uw vraag met een tegenvraag beantwoorden. Wat is meer waard, de achting voor een doode, of de liefde voor een levende?? Nu? -

Alleen het ‘nu’ had hard geklonken, kort en scherp als een schot. De markies was pijnlijk beroerd. De beleefdheid gebood hem nu te zwijgen. Zij stonden beiden onbeweeglijk. Zoozeer waren zij bekommerd geweest om hun eigen gedachten, dat zij verrast waren toen er op hun woorde geen stilte volgde. De kamer was vol geluiden. Een late hommel zoemde heftig door de paarse chrysanten. Door het openstaande raam klonk een luid gezang. Het steeg omhoog van achter de taxushaag, waar eenige krijgsgevangenen met een paar knechts in de dichtstbijzijnde wijngaard werkten. De markies herkende de melodie: het was een oude Spaansche fandango, en hij

wist wie het was die haar zong: Henri de Algerijn, die reeds drie jaar op Font Colombe werkte. Het was een gezang, gemengd uit de geilste gillen en het hartstochtelijkste berouw, een radeloos roepen tusschen hemel en aarde. Een lied over de zwakheden des menschelijken vleesches, over de extase van het berouw, en het genot dit berouw te vergeten in een dieper roes; en dan weer een duizelende ommekeer in een heldere, hoogzwevende toon, en tot slot een kreet, waarin dit alles samenkwam en zich oploste: en de eene keer dat Henri het zong, was het een gil om bevrijding, en een ander maal een kreet van overgave. Wat wist de kerel die daar zong van de beteekenis zijner kreten? Een simpel arbeider... Maar het gaf niets: op het juiste moment gaf deze rauwe stem het antwoord op het raadsel dat den markies kwelde: er zou geen antwoord zijn.

Dit was de zang van het instinct, van de onhoudbare drift, die zich niet stoort aan geboorte, volk of opvoeding: de kreet van hart tot hart, van man tot vrouw, van vrouw tot man. Beiden waren schuldig, wanneer er van schuld sprake was.

Het gezang hield op. De markies ging naar het buffet, om twee glazen Amontillado in te schenken. Was het niet twaalf uur? De Freiherr stond met een afgetrokken bleek gezicht ter zijde, alsof hij slechts bij toeval in deze kamer aanwezig was. En ook zijn stem klonk onwerkelijk, toen hij zachtjes zeide, gelijk een getuige bij een duel:

- De schoten zijn gewisseld, er is niemand getroffen, de heeren kunnen gaan. -

De markies zette snel de beide glazen neer, en wees op de foto: - Het is niet waar - riep hij, - Getroffenen? Dáár twee, en één hier. - Maar terwijl hij de gebalde vuisten op zijn hart drukte, had hij reeds spijt van zijn heftige woorden, vooral toen de Freiherr antwoordde: - Is het bij U, een Franschman van den ouden stempel, niet meer geoorloofd de waarheid als ironie voor te dragen? - Hij bedwong zijn wrevel over deze kleine nederlaag en reikte den Freiherr een glas wijn, met de woorden: - Ik vergat den vierde. Vergeef mij. -

Zij dronken, oog in oog. En toen de Freiherr verzocht, hem elders te werk te willen stellen, gaf hij schoorvoetend toe. Zij waren op een dood punt aangekomen: de schaduw van den gestorvene hield hen gescheiden. En niet alleen dat. In het gansche huis hing nog het parfum van zijn schoondochter: Fleurs de France.

De markies bezon zich op zijn bezitting dichtbij Toulouse. Maar zijn verre bescherming duurde niet lang. Kort daarop werd de Freiherr ziek en met een groot ruiltransport uitgeleverd.

In den eersten herfst na den oorlog werd de markies aangenaam verrast door een brief uit Thüringen, die de zegels van von Staib droeg. Hij meldde den markies, dat hij getrouwd was, en dat zijn vrouw een kind verwachtte. De markies noodigde hem onmiddellijk uit tot een bezoek,

zoodra hem dit mogelijk zou wezen, en zond een vaatje wijn van de nieuwe oogst, maar tevens twaalf zeer oude stoffige flesschen Font Colombe 1903. De Freiherr betuigde zijn dank voor de kostelijke zending, maar verontschuldigde zich tegelijkertijd: met den tegenwoordigen stand van zaken was het niet wel mogelijk, dat hij zich uit Duitschland verwijderde. De blik van den markies dwaalde van de brief naar de foto: na een wijle verdween de wrevel van zijn mond, en hij besloot dat het zoo goed was. Hun betrekkingen bleven vol van de hartelijke hoogachting, welke een spaarzame, doch nooit verzuimde correspondentie mogelijk maakt. Elk jaar gingen twaalf flesschen van een oud gewas naar Duitschland, benevens een vaatje van de nieuwe oogst, een deel der millioenen druiven zijner tientallen velden: maar in een dier velden zong Henri de Algerijn elk jaar de woeste en ontroerende fandango, die hun onderhoud beslist had; en het kleine ijzeren kruis van von Staib hing jaar in jaar uit op de foto van zijn zonen, naast de medaille van verdienste.

Sedert kort woonde ook zijn schoondochter weer 's zomers op het kasteel. In den beginne werd hij opnieuw verontrust; zij bracht de geur mee van een stormachtige herfst. Maar zij scheen gelukkig, en von Staib schreef hem dat hij het was. Het was hem ter oore gekomen, bij zijn schaarse bezoeken aan de Côte d'Azur, dat zij vele avonturen beleefd had, die zich niet altijd tot de

aristocratie bepaalden; maar hij schonk er slechts ten deele geloof aan, en sprak er evenmin over. Wanneer hij voor de foto stond, en zij binnenkwam, deed zij alsof zij niets merkte. Een gemeenschappelijk bezoek aan de graven had zij echter van de hand gewezen, en toen hij eenmaal in haar bijzijn Monsieur Huître de jaarlijksche wijnzending opgaf, meende hij te merken dat zij bitter glimlachte, maar hij ging er niet op in. Want op een goeden dag had hij besloten, dat deze oorlogsliefde spel geweest was, van haar kant tenminste, een spel dat hij belet had om de eer van den doode te redden en hij had er vrede mee. Beider jonkheid was trouwens voorbij.

En over al deze dingen dacht de markies na, terwijl hij zijn ochtendpost uitbreidde op het witgelakte tafeltje. Hij had dien morgen het kalenderblaadje van de twaalfde afgescheurd; maar ook zonder kalender had hij geweten, dat het bijna halfweg de herfstmaand was. Reeds waren de eerste druiven tot rijpheid gezwollen; de ahorn verloor zijn bast, en de eerste loofvuren walmden in de verte; een warme, en toch koele zon bescheen de stoppelvelden; bijen zoemden door de wuivende schaduwen der dadelpalmen; de Triton stond onbeweeglijk boven het gekring der libellen en watervliegjes. Nu kwam de druivenpluk, het feest van de rust en de onrust. Weer was het een verzoeningsfeest, alleen niet het zijne. Er werkten nu geen krijgsgevangenen op zijn velden, maar de werkeloozen van vele natieën,

van Serven en Russen af tot Spanjaarden toe. Alle natieën plukten dezelfde druiven, dronken dezelfde wijn, terwijl de vruchtelooze ontwapeningsconferentie's elkander traag opvolgden. Er was veel veranderd: hij nam nu zijn ivoren stokje niet enkel spelenderwijs mee, terwijl hij langzaam door de velden schreed; en alles werd ouder met hem. Henri's stem, waarnaar hij steeds ondanks zichzelf luisterde, was nog rauwer geworden, en zijn hooge toonen klonken beverig. Alleen het gewas bleef hetzelfde, en de oude ranken droegen het zwaarst; o spot der eeuwig jonge natuur! Het eene jaar was de oogst iets minder, de andere iets beter; maar al waren de gehoorzaamheid en onderdanigheid bij het volk verdwenen, altijd was de wijn kostelijk. Volgens het verslag der boeren, dat Monsieur Huître op schrift stelde, waren de arbeiders dikwijls ontevreden en twistziek. Dit stemde hem droevig, tot hij zich plotseling met smart herinnerde, dat hij zelf het groote verzoeningsfeest verstoord had. Maar wat wisten zij, die hier voor 15 en 25 francs per dag kwamen plukken en dragen, van zijn harde herinneringen? En waarom verdwenen deze niet geheel, terwijl elk jaar elke wijngaard zich volledig vernieuwde? Maar waar was de volledige vrede, behalve in den dood? - Geen water zonder rimpelingen - dacht hij, terwijl hij naar de lelievijver keek. Hij besloot Monsieur Huître te roepen, om te zeggen dat het weer zoover was.

De kleine volksverhuizing

Monsieur Huître, de rechterhand van den Markies, is klein, bang en bescheiden als een schulpdier. Wanneer hij op inspectie uitgaat, rijdt hij in een auto door de velden, zoogenaamd omdat hij gevoelige voeten heeft, maar in waarheid omdat hij bang is voor een klap met een hooivork die niemand hem ooit geven zal.

Tegen September, wanneer de druiven op de tien wijnboerderijen zwellen en blauw worden, wordt Monsieur Huître mager en onrustig. Omdat hij een reis naar Nîmes moet maken. Niet om de Romeinsche arena of de tempel van Athene te bezichtigen, waar aanstellerige vrouwen uit de internationale monde in witte Grieksche gewaden Kodakkiekjes van bijgepleisterde zuilen maken. Op de arbeidsbeurs moet hij zijn, om de druivenplukkers te werven, het uitvaagsel der natiën, de troep daklooze kerels en wijven, die vier weken lang met hun brullen, krijschen en zingen het stille domein van zijn hooggeboren meester onveilig zullen maken.

Toen de markies hem meegedeeld had dat het weer zoover was, zette hij met trillende hand het mokkakopje neer, zoodat de dikke koffiedruppels over het porceleinen schoteljes biggelden. Zoodra hij kon nam hij afscheid en ging zijn lijfwacht bestellen.

De grootste wijnboer met de krachtigste zonen is Monsieur Jacques. Toen hij de auto hoorde stilhouden, wist hij al dat het Monsieur Huître was, stond zwaar op en liep langzaam naar het

kralengordijn, waar de felle zon doorheenstraalde. Meteen riep hij - Irène! - zonder om te kijken. Toen hij het kralengordijn voor Monsieur Huître opzijhield, zag hij met voldoening dat Irène al twee glazen klaargezet had, en op hen wachtte om in te schenken. Irène was mooi, en gehoorzaam; zijn dochter, die zijn oogen had, en zijn mond; maar gelukkig was ze nog niet zoo goedig dik zooals hijzelf; kon ook niet, want ze was amper een en twintig. - Irène, meid, schenk in! - zei hij hartelijk. Maar Monsieur Huître legde afwerend zijn hand op het glas, schoof zorgvuldig zijn hagelwitte manchet terug en veegde in het koele donker van de keuken zuchtend de zakdoek langs zijn gerimpeld voorhoofd, alsof hij een lange voettocht achter de rug had. - Over drie dagen begint de druivenpluk, Monsieur Jacques - zei hij zwakjes. Wij moeten naar Nîmes. Ja, ja, het is weer zoo ver. -

Monsieur Jacques haalde zijn tabaksbuidel te voorschijn, en rolde tusschen zijn lompe vingers een keurig dunne cigaret. Een schaduw schoof over het kralengordijn. - Cyril! - riep de boer hard.

- Ja vader? - Cyril zwaaide zijn motorhelm in de richting van Monsieur Huître, haalde een glas uit de kast, schonk zich in, stootte tegen de twee andere glazen aan, en gulpte de wijn naar binnen. - Ik moet even naar Aix vader, touw en spijkers halen en bougies. Wanneer gaan we naar Nîmes? - Hij zette de handen in de zijden

en begon bulderend te lachen. - Overmorgen de vijftiende, nietwaar? Ik zal m'n revolver meenemen, Monsieur Huître! -

Monsieur Huître stond brommend op. - Lange slungel! - zei hij halfluid.

- Jullie weten er alles van, hè! - zei Jacques tegen Irène en Suzanne, zijn jongste dochter. - Overmorgen begint het weer; dat wordt poot aan spelen, meisjes. Veel soep vooraf, en dan maar sauté provençale; wanneer die bende komt is de helft natuurlijk uitgehongerd. - Hij sloeg het kralengordijn terug, en schoof zijn log lichaam zijdelings door de deuropening. Hij liep vlak langs de muur, om in de smalle schaduwreep te blijven en ging het kantoor binnen, om het oude kasboek van de vorige wijnpluk te zoeken. Wat een administratie in die hitte... Waarom waren er altijd zooveel druiven dat je ze niet enkel met je eigen volk kon plukken? 't Zou gaan, maar dan zou de helft afvallen voor je halverwege de velden was. En waarom werden de druiven zoo razend snel klaar voor de pluk? Het was of in September de rijpkracht van de heele natuur, alles wat er vrijgekomen was uit de korenvelden, met een schok in de druiven schoot die ongemerkt, in de loop van een paar dagen, hun bescheiden rood ineens verdonkerden. De eerste September was er nog niets aan de hand, en morgen moest de troep algeronseld worden...

Irène liet de tomaten in de steek en haalde snel een brief uit haar jurk. Ze had hem al zoo dikwijls gelezen, dat ze in het halfdonker naast de haard het eerste zijdje in razende vaart kon afraffelen. - Parijs, 2 September - stond er boven. De laatste zin was: - De volgende maal dat we elkaar ontmoeten... - en ze wist zonder omslaan wat er op de andere kant stond: - zullen we er een groot feest van maken, kleine donkere duivelin met je mooie witte lichaam - en die eerste zin van de tweede bladzijde las ze met haar oogen dicht. De rest van de brief ging over metallurgie, en dat sloeg ze over, maar onderaan stond: - Je eeuwig trouwe hevig verliefde Robert, die het in Parijs verschrikkelijk eenzaam heeft, - en dat las ze weer met haar oogen dicht.

Ze keek op, en zag hoe Alice met toegeknepen oogen in haar zakdoek zat te bijten. Ineens begon Alice te schateren, terwijl de tranen van het ingehouden lachen haar uit de oogen liepen. - Nest, daar ben je nog te klein voor! - zei ze nukkig, - wacht maar, jouw tijd komt ook wel! -

Michael de keienbikker nieste, vloekte een groote reisauto achterna, die hem bijna had aangereden, en sloeg gehurkt het stof van zijn knieën. - De vijftiende auto vandaag - zei hij nijdig, - wat doet al dat gespuis op mijn weg? - Ineens kwam hij krakend overeind en trok driftig aan

zijn puntbaardje. - Deksels, de vijftiende? overmorgen is het de vijftiende! De gemeenteraad van Arles kan naar de maan loopen! Een ander kan die ongelukkige weg afmaken! Tien frank hier, en vijftien in de druiven, bij de markies van... van... maar dat weet Jeanne wel. Op weg, ik ga m'n loon halen! -

Opeens stond hij stil. - Als Cyprien er maar niet is - mompelde hij. - Cyprien in de Cevennen, en ik bij z'n vrouw in bed, dat geeft rommel... Kom, kom, over de vijftig zijn we alle drie, 't is dus geen jeugdzonde. Op weg! - Hij gaf een klap in de holte van zijn arm en spuugde verachtelijk naar de geklopte keien.

Cyprien wierp met een zwaai zijn forellensnoer uit. De draad liep snorrend over het katrolletje. Het aas verdween in het wilde water. - Zoo gaat de tijd voorbij - zei hij zachtjes. Ineens gaf hij een ruk aan de hengel. - Overmorgen de vijftiende! - De druivenpluk in de Durance! Het feest bij de markies! - Hij wond het snoer haastig terug. Weer was de vlieg afgevreten. De kleine klare oogjes in zijn verroest smidsgezicht glinsterden. - Geen geluk bij de visch, maar wel in bed! - zei hij hard tegen het bruischen van de beek in. - Een raar leven toch. Wanneer ik geen manke poot had, had ik vijfhonderd jaar geleden een dolende ridder kunnen zijn. Vandaag ga ik uit hengelen bij mijn pachtboer, morgen laat ik de Cevennen in de steek en word

ik hoefsmid in de vlakte, overmorgen ben ik druivenplukker. Wanneer je van alle markten thuis bent zooals ik, dan wordt je kieskeurig. Dan kruip je niet in de moerassen van de Camargue voor een onnoozele vijftien frank. Ik was molenaar bij een graaf; ik ga druiven plukken bij een markies! Allo! - Hij zwaaide het net met twee forellen over zijn schouder en hinkte tegen de steile beekoever op, voorzichtig steunend op het onderstuk van de hengel. Opeens stond hij stil in het mos en ranselde het stuk hengel door de hooge varens. - Maar God zal hem kraken wanneer ik Michael tegen het lijf loop! 't Zou best kunnen gebeuren dat hij er achter komt waar Jeanne werkt, en dan komt hij overwaaien, en hoort van de Durance. Jeanne is goed, ze werkt hard, er is geen tweede in 't restaurant die zoo snel de borden wascht, maar kletsen kan ze ook hard. En een vrijer van vroeger - enfin we zijn niet jong meer. Maar over de goeie pluk hooren doet hij, vast en vast. Wee zijn beenderen wanneer hij weer durft volhouden dat die stier in Nîmes zes jaar geleden door Sabatini gedood is. 't Was Zamora, Zamora! Met m'n eigen oogen heb ik 't gezien, m'n eigen hoed heb ik hem naar 't hoofd gegooid. Pas op Michael, wanneer ik boos word dan ben ik niet makkelijk! -

L'enfant avait reçu une balle dans la tête - mompelde de oude Victor. Wat weet de jeugd daarvan? Victor Hugo is dood, de jeugd kent

dat niet, de bioscoop is beter, geld is alles geworden. Werken, dat is alles! Kon je maar altijd werken, zoodat je hersens zouden slapen, en je hart. Slaan doet het altijd, maar met een bijl in je handen, of een schop, dan hoor je dat niet, maar zoodra je stilstaat klopt het, en zoodra je ligt hamert het. L'enfant a-vait re-çu une balle dans la tête! Neen, zoo gaat het niet; zoo ging het vroeger, toen het sterk was; nu is 't boem-boemboemboem-boem! L'Enfant avait reçu-une balle! balle! -

Hij gooide de lappedeken van zich af, streek zijn haren terug, greep naar zijn horloge. - Kapot het glas! Maar de wijzers loopen, de kast is heel. Zoo gaat het met oude dingen, de buitenkant vol krassen en kerven, maar het uurwerk loopt. Onbegrijpelijk. Loop ik over de weg, en vind ik zoo'n oud uurwerk, met verbogen raadjes en zonder steenen - ik haal m'n schouders op en ik loop door. Maar een nieuw horloge, met een gat middenin, een kogelgat, of een breuk van een kei die het kapotpletterde - dat is om te schoppen en trappen, en je vuisten te ballen - alsof de grond het helpen kan, of de zon, die zich er niets van aantrekt. Aanvaarden moeten we het leed! zegt de priester. Jezus en Maria! Hoe lang is het geleden sinds mijn laatste kindergebed? Hoe ver is het tusschen hier en Marokko? Wat maakt het leed? De hebzucht, en die aanvaard ik niet. Ik maai, ik zamel kastanjes en paddestoelen, ik graaf aan de wegkant, ik pluk druiven -

de grond is goed, en de zon barmhartig voor oude botten... Wat hebben wij te maken in het land waar de zon een krater is? Maar hebben is het parool. Hebben is roem, en roem maakt dronken en dronkenschap is de verkeerde kant van het geluk. Die verkeerde kant is de donkere kant, de schaduw die over jonge levens kruipt. Ze rookten samen, ze dronken samen, en wanneer ze geen dorst hadden lachten ze. In Parijs zit er een, die goedkeurend knikt wanneer hij in de spiegel kijkt, en die van de tribune afschreeuwt: - Wij breiden ons bezit uit! Bezit is bloei! Onze kolonieën zijn onze trots! - Bloei is geen geluk, arme dwaas. Voor jou beteekent geluk het trekken van lijntjes door een geel gebied op een groote kaart; maar elke lijn die jouw vinger wrijft is geteekend met graven. - L'enfant avait reçu... zijn mond was totaal verdroogd zeiden zijn kameraden. Nu is hij uit zijn dorst, voorgoed. En op die steenen, waaronder hij ligt, zou ik mezelf kapot gaan huilen? God zij gedankt, dat ik ziek werd, en m'n spaarcenten noodig had om m'n huid te redden. Niemand zal pleizier hebben van mijn verdriet! De beste kastanjes, de mooiste champignons, alles was voor hem, toen hij klein was. Na elke pluk bracht ik goede wijn mee, en van 't geld kocht ik speelgoed. Wij allen zijn speelgoed voor God en den Duivel. Tevreden zijn met de aarde! dat is God! het zand van anderen begeeren! dat is de Duivel. Geen nieuwe wijn meer voor hem. Toch is

wijn het eenige dat ik niet met leed drink; de wijn kan het niet helpen, wijn is Gods zonneschijn en Gods regen en Gods aarde. Al heeft de oude markies een millioen liter, en de oude Victor Blondel twee liter, de wijn is eender. Hij is even klein als ik; de jonge Saporta ligt bij Verdun, de jonge Blondel in het Rif. Dit is de een en twintigste maal, dat ik naar de Durance trek, en ik zie er schooierachtiger uit dan voor den oorlog. Wanneer hij naar mij toekomt, en mij de hand drukt, zooals hij twee keer deed, dan kan ik niet als een bedelaar voor hem staan, daar ben ik te trotsch voor. Dwaze trots! Maar toch doe ik het, ik zal het horloge verkoopen, ja. Een nieuwe broek, en een nieuw hemd. Wat zal ik er uitzien! Geen acht en vijftig, maar acht en veertig zullen ze me geven. Een kind ben ik. Waarom niet? Nu mijn zoon dood is, moet ik oud man zijn, en kind tegelijk. Het leven verarmen, zou dat niet de doodzonde zijn? - Hij kwam op zijn ellebogen overeind. Het zwakke morgenlicht viel op een schilferende ahorn. Onder zijn zware oogleden begin het te lichten. - De zon! De herfst! De druivenpluk! Vooruit oude botten! -

- Ik ga weg! - schreeuwde Andrea nijdig door het veld. Ze strikte de witte hoofddoek met de roode erwtjes nijdig onder haar kin en smeet haar emmer in de lage struiken. - Pepe, gooi weg die tobbe! Ik heb genoeg van Narbonne. Dag en nacht muggesteken en een gezwollen ge-

zicht, daar kan een vrouw niet tegen, versta je? M'n uiterlijk is ook nog wat waard. In geen twee weken heb ik gedanst, zoo kapot zijn mijn beenen! - Haar oogen bewogen zenuwachtig opzij van haar spitse neus, ze duwde haar donker piekhaar weg onder de hoofddoek alsof ze iets heel kostbaars verborg, en zag er nu uit als een verschrikte veldmuis. Pepe streek over zijn baardje. - Ik wou dat ik weer in Spanje was - zuchtte hij dof. - Spanje. Spanje! - krijschte Andrea, - hoogerop gaan we, zoover mogelijk van Spanje vandaan, haha! Naar de Rhône gaan we, nog twee dagen verder van je oude liefje vandaan, haha! Minder verdienen misschien, maar veel pret! - Ze tilde haar rokken op, rolde snel haar kousen omlaag en ontblootte twee prachtige jonge beenen, die ze van zich wegslingerde alsof ze naar de rand van het veld moesten. Haar heupen deinden, haar ellebogen zwikten op en neer. - Opzij de tobbe! - schreeuwde ze. Al dansende rukte ze Pepe's pet van zijn hoofd, zette die op, sloeg de Charleston met haar beenen en liet tegelijk haar vuisten in de tegenovergestelde richting door de lucht tollen. Haar jak vloog open, een kleine bruine borst schokte zich bloot, de losgewaaide hoofddoek fladderde als een roode wimpel onder Pepe's zwarte hoed. De overrijpe druiven vielen van de struiken onder haar voetgestamp, haar oogen dansten als vuurvliegjes. - Kan ik nog dansen of niet? - siste ze heet. De mannen schreeuwden, sloegen hard op

elkaars schouders, gooiden hun hoeden in zwarte ovalen door de lucht. Eén blies er voortdurend zijn wangen op en proestte de lucht dan uit als een nijlpaard, terwijl hij als maar ja schudde van verrukking. Opeens stond Andrea stil, gaf een harde kreet, en kroop in elkaar. - Au, au! - klaagde ze, - de muggen! Weer drie, vijf, zeven bulten! Weg wil ik! - Ze smeet Pepe's hoed af en snikte in de punten van haar hoofddoek. - We gaan! - troostte Pepe, - ik ga m'n geweer halen, en m'n hengel, zoet maar. - Ineens krabde hij weer in zijn baard. - Waar gaan we eigenlijk heen? - Andrea snoof verachtelijk. - Weet je dan niet meer van verleden jaar? Van de Durance? Hoe goed we 't daar hadden? Op weg, en een beetje vlug! -

Ze haalde haar kousen op en schopte onderwijl tegen de emmer, zoo hard, alsof ze met elke trap een mug verpletterde.

Marcel breidde met een handbeweging de kaarten uit, en trok. Een dame. Bebert veegde met zijn dunne vingers over de roode ruggen, en haalde toen langzaam een kaart naar zich toe. Een negen. - Twee Corse patroon - zei hij schor. Hij liep langzaam naar de deur en spuwde naar buiten. Meteen deinsde hij achteruit, en schoof zijdelings terug naar de bar. - De rooie staat buiten - fluisterde hij. - Dit is de eerste maal dat we weer in de ‘Opgaande Zon’ komen en dadelijk is hij erachter. - Hij keek om. Ze waren met z'n

drieën in de kroeg. Er zat nog een vrouw aan het verste tafeltje maar die dommelde voor een glas cognac.

Waarom gaan jullie niet een poosje op het land werken? - zei de patroon. 't Is nu de goeie tijd! Juli en Augustus is te vroeg. Dan maaien en dorschen ze, en dat is geen werk voor behoorlijke jongens. Maar nu is 't druivenpluk, en daar zal je geen uitgerekte spieren van krijgen. Ga naar 't plaatsingsbureau in Aix, of liever in Nîmes, dat is een ander departement, en je bent meteen aangenomen. Ik ga even kijken hoe de zon staat. - Hij wandelde naar het kralengordijn, en ging wijdbeens op de stoep staan fluiten. De jongens aan de bar verroerden zich niet. De baas kwam terug, en wenkte naar de achterdeur. Ze knikten. -Vijftig - zei Bebert halfluid. Hij haalde een papiertje te voorschijn, en een potlood, maar de patroon maakte een afwerende beweging, likte aan zijn vinger, en lichtte een briefje uit de lade. - Jullie weten de weg? De roode is niet meer alleen. - Marcel siste tusschen zijn tanden. - Hopen dat ze daarginds even goede wijn hebben - mompelde hij. - Adieu - tot over een maandje. -

Buiten stond de inspecteur in de helle zon, en wachtte op de derde agent, die een vierde haalde. Bebert en Marcel lagen onder het zeil van een vrachtauto, die met zes massieve wielen door de buitenwijken van Marseille bonkte.

Het landschap was even dor en droog als hun kelen. De zon was een dofgloeiende bol, die ergens stil in de lucht zweefde, maar de warmte was van de zon losgeraakt en hing in een heete schroeiende laag boven de velden. De olijfboomen in het weggesmeulde gras schenen kromgetrokken van de hitte, en stonden stil en versteend. De lucht was een oven, waarin een groote kool vuur gloeide, en het land een door en door gebakken, oud stuk brood, hard en oneetbaar.

Ze liepen voorzichtig, alsof ze bang waren hun voeten te branden, maar dat was ook vanwege de blaren. Eindelijk, in een rotsige kom, waar de steen gestreept werd door de lijntjesschaduw der rechtopstaande olijvenblaren, vonden ze een plasje met veel modder en weinig water, maar toch genoeg om er beurtelings hun hielen en teenen in te steken. Met hun uitgegloeide zakmessen prikten ze de blaren door en bleven liggen tot de pijn over was.

Ze voelden zich duizelig en vreemd, en als ze stil zaten was het alsof overal ineens groote zonnen brandden. Hun buiken waren gezwollen van het broodeten, en toch voelde ze zich, alsof alles leeg was, van hun lenden tot hun knieën. Wanneer er een vlieg rond hen zoemde werden ze nijdig en keken elkaar met roode koppen aan alsof ze werkelijk ruzie hadden... om het dragen van de ransel en zoo. Maar de ransel was licht: er zaten enkel nog maar onderkleeren en een pak kaarten in, dat ze niet meer aanraakten.

- Misschien zit hij net vette bouten te eten, de schurk! - bromde André.

- Wie? -

- Henri natuurlijk. -

- Hij zal honger hebben zooals wij. Hij is zonder geld weggeloopen. -

- Alsof hij geen motorfiets heeft die hij verkoopen kan? Alsof de patroon hem de duiten niet nagestuurd heeft over de post? -

- Dat is waar - zei Vladja peinzend. - Dan kan het toch zijn dat hij biefstuk eet. - Hij deed zijn oogen dicht, en zag Lucienne zitten. Ze sneed het vleesch uiterst fijn. Toen ze Vladja zag ontblootte ze haar witte tanden, en wenkte hem; en zelfs toen hij de biefstuk weggriste bleef ze lachen. Hij deed zijn oogen weer open en keek beduusd naar zijn leege handen. - Het was lekker - zei hij opgetogen.

- Wat? -

- De biefstuk. -

- Vooruit, malloot, we moeten naar Nîmes. Nog zeventien K.M. Vooruit, gauw, daar komt een vrachtauto aan! -

In Nîmes liepen ze regelrecht naar het plaatsingsbureau. Het was Zaterdag, en de meneer verzekerde hen, dat ze den Maandag daarop aangenomen zouden worden. samen met een troep anderen, voor de druivenpluk op een kasteel bij de Durance. André informeerde verlegen, of zijn goede vriend Henri Dumas misschien ook ingeschreven was, maar de meneer zei van neen. Al-

leen loeg hij de bladen van het register erg vluchtig om, maar toen André aanhield begon hij te vloeken.

Maandagmorgen kwart over negen.

Monsieur Huître zit stil in het patroonslokaal van het plaatsingsbureau. De inspecteur van den arbeid sluimert in een ligstoel. In de arbeidersafdeeling staan twee steeds doorscheldende metselaars, waar niemand naar luistert. Ineens schrikt Monsieur Huître op. Door de zonnige lucht tusschen de tempel en het bureau trillen de langgerekte toonen van een fandango. De inspecteur kijkt op. - Henri de Algerijn - fluistert Monsieur Huître bleek. De ander knikt.

Henri komt verlegen glimlachend het patroonslokaal binnen. Hij weet dat hij in een bijzonder goed blaadje staat, maar toch voelt hij zich onwennig aan deze kant van de balie. Hij heeft een neus die drie kanten uitwil, en zijn gespierde armen, die naakt uit het korte witte tricot steken, zijn volgetatoeëerd met visschen en sterren. Achter hem stapt kordaat zijn wijf, dat een half schippersbaardje op haar kin draagt, en Monsieur Huître met een zware hartelijke stem aanblaft. Een half uur later is het lokaal vol. Pepe de Spanjaard is op komen dagen, behangen met een hengel, een jachtgeweer en een mandeflesch van vijf liter, die onmiddellijk soldaat gemaakt wordt. Niemand krijgt te veel, daar zorgt Andrea wel voor. Wanneer de flesch leeg is, begint

ze de charleston te dansen, want voor een andere dans is er geen plaats meer. Pepe verzekert met nadruk, dat zij de mooiste charleston danst die ooit in drie departementen vertoond is. - In tien! - roept Vladja hard. Hij heeft alleen twee sterke bruine beenen gezien, omdat hij heelemaal in een hoek gedrukt zat, maar wanneer hij haar gezicht ziet moet hij dadelijk aan de leelijkste Zigeunerin in Stôla denken. Andrea blijft hem strak aankijken, en de zachte bruine huid onder haar jukbeenderen wordt rood. Vladja lacht en slaat met zijn handen hard op zijn knieën. Andrea grist de pet van de oude Cyprien af, en gaat collecteeren. Iedereen geeft een of twee duiten, behalve André, tegen wien ze niets durft zeggen; maar wanneer Vladja zijn handen hard in elkaar klapt, fluit ze nijdig. Vladja maakt zich zoo klein mogelijk, om haar spitse haakneus te ontgaan, en de anderen brullen. - De havik en de beer! - roept Marcel, een kleine Lyonnees met een omgedraaide pet op, waar zijn ooren wijd onderuitstaan. Zijn vader, een forsche acrobaat, geeft hem een klap, en Marcel balt dreigend de vuist.

Opeens begint de troep bij het loket weer te lachen. Jean Louis de metselaar laat zich inschrijven. Hij leunt op de balie als een groote goedige hond die gevoerd wordt en verklaart dat hij zijn uiterste best zal doen om goed te werken; hij is niet heelemaal op krachten, omdat hij nog malende is vanwege een zonnesteek van 't vorige

jaar. Na hem komt Pjotr. Zijn voorlaatste verblijfplaats was Wladiwostok, zijn laatste Agram, of Straatsburg, dat weet hij niet precies meer. Hij laat de inspecteur zijn volgestempeld volkenbondspaspoort zien en rolt zwijgend cigaretten, terwijl hij dof voor zich uitstaart met zijn geelblauwe oogen, die allebei door de staar bedreigd worden. Ineens kijkt hij op; hij hoort bekende klanken. Het zijn drie Bulgaarsche studenten, die op de fiets uit Nancy komen. Pjotr is verrukt. De taalmoeilijkheden worden met handdrukken en omhelzingen overwonnen. Vladja blijft zwijgend luisteren. Hij verstaat ongeveer alles, maar weet niet of ze het prettig zullen vinden wanneer hij Slowaaksch praat. De kleinste van de drie Bulgaren draagt een toegenaaid stuk van een roze zijden kous bij wijze van muts op zijn zwarte plakhaar. - Wanneer je dat op je hoofd hebt, wat zal je dan niet in je hart hebben! - zei Pjotr, terwijl hij met zijn slechte oogen vlakbij Dmitri's hoofd kwam, zoodat zijn grijzige stoppelbaard bijna over de zij streek. - Net een kaalslag met boomstronken wanneer de sneeuw smelt - dacht Vladja. - Afblijven! - riep Dmitri schel. Pjotr ging mismoedig zitten. - Arme stakker! je denkt dat de liefde de hemel is! - bromde hij zachtjes.

Van de stoep klonk een luid lawaai. - En ik zeg je, dat de weg van Resmoulins naar Avignon No. 140 is, en 't is een route departementale - keef Michael. Alles aan hem was scherp; zijn toe-

gespitste oogen, zijn kin, zijn vingers, zijn geitesikje. Cyprien hield zijn vuisten rond een dikke stok geklemd, die hij zijdelings op zijn koffertje liet rusten, alsof 't de voorhamer was op een aambeeld. - Ik heb geluisterd toen je aan 't loket stond! - grauwde hij. - Jij Rijkshovenier en aanlegger van straatwegen en graver van kanalen? Keienbikker ben je, mannetje! Je denkt zeker dat de meneer een vrouw is, en gevoelig voor grootspraak! -

- Jeanne is niet gevoelig voor grootspraak! - - Daar heb ik je, schurk! Aan mijn vrouw komen wil je, terwijl ik bij mijn pachtboer ben? 't Proletariaat wil altijd hoogerop! Bah, een suffe ouwe kerel die niet eens meer de matadoren kent van zes jaar geleden! -

- 't Was Sabatini! -
- 't Was Zamora! -
- Sabatini! -
- Zamora! -
- We gaan 't vragen! -
- Aan 't gemeentehuis! -

Ze liepen weg, heftig scheldend, elk aan een kant van de stoep. - Om elf uur terug! - brulde Monsieur Jacques hen achterna.

Toen de zon al bijna loodrecht boven het pannedak van de tempel stond, kwam er een klein baardig manneke binnenwandelen, dat er uitzag alsof hij overal gedeukt was. Hij schoof geluidloos met evenwijdig gehouden voeten op het

loket toe, zette een klein valiesje neer en haalde een beduimeld paspoort te voorschijn. Hij begon onderdrukt te spreken, maar Vladja, die naast hem stond, verstond geen woord. Misschien kwam dat, omdat het kereltje overal baard had, waar een gewoon mensch geschoren huid heeft. De meneer praatte heftig terug. Het mannetje keek hem aan met de ontsteltenis van een kind dat slaag krijgt en niet weet waarom - Je mag hier in Frankrijk niet werken, het staat in je paspoort - zei Vladja zachtjes in 't Slowaaksch - Magyarsky - antwoordde het mannetje. Vladja's gezicht verhelderde. - Wie kent er hier Hongaarsch? - riep hij hard in zijn geboortetaal. Op de drempel stond een breedgeschouderde kerel met een ontevreden mond en kleine glimmende oogen. Hij droeg enkel een wit trikot, net zooals Henri de Algerijn, maar achter op zijn schedel had hij een prachtige breedgerande Borsalino. Hij knikte, maar zei niets, schoof de hoed nog wat meer naar achteren, en haalde een leeren koffer naar zich toe, met koperen sloten, die knakkend openvlogen. Bovenop lag een zwart jasje met een zijden kraag, dat hij voorzichtig op zijn knie legde. - Een smoking!- mompelde André halfluid. De vreemde keek niet op, maar haalde een klein rood boekje te voorschijn, waarin hij langzaam bladerde. De kleine Hongaar stond er bij, met slap bengelende handen, terwijl de ander hem langzaam en duidelijk toesprak. - Hij heet Tan-

gyik, en de Hongaarsche consul in Genève heeft in zijn paspoort geschreven, dat hij niet in Frankrijk werken mag, maar wel in Spanje - zei de vreemde in rad Fransch. - 't Stond er in en de stakkerd heeft het niet geweten! - - Rouzoumis - zei André, - Polsko nietwaar? - De ander knikte afwezig en keek verstrooid op zijn armbandhorloge. De kleine Tangyik ging op de stoep zitten, schoof zijn valiesje tusschen zijn beenen en begon zachtjes te huilen. - Compris, compris - zei hij aldoor snikkend. Opeens stond hij op, keek hulpbehoevend naar zijn afgetrapte hakken, pakte zijn verregend valiesje op en schoof geluidloos, met evenwijdig gehouden voeten, het vertrek heen en weer, van de eene muur naar de andere, terwijl het valiesje bij elke twee stappen tegen zijn dijbeen kwakte. - Zoo - zei hij met trillende lippen, in krom Fransch, - vier maanden - en daarna terwijl hij strak naar het plafond keek, en een voor een de woorden zocht, - regen - sneeuw - hagel - honger - dorst - droomen - druiven! - Hij maakte langzaam een beweging van groote trossen, en van eten, en barstte toen opeens uit: - Nu zon, en geen druiven! -

- Spanje is vlakbij - zei André troostend, - wanneer je uit Hongarije komt loopen, kunnen er nog best een paar honderd Kilometer bij! - De Pool met de Borsalina zei niets, maar haalde een stuk papier en een potlood te voorschijn, en begon te teekenen. Daarna spraken ze samen weer Hongaarsch, met behulp van het roode

boekje. - Ik leg hem uit hoe hij loopen moet - verklaarde hij aan Vladja. Hij vouwde het geteekende kaartje op, en stak er tien frank in. Tangyik's gezicht werd opeens gelukkig. Hij wreef de tranen uit zijn oogen en ging de kamer rond om ze allemaal een hand te geven. En schoof toen de deur uit, op weg naar Spanje, met geluidloos evenwijdig gehouden voeten over het heete plaveisel, terwijl het valiesje met elke twee stappen tegen zijn dijbeen kwakte.

Terwijl de havelooze troep, beladen met manden koffertjes, kartonnen doozen, balen en ransels langs de tempel van Diana en de Arena naar het station toog, bracht de Reinastella van den markies Monsieur Huître in snelle vaart naar Aix, en toen in den laten namiddag naar de Durance terug. De markies zat zooals gewoonlijk aan het witgelakt tafeltje. Monsieur Huître trad met de hoed in de hand nader en meldde dat de aanwerving geschied was; ondanks gebrek aan krachten en concurrentie der andere wijnboeren had hij een sterke troep bij elkaar. De markies glimlachte. Hij wist wel degelijk, dat Monsieur Huître met een fooi bij den ambtenaar de voorkeur verkreeg, en dat alle druivenplukkers die de Durance kenden steeds terugkeerden in dit rustig gebied. - Is Henri de Algerijn er weer? - vroeg hij belangstellend. Monsieur Huître boog toestemmend. - Hoeveel verschillende natiën zijn er in de ploeg? - vroeg de markies verder.

- Een tiental Franschen - zei Monsieur Huître - De rest zijn helaas vreemdelingen. - Hij raadpleegde zijn zakboekje, waaruit hij eerst een paar korreltjes tabak verwijderde. - Een Tsjechoslowaak, een Spanjaard met zijn vrouw, drie Bulgaren, een Italiaan, een Rus, een Pool en een Duitscher. -

- Acht vreemde natiën; verleden jaar waren het er slechts vier - zei de markies peinzend. - Ook een Duitscher, tot mijn genoegen. - Hij wendde zich vol verwondering tot Monsieur Huître. - Waarom zeide u: helaas vreemdelingen? Ik wilde, dat alle natiën hier plukken konden! U bezoekt geregeld de mis, nietwaar? Welnu, is de wijn niet de heildrank van elke gemeenschap van zondaren? Het gewone volk is vredelievend, Monsieur Huître! Maar het kan den vrede niet bereiken zonder hulp van hoogerhand! - Hij keek opzij, en ving een zoo ontstelde blik van Monsieur Huître op, dat hij hartelijk lachen moest. Maar aanstonds keerde zijn gelaat weer tot den gestrengen ernst terug, want hij zag hoe Monsieur Huître, in trotschen twijfel, door middel van een gemeenzamen glimlach trachtte uit te vorschen of het woord - hoogerhand - ook misschien op hemzelve toepasselijk was. - Geenszins, geenszins, Monsieur Huître - zei de Saporta opeens ernstig, want hij wilde zijn getrouwen dienaar, die hem onthutst aankeek, niet opnieuw door een vroolijken toon beleedigen. - Hoe gemakkelijk is soms het raden van ge-

dachten! - besloot hij, toen hij weer alleen was. - Maar hoe moeilijk, zoodra het om iets anders gaat dan om egoïsme! Maar wat bestaat er buiten zelfzucht? Alleen de liefde, en dat alleen in zijn nobelsten vorm. Want ook liefde kan zelfzucht wezen. Ik wil den vrede; voor anderen is dit een deugd; maar ik wil enkel een fout van vroeger herstellen, waaronder ik zwaar geleden heb; wat is mijn vredeswil dus anders dan zelfzucht? Ik geef ruime loonen; ik laat niet overmatig werken; is dit een deugd? Een arm boer spaart het zweet van den daglooner niet; ik geef uit overvloed; mijn deugd is dus enkel gebrek aan gierigheid. Doodarm zal ik moeten worden om vrijgevig te zijn! -

Hij schudde heftig het grijze haar, en staarde uit over de stille vlakte. - O zwijgende natuur, neem mij terug in Uw schoot! - zei hij eenvoudig. - Zestig jaar lang streef ik naar waarheid, naar erkentenis, en wat heb ik gewonnen dan twijfel? Laat mij gelukkig worden, terwijl ik in U onderga, natuur! Maar wat is geluk? Het verwijlen, een oneindig oogenblik lang, op een toppunt; met de gedachte, dat dit oogenblik werkelijk oneindigheid is. Bestaat dit geluk? Hoe dwaas is de vraag reeds! Tachtig jaren en meer zijn dus niet voldoende geweest om mij de wet van den kringloop te leeren? Tachtig maal voltrok het jaar zich, en vielen de blaren af; en met dit voorbeeld voor oogen vraag ik naar het geluk dat duurt? Honderd maal heeft de woeste Mistral

de blaren geschud en de takken gebroken voor het zachte sterven in den herfst; zoo is het leed niets anders dan de voorbereiding tot den dood. Wat zou ondragelijker zijn dan een eeuwigheid van gelukkig leven, en de dood als een donderslag daarop? Dwaasheid dit alles; ik vraag niet meer naar geluk; wie het niet in de liefde gekend heeft, zooals ik, die geve zich over aan een streven! Wat bad ik daarnet? Neem mij terug in uw schoot? Nog niet; ik begeer de waarheid; al het andere kome zooals het wil! -

Hij staarde in den vlammenden avond. De rauwe bergwanden waren overtogen met een kostbaar rood. Elke glinsterende steen was een kleinood; elke vlakke helling een gouden plaat. De zon verdween; de slagschaduw van den nacht viel over de vallei; elke gouden staaf was weer een grauw stuk steen. De markies haalde de schouders op. - Alle moeizame gedachten van een menschenleeftijd, in tien seconden geteekend door de onbewuste natuur! - mompelde hij. Moet ik dan slag op slag beschaamd worden? En zou iedereen zoo moeilijk zijn voor zichzelf als ik? - besloot hij lachend, terwijl hij langzaam de breede kasteeltrap besteeg.

Opeens stond hij stil. In de verte klonk het joelen van een naderende troep, kreten, harmonikatonen en zweepgeknal. Een ijle schemering ververvulde het landschap, en elk geluid klonk duidelijk en toch als in een droom. Elke ahorntak, elke dennennaald stond scherp tegen de

lucht geteekend en verbleef toch in een onwezenlijk licht. Het joelen kwam naderbij. De markies steeg een paar treden hooger. Hij hoorde nu ook de hoefval der paarden, en een hooge jongensstem die - A la soupe! - gilde. Weer steeg hij een paar treden hooger, en staarde met gefronsde wenkbrauwen naar de kasteelmuur, of hij de gezichten niet onderscheiden kon. Opeens een hoogzwevende toon, die in een echo van den nabijen boschrand terugsloeg; was dat Henri niet? De beide karren denderden voorbij; het joelen verdween in den vallenden nacht. Alleen de hoefslagen klonken na. Vreemd; het was alsof ze luider werden en dichterbij kwamen, terwijl het kargeratel toch zwakker werd, en opeens verdween. Hij keek verschrikt naar de grijze streep van de kasteelmuur; maar geen paardekop deinde daar bovenuit; geen zweepknal striemde de nacht. Een rilling liep hem door de leden. Hij strekte de handen bevend uit naar de muur van het park, die plotseling niet meer te onderscheiden viel, want de nacht had nu ook het stargeteekend netwerk der takken tot zich genomen, en heerschte onbeperkt. De diepe doorzichtigheid der lucht was nu enkel een zwaar zwart zwijgen. En dwars daar doorheen klonk de metalen hoefslag, die niet ophouden wilde, als harde hamerklanken tegen de hooge stolp van den nacht. In de voorhal vlamde het licht aan. Het geluid hield plotseling op.

Maar terwijl hij eenzaam op de breede stoep

stond, tusschen licht en duister, had hij opeens de heldere zekerheid, dat dit zijn laatste druivenpluk zou zijn.

Hoe langer de rit duurde, des te stiller werden ze. Pjotr had André een pakje cigaretten geleend en terwijl de anderen aten, rookten ze. In Tarascon moesten ze een uur wachten en omdat ze nog een frank bezaten, dronken ze smakkend van genot samen een zwarte koffie. Drie uur later stapten ze uit in Pertuis, en onder groot lawaai werden de wagens bemand. Het ging langzaam op de heuvels toe die al grijs in den vooravond lagen. Een kwartier later hotsten ze over een hangbrug en onder de hardgele avondlucht was het water van de breede rivier staalblauw. Ze hadden nu zelfs geen honger meer, en hoorden het zingen en joelen der anderen in een droom. Dmitri en Pjotr neurieden samen: - Wolga, Wolga, mijne moeder... - In de tweede wagen klonk een mondharmonika, en de heldere stem van den acrobaat uit Lyon zong: - C'est pas de la soupe, c'est la rata. - De oude Victor leunde zijdelings tegen Vladja's schouder. Hij had een juttezak onder zich om zijn nieuwe gestreepte broek te sparen, en telkens wanneer in de tweede wagen ratelend gevloekt werd, trok hij zijn borstelige wenkbrauwen op, zoodat de rimpels in zijn voorhoofd naar elkaar toekropen als de vouwen van een harmonika die ingeduwd wordt, en zei halfluid: - De schoften... - Twee bleek-

uitziende jongens, met steedsche schoenen aan en vuilgele khakihemden, vielen hem telkens bij: - Ja, 't is niet alles, druiven plukken... - André keek ze een keer vuil aan, en toen zwegen ze. André had sinds een paar dagen niemand aangekeken, ook Vladja niet, en daarom zuchtte hij van verlichting, toen hij André's woeste oog weer eens echt ouderwetsch wakker zag worden. Vladja had diepe eerbied voor André's woeste oog, en evenveel eerbied voor de roode bloedvoor aan de linkerkant van zijn gezicht. Wanneer André je zoo aankeek, was het alsof je in 't pikkedonker een lantaarn naar je hersens gegooid kreeg, en dat niet alleen; want je zag ook de leege bloedende oogkas aan de andere kant van zijn vervaarlijke neus, en dat gaf je het griezelig gevoel van een getrokken mes; dat je dadelijk wel eens in je ribben zou kunnen krijgen; en daarom was Vladja heelemaal niet verwonderd toen de twee hun petten scheef over hun voorhoofd trokken en de andere kant uitkeken. Het was of het gezang aldoor ijler werd, nu de avond zich stilletjes rond hen heensloot, terwijl ze reden, als maar reden, steeds tusschen stoppelvelden door, even kaal als hun binnenste. Ongemerkt waren ze in een kring van bergen geraakt, die hen nu aan alle kanten omsloot. De weg liep omhoog langs een bosch. - We zijn er dadelijk - klonk de kakelende stem van Jules, den ploegbaas. De harmonika begon weer te drenzen, en Henri de Algerijn uitte een woeste

kreet, die zuiver van de heuvels terugkwam voor ze drie boomen verder waren. De kar ratelde onder een muur langs, waarboven een gebouw uitstak. - Het kasteel - zei Monsieur Jacques eerbiedig. Vladja nam zijn muts af. De twee stadsjongens lachten. Victor bromde goedkeurend. - Jij komt niet uit de stad? Dacht ik wel. Victor heet ik, Victor Blondel. Daar is de boerderij. - Een groote steenklomp stond log in het donker; met een breede witte barak er naast, en daartegenover een oneindig lange hooiberg. Ze sprongen allemaal van de kar en liepen met stijve beenen op het licht van de barak toe, struikelend over de oneffen grond.

- De druiven! - gilde Vladja opeens. Hij was naar de wegrand geloopen om te wateren, en daar aan de andere kant van de greppel, stonden de struiken. Hij sprong er op toe en streek in het donker voorzichtig langs de groote ritselende blaren. Daar had hij iets hards te pakken: een tros. Hij rukte met beide handen aan zijn buit, drukte hijgend de dikke tros tegen zijn wijdopen mond en beet. Het koele sap spoot zijn warme mond binnen, en liep in een straal langs zijn kin. Hij likte er naar, om niets te verliezen, en beet weer, zoo diep, dat de stengeleindjes tusschen zijn tanden knarsten. Hij spuwde de pitten en vellen weg, graaide snel naar een tweede tros, en drukte druif voor druif kapot tegen zijn gehemelte. Het was een koel en donker genot, na zooveel honger: alleen in de nacht liggen en te vreten tot hij er

van hijgde. Hij vrat zich het veld door, en toen hij eindelijk nasmakkend omkeek, stond hij ver van de boerderij, met druipende klevende handen, en een zalig gevoel in zijn maag. Het was stil in de buurt van de verlichte raampjes; ze waren dus vast al aan 't eten, en hij rende met groote stappen terug. Midden op den hof stond een groote opgemetselde drinkbak. Hij wiesch zijn vingers, gooide een paar handen water in zijn gezicht en holde druipend op het lawaai en het licht toe.

- André! - riep Vladja. Zoo stil en koel was het buiten geweest, dat hij hier, in het warme licht, niets zag dan een warreling van hoofden en soepborden en wijnkannen; maar dwars door het rumoer kwam een mooi kalm meisje langzaam op hem toe met een groote tinnen schotel waarin roode tomaten sputterden. - Aan het eind van de tafel - zei ze, en toen hij langs haar mooie mollige arm keek, zag hij André's somber oog. In een ommezien had hij zijn soepbord leeg. Iemand schoof tomaten op zijn bord, en ook die slokte hij in drie happen naar binnen. Toen eerst zag hij, dat André met lange tanden zat te eten. - Je hebt toch geen krop? - vroeg hij bezorgd - met de restjes uit de Côte d'Or, die je eerst moet opmaken? -

André draaide zijn hoofd zoo langzaam om, dat Vladja nog net zijn mond vol kaas kon stoppen. Opeens bleef zijn tong tusschen de brokken ste-

ken: André's apachenmes stond rechtop in de tafel. Jésus, Maria! Wat is er nu weer aan de hand? Henri werkte hier toch niet? of Lucienne?

- Een mooie boel - bromde André, terwijl hij zachtjes boven zijn bord zat heen en weer te wiegelen, ten teeken dat hij diep nadacht. - Ik eet van den markies de Saporta! Saporta... - herhaalde hij peinzend, terwijl hij langzaam over zijn voorhoofd krabde.

- Wat is er? - drong Vladja angstig aan, - is 't hier soms geen goed huis? -

Maar er was geen woord meer uit André te krijgen. Hij had de groote wijnkruik te pakken en schonk zich rijkelijk in, en wanneer een ander naar het geglazuurde hengsel greep, zei hij barsch: - Stuur dat goedje vlug terug, kameraad, want ik moet inhalen. -

Soep, sauté provençale, schapenvleesch engruyèrekaas hadden ze gehad, met net zooveel brood en wijn als ze wilden, en iedereen was zat en rond en nu ze geborgen waren, en muziek in hun maag voelden, en morgen pas hoefden te werken, kwam het groote lawaai los. Iedereen wilde tegelijk zingen, maar de stem van den acrobaat uit Lyon klonk boven alles uit. Hij leegde een glas, sprong boven op de tafel, maakte een hoogstand, belandde onder het gegil der meisjes weer op zijn beenen en brandde los met de aria uit ‘Thais’. In de hitte van menschenzweet en petroleumwalm bruischte zijn stem als koel donker water.

Vladja herinnerde zich het dunne fijne stemmetje van Lucienne die dezelfde melodie zong wanneer ze 's avonds op de bank zaten, en het donker werd in de oude perenboom naast het wed. Wat een rust was dat geweest! Hier niets dan verhitte koppen, die op en neer vlogen, van de bank op de tafel, dan op de andere tafel, alsof er geld mee te verdienen viel. Hij keek naar André, maar die scheen ergens anders te wezen. Hij zat zachtjes met zijn mes in de tafel te porren, alsof hij een letter uit wou snijden, maar zijn oogen waren dicht. De acrobaat breidde smeekend zijn armen uit, zoodat zijn handpalmen plat tegen het plafond lagen, en zong zoo innig dat Vladja er wee van werd. Ze waren nu allemaal stil en keken met glinsterende oogen naar de kamerhoek. De acrobaat eindigde met een lange triller, een buiging en een hoogstand. De twee Marseillanen, Marcel en Bebert, applaudisseerden het hardst van allemaal. Alleen André stond op, klikte zijn mes dicht en liep zonder een woord te zeggen naar buiten. Vladja vloog hem achterna. André leunde tegen de drinkbak. - Het is beroerd om er aan te denken, nietwaar - begon Vladja voorzichtig. - Eens en vooral, bemoei je met je eigen binnenste - snauwde André. Maar meteen had hij berouw, en ging fluisterend door: - Wat weet jij van mij af? Al heb ik je een avond aan je kop gerateld? Weken lang loop ik door Frankrijk met een scherp mes en een gloeiend gemoed, om die vuige vrouwenroover uit zijn

verwaandheid te helpen en nu opeens dit! Ik kan geen brood van die kerel eten! Uitkotsen de boel wil ik! -

Vladja wreef over zijn buik. - Het was fijn, waarom ben je ontevreden? -

André lachte. - Je bent een varken. Er zijn nog andere dingen dan eten, mannetje. Ik weet 't wel, ik heb gedronken, maar mijn kop was zoo vol gedachten als dat hok daar vol schreeuwleelijken. - Hij wees naar de joelende schuur, waaruit het licht in schokken en zwaaien naar buiten kwam, zoo werd er op de tafels gebonsd. - En dan drink ik om niet te bersten te gaan, of opeens iets geks te doen. Als je van twee kanten klappen krijgt, dan moet je wel terugslaan. En dat ik hier blijven moet! - Hij liep driftig in een cirkel rond. - Geld moet ik hebben, om die dief te vangen! En alles is hier van den markies, de uien die ik eet, en elke broodkruimel, de druiven die ik morgen dragen moet, de grond waar ik op loop, de lucht die ik adem tot den hemel toe! - Hij proestte en gromde alsof er iets in zijn keel zat dat hij kwijt wou. - Gevangener dan gevangen ben ik! -

- Over wie heb je het? - vroeg Vladja angstig. Kon hij André's mes maar machtig worden!

- Morgen zal ik het je vertellen, wanneer ik hem gezien heb - zei André, terwijl hij Vladja een klap op zijn schouder gaf, - en nu gaan we slapen, ik tenminste. Ik kruip in de hooiberg, in dat hok naast de eetkamer zie ik de vlooien nu

al springen, en er is er een die een ziekte heeft, zijn corpus staat niet op zijn beenen, maar op een houten schraag, ik blijf liever gezond, onze boel laten we binnen, stelen zullen ze het niet. Tusschen ons, die twee jochies met die koffiehemden kunnen me gestolen worden, ik ken dat slag, en die ploegbaas is ook een macaron is liert. 't Voornaamste is, dat we allebei dragen en 50 frank verdienen. Zoodra het er twee honderd zijn voor mij... - Hij gaf een harde klap in de holte van zijn arm, en keek rond, alsof hij niet wist welke onzichtbare horizon hij kiezen zou.

Ze stonden in het licht van de deur. - Luister - zei André opeens, - die oude declameert goed. Victor Hugo. Niet voor de poes. Dat is de oude garde nog. Even luisteren. -

Victor Blondel stond tegen de muur. Ieder zat doodstil, zelfs Cyprien de smid en Michael de Rijkshovenier schenen elkanders bestaan vergeten te hebben. De wijnkan stond onaangeroerd. De kaarten lagen in een hoopje op elkaar. Het ging over een zeeslag. Bloed, vlammen, rook en kruitdamp - het was alsof ze er midden in zaten. Het vlaggeschip van den vijand ging in een dof gorgelende maalstroom onder. Er werd bravo gebruld. De lampeglazen dansten. De oude Blondel stond stil aan zijn snor te trekken. Bebert applaudiseerde vlak onder zijn neus en Marcel schonk hem een nieuw glas wijn in. - Dank je - zei de oude, terwijl hij een stap terugweek. - Bis! - werd er geschreeuwd.

Maar Blondel hief zijn hand op. - Ik ken nog een ander - zei hij schor. - Ook van Victor Hugo. 't Is prachtig. Zoo schrijven, dat doen ze niet meer, in dezen tijd. - Hij deed een stap naar voren en begon:

- L'Enfant avait reçu une balle dans la tête... -

... Deksels, hoe is 't ook weer verder? Nog maar eens:

- L'Enfant avait reçu une balle dans la tête... -

- Je vergist je - zei André rustig. - 't Is: deux balles. -

Blondel keek André onthutst aan. Bébert vloog op. - Niet onderbreken, jij daar - riep hij nijdig. André keek hem woest aan, en hij ging grommend zitten, met de vuisten in zijn zakken. - Je hebt gelijk - zei de oude, - en nu is 't uit. Ik weet 't niet meer, en ik wil 't ook niet meer. Toch was 't één kogel, niet twee. - Hij leunde zwijgend tegen de muur, en vertrok zennuwachtig zijn mondhoeken. Hij deed alsof hij geeuwen wilde, maar tegelijk dat hij zijn hand voor zijn mond hield rolde er een traan in zijn baardstoppels.

De druiven

Om vijf uur was het licht en toen ze uit het hooi kropen, waar ze zich tot hun nek toe ingegraven hadden, sloeg de lucht koud tegen hun dunne kleeren. Onder de rand van het balkendak konden ze aan weerskanten de bergen zien, en de hemel. In het Oosten smolt een glans boven de blauwe ruggen uit, zwaar aan de rand van de wijde vallei, alsof ze de zon nooit zouden doorlaten; maar vijf minuten later glipte de rand van de schijf toch rustig en rood de hemel in. Aan de andere kant lagen op een gele heuvel de brokken van een verwoest gebouw; de scherf van een doorgebroken toren stak omhoog tusschen de windveeren, die als fijngekamde manen van roode paarden roerloos in den hemel lagen. Zoodra de zon er was, werden ze wit en verdwenen toen. Ineens was het uit met de stilte: magere Jules, de ploegbaas, verscheen in de deur van de keet, en blies snerpend op een fluitje, en gilde toen: - Koffie! Koffie! Overeind de luilakken! -

Vladja ging zich wasschen aan het wed. De Pool stond er al, en zeepte zijn naakt bovenlijf in. Maar André ging meteen op de koffie af. Net toen Vladja zijn gezicht aan zijn zakdoek afdroogde kwam André weer naar buiten. Hij wenkte Vladja. Zijn oogen glansden kwaadaardig alsof hij bijten wou. - Als je gelukkig wilt worden Vladja, ga dan gauw je koffie drinken! Eindelijk hebben we dan toch een meisje voor je gevonden! Ieder zijn beurt! Wij allemaal aan de liefde kapot gaan, en jij met een onschuldig

kalverensmoel rondloopen, dat gaat niet, mannetje! Vooruit, au jus! Verliefd zal je worden! -

De haard lag vol gloeiende asch, en Vladja keek strak naar de groote witte koffiepot. Nog twee, Michael met z'n kijfstem en de ouwe grijze versjesvoordrager, en dan zou ze hem inschenken. Ze had een heerlijke rug, en witte kousen aan haar mooie beenen, en een rose jurk, en heldere oogen, net water waar de zon in scheen terwijl het woei, want aldoor waren ze anders, en het gaf hem heete golven door zijn lichaam toen ze hem de koffie aanreikte. Wat was ze vroolijk! Dat kwam omdat haar wangen aldoor lachten, en haar mond was rood als de kerf in een druif, wanneer je er je nagel inzette, en bewegen deed hij bijna niet terwijl ze sprak, maar haar wangen lachten aldoor. - Merci, mademoiselle - zei hij nogeens. De list lukte: ze keek hem weer aan. Hij verslikte zich in de koffie, en toen hij bij vergissing de hand waarin hij het kopje hield naar zijn mond bracht, liep de rest er uit. Hij moest een erg treurig gezicht getrokken hebben, want ze pakte de koffiepot en schonk hem weer in. Wat was rose toch een prachtige kleur! De meisjes in Stôla dragen ook allemaal rose jakken met blauwe schorten, waarom heb ik dat nooit zoo mooi gevonden als nu? Hij zette het kopje neer, pakte het op om er langzaam de laatste druppel uit te drinken, zette het weer neer terwijl hij aldoor tersluiks naar haar keek en drentelde langzaam naar buiten. André stond

hem op te wachten en bekeek hem alsof hij een paard was dat hij koopen wou. - Dat doet goed hè, heete koffie! - schreeuwde hij, - daar krijg je gloeiende wangen van! - Meteen gaf hij Vladja een harde klap op zijn schouder. Vladja wreef er over heen. - Doe me geen pijn! Ik moet vandaag nog druiven dragen! - André begon te lachen. - Weet jij veel wat druivenplukken is? Je draagt heusch niet alleen met je schouders! Op je hersens moet je dragen, dat houdt de booze gedachten binnen! Ik zal je 't vak wel leeren, voor ik uitknijp. Vooruit, naar de strooberg, de zakken heb ik al. -

Ze trapten een blok geperst stroo uit elkaar. - Je hebt Zoeloe's en Hottentotten, die hebben een steenen bovendak, zoodat je er van alles op kunt laden - ging André voort. - Maar wij hebben dat niet, en als je dan dag in dag uit een tobbe op je hersens tilt, dan zou 't kunnen gebeuren dat de boel ging kraken. Niet dat 't erg is, voor jou of voor mij, maar de markies zou er last mee kunnen krijgen, begrijp je? En de markies moet vooral rustig en stil kunnen leven, want hij heeft klappen gehad begrijp je? - Vladja keek ontsteld André aan, die woest in 't stroo rondtrapte. - Sta niet te kijken als een echte Hottentot met een eendenhoofd! - viel André uit, - stop vol die zak, vooral losjes! - Na het stoppen haalde hij touw te voorschijn, snoerde de zak in tweeën, sloeg de bovenhelft plat en daarna hol, en bond een punt aan het ondereind van de andere helft.

- Klaar is je muts! Een fijne slavenhelm! Maar beter dan een kepi! Je gooit hem af, wanneer je wilt! -

Ze hadden nu allebei hun stroohelm op, en André's oogen glommen zoo donker en kwaadaardig onder de gele rand van de zak uit dat Vladja onrustig werd. Is hij boos omdat hij gezien heeft dat ik verliefd ben? Maar dat mag toch zeker wel? En wat heeft hij tegen de markies, die zooveel loon betaalt? Duurde de druivenpluk maar het heele jaar, dan zou ik gauw zes koeien bij elkaar hebben. Nu heb ik nauwelijks een staart of twee ooren, en als ik echt verliefd word, moet ik dat meisje nog iets moois geven ook. In elk geval hebben we veel te eten, en dat is heel voornaam. Hij nam de zak onder zijn arm en liep naar de keet, waaruit de geur van gebakken uien hem tegemoetkwam.

Na het ontbijt togen ze de velden in, een lange donkere rij over de gele weg, met blinkende emmers; Jules en de Bulgaarsche studenten met hun fietsen vooruit, en heelemaal achteraan de hinkende Cyprien, die al wandelend met één hand cigaretten rolde om voorraad te hebben. Over een steenen brug, die vijf meter boven een droge beek lag, kwamen ze in de wijngaard, die zoover ze zien konden langzaam omlaag liep. Van de hoek van het veld uit was het een zee van blaren, maar van opzij zag je smalle paden tusschen de rechte rijen struiken, en elke honderd

meter of zoo een breed dwarspad voor de kar, waar ieder der dragers zijn tobbe ging halen. De plukkers gingen in een lange rij staan, net alsof ze in tirailleurlinie het veld gingen aanvallen, en dat was ook zoo, want toen iedereen zijn rij te pakken had gingen ze gebukt hun eerste struik te lijf. Het zand was nog donker van de morgendauw, en het veld stond vol hoog onkruid, zoodat de dragers al natte voeten hadden toen ze met hun leege tobben bij de plukkers terugkwamen. Van elke struik vlogen de druppels in 't rond. Onder de groote blaren, die er uitzagen als gekerfde harten, was het een wonderlijke kronkeling van takken. De buitenste trossen afplukken ging vlug, maar de beste hingen meestal middenin en dan moest je terwijl je vingers in de struiken vernesteld zaten zoo behendig plukken dat de trossen in je andere hand vielen. De meeste waren klein, want het was een slecht jaar geweest met veel regenstormen en daarom was het onkruid ook zoo hoog. De trossen regenden in de emmers, en Vladja had ze wel een voor een op willen pakken om ze dan netjes op elkaar te leggen, zoo mooi vond hij ze. Ze leken op groote harten zooals je op plaatjes van heiligen zag; maar ze waren zwaar en donker, en nu, in de vroegte, nog beslagen van dauw, zoodat ze koel op de hand waren, en frisch tegen je wang, en hard en zacht tegelijk, zoodat het een langzame wellust was ze een voor een in je mond te laten bersten, en dan je oogen dicht te doen, en te voe-

len hoe het sap naar binnen liep; en daarna een groote wilde hap te nemen, waarmee je zeker twaalf druiven tegelijk afrukte, en er enkel roode puntjes achterbleven op de korte stengeltjes; de rest was in je mond.

De stroozak schuurde in Vladja's nek, en hij sprong vlug op, om naar zijn tobbe te kijken. Hij was vol; er stond zelfs al een groote kop op. Hij wilde de twee ijzeren staven pakken, die uit de hoogste hoepel opzij staken, en het vrachtje optillen, maar André sprong op hem toe: Dat gaat zoo niet makker, daar kan nog best wat bij. - Hij sprong op de trossen en kneusde ze in elkaar met zijn zware laarzen, zoodat het roode bloed uit de blauwe schillen liep. - Dat geeft niets - zei André terwijl hij stond te dansen, - het goedje wordt toch gezuiverd en op temperatuur gebracht, en aarde is geen gif! -

Er kon nu inderdaad nog een volle emmer bij. André wilde de tobbe een zetje geven, maar Vladja duwde hem lachend weg, en sloeg zijn vuisten om de ijzeren uitsteeksels. Hij tilde de waggelende tobbe met een ruk boven zijn macht, zoodat zijn borst er van uit elkaar getrokken werd, en liet de vracht op de stroozak ploffen. En wandelde toen weg, met breede stappen, over de kuilen en gaten, terwijl hij telkens voorzichtig zijn voeten optilde om niet in de kruipende uitloopers te blijven hangen, die zich rond zijn enkels slingerden. Hij kwakte zijn vracht tegen de rand van de kar, die er meer uitzag als een groote

ijzeren trog op wielen, wipte de tobbe om, en hoorde de druiven dof omlaagstorten. Het paard had de kar opzijgetrokken, en beet naarstig in de struiken, slobberend en kauwend, zoodat het schuim rood rond zijn bek speekselde. De leege tobbe was licht en Vladja wandelde tevreden terug. Na de eerste driftige aan vang begon iedereen zich meer op zijn gemak te gevoelen, en het gezang brak los. De kreten gingen wijd de rustige morgen in. Andrea zong met een hooge neuriestem het lied van de vrouw die haar broek verloor terwijl ze de Charleston danste; de acrobaat uit Lyon zong een aria uit de Butterfly, zooals André Vladja uitlegde; waar ze allemaal gespannen naar luisterden, onderwijl traag plukkend, tot Jules in een vaartje dwars door de struiken kwam hollen, en ze met schelle kreten weer tot doorwerken aanzette. De zon was nu al hoog boven de heuvels en het zand droogde snel, zoodat Vladja niet meer op z'n hurken hoefde te zitten, terwijl hij wachtte tot de tobbe vol was; hij zonk telkens naast een struik neer, waar de druiven blauw doorheenblonken, en at, en at, totdat hij een gevoel kreeg alsof zijn maag in een bult naar buiten hing. Telkens wanneer hij opstond was hij even duizelig van het groote glanzende licht waar hij met wijde stappen doorheenliep wanneer hij zijn tobbe ging leegstorten. De kar begon al vol te loopen en ze moesten nu tegen een laddertje opklimmen om de tobbe leeg te krijgen, anders bleef de helft tegen de druiven-

bult in de kar hangen en glipte in de tobbe terug wanneer ze die weer op hun hoofd zetten. 't Was een prachtig gezicht, neer te kijken op de met sap bespatte druiven, en het was verrukkelijk wanneer je er aan dacht dat elke kar een paar kruiken van de kostelijke wijn zou geven die op tafel stond. Vladja dacht, dat het door de zon en de warmte van zijn lichaam al in zijn maag begon te gisten, want terwijl hij terugliep belandde hij telkens links en rechts in de struiken. Opeens begon Henri de Algerijn te zingen met een stem die vast wel tot aan de bergen moest reiken, zoodat Vladja gespannen naar de echo luisterde, maar die kwam niet. Vladja vond het zingen van Henri heerlijk; de woorden begreep hij niet, maar het moest wel over liefde gaan, anders had hij er geen pijn van in zijn borst kunnen krijgen. - Weet je al hoe ze heet? - riep André schamper. - Bemoei je met je eigen verdriet - riep Vladja woest. André vloog overeind. Hij had juist Cyprien met het leegritsen van een erg volle struik geholpen, en zijn handen waren bloedrood van het sap. - Weet jij wat verdriet is, weet hij wat liefde is - grauwde hij. Hij sloeg de haren uit zijn oogen, en ook over zijn voorhoofd liepen nu roode streepen, die de zon meteen opdroogde, zoodat hij er uitzag als een groot toornig beest, dat voor zijn leven gevochten heeft.

- Een woest kereltje die vriend van jou - bromde Cyprien, toen André driftig met zijn tobbe weggewandeld was, - maar een goed hart

heeft hij, alleen zit 't een beetje diep. - Hij keek Vladja met zijn felle oogjes aan, die aldoor vochtig waren en van glans wisselden. - Jeneveroogen heeft hij - dacht Vladja, maar hardop durfde hij het niet zeggen.

Het zand werd droog, en het was nu een plezier om door het ritselende gras te loopen. Alleen werden met de hitte de tobben aldoor zwaarder naar den middag toe. De karren kwamen en gingen; de eene was niet weg of de andere reed voor, en de zijwanden waren nu rood van het sap tot boven aan toe. Jules fluitje schrilde. Het was middagrust. Ze lieten hun emmers vallen en gingen hun jasjes halen, die overal donker in het groen lagen, dat gelig glansde onder de hooge zon. Een lange rij kerels en wijven kronkelde terug naar de witte barak. De borden glommen op tafel, en Vladja wachtte hartkloppend wie er bedienen zou. 't Was hetzelfde meisje van dien morgen, maar ook de andere met de gele bloemetjesjurk was er; ze had rustige grijze oogen en een breed voorhoofd. - Met die is niets aan te vangen - dacht Vladja, - maar de kleine... - - Mademoiselle Alice ik heb geen lepel - riep Dmitri, die rechts van Vladja zat. Alice lachte en verdween. Dmitri stootte zijn kameraad aan. Wat was ze toch mooi. Ze kijkt aldoor verwonderd met die kleine ronde oogen, maar haar wangen lachen zoo dat haar heele gezicht er vroolijk van wordt. Zou zij zoo lekker koken? Dat kunnen de meisjes bij ons toch maar niet,

ook Ruzena niet. Maar wat hebben we ook? Aardappelen en spek, en hard brood... Alice kwam terug. In de eene hand hield ze een groote tinnen schotel met tomaten en gehakt, in de andere een lepel, die ze snel naast Vladja neerlegde. - Pardon - zei ze meteen, - ik vergis me - maar Vladja had zijn hand al op de lepel gelegd, en zoo kwam het, dat hun vingers zich in elkander vernestelden. Vladja kneep ze zachtjes, en liet ze toen voorzichtig los, en het ging in een scheut door hem heen. Meteen draaide hij zich om. Vreemd, waarom lachten haar wangen nu niet? Misschien omdat die andere, haar zuster zeker, vlakbij stond? En waarom keek die Dmitri zoo strak? Hij blies nijdig op de heete tomaten en brandde toch nog zijn mond, maar met een groote slok wijn bluschte hij het uit. Maar van binnen brandde het door, ook al zoop hij drie keer zijn glas leeg. Te deksel! Hij holde naar buiten en stak zijn hoofd in de drinkbak. Naast de deur lag een oude wagenas, die hij drie keer steunend optilde en tegen den grond smakte. Toen was hij bedaard en ging tevreden zijn tomaten opeten, zonder zich aan het lachen van de anderen te storen. Wacht maar, kleine, krijgen doe ik je, want ik ben sterker dan de rest bij elkaar!

Vladja was jaloersch op André, jaloersch op Henri, jaloersch op Pepe. Want die droegen allemaal hun tobbes zonder ze vast te houden.

Wanneer de druivenbak stevig op hun stroohelm stond wandelden ze weg met hun handen in hun zijden, door kuilen en greppels en de bak deinde mee met hun wiegende schouders, en werd al kleiner en kleiner, zoodat het dicht bij de kar net een rondbuikig schip leek, dat op groene golven dreef. De eerste keer, dat Vladja trotsch dat kunststuk probeerde, voelde hij zich tien meter verder opeens erg licht in 't hoofd, en toen hij zich omdraaide lag er een berg druiven op de aarde naast de leege tobbe. Maar hij gaf het niet op. Na het eten vulde hij een tobbe met water, en nadat hij driemaal de droge hof vol plassen gesmeten had, bleef het mormel de vierde maal staan. Hij wandelde er trotsch voor de deur mee heen en weer, in de hoop dat Alice naar buiten zou komen. Toen hij omkeek stond ze ook hard te lachen, en dat verdroot hem zoo dat hij naar het veld liep, een tobbe vol plukte, en daar voorzichtig mee oefende tot de anderen kwamen. Hij voelde zich nu niet licht in het hoofd meer, en toen Cyprien zei: - Je wilt zeker indruk op de markies maken, wanneer die vanmiddag komt kijken, - knikte hij trotsch van ja, maar in zijn hart was hij bang, en blij dat André net bij de kar was, en die woorden niet gehoord had, want hij herinnerde zich André's duistere gezegden.

Het werd heet, en de dragers trokken nu niet alleen hun jasjes uit, maar ook hun hemden. Henri en André waren het mooist, want die hadden tatoeëeringen. Henri won het gemakkelijk, want

behalve de visschen en sterren op zijn armen had hij drie naakte vrouwen op zijn borst. De eerste heette Anna, ze had een wipneus, veel krullen en zat op een slang; de tweede heette Adèle en had een zonnebloem op haar buik; de derde, Madeleine, zat wijdbeens op een scheepsanker. Daar moest André het tegen afleggen: die had maar één vrouw op zijn linkerborst, en daaronder stond een dolk en een 10 en toen een L. Ruby heette ze, een vreemde naam, en toen ze hem vroegen wat het beteekende haalde hij zijn schouders op en stopte zijn mond vol druiven.

Want er waren nu ook heerlijk zoete witte druiven tusschen de blauwe door, zoo gesuikerd dat je vingers er dadelijk van aan elkaar kleefden. Het was een groot voordeel om drager te zijn, vond Vladja. Wanneer je je tobbe in een vaartje naar de kar torste en in galop terugkwam, dan had je de tijd voor een cigaret en een praatje of een paar trossen. Ook kon je op je gemak op je handen gaan staan, of boven op de kar blijven zitten en de trillende groene velden bekijken tot je oogen er pijn van deden. Wanneer je lang naar de bergen keek, werd de zak zwaar op je hoofd, en had je de tobbe wel weg willen trappen; want in die bergen, recht onder de middagzon, was een bres; en wanneer je eenmaal in gedachten daardoor heengewandeld was, moest je lichaam wel mee, of je wilde of niet. Af en toe kreeg hij zoo'n razend ver langen, dat hij opeens plukker zou willen zijn, want die hadden geen tijd om de horizon

af te likken. Maar wanneer hij ze dan met gebogen ruggen rond de struiken zag kruipen, en onder de takken bukken die ze nauwelijks snel genoeg leeg konden ritsen om niet achter te raken bij de snelsten, dan gaf hij weer tevreden een klap op zijn stroohelm en tilde de zware tobbe zoo snel in de lucht dat de vrouwen hem vol bewondering aankeken, Andrea vooraan. Alleen de Haaientand bromde verachtelijk. André had hem zoo gedoopt omdat hij een gele beenen weerhaak aan zijn horlogeketting had hangen. De Haaientand was klein en mager, maar had zulke ontzaglijk breede schouders, dat zijn wit en zwart gestreept tricotje er van boven heelemaal van uitgerekt was. Over dit tricotje hing een spitse witte geitensik, die met zijn tandelooze mond meewaggelde wanneer hij sprak. - In mijn jongen tijd, toen ik nog vischte in Bretagne, droeg ik de giek van een driemaster, zoo maar onder m'n arm-blufte hij schel. Hij trok een stokje uit de grond, dat een zwakke struik gesteund had, schoof dat onder zijn arm en deed er drie passen mee. Vladja liet bijna zijn tobbe vallen van het lachen. - Spotten jullie maar, landrotten - bromde de Haaientand, - als de rhumatiek m'n polsen niet in elkaar kneep, dan stond ik nog in de boeg van een walvischvaardersboot, met een harpoen, zoo. - Hij pakte het stokje tusschen duim en wijsvinger, en wierp het behendig in een volle druivenemmer tien meter verder. - Doe dat maar eens na! - triomfeerde

hij. - En nu wil ik jullie nog wat zeggen. De hemel is blauw hè? Maar er komt storm. Morgen. Zoo! - Hij teekende met zijn vinger schuine stralen in de lucht, alsof het hard regende. - Vanavond zal ik je precies zeggen hoe laat. Morgenochtend, wanneer je wakker wordt, zal de lucht zoo grijs zijn als mijn baard, en zoo zullen de wolken gaan. - Hij liet zijn sik op en neer waaieren, alsof het een vlok hooi was waar de wind onder stoof. Iedereen lachte, behalve André: - Je moet nooit iemand in z'n waarde tasten - zei hij nijdig, - vooral geen ouwetjes. Maar o wee de jongkerels die me in de weg komen! -

- De markies komt... de markies komt...! ging het van rij tot rij. Henri hield op met zingen en trok zijn hemd aan, Cyprien liet zijn cigarettenpapiertje in de steek, de Haaientand pakte zijn emmer, alle koppen vlogen omlaag in de struiken. André pakte zonder op te kijken zijn halfleege tobbe, en liep weg. - Niet de luilak spelen! - riep Jules die juist in de buurt was, - daar kan nog meer bij! - Maar André draaide zich om, en liet zijn tobbe vallen alsof het een steen was. Hij holde langs de schreeuwende Jules, greep in zijn broekzak en duwde Vladja iets in de hand. - Mijn mes - hijgde hij. - Bewaar het. - Meteen was hij weg. Vladja schrok. Niet het mes had gestoken, maar André's woeste oog. Hij keek voorzichtig om. Op het breede pad kwam een heer in hooge rijlaarzen aan, en

daarnaast nog een, in 't lichtgrijs, met een grijze hoed. Vladja zag dadelijk dat dit de markies was omdat alleen hij groette met een zwaai van zijn dun wit stokje. Ze kwamen langzaam naderbij. Vladja bleef tersluiks kijken. Eenmaal in zijn leven, als kleine jongen in Slowakije, had hij een graaf gezien, en dat was een barsch heer geweest, met groote snorren. En een markies was nog veel voornamer. Doch deze oude heer was vriendelijk. Telkens wanneer hij een paar plukkers passeerde, wipte hij zijn ivoren stokje omhoog, en zei: - Bonjour! Bonjour! - op zoo'n verrukten toon, alsof ze hem telkens iets heel prettigs vertelden. Hij had een fijn dun baardje; zijn hoed wierp een schaduw over de breede rimpels in zijn voorhoofd, maar Vladja zag ze toch. Hij nam zijn muts af, en de Markies, die net op de oude Victor toeging knikte. - Hoe oud is hij en wie is die ander? - vroeg Vladja fluisterend aan Jules, die hem met de tobbe hielp op laden. - Twee en tachtig - zei Jules. - Die jonge man? Dat is de assistent van de rentmeester. - Vladja wandelde peinzend weg. Ongelooflijk. Twee en tachtig, en zoo rechtop, al leunde hij zwaar op zijn stokje. En tegen die oude heer heeft André wat? André stond nog met de voerman te praten. Vladja riep hem opzij. - Waarom ga je niet terug? De markies is een lieve man, en twee en tachtig. - André keek hem ongeloovig aan. - Je vergist je. Die daar, met die glimmende rijlaarzen!!! - Hij balde zijn vuisten.

- Maar dat is de markies niet, stommeling; dat is de hulp van de rentmeester. -

- Hij lijkt er anders ongelooflijk veel op. Maar ik heb hem niet van dichtbij gezien. Is het waar? André wendde zich tot den baardigen karrevoerder. Hij keek angstig en hijgde.

De karrevoerder knikte. - 't Is Monsieur Laforgue, die op 't kantoor werkt - zei hij. André stiet een rauwe lach uit, sprong op Vladja toe, schudde hem bij zijn schouders, pakte de leege tobbe, zwaaide die in een cirkel rond, en viel toen opeens op zijn knieën. - God zij geprezen - riep hij schor. Hij zwaaide zijn handen rond, alsof hij de heele Durancevallei omarmen wou. - Twee en tachtig zeg je? Druiven plukken mag ik, in vrede leven kan ik... de zon... de ruimte... Voor het oogenblik - voegde hij er opeens somber aan toe. Zijn vuurrood ooglid trilde. Hij pakte een tros druiven beet en gaf er een zoen op. - Geef me m'n mes terug, Vladja - zei hij opeens rustig, ik zal er niets mee doen dan brood snijden. Vervloekt wat zal het mij smaken vanavond! - Hij stak het mes in zijn zak en wandelde weg, terwijl hij de tobbe rond zich heenzwaaide.

- Die vriend van jou, met dat moordenaarsoog - zei de karrevoerder bedachtzaam, terwijl hij langzaam zijn pijp uitklopte, - ik wil niet naar m'n voorhoofd wijzen, maar... -

- Nu? - zei Vladja scherp. - André en ik zijn groote vrienden, makker! -

- Ik zal verder maar niets zeggen - besloot de karrevoerder goedig, - er is hier op de boerderij een herder, die ook getikt is, maar op een rustige manier dan. Dat zit in de vallei heb ik hooren zeggen. Heb ik ooit van m'n leven een groote kerel een tros druiven zien zoenen? -

Dien avond lagen ze vroeg in 't hooi. Jules had met een nijdig gezicht om half negen de lamp uitgeblazen, omdat er een heele troep dronken waren. 't Was de linkervleugel op het veld, allemaal kerels en wijven waar Vladja nog nauwelijks naar gekeken had. Een kleine woesteling met een gescheurd hemd, die na zijn tweede glas al begon te brullen als een aangeschoten wild zwijn, en zoo hard op tafel sloeg dat de glazen er van omvielen. Dan de moeder van de acrobaat uit Lyon. Ze zag er zoo netjes uit, met haar grijze hoofddoek rond haar grijze haar, en haar witte handen en haar grijze schort, dat niemand er op lette toen ze stilletjes zat te drinken, en nu opeens begon te schelden met een stem die kraste als een griffel over een lei. Ze lag in het stroo naast het kippenhok, samen met de vriendin van de acrobaat, die blijkbaar geen mond open dorst te doen.

- Satans kind! Onzedelijke eervergeten schurk! klonk het over de binnenplaats. - Wanneer zal je trouwen? Wanneer zal je je kind echten? Ongelukkige, arme, kleine Marcel! -

- Dat is dat kleine schoffie met die omgedraaide pet - bromde André. - Waarom ma-

ken die stadsmenschen zoo'n ruzie? Overal is rust. De heele hemel is blauw, donkerblauw. Ook binnen in me is het blauw. Van morgen was het rood. Het stormde en bliksemde. Nu voelt zelfs m'n kapotte oog koel. Ik ga nog niet slapen. Ik wil wakker blijven om te genieten van de rust. Ja, ook ik heb rust. Dat gebeurt niet alle dagen. Twee en tachtig jaar. Wat een leeftijd. Een oude rechte boom. En die wou ik omhakken? - Hij sprak nu heel zachtjes. - Maar ik had ook iets heel anders verwacht. Een half omgewaaide, gebarsten, leelijke kromme olijfboom, die met een bijlslag ondersteboven gaat. Maar het is niet noodig! Sta recht, oude stam! Zon in je kruin, een beek bij je wortels, dat wensch ik! -

Zijn stem was zacht en heesch, alsof hij koorts had. - André - zei Vladja gedrukt. Zou de karrevoerder gelijk hebben? Is het de liefde voor Lucienne, waardoor hij zoo vreemd geworden is? Of de vallei? Ik voel me ook net of ik droom; of ik ergens anders ben; alleen mijn handen en voeten werken hier. En ik kan niet weg, want de bergen staan hoog om mij heen, net als een muur in een echte droom, een muur waar je nooit overheen kunt...

- Jij en je schurftige kameraden - klonk het weer uit de richting van het kippehok, - geen behoorlijk glas kan een oude vrouw meer drinken. Zeven en vijftig ben ik, en nog moet ik mijn handen kapotplukken, hondsvot. -

André lachte. - Ik ben niet gek, Vladja, en dronken evenmin, al heb ik veel meer op dan die

oude daar. Ik moet je wat vertellen. Herinner je je dien avond in Changey, onder de oude pereboom, toen ik je de kerven in mijn polsen liet zien? Toen ik je vertelde van die kerel die ik neersloeg en uitkleedde? Ik zei je toch ook dat hij van adel was, niet? Weet je hoe hij heette? Saporta. -

- Hè? - zei Vladja langgerekt. Het suisde in zijn ooren, net als na een schot. De naam Saporta was als een klap op hem neergekomen.

De oude schold nu gesmoord, net of iemand haar met een doek de mond toehield. - Proletariaat, moordenaars - verstonden ze vaag.

- Begrijp je nu, waarom ik me wreken wou op dat adelijk hondsvot, waarvoor ik tien jaar lang vaatdoeken geslikt heb? Die me de kerven in mijn polsen heeft bezorgd, en de hoest in mijn lichaam, en roet in mijn ziel, en stank in mijn gedachten? Begrijp je nu, waarom ik een tien op mijn borst getatoeëerd heb, en een dolk daaronder? Begrijp je nu, waarom ik stikte in zijn olijvenpitten, en me kapotvloekte onder zijn druivenbak, en de brand in mijn voeten voelde op zijn grond? Ik hield het alleen uit omdat ik me wreken wilde. - Overmorgen zit je in de gevangenis, André - zei ik tegen mezelf, - geen zon meer, geen wijn, geen lucht in je longen, 's nachts geen sterren boven je hoofd, zooals nu, geen struiken met blaren die schudden in de wind en druiven die je dronken maken wanneer je ze kapotknalt tegen je gehemelte; niets dan vier

harde muren rond je heen, waartegen je je kop te pletter zou kunnen loopen wanneer je niet in ijzers zat. Maar gewroken heb je je! Ik zweer het je, Vladja, ditmaal zou ik niet gemist hebben. Wat is Henri, wat is Lucienne, vergeleken bij dat? Kleinigheden, iets waar je over je schouder naar kijkt, en naar spuugt, om dan door te loopen. Ik draaf Frankrijk door, om me te wreken over zoo'n bagatel en mijn groote wraak valt me in de schoot! Wraakzucht, dat teert aan iemand, Vladja. Een eeuwige dorst, en een eeuwige honger heb je ervan. Daarom heb ik rimpels, daarom heb ik een woest oog, waar bijna iedereen bang voor is. Ik ben goed van binnen, maar het kwaad vreet door mij heen, en zonder dat ik het wil straalt het van me af, en de menschen worden bang. Een wraak om tien jaar ellende, dat hou je niet tegen! Ik gaf je m'n mes, om geen overijlde daad te doen. Ik was ook zenuwachtig, en zou gemist hebben. Maar was het werkelijk de jonker uit Béthune geweest, die op inspectie kwam, hij zou de avondzon niet meer gezien hebben! -

- Zachtjes - fluisterde Vladja, - schreeuw niet zoo! -

André hief zich half op, en luisterde. - 't is waar, ze scheldt niet meer - bromde hij. - Waarom schreeuwt ze niet door? 't Is fijn om overstemd te worden, en hard te keer te kunnen gaan wanneer je opgekropt bent. Ik ben vol, vol; maar niet van wraak; vol vrede en geluk ben ik. Want het was de kerel uit Béthune niet; 't was een

fijne oude heer, stram en recht, een lust om naar te kijken. Ik heb nog nooit van de rust genoten als nu. Hoor je hoe de avond suist? Ik kan de hemel inkijken, zoo diep ik wil, en dat terwijl ik gedacht had, achter tralies te zullen liggen, in een dikke stiklucht. Jij weet niet, hoe heerlijk droog hooi is, waar je door heen kunt rollen zoover als je wilt. Dat weet alleen ik, want ik ben wakker geworden met m'n rug tegen de steenen waar 't water langsliep. Ha, een nachtvlinder! Laat hij tegen mijn gezicht vliegen! Ben je wel eens wakker geworden tusschen ratten? -

- Morgen begint het misschien weer - ging André voort. - Want wanneer er een oude Saporta is, dan moet er ook een jonge zijn. Ik ga iedereen uitvragen, o zoo voorzichtig. Ik moet. Tien jaar, dat laat zich niet terugdringen. Maar vanavond heb ik vrede. O God, ik zou wel met de sterren willen spelen! -

Hij stond op uit het hooi en rekte zijn handen naar de doorsternde lucht. - Jou en je kameraden - klonk de kijfstem weer, - de hersens inslaan moesten ze jullie! Een arme vrouw vastbinden! De gendarmes zullen jullie krijgen! Je wilt de waarheid niet hooren, hè? Ik schaam me, dat je mijn zoon bent. Ik heb je niet gewild trouwens! Verkracht heeft je vader me! -

- Zou je ze niet - bromde André. - Kom mee, we gaan verderop liggen. -

Ze kropen op handen en voeten door het donker tot waar het hooi ophield. Er was een doorgang,

en daarachter lagen de blokken geperst stroo.

- We maken een kamertje van de blokken - fluisterde André. - Laat je glijden. -

- Er ligt er al een. - fluisterde Vladja terug. 't Is de Haaientand, ik zie het aan zijn sik. Laten we aan de andere kant gaan liggen, er is een beetje wind, maar dat geeft niet. -

Terwijl ze een blok stroo uit elkaar haalden om een zacht bed te krijgen verscheen ineens de sik van de Haaientand boven het stroomuurtje aan zijn hoofdeneind.

- Jullie moeten niet zoo gaan liggen - mummelde hij hartelijk. - Er komt een storm. Luister naar mij. Morgen voor vijven begint het, en wanneer jullie slapen ben je meteen kletsnat. Ik ken dat: ik ben op zee geweest. Luister naar een oud man. Wees niet eigenwijs. Ik was 't ook, in mijn jeugd. Jullie zullen alleen maar natregenen, maar ik verloor er een schip mee, een mooie kotter. Goeie nacht. -

De Haaientand verdween. Ze hoorden hem behagelijk in het stroo rondschurken. Vladja keek ongeloovig naar de heldere sterren. - Ik geloof dat hij gelijk heeft - zei André peinzend, - hij heeft oogen die in de verte kijken, over de heuvels heen om zoo te zeggen, en dat hebben alleen zeelui en menschen uit de bergen. Twee blokken in de lengte, en 't is gedaan. Wat een fijne slaapkamer! Stroo, geen steen. -

Hij draaide zich om, zuchtte vol geluk en sliep in.

Ze werden wakker door een windstoot, die hen nattig in het gezicht sloeg, maar dat waren enkel de voordruppels van de bui. De slaap brandde nog in hun ooghoeken en ze knipperden tegen het licht in. Achter het strooblok hoorden ze de Haaientand zich overeindwoelen. - Reven! - klonk zijn mummelende stem. - En jasjes dicht, jongens! Daar heb je de bui! -

En het was zoo. Razende slierten regen trokken boven het bed van de Durance op het geel van de zon los, en verdronken het licht juist toen het over de heuvels heen ging stralen. Een groote donderslag gaf hun een harde klap op hun hersens. Ze waren geschrokken, want de bliksem hadden ze niet gezien omdat ze de verkeerde kant uitkeken. - Bakboord! - schreeuwde de Haaientand, - daar komt er weer een, jongens! Hij stond recht overeind op het stroo, met zijn hand in de hoogte, alsof hij een walvisch wou harpoeneeren. Hij mummelde door, maar ze verstonden niets, want de donder viel in groote harde bonken achter de bliksem neer, alsof er een muur met horten en stooten instortte. Het was alsof de bergen in groote vierkante blokken door de vlakte tuimelden, en telkens bonkend omsloegen. Vladja keek angstig naar de horizon, maar daar stonden ze, grauw en nat, onder een geel stuk hemel, doch de wolken slierten door, tot alles grijs was. De regen sprong in spetters terug van de drooge grond, en dat was fijn om te zien. Maar voor ze hun eerste cigaret

gerold en opgerookt hadden stonden overal plassen rond de eggen en balken die op de hof lagen, en boven in 't hooi zelfs was 't koud en rillerig. - Naar de kombuis! - gilde de oude. Ze zouden wel natte voeten krijgen, maar de heete koffie was ook ergens goed voor. Ze renden door de regenvlaag. Opeens bleef Vladja stilstaan. Hij zag Alice, die het kralengordijn van de keuken opzij sloeg. Ze keek mistroostig van haar kleine schoenen naar de groote plassen. Hij voelde zijn heele lichaam tintelen. Voor ze weg kon loopen was hij op haar toegerend en had haar opgepakt. Waarom zou hij niet met haar naar de hooiberg loopen? Maar haar groote zwarte oogen keken donker en ze fluisterde verschrikt: - Neen. Neen. Nu niet. - Hij tastte naar haar borst, maar ze drukte zijn hand met klem tegen haar zij, zoodat hij niet verder kon, wat hem erg speet. - Loop toch door! - drong ze aan. Nu merkte hij pas dat hij midden in een plas stond, en dat de regenspetters tegen zijn knieën kaatsten. Ook moest het gedonderd hebben, want ze hield ineens haar ooren dicht, zoodat haar vingers heelemaal verdwenen in haar wijd donker haar, waar de druppels langzaam doorheen liepen. Maar het bloed sloeg zoo in zijn slapen, dat het leek alsof het onweer in zijn hersens zat. Op de drempel liet hij haar netjes zakken, zoodat ze met allebei haar witte schoenen op het droge stond. - Dank je - zei Alice zachtjes. - Ik bedank jou! - zei hij opgetogen. Meteen draaide

hij zich bruusk om, en ging een cigaret rollen, want Jacques de wijnboer stond in de deuropening van de keuken en blies op zijn schorre trompet om de arbeiders van de boerderij aan 't ontbijt te roepen.

Werken konden ze natuurlijk niet. De vallei was pikdonker van de regen en de wijngaard een slibveld waar je tot je enkels inzakte. Daarom bleef iedereen lang aan tafel zitten. Vladja was verrukt dat hij zoo lang dicht bij Alice kon blijven; hij keek aldoor naar de keukendeur, en had niet in de gaten hoe Bebert achter zijn breede rug stiekum een flesch vol wijn schonk en onder de tafel moffelde. Maar André haalde de flesch kalm te voorschijn, nam er een groote slok uit en zei: - Op je gezondheid, kameraad! Hoe staat het met de liefde? Onder de dekens mag je doen wat je wil, maar onder de tafel wordt hier niet gebotteld, begrepen? Wanneer je een flesch aan de patroon vraagt... -

Vladja greep te laat. Bebert had het mes voorzichtig in zijn zak opengeknipt en Vladja's hand glipte weg op Bebert's pols. Het mes ging blinkend door het halfdonker. Andrea gilde en liet een halve tomaat uit haar mond vallen, die rood op de tafel vlekte. De Haaientand bracht de waggelende flesch in veiligheid. André's vuist stond klem rond Bebert's pols. Allebei de handen verdwenen in zijn jas. - Loslaten! - siste hij, - je krijgt 't mes terug, de baas! - Meteen duwde hij Bébert hard op de bank,

knoopte zijn jas dicht en sneed een stuk brood af. Bébert zat hijgend naast hem, met dichte oogen. Monsieur Jacques verdween, na een paar maal: - Rustig! rustig! - gemompeld te hebben. Hij hield niet van vechtpartijen. Opeens begon Manon met de schippersbaard donker te lachen. Ze volgden allemaal haar uitgestrekte hand. - Je broek, jongeling, je broek! - baste ze weer... Bébert's bovendij was bloot, een driehoekige flard uit het gestreepte goed hing er slordig naast. Bébert werd rood. - Krijg geen tomatenhoofd, jongeling! - baste Manon weer, - ik haal een draad en een naald voor je, - 't is gemakkelijk te maken hoor! geen kans dat ik je boven- aan je onderbroek vaststik! - Op alle banken wipten ze op en neer van het lachen en Bébert schoof nijdig de slaapbarak in. André liep fluitend naar buiten en Vladja ging hem schoorvoetend achterna, want Alice kwam net de vuile borden afruimen. Het regende nu niet, maar in de groote plassen stond de lucht strak en grijs. André schoor voorzichtig een paar haartjes van zijn arm met Bébert's mes. - Ik wil niemand onnoodig in 't gevang helpen - bromde hij, - maar het mes van die jongen leek te veel op het mijne. Je kunt nooit weten. We zijn allebie woestelingen, maar hij is er een dief bij. Geef me je mes, Vladja, ik snijd mijn letters erin. -

Toen Bébert weer te voorschijn kwam, met een nauwelijks zichtbare V van licht garen op zijn donkere broek, gooide André hem het mes met

een zwaai in de hand. - Asjeblieft, kameraad - zei hij hartelijk, - volgende maal beter!

's Middags vroeg Jules, wie er werken wou. Pepe en Andrea wilden, en de Bulgaren, en Victor en Michael en Cyprien en de Haaientand en nog een heeleboel meer. De hemel was nog steeds grijs en het was doodstil op de hof. Henri zat in zijn wit trikot. - Ik heb de zon van buiten niet noodig - zei hij door zijn driekante neus, - binnen in je hart, daar moet het zitten! De Afrikaansche zon, kameraad! Hier is het nog maar een ijsschots vergeleken bij Algiers. Heel Afrika brandt in mijn borst. Maar dat komt ook omdat ik gelukkig ben. - Hij sloeg zijn vrije arm rond Manon, en ze wreef haar half schippersbaardje rasperig over zijn bloote schouder.

- Jij hebt een fijne hand van polsomdraaien, André - ging Henri voort. - Van messteken gesproken, daar weet ik van mee te praten, nietwaar, Manon? Toen ik nog soldaat was, in Marokko... Drie van die Arabieren hebben er aan moeten gelooven. En later ik ook bijna. Nietwaar Manon? -

- Schuif je trikotje nog maar een eindje opzij, jongen - zei ze hartelijk. - Schamen doe ik me er niet voor. - Henri trok met een ruk zijn baadje uit. Weer keek Vladja in stomme verbazing naar Anna, Adèle en Madeleine, met haar slang, haar zonnebloem en haar anker. - Nu moet je naar het anker kijken - zei Manon

trotsch, - daar zit de jaap die ik hem gaf. - Waarachtig, het roode lidteeken was er. André mompelde goedkeurend. - Ik ben maar amateur in die dingen, zei hij, terwijl hij Manon vragend aankeek, - maar een goeie vaste hand heb je. Hoe kwam je er bij? -

Manon lachte en wees op Henri, die zijn keel schraapte en een groote slok wijn nam. - Je moet dan weten, dat ik niet altijd een brave jongen geweest ben - begon hij met zijn goedige neusstem, - en ook had ik indertijd veel gevoel voor kunst. - Hij stroopte snel zijn trikotje weer aan, omdat hij toch kippevel kreeg van de rillerige regenlucht. - Anna en Adèle, daar hoefde Manon zich niets van aan te trekken, want dat was voor haar tijd. Anna met de krullen dat was Parijs, en Adèle met de zonnebloem, dat was een dolle zomer in Algiers aan de haven. Maar nu 't verhaal. Op een goeie dag, terwijl ik naar Marseille terugwandel, raak ik in de buurt van Perpignan in een vechtpartij. Tegen een klap met een hamer op je achterhoofd kan je met je vuisten van voren niet op, waar of niet? Kort en goed, ze sloegen me lens en lieten me liggen. 's Morgens vroeg kwam Manon voorbij, volgens haar zeggen althans, want ik heb er niets van gemerkt. Manon is een halve Zigeunerin, maar werken wil ze ook, dat heeft ze van haar vader, die een doodgewone bruingebrande blanke was. Ik vertel je dat erbij, omdat ik je duidelijk wil laten voelen, dat ze echt op me verliefd werd, op

't oogenblik zelf dat ze me zag, ondanks alles wat er aan me te redderen viel, want m'n kleeren lagen aan flarden, en wanneer een vrouw dadelijk moet beginnen met te stoppen en te verstellen, dan zijn er heel wat die gewoon doorloopen. Maar Manon, hemeltje neen! Nu moet ik er nog bijvertellen, dat ik altijd een mooie slaap over me gehad heb. Wanneer ik de alledagszorgen vergeet en mijn oogen naar binnen rol, en ze netjes met mijn wimpers toedek, dan krijgt mijn gezicht dadelijk iets onbezorgd en nobels. Ja, ja, lach jij maar. Vladja, ik hoef geen groote oogen op te zetten om een meisje te veroveren. Ik doe dat slapend. Kort en goed, toen ik bijkwam lag ik in 't hospitaal van de eene of andere orde en Manon zat naast mijn bed. Toen de goeie God haar gemaakt heeft, heeft hij een engel en een leelijk beest in elkaar gestampt, net zooals bij ons allemaal. Bij haar is de engel van binnen komen zitten en het beest aan den buitenkant. Bij Anna en Adèle was dat net andersom, maar daar trouw je ook niet mee, die tellen enkel voor slaappartijtjes. Maar met Manon, daar trouw je wel mee. Twaalf jaar, nietwaar schat? -

Ze keken elkaar in de oogen, en Vladja voelde zich vreemd gelukkig worden.

- Nu was Manon een ferm wijf en niet jaloersch zooals de meeste - ging Henri door. - Maar een ding moest ik haar toch beloven: dat ik geen nieuwe vrouwen op mijn borst of mijn buik zou laten tatoeëeren. Zooiets is te begrijpen,

nietwaar? Mag ik verder vertellen, Manon? - Ze leunde tegen hem aan, en liefkoosde zijn hals. - Warm krijg ik het - zei hij, - ik stik met die kleeren aan. Je heele leven van avontuur achter elkaar, in één verhaal, dat is een vuurtje dat je roostert, man! - Hij trok het tricot weer over zijn hoofd en nam een groote slok. - Doe niet gek, Manon - zei hij rustig. Maar Manon kuste, kuste hem onbedaarlijk, kuste de krullen van Anna, de blauwe buik van Adèle, waar de zonnebloem zat en ook het roode lidteeken in het blauwe anker. Ze keek André met vochtige oogen aan. - Ik ben niet jaloersch meer - zei ze barsch. - 't Is fijn om zoo'n man te hebben, diep in de veertig en net een jongen. Twaalf jaar! En nog zijn we gelukkig! -

- Stil nu Manon - zei Henri, terwijl hij over haar glimmend zwart haar streek. - Ik zou jullie niet de rest vertellen, wanneer ik het niet doen kon, alsof het iemand anders z'n avontuur was. We zijn nu zoo gelukkig dat het niets meer met ons te maken heeft. Ik heb je al verteld dat ik veel zin voor het schoone heb meegekregen. Ik heb dat van moeders kant. Die teekende en zong zoo mooi, dat je er stil van werd. Nu is 't mooiste in de heele schepping voor een man nu eenmaal een vrouw. Een groote slanke blonde vrouw, dat is beslist iets waar ik niet tegen kan. Wanneer ik er zoo eentje tegenkom, als Manon naast me loopt, dan draai ik me enkel om en zeg: - Tut, tut, dat zou een fijne wezen! -

Wanneer je die drift in je hebt lust je die dikke vrouwen die je in elke haven goedkoop krijgen kunt heelemaal niet. En Madeleine had een buiging in haar rug waar ik dol van werd. 't Was op de Cour Belsunce, in Marseille, dat ik haar zag. Ik begrijp nog niet, dat de wagenwielen er niet van stilstonden wanneer ze voorbijkwam. 't Was een vrouw om op fluweelen kussens in een boot met vuurroode vlaggen te zetten en de Vieux Port rond te varen en haar tot Koningin van de Middellandsche Zee uit te roepen. Het is in 't leven dikwijls of de duivel met je speelt: wanneer de groote verzoeking komt, ben je altijd alleen. Man on was bij haar moeder in de buurt van Orange, en ik verdiende net dik als bootwerker in de haven. Zakken van tachtig Kilo zet ik alleen op m'n schouder, maar toen ik voor 't eerst in haar armen lag, beefde ik zoo van top tot teen, dat ik er zeker een kwartier heelemaal machteloos van was, en mijn hart gaf zulke slagen tegen haar borst dat ze er bang van werd. Ai, ai! wanneer ik nog aan haar dijen denk! Toen deed ik een dom ding: ik was zoo bezeten, dat ik van Manon weg wou en eeuwig bij Madeleine blijven. Ik zwoer het, maar Madeleine zette alleen maar groote oogen op. Dienzelfden avond, want ik zag haar alleen 's middags, liep ik naar den tatoeëerder en toen ik me den volgenden middag uitkleedde, gaf ze een gil. Op m'n borst stond haar sprekend portret, ten voeten uit, met 't anker erbij, en haar naam. - 't Is een symbool - legde ik haar

uit, - jij Madeleine, bent 't zwervende schip, en nu kom je bij mij voor anker. - Hoe kon ik weten, dat ze allang een goeie landingsplaats gevonden had? Ze begon te snikken, dat haar heerlijke rug er van op en neer schokte, en barstte weenend los in een bekentenis. Ze werd onderhouden door een rijke oude heer, en daar wou ze niet van af. Dienzelfden avond liep ik over den weg met m'n zak en m'n knuppel, en ranselde op alle boomen los. Den volgenden dag merkte ik dat ik in de Camargue liep inplaats van naar 't Noorden, naar Orange, zooals ik gewild had. Als je eenmaal dwaalt blijf je dwalen. Trouwens, ik was bang voor de goede weg, want Manon is een dapper wijf. Vier dagen later kwam ik thuis. Het was snikheet, maar ik dorst me niet uit te kleeden; ik lag naast Manon in bed met een blauwe schipperstrui aan, en zweete groote stralen, want 't was midden in Juni. Om 't waarschijnlijk te maken dat ik 't koud had hoestte ik zoo hartbrekend dat ik er zelf medelijden mee kreeg, maar ook pijn in mijn keel. Maar 's nachts toen ik sliep, hoestte ik niet. Ik praatte, en ik zei minstens evenveel keer Madeleine als ik overdag gekucht had. Zoo kwam Manon er achter. Ze huilde niet, ze klaagde niet, maar ze wachtte tot ik wakker werd, laat in den morgen, en zei toen: - Lafaard! Dat je een vrouwenlooper bent kan ik je nog vergeven; je hebt je belofte gebroken, maar dat kan je nog gedaan hebben toen je dronken was; maar dat je me bedriegen wilt, dat

je te laf bent om op te biechten, dat je bij levenden lijve naast me ligt te kuchen met je blauwe trui aan, alsof je daar dat anker en dat magere meisje mee weg kuntkrijgen, dat vergeef ik je niet. - Ik was te verbijsterd om een woord uit te brengen, en toen ik weer wakker werd zat ze naast m'n bed, en was ik weer in 't verband, en Madeleine d'r haren, en haar rug en haar dijen, waren niet blauw meer, maar echt bloedrood, en dat deed me toch heimelijk een beetje plezier. Maar ook was ik trotsch op Manon, want de kerf ging recht over 't hart van Madeleine, tenminste wanneer ze er een heeft, en dat weet je nooit bij zulke ellendig mooie vrouwen. Manon heeft een goeie hand om van haar mededingsters af te komen! -

En sinds dien tijd zijn we zoo gelukkig, al hebben we geen kinderen, dat we er soms geen raad mee weten. Veertig jaar oud heb ik moeten worden om te ontdekken dat de engel beter van binnen kan zitten dan van buiten, maar nu weet ik 't ook voorgoed. Twee maal heeft ze me 't leven gered en opgepast, dat is toch zeker meer dan de meeste vrouwen kunnen zeggen, nietwaar Manon? -

Manon zei niets. Ze leunde haar hoofd tegen zijn breede borst en hield haar oogen dicht. - Ja, ja - zei André peinzend, Hij stond op om naar de lucht te gaan kijken. Vladja liep naar de andere deur. Misschien was Alice in de keuken. Maar de keuken was leeg. Toen hij zich omdraaide zag hij hoe Manon Henri's trikot omhooggeschoven had en hartstochtelijk het anker kuste.

De diefstal

- Ga mee - zei André, - we gaan in 't wijnhuis kijken. - Zijn woeste oog stond rustig als de grijze hemel waaronder ze liepen. Ineens stond hij stil, en keek Vladja vragend aan. - Benijd je Henri niet, Vladja? - Vladja draaide zijn duimen rond elkaar. - Nog niet - zei hij aarzelend, - maar wanneer ik over vijftien jaar nog onrustig ben, dan wel. -

- Ik weet niet of jij 't rechte soort wel bent, voor dit soort leven bedoel ik - zei André peinzend. - Ik benijd Henri nooit - barstte hij uit, - ik heb de onrust noodig, en opwinding, net zoo goed als groote slokken wijn, en een stuk braadvleesch waar ik mijn tanden in kan zetten. Wanneer je bent zooals ik - dan kan de rust je alleen nog maar verbitteren. Bij Lucienne ben ik rustig geweest - drie maanden misschien. Ik was bijna blij dat zij er vandoor ging. Ik was blij dat de markies twee en tachtig was. Maar nu, vandaag, ben ik ook blij dat ik niet weet of er een jonge Saporta is, die bij Béthune stond. M'n wijn smaakt er des te beter om. Hè, wie loopt daar? -

André's uitgestrekte arm wees in de richting van het kleine afwateringskanaal, aan de grens van de druivenvelden, waar een windmolen zijn stalen vlakken door de lucht liet flitsen. Door de donkergroene struiken bewoog iets bruins. - Bébert - zei Vladja, terwijl hij een oog dichtkneep. - Is zeker zijn voeten gaan wasschen. -

- Kan je net denken - protesteerde André, - als je zoo'n vuil hemd aanhebt, dan ben je bang voor stroomend water. Pst, daar staat zijn kameraad. En Bébert is verdwenen, tusschen de struiken. Daarnet, terwijl Henri vertelde, lagen ze in de barak te slapen. Waarom wandelen ze niet naast elkaar? Ik vind 't verdacht. Ik vertrouw ze zoover als ik ze zie. Enfin, veel te gappen is er niet. De eenige die een paar spie schijnt te hebben is die Pool met dat mooie zwartlakensche pakje en zijn armbandhorloge, maar die heeft oogen die steken als breinaalden en armen die krom van zijn schouders afstaan, zulke biceps heeft hij. Waar gingen we ook weer heen? 't Wijnhuis kijken. -

Ze drentelden in zwijgende bewondering tusschen de twee rijen vaten door, die meer dan dubbel zoo hoog waren als zijzelf. - Dertig vaten - mompelde andré, - en dertig plukkers en dragers, voor ieder een vat. Ik heb zoo'n voorgevoel dat het mijne niet vol komt. - Hij keek naar Vladja. Maar die had 't niet verstaan. Hij stond in de deuropening, op uitkijk naar de rose jurk van Alice.

Tegen avondval, toen 't eten al klaar stond, kwamen de plukkers moe en hongerig en dik onder de slik terug. De vloer lag dadelijk vol stukken modder en daarom liet Jules ze allemaal hun voeten afschrappen voor ze aan tafel gingen. Alleen Victor was dadelijk de slaapbarak binnen-

gegaan, om andere kleeren aan te trekken. Ineens stond hij in de deuropening. Zijn hemd hing open en de natte haren op zijn borst hijgden op en neer. Zijn oogen onder de bossige wenkbrauwen waren vuurrood en er liepen tranen uit. Maar tegelijk keken ze zoo verschrikkelijk boos, dat het lepelgekletter ineens ophield. - Mijn hemd! - riep hij snikkend, - mijn broek! Wie heeft mijn bullen gestolen? -

Andrea sprong overeind en liet haar lepel vallen. Het klonk als een knal in de beangstigende stilte Opeens raasden alle stemmen door elkaar. André schoof langzaam uit de bank en ging in de deuropening staan.

- Ik dacht het al, toen ik m'n zak zag - klaagde Victor verder. - Ik leg altijd een dubbele knoop op 't touwtje, en nu zat er een strikje op, zooals ze in de winkels maken. Had ik maar wat in kas, om nieuw te koopen, maar we werken pas twee dagen! Al m'n geld heb ik uitgegeven, in de herberg, niet om vroolijk te wezen met vrouwen, maar om m'n huid te redden, want ik was ziek; en m'n rug doet nog pijn wanneer ik de tobbe til. Een nieuwe broek, voor 20 frank, en een nieuw hemd, voor twee en twintig, flanel met streepjes; ik kon toch niet als een bedelaar bij de markies aankomen? Gisteren heeft hij mij de hand gedrukt, en ik zag dat hij blij was dat ik er netjes bijstond. Wie geen hemd heeft, hij kan er een van me krijgen, en een broek ook, die hier, die ik aan heb; maar m'n nieuwe bullen

te stelen, die ik nog maar twee keer aan gehad heb, dat is schande! Laat hij ze achter de schuur leggen, de dief, naast de eggen; we zullen ruilen, en ik zal niets meer zeggen, ik breng niet graag iemand om z'n hap brood, al is 't dan ook een dief; want ik weet hoe zuur het is om honger te hebben. -

Ze waren allemaal onder de indruk en hadden geen hap meer naar binnen kunnen krijgen. Victor's stem ging op en neer als de huilende Mistral: nu eens hooge snikken en dan weer een dof gegrom. Bébert sprak het eerst. - Neem 't niet zoo tragisch, oude - zei hij opgewekt, - ga naar de patroon, en zeg dat hij alle zakken in de barak doorzoekt; dat is toch zeker logisch en eenvoudig? -

- Daar heb ik je - brulde André. Zijn handen stonden in klauwen en zijn snorren beefden. Hij leek zoo op een kwade kater, dat Vladja lachen moest. Niemand lette er op, want André praatte woedend door, en iedereen was bang voor zijn woeste oog. - Een dief die zijn boel zoo opbergt is dommer dan 't achtereind van een varken - blafte hij, - en de kerel die het zegt ook. Steek dat in je zak, Bébert. Monsieur Jacques moet om de gendarmes telefoneeren. -

Maar Victor schudde van neen. - Gelijk heb je, oude - kraaide Bébert, - de zakken doorzoeken, dat zullen we. En wie dat niet goedvindt, die wil de aandacht van zich afleiden. Steek dat in je zak, André. -

Bébert wilde het slaaphok binnengaan, maar André gooide hem terug. - Ik zal jullie wat zeggen - klonk zijn harde stem. - Vladja, houd jij die twee khakihemden vast. -

Vladja slikte snel een augurk door, en pakte Marcel en Bébert bij hun nekken. - Die twee spartelende jochies daar, die mijn kameraad vast houdt alsof het speenvarkentjes zijn, die hebben 't gedaan. Maar ze zijn slim, o zoo slim. Ze hebben de broek en het hemd ergens verstopt om mee te nemen wanneer ze weggaan, en dat zal niet lang meer duren. Zij willen de aandacht van zich afleiden, en daarom wed ik, dat 't hemd hier is, en de broek ergens anders, of omgekeerd. Wanneer je zoo'n mooi khakihemd bezit, dan heb je geen tweede noodig; maar een kaduke broek, die wil je graag verwisselen. Ik wed dat 't hemd bij mij is, want ze hebben iets tegen me, die twee bleeke schavothoofden, die stiekume wijnbottelaars. Victor, haal m'n zak. heelemaal achteraan, op de plank. -

Het vleesch was koud geworden, maar niemand lette er op. Manon lachte schor, Cyprien sloeg op de tafel, Michael schreeuwde: - Stilte! Politie! - Andrea huilde; Henri betastte zijn biceps. Jules plukte zenuwachtig aan zijn paarse hemd en keek verlegen naar zijn dunne stokje, Alice was bleek en haar oogen stonden heel groot en ernstig.

Victor kwam terug, en legde de bruine zak, waar een groote zwarte A op stond, op tafel. Alice

verdween plotseling door de keukendeur. - Laat los die khaki aartsengelen! - beval André. - En ga de patroon halen! - Marcel en Bébert wreven woedend langs hun roode nekken. Vladja sprong als een haas naar de deur.

- Ik moet het zout halen - zei Alice verlegen. Vladja liep langzaam naast haar. Hij maakte zijn stappen heel klein om gelijken tred met haar te houden en zoodoende moest hij zijn voeten telkens vlak voor elkaar zetten, net als of hij op een balk liep die over een beek lag. En hij voelde zich even duizelig alsof het water onder hem doorstroomde.

- Een nare boodschap - zei hij peinzend, - want ik zweer U, dat mijn vriend het niet gedaan heeft. Zij zijn de heele middag samen geweest. -

- Natuurlijk heeft hij het niet gedaan - fluisterde Alice. - Toch ben ik een beetje bang voor hem, hij lijkt net op een woeste halfblinde stier, die ik een keer in Nîmes gezien heb, in de arena. Hij zat volgeprikt met linten, maar toch heeft hij zijn horens in de toreador gekregen. 't Liep in stralen door elkaar, zijn bloed en het bloed van de stier. Brr, verschrikkelijk. -

Vladja hield het kralen gordijn voor haar opzij. Monsieur Jacques keek even verrast, en stond toen moeizaam van zijn biefstuk op. Zijn dikke lippen blonken van het vet. - Irène heeft 't mij al verteld - zei hij met een zucht, en toen streng:

- Kunnen jullie druivenplukkers dan nooit rustig blijven? Jij blijft hier, Alice! -

Monsieur Jacques keek lang naar de voorwerpen, die uit André's zak gekomen waren: naaigerei, een blikken pannetje, een stuk keihard brood, een onderbroek met een scheur, een roode halsdoek, een pak kaarten, een paar schoenen waarvan enkel de zijkanten nog maar bestonden en het hemd van Victor. De heele troep stond er zwijgend rond heen. Niemand wist raad.

- De gendarmes voor zoo'n bagatel!... 't is de moeite niet - zei Monsieur Jacques. - Ik weet 't goed gemaakt. Jullie zijn geen van beiden zuiver. - Hij keek André goedig aan en dacht: - Je mag zoo smalend en zoo woedend kijken als je wilt, maar ik zal nergens last van hebben. - - Jij, André en Bébert geven Victor samen een nieuwe broek! - zei hij opgewekt. - Is 't zoo goed, Victor? -

Victor knikte. - Er zijn per slot van rekening erger dingen - mompelde hij, - de kogel bijvoorbeeld, al heb je die zelf niet gehad... - - Rustig, rustig - zei Monsieur Jacques, nog voor Bébert zijn mond opendeed. - Jullie kunnen een voorbeeld aan deze oude nemen. -

- Een Salomonsoordeel - spotte André. - Waarom, nu we toch bezig zijn dieven aan te wijzen, Cyprien en Henri niet, of U en de markies niet? -

Monsieur Jacques sloeg op de tafel. - Geen ru-

zie om een kleinigheid! Jules, je houdt ze allebei 11 frank af, hoor je? En nu aan tafel, en dan als de bliksem naar bed! -

- Ik heb 't niet gedaan - zei Bébert onwillig. - Dat stuk lamstraal... -

- Zwijg - beet André. - Kleinigheden, zegt U, patroon? Wanneer 't om gerechtigheid gaat, zijn er geen kleinigheden, verstaan? Ik geef U tot morgenochtend, Monsieur Jacques. Wanneer na 't ontbijt de gendarmes hier niet zijn, dan zal ik recht doen, om hooger recht uit te lokken. Ik weet wie 't gedaan heeft, en ik heb een alibi. Neen, de gendarmes zal ik niet roepen. Ik ga hoogerop. Aan tafel, Vladja! - Hij kerfde een lap vleesch los en stopte zijn koonen vol.

- Ik kan niet nalaten aan mijn bescheiden jaarlijksch geschenk ditmaal een wellicht onbescheiden wensch toe te voegen - schreef de markies. - De eenzaamheid, waarin ik hier leef, is zoo volstrekt, dat Uw komst zeker geen oorlogherinneringen zal oproepen, bij U noch bij mij. Verwonder U niet over dit dringend verzoek van een oud man, die zeker weet dat hij niet in de gelegenheid zal zijn het te herhalen. Terwijl ik dit schrijf, zie ik uit over de vallei, welke de herfst in een bestendige droom van vrede verandert. Ik zie als door glas; het leven is de weerschijn der wolken in een vijver geworden; en het landschapsbeeld in de tuinspiegel, volkomen rond, volkomen effen, is als een blik in mijn

eigen ziel. Ik geloof, dat niet alleen de ouderdom en de rust van den naderenden dood mij de dingen zoo doet zien; de druivenpluk was altijd een wonderlijke tijd! Maar uit wiens mond kan ik bevestiging hieromtrent erlangen behalve uit de uwe? Zonder deze zal mijn vrede niet volkomen zijn, doch altijd de schaduw der gedachte aan een drogbeeld blijven dragen. De bovenaardsche vrede is voor een agnosticus als ik een twijfelachtige zaak, en de aardsche vrede kan ik slechts volkomen door Uw bijzijn deelachtig worden, hoe kort dit ook duren moge... Ja, wat is er, Monsieur Huître? -

- Ik was bezig te fotografeeren, Monsieur le Marquis... -

- Ja, ja, Uw liefhebberij... - zei de Saporta glimlachend. Hij keek niet op, maar zette met zorg een vergeten accent op een e.

- Toen Monsieur Jacques ineens kwam aanhollen... -

- Onmogelijk - onderbrak de markies hem ironisch. - Het is een uiterst warme morgen, Monsieur Huître! - Hij ging door met het corrigeeren van de brief.

Monsieur Huître barstte in snikken uit. - Er is gevochten en er is een gewonde - stamelde hij. - Ik moet naar Pertuis telefoneeren, naar de gendarmes. -

De markies keek langzaam op. - Ja, dat is ernstig - zei hij zacht en snel, - alsof hij in zijn droom praatte. - Maar waarom heeft U de tuin-

spiegel omgegooid, Monsieur Huître? - ging hij even zachtjes voort.

Monsieur Huître zag haastig om. Het was waar. Het gelakte voetstuk hing half omver tegen een taxus; de zilveren bol lag in de blaren. Hij sloeg zijn kleine blanke handen in elkaar. - Vergeving - smeekte hij luid, - in mijn onsteltenis, ik gaf mij geen rekenschap... ik liep... -

- Genoeg, monsieur - onderbrak de markies hem. - Het klimaat in deze vallei slaat snel om, nietwaar? Zoo is er rustige zonneschijn, en zoo waait de Mistral! Wilt U mij nu volgen? In den vleeze althans? - voegde hij er spottend aan toe, toen hij zag hoe Monsieur Huître eerst verbaasd om zich heen keek en toen zijn jas dichtknoopte, alsof hij zich beschutten wilde tegen de koude Cevennenwind, die dadelijk de vallei zou doorbruischen.

De markies greep zijn ivoren stokje, en besteeg langzaam de breede treden, zonder zich verder om de beide helften van zijn brief te bekommeren; want met één woedende schrap van zijn scherpe pen had hij zijn vredig geschrift doorsneden, zoodat er een kaarsrechte inktstreep op het witgelakte tafeltje stond, een zwarte scheidslijn tusschen de blinkende briefhelften, die zwakjes fladderden in den warmen herfstwind.

- De genoemde Blondel wilde zijn klacht intrekken - ging Monsieur Huître voort, terwijl

hij het glas sherry voorzichtig neerzette. - Hij is een rustig oud man, en op aandringen van Monsieur Jacques was hij aanstonds bereid de wijste partij te kiezen. -

- De vergulde knoopen van de gendarmes zijn een schrikbeeld voor sommige brave arbeiders - zei de markies effen, - ook al hebben ze gelijk. Ga door, Monsieur Huître. -

- Maar genoemde Lanclume, bij wien het hemd gevonden werd, dat genoemde Bébert volgens genoemden Lanclume uit wraak in Lanclumes zak gestopt heeft... -

- Treffelijk, Monsieur Huître! - lachte de markies. - Ga zoo voort, ik heb rechten gestudeerd, de stijl van de Code Napoleon heeft geen geheimen voor mij... -

Monsieur Huître nam adem in voor de volgende zinsnede, en in zijn oogen kwam een zwak schijnsel van bevrediging. - Genoemde Lanclume, herhaal ik, heeft vanmorgen de slechte indruk, die Monsieur Jacques van hem had, door een gewelddaad bevestigd. Als alibi voor den diefstal gaf hij de getuigenis van een Slowaak op, een zekeren Vladimir Jurgov, die gezworen heeft, dat Lanclume de slaapschuur niet betreden heeft, terwijl Henri de Algerijn tevens getuige hiervoor is; tot en met vier uur in den middag, wel te verstaan. Maar volgens mij is het niet onwaarschijnlijk, dat deze twee, te weten Lanclume en den Slowaak, onder één hoedje spelen, zooals de populaire uidrukking luidt. Genoemde Lanclu-

me heeft Bébert eergisteren in 't geheim een flesch wijn zien meenemen, en daar zijn getuigen voor; maar dit praecedent is volgens mij geen geldig bewijsmateriaal, evenmin als de geheimzinnige gedragen van Bébert en zijn vriend in de velden naast de watermolen; geheimzinnig althans volgens genoemden Lanclume, dewelke gisterenavond halsstarrig geweigerd heeft de helft van de broek te betalen, zijnde 11 frank; zooals trouwens ook genoemde Bébert. -

- Van wie stamt die broekenverdeeling? - vroeg de Saporta glimlachend.

- Van Monsieur Jacques. Om verder te gaan: deze Lanclume verlangde onverwijld een gendarmerie-onderzoek, ja, ja, niets meer of minder! Wat Monsieur Jacques natuurlijk niet toestond. Anders zou hij hedenmorgen zelf recht doen, om hooger recht uit te lokken, gelijk hij verklaarde. - Herhaalt U deze laatste zinsnede alstublieft? - -... Zelf recht doen, om hooger recht uit te lokken... - zei Monsieur Huître verbaasd. - Kort en goed, genoemde Lanclume heeft hedenmorgen Bébert driemaal gesommeerd de gestolen broek terug te geven, welke genoemde Bébert in de nabijheid van den watermolen zou hebben verborgen, heeft Bébert daarna een door dezen ter zelfverdediging getrokken mes ontrukt, hem bloedende kwetsuren aan mond en neus toegebracht en toen in de cementen drinkbak geworpen, waaruit hij met veel moeite gered is. Het geheel is bijna een poging tot manslag. -

Monsieur Huître hield puffend op en wischte zich het zweet uit de voorhoofdrimpels.

- Waar bevindt genoemde woesteling zich nu? - In het park, aan de deur zelfs - fluisterde Monsieur; - Huître en hij wenscht bij U toegelaten te worden. Ik heb met Uw goedvinden reeds aan de gendarmerie getelefoneerd. -

- Dat hebt U niet! viel de Saporta uit. - Hoe durft U? U gaat naar Uw bureau, U telefoneert deze ambtenaren af en U laat onderwijl den arbeider bij mij toe. Gendarmes? Ik ben hier vrederechter! Daarna zal ik de getuigen en den andere beklaagde ondervragen. In dit domein doe ik recht, heeft U verstaan? -

Het gat in de wolken

André voelde zich vreemd bedrukt. Buiten, op het veld, of in de barak, met zijn kameraden, sloeg hij eruit wat hij wilde; maar hier in deze groote hooge kamer, met roodpluche stoelen tusschen hem en het raam, durfde hij niet anders dan gedempt te spreken, en daardoor kwamen er heel andere woorden dan hij bedoelde. Hij voelde zich ontmoedigd als een boer die met zijn vuisten een akker moet omploegen. Om te schreeuwen en te knarsetanden was het; maar dat ging niet, want vlak tegenover hem zat de markies. De markies tikte afwezig zijn bleeke vingertoppen tegen elkaar en keek André niet meer aan, na die eene lange blik bij het binnenkomen, die hem meer verward had dan het heele kruisverhoor bij de krijgsraad in Bethune. Hij had met zichzelf afgesproken den markies dadelijk te lijf te gaan met de mededeeling, dat hij een afstammeling der Fransche koningen was, van Louis Philippe namelijk, alleen niet in de rechte lijn natuurlijk; en dat hij dus zoo 'n beetje op een behandeling als gelijke rekende; maar nu, halverwege de ondervraging, merkte hij ineens dat die woorden spoorloos door zijn geheugen waren heengezakt toen de markies hem aangekeken had. - Dat komt ervan wanneer je maar een oog hebt - raasde hij inwendig, - en waarom heb ik er een? De schuld van je naamgenoot, oude! - Maar onderwijl zei hij heel beleefd: - Ik geef toe dat de schijn tegen mij is, Monsieur le marquis. En misschien ben ik te overijld geweest. Maar wat

in je hart brandt, dat doet je vuisten jeuken! Nu is 't voorbij, ik heb recht gedaan. Ik verzoek U vriendelijk, houdt ze hier, die twee. Ze hebben hun les gehad, ik houd ze in de gaten, het zal niet meer voorkomen. -

- Ik doe hier recht - zei de Saporta vinnig. André gromde. Waarom bleef hij zoo doodstil zitten, die oude, terwijl hij zulke scherpe woorden afschoot? Zooiets viel te verdragen, wanneer er dreigende blikken bijkwamen, of klappen op de tafel. Nu voelde hij zich, alsof hij naakt in de hagel stond. Zei de markies iets? Hij keek boos naar de dunne lippen onder de grijze snor, en hoorde nu wat de markies herhaalde: - Waarin bestond de mishandeling? -

Hij deed een stap naar voren en zei rustig: - Neem mij niet kwalijk, maar sta ik hier als beklaagde? -

- Ik weet niets, ik moet rechtdoen, iedereen is dus op 't oogenblik voor mij gelijk. Het is doodgemakkelijk voor mij om naar Pertuis te telefoneeren, en het bespaart mij veel ergernis; maar wanneer er recht gedaan moet worden op mijn domein, dan ben ik daartoe laat ons zeggen, evengoed in staat als welke gëuniformde dan ook. -

- Bravo - zei André. - Blinkende knoopen wil niet altijd zeggen onpartijdigheid. -

- Ik vraag U niet om Uw instemming - glimlachte de markies. - Wanneer ik U ondervraag, zelfs voor de getuigenissen van Monsieur Jacques

en den ploegbaas ingewonnen te hebben, dan is dit enkel uit een soort plotselinge sympathie voor uw uitlating: - Ik wil recht doen, om hooger recht uit te lokken. Ga nu voort. -

- Is dit zoo? - barstte André geestdriftig uit. - Eindelijk een man, die weet wat waarheid is! Ik wist wel, dat ik boven die leugenaars en lafbekken nog iets anders en beters vinden zou! Gerechtigheid, dat brandt iemand op, nietwaar? Wanneer het er in zit, barst het naar buiten! Dat en liefde, 't eenige waar een mensch geen macht over heeft. Nu durf ik met alles voor den draad te komen. Goddank! eindelijk een die weet dat de waarheid belangrijker is dan een kar vol druiven! -

- Iets minder luid - zei de Saporta vermanend, - en nu het verhaal, in uw eigen woorden. En niets dan de waarheid. -

- De waarheid zult U hooren! Al is die nog zoo bezwarend voor mij! Bah, een oud man te bestelen, die een even heilige schrik voor de gendarmes heeft als een geloovige voor de hel! -

- Ter zake - antwoordde de Saporta koel. - En alle details. Heb geen vrees iets uit te spreken met het oog op Monsieur Jacques, of wie dan ook. Het recht moet zijn loop hebben. Ik laat geen diefstal ongewroken. Reeds wie de vrede verstoort steelt de rust van anderen. Dit geldt ook voor U, Lanclume! Maar die diefstal is erger. Wat is afschuwlijker dan een diefstal? in welken vorm dan ook? 't Is een verminking, een

vurige aanslag op iemands totaliteit, en dat zou ik ongewroken laten? Hoe nederiger de ondergeschikte, des te strenger het recht! O, dat ik alle diefstallen straffen kon! -

Hij hield plotseling op met dit heftige alleengesprek en keek André aan. Er was in dit verminkte gezicht iets dat hem aantrok. Op dit oogenblik voelde hij zich dichter bij dezen woesteling dan bij Monsieur Huître, die hem altijd aankeek als een koekeloerende duif, die uit zijn hand kwam eten. Het wilde en eigenmachtige kijken van dezen oprechten schelm maakte iets in hem wakker. Opeens wist hij waaraan deze arbeider hem denken deed: aan een blindgestoken stier in de arena van Nîmes, eenige jaren geleden, die den toreador doorboorde en brullend stierf. Hij keek van opzij naar het bloedroode oog. Welk een gelijkenis!

André, die zwijgend gewacht had, begon nu ijverig uit te leggen. - Het was zeven uur, ik stond bij de deur, en Bébert bij de drinkbak. Wij jongens vergeten ons nog al eens gauw, en daarom haalde ik mijn mes uit mijn zak, en gaf het aan mijn kameraad. Ik zei tegen Bébert om het ook te doen, maar hij wilde niet, en toen zei ik dat hij het houden kon. Ik heb er al menigeen met mes en al gekraakt, enkel met mijn bloote handen. Neen, Monsieur le marquis, ik was niet bang voor m'n eenige oog. -

- Bent u dat andere in een vechtpartij kwijtgeraakt? - vroeg de Saporta verder.

- Ja - zei André kort.

- Hoe? - vroeg de markies. Hij voelde zich vreemd opgewonden en verbaasd over zichzelf. Waarom stelde hij belang in het lot van dien druivendrager? Enkel terwille van de waarheidsliefde waardoor de kerel bezeten was?

- Dat kan ik U niet vertellen - mompelde André.

- Waarom legt u de nadruk op 'U'? - hield de markies aan. - Ik had toch niets met de zaak te maken? -

André hief zijn handen op, vreesachtig als iemand die een slag verwacht, en terugdeinst. - Laat mij verder vertellen - smeekte hij, zonder den markies aan te kijken. - Hier stond ik dus - raffelde hij, op een roodpluche fauteuil wijzend, - en daar, vijf meter verder, waar dat schilderij hangt... neen, iets verder, bij die foto met die medaille van verdienste, en dat andere eereteeken... - Hij bleef recht voor zich uitstaren, langs zijn gestrekte arm heen, die strak bleef staan, alsof hij lang en zorgvuldig op iets mikte, dat heel ver weg was.

- Nu? - drong de markies onwillig aan. Wat had die kerel met de foto te maken?

- Ik was boven op hem voor hij het wist - zei André luid, - want je moet je tegenstander nooit de tijd laten. -

Hij liep op de foto toe, met groote snelle stappen alsof er geen muur bestond, stond stil, en praatte dof door, met zijn gezicht tegen de muur.

- Ik vocht met plezier, want hij was mijn meerdere niet, en al sloeg ik hem lens, er kon geen tien jaar opzitten. Hij stak... neen, hij schoot... 't geeft niet, want ik ving zijn pols op. - De markies zag hoe André zich met een ruk omdraaide; zijn omgezwikte vuist wees naar de muur, waar de foto hing. - Ik draaide zijn pols om, en dat doet pijn! Hij gilde dan ook, en daarom stompte ik zijn mond dicht, dat niemand ons hooren zou. Gelukkig dat het hard woei, van de stad vandaan, en er waren geen honden meer om te blaffen; alle honden waren dood. De revolver viel in een plas waar de maan in stond. Ik porde mijn knie in zijn lenden, maar er was weinig weerstand in dat lange magere khaki lijf; ze lachten allemaal, en terwijl hij rondtolde en viel, kwakte ik zijn kaak in elkaar, want mijn rechterhand was vrij. Ze stonden nu allemaal te schreeuwen als gekken, en dat maakte me nog woester. Wat had hij ook met die vrouw te maken, de eenige van wie ik gehouden had? De dief! Maar hij had zijn loon. Hij plofte om en bleef liggen; er liep een straaltje bloed uit zijn mond. Eerst zag ik het niet op het donkere hemd, maar het lint van de medaille is geel en groen en daar liep het rood overheen... Vervloekt ben ik! Waarom moet mij dit overkomen op den dag, dat ik U ontmoet, een oud man, zoo vol rechtvaardigheid? - Zoo vader, zoo zoon - dat is het spreekwoord toch? Maar niet - zoo zoon, zoo vader -, want dat is niet waar! Vergeef

mij, straf mij, al heb ik niets gedaan... - De markies zat doodstil. Van het doffe alleengesprek van den arbeider had hij de helft niet verstaan. Hij had enkel de pantomime van een gevecht gezien: een arm, die de lucht instoof; een donkere vuist die omzwikte; een snelle lichaamsdraai, een knie die omhoogvloog; weer een vuist die wegschoot, naar rechts, naar links, als had hij twee tegenstanders inplaats van één. En toen de oogen van een krankzinnige, die wartaal uitsloeg met een dreigende waarheid daarachter. En daarna een wezen dat om erbarming vragend op hem toekroop over het roode tapijt, waar nog nooit iemand geknield had; een rooddoorloopen oog, dat blonk van tranen, smeekend uitgestrekte handen, de woesteling van daarstraks geknield aan zijn voeten... En waarom? waarom? Een doffe angst maakte zich van hem meester. De stem zweeg, maar de suizende wind langs het venster had nu duizend tongen. Wat had dit te maken met de medaille van zijn zoon, met het graf van die beiden? Wat wist de arbeider van een lang begraven verleden? Wat was er gebeurd, wat had hij gedaan, dat dit laatste druivenfeest zoo droef moest inzetten?

Ineens hoorde hij weer de heesche stem. Hij bracht de hand aan zijn oor, als werden de woorden ergens in de verte op een andere bergkam gesproken, zoodat alleen de zwakke galm hem bereikte. - Nog eens - fluisterde hij. Er was

geen twijfel meer, het ging over den gestorvene. - Was Uw zoon in 1915 luitenant in de sector van Béthune? Was hij bleek, met vermoeide oogen? -

Tegen het donker van de kamerhoek zag hij de woorden die hij schreeuwen wilde: - Ja, ja, vervloekt dievenpak, maar wat heeft dat met mij te maken, met jou, met deze zaak? - Maar hij bleef sprakeloos, en toen het bezorgde hoofd van Monsieur Huître zich vragend rond de deuropening schoof, wenkte hij hem om heen te gaan. Maar meteen stond hij op, en liep den rentmeester achterna. Monsieur Huître stond nog buiten de deur, en wrong zenuwachtig zijn vingers door elkaar.

- Ik zal U roepen wanneer ik U noodig heb, Monsieur Huître - zei hij zacht, - de zaak is veel ingewikkelder dan ik op den eersten blik meende. Ja, ja, de man heeft een volledige bekentenis afgelegd. Of hij de dader is? Vindt U dat zoo belangrijk, Monsieur Huître? Een ding wil ik U wel zeggen: volgens mij is hij de dader *niet.* Maar denkt U werkelijk dat het daar om gaat? -

Hij ving den verbaasden blik van den rentmeester op, draaide zich om, en sloot zachtjes de deur.

Monsieur Huître hoorde de grendel voorschuiven. Wat was er in Godsnaam aan de hand? Wanneer er iets gebeurde dan zat hij er maar mee. Hij haastte zich naar zijn kantoortje, om de

achterstallige rekeningen te gaan bijwerken. Je kon toch maar nooit weten. De markies deed raar de laatste tijd. Eerst beweerde hij, dat de Mistral woei terwijl het warm was, al werd het inderdaad op 't oogenblik een beetje koeler, en nu weer, nadat hij eerst de halve morgen met die onsmakelijke wilde arbeider verspild had, beweerde hij dat ze de dader wel konden laten loopen. Op zijn twee en tachtigste jaar nog kindsch worden, dat was toch zeker kras? Het kon eenvoudig niet. Hoe durfde hij zoo over de markies te denken? Wat niet wegnam dat erfgenamen vervelende lui waren; op die vinnige dame, die in Nice woonde, had hij het bijvoorbeeld nooit gehad, en het zou een veel beter indruk maken wanneer hij met een netjes ingenaaide kwartaalsbalans voor den dag kon komen.

Veertien jaar geleden was het onrecht gebeurd; was dit een verzachtende omstandigheid? Neen immers! Want ook het leed, dat hij aan anderen berokkend had, duurde sindsdien. Een menschenleven lang was hij rechtvaardig geweest, en nu bleef hij alleen met de afschuwelijke vergissing van zijn ouderdom! Was het wonder dat de omgeving hem plotseling afschuw inboezemde? Elk voorwerp was nu de getuigenis van een mislukt leven. In deze stoel, met de geschaafde rechter armleuning, had von Staib gezeten, terwijl zij samen over hemellichamen spraken; maar ook toen hij hem de foto van het graf vlak

voor het gezicht hield, ten teeken dat het uit was met hun vriendschap; dat er van liefde geen sprake kon zijn, en dat hij gaan kon. Op dit lage tabouretje naast de schoorsteenmantel zat zijn schoondochter altijd, terwijl zij in de vlammen van het blokkenvuur staarde, gelijk zij elken avond gedaan had, na het vertrek van von Staib. Toen had het hem de voldoening gegeven van een volbrachte eereplicht; nu was haar blik een verwijt voor de rest zijner dagen! Hoe haatte hij deze kamer en alles wat er in stond! Dwaas die hij was! wat kon de kamer er aan toedoen? Hoe haatte hij zichzelf en zijn domme drift naar waarheid, waardoor hij het geluk belet had van twee wezens die hem meer ter harte gingen dan de eer van dezen onwaardige, zijn zoon!

Hij liep naar het raam en staarde naar buiten. Het woei en de bergkammen stonden klaar tegen de hardblauwe hemel. Hij herinnerde zich den eersten dag, dien hij in zijn chalet in het Montafondal had doorgebracht. Nevels hadden de bergwereld verhuld. Maar tegen den avond lokte een roode schijn op zijn werktafel hem naar buiten. Het was alsof vlammen de wolken wegbrandden. In twee seconden was het tafereel veranderd. De wereld was begrensd geweest; zijn blik dwaalde van nevel tot nevel, eenige tientallen meters hoogstens. De droefgeestige slierten waren nu vurig lekkende tongen, en opeens traden tientallen verre toppen naar voren, duizelingwekkend wit en hoog, afstekend

tegen een hemeldiepte die hem met verbazing en afgrijzen vervulde, omdat zijn blik er zich reddeloos in verloor. Een windstoot had een nieuwe wereld geschapen, waar hij met verbijsterde blikken op uitzag.

Zoo was het hem gegaan bij het verhaal van André. Hij had dadelijk geweten, dat hij niet met een krankzinnige te doen had, maar met een man die vernield werd door zijn eigen drift en verdriet. André was toonloos gaan vertellen. Een kwartier later wist hij alles. Na het gevecht op het vage terrein buiten Béthune had hij hem het zwijgen willen opleggen, maar de arbeider had doorgesproken; nu wist hij wat de oorzaak was van het verminkte oog... Hij had hem geld gegeven en gezegd: - Ga naar mijn bezitting bij Toulouse; werk daar; laat mij alleen; - de man was weggegaan. Nu schaamde hij zich voor zijn afschuw. Was dit zijn hooggeroemde rechtvaardigheid? Mijn zoon, gestraft door een arbeider; verslagen door een arbeider. Maar vlak daarna beiden verdwenen; zijn zoon in den heldendood; de arbeider achter gevangenismuren. O dwaze wereld! Blind noodlot! Doch niet het noodlot was blind, maar hij. Alles was een wijze beschikking geweest, om hem voor zijn dood de waarheid deelachtig te doen worden. Was dit zijn zoon, die, pas van verlof terug, dadelijk het huis met de blauwe lantaren opzocht, en er een hoer uit het soldatenbordeel heen liet slepen? Hij wrong radeloos zijn handen in elkaar. Wanneer de

medaille van verdienste er niet geweest was... - Oordeel de dooden niet - mompelde hij, en toen, luid: - Herstel aan de levenden wat misdaan werd! Von Staib! ik heb uw geluk gestolen! Marguerite, ik heb uw geluk gestolen! Ik heb een groote liefde belet! Elke rimpel rond haar oogen is een kerf in mijn hart; zooveel rimpels zijn er, dat mijn oud hart ervan sterven zal. Maar voor mijn dood zal ik dit onrecht herstellen, al kan mijn schuld niet weggenomen worden! Het geluk laat zich niet terugroepen. De tijd heeft hen vervreemd; von Staib heeft familiebanden. Boeten moet ik. Voor elke kus die ik U niet toestond een dag van brandend verdriet; voor elke liefkozing een nacht van wroeging. Kort is de tijd die mij rest; te kort om dit leed af te koopen. Enkel mijn schuld bekennen kan ik nog, in uw beider tegenwoordigheid. - Ieders recht, en niemands onrecht - dit is uw trotsch devies, Saporta. Maar heb ik ooit gedacht aan dat andere recht, het recht op geluk? Neen immers, want ik kende het zelf niet, het geluk door de liefde, en gunde het daarom anderen evenmin! Alles egoisme! Wie de waarheid wil, vernielt het geluk! O het bedrog, het duivelsch bedrog der heiligste grondslagen! Gedoold heb ik, van jongs af aan. Waarom moeten wij, stervelingen, de waarheid eerst deelachtig worden bij het naderen van den dood? Elke vergissing sleept een andere na: ik huwde een vrouw die ik niet begreep; ons huwelijk door is zij mij een vreemde

gebleven; hoe kon ik nu die andere, jongere vrouw begrijpen? Hoe kon ik vermoeden, dat dit huwelijk van mijn zoon een mislukking was; dat hij Marguerite bedroog? Niet zij was de lichtzinnige, maar hij! Toen kwam von Staib. Waarom heb ik het niet gezien in de blikken van die twee, dat dit de groote liefde was, niet het belachelijk lichtzinnige spel dat ik beletten wilde? En von Staib, die mij in dezen waan liet! von Staib, die zich terugtrok om mij niet te wonden in mijn vaderliefde! O dat ik een ander was! Dat ik mij kon inbeelden dat het slechts om kleinigheden ging! Marguerite leidt een leven van plezier; von Staib heeft zijn goederen, zijn gezin. Maar wat telt dit alles, naast het eene, dat geen rust laat? Waarom heb ik anderen met mijn maat gemeten? Waarom heb ik slechts één hartstocht toegelaten, de drift naar rechtvaardigheid? Belachelijk oud man! Waarom heb ik altijd gelachen om mijn buurman, den braven baron de Chantal, die een veld vol hei en onkruid kostelijker vind dan een korenveld, als er maar een hert of een wild zwijn in schuilt? Hij jaagt zijn drift na, en ik haal mijn schouders op. Ik wil rechtvaardigheid, waarheid; ik jaag mijn drift na, en hij haalt zijn schouders op. Heb eerbied voor elkanders hersenschimmen! Zoo luidt de nieuwe wet van het menschdom! Niet waar, Monsieur Huître? Wat is er, Monsieur Huître? Of ik de andere getuigen verhooren wil? Luister eerst, Monsieur Huître. Ik heb tien boerderijen rond mij heen; land zoo-

ver mijn oog reikt; twee bezittingen in Midden-Frankrijk; en toch benijd ik den baron de Chantal met zijn mager jachtgebied. Want wanneer de baron de Chantal een hert op de hielen zit, dan schiet hij het ook! Ik joeg op een hert, jarenlang; een edelhert, zooals er nog nooit een gezien werd in de heele vallei; ik legde het neer, tijdens den oorlog al. Het gewei hangt in mijn vestibule; ik loop trotsch rond als de rijkste man van de streek; want dit gewei is mij meer waard dan al mijn bezittingen. Maar vanmorgen komt er een druivenplukker, en zegt, dat hij het hert gezien heeft, het hert dat ik veertien jaar geleden schoot. Ja, ja, zijn getuigenis was echt. Ik gaf hem 100 frank om weg te gaan; hij wou niet blijven omdat hij het hert verraden had. Kom mee naar het venster: kijk met mij uit over de velden; help mij het zoeken; want dáár moet het loopen, waar gemaaid werd, waar geplukt wordt. Vloek over mijn ouderdom! Waarom ben ik te oud om te jagen! Kijk niet zoo vreesachtig, monsieur Huître; roep de volgende getuige; en ook de andere; het recht moet zijn loop hebben; ach neen, roep ze liever niet; ik weet vooruit wat ze zeggen zullen. Monsieur Jacques komt, en neemt zijn pet af, en - U hebt het hert gemist, Monsieur le Marquis - zal hij zeggen. De ploegbaas komt Boniface heet hij, nietwaar? Ja, ja, Jules Boniface. - Het hert loopt weer los - zal hij zeggen - de struiken worden vertrapt, de druiven vlekken de grond; snel, laat het schieten, Monsieur le

Marquis! Henri de Algerijn zal komen; hij heeft gezien, hoe ik veertien jaar geleden het gewei ophing. En nu danst het vrij door de velden! - Hier het gewei, en daar het gewei - zal hij zeggen, - in de vestibule en in de wijngaard. Er is iets niet in orde, markies; U heeft Uw zaakjes slechts gedaan! - Ik wil niet door mijn werkvolk beschuldigd worden! Weg, allemaal weg! weg! Heb eerbied voor elkanders hersenschimmen! Het gewei! Het gewei! -

Monsieur Huître liep ontsteld weg om hulp te halen. Toen hij terugkwam met den lakei, vonden zij den markies languit op het roode tapijt. Onder zijn hoofd lag het grijze geschrift dat Monsieur Huître in zijn eersten schrik had laten vallen. Uit het oor van den markies vloeide bloed, dat het grijze schutblad en de twee eerste vellen door en door gevlekt had. - Mijn arme meester, mijn goede markies - snikte Monsieur Huître, terwijl hij dacht: - Gelukkig maar, dat het een voorloopige balans was... -

Het was doodstil in de wijnvelden. Elk hartvormig blad dat Vladja oplichtte viel slap omlaag, alsof het afgemat was door den wilden wind, die urenland de struiken geranseld had. Nu stond elke gekerfde rand duidelijk uitgeteekend tegen den gelen hemel. Midden op het graspad lag de donkere homp van de druivenkar; tusschen de naaste rijen de omgekeerde vaten. Waarom zongen de krekels niet, zooals elken avond toen

zij samen onder boomen sliepen, in Augustus? Waar was André? Wat was er gebeurd? Wat had de markies hem gezegd? Hij had toch de jonge Saporta niet gevonden? Natuurlijk had hij het adres ontdekt, en was er nu op af. En hij kon hem niet tegenhouden! Alles kwam door die ellendige broek. Doodranselen zou hij die khakikerels. Er was een scherpe pijn in zijn keel, dat was van verdriet om André. Drinken moest hij, veel drinken, om het weg te slikken. Hij liep achter het wijnhuis om naar de pomp. Was dat Alice die daar stond? Ze moest toch aan tafel bedienen? Hij holde op haar toe. De struiken vlogen ritselend onder hem door. Ze stond voor hem, en plukte verlegen aan haar roze jurk. - Ik heb gezegd dat ik hoofdpijn had - zei ze toonloos, - en dat ik een beetje ziek was. -

- M'n vriend is weg - antwoordde Vladja. Hij klemde zijn tanden op elkaar. - De ellendelingen - mompelde hij.

- Ze zeggen allemaal dat je vriend het gedaan heeft - ging Alice voort, - maar ik geloof zelf van niet... - Telkens wanneer ze sprak keek ze even op, en dan zag hij haar oogen glanzen, ook al werd het bijna nacht, maar dan liet ze meteen haar hoofd weer zakken, zoodat hij enkel haar krullen zag.

- Natuurlijk gelooft U van niet - zei Vladja opgetogen, dat kan toch niet anders? -

De krullen knikten. Waarom keek ze hem niet aan, met haar mooie oogen?

- Ik durf niet kijken - dacht ze, - want die André heeft het natuurlijk wel gedaan, en als ik kijk, dan zal hij in mijn oogen zien wat ik denk. Wat komt het er eigenlijk opaan... Hij heeft zoo'n lieve kop... - Er is iets veel ergers! - zei ze opeens hard.

- Wat? - schrok Vladja. - Heeft André... - Ze schudde haar krullen, vlak tegen zijn gezicht, en hij zag een schaduw over haar oogen gaan. - We zullen nog gauw iemand verliezen - zei zij treurig, - de markies is erg ziek. Ik weet het van vader, en vader weet het van Monsieur Huître en Monsieur Huître en de lakei hebben den markies voor dood op de grond gevonden, in zijn werkkamer, en Monsieur Huître zei zachtjes tegen vader: - Er krabt een spin tegen het plafond, - maar ik heb het toch verstaan. Ik deed net alsof ik wegliep, en toen zag ik door mijn haar dat Monsieur Huître tegen zijn voorhoofd tikte. -

Ineens keek ze weer voor zich, en plukte aan haar jurk. - Houd Uw handen stil - zei hij ruw, - ik ben al kriegel genoeg. - Ze ging door met plukken en ineens, in een opwelling van radelooze woede, pakte hij haar vingers. Maar ze zag zijn booze blik niet. - We verliezen allebei iemand - zei ze vol, - en wat kunnen we nu anders doen dan elkaar troosten? -

Vladja's hart bonkte. Hij had opeens geen dorst meer naar water, maar binnen in deed het nog pijn. - Mijn vriend is weg - zei hij koppig.

Ze stampte ongeduldig op de grond met haar witte voet. - Wanneer jullie plukken, en je hebt dorst, en er is een mooie tros, wat doe je dan? Vraag je dan eerst aan de tros... -

Hun monden sloten zich op elkaar.

Het was doodstil in de wijnvelden.

Hun lichamen zwaaiden zachtjes heen en weer tusschen de onbewegelijke struiken. - Heb je nu geen hoofdpijn meer? - zei hij plagend. Ze knikte van neen. Haar krullen lagen op zijn schouder, en ze beet, dwars door zijn dunne hemd. - Maar m'n ziekte is veel erger - zei ze trouwhartig. - Of weet jij niet wat liefde is? Iets ongeneeslijks, niet waar? O Vladja, wat moeten we doen? -

- Zoenen - zei hij ernstig.

Vladja kwam heel laat aan tafel. Ze mompelden allemaal, want hij was toch de vriend van André, maar ze dorsten niets hardop te zeggen, omdat ze bang waren voor zijn groote handen. Maar uit de barak kwamen groote vloeken. Dat was Bébert, die geradbraakt in het stroo lag.

Drie reizen door Europa

- Sst... sst... -

Vladja werd met een schok wakker. Het stroo ritselde. Hij zag sterren en hoorde gesnurk. - Ssst... - klonk het weer, - Vladja... -

Was Alice dat? Zijn hart gaf een bonk tegen zijn ribben van blijdschap. - Ja? - fluisterde hij opgewonden, - ben jij 't Alice? -

André - grinnikte de stem nu, - kom naar beneden, vlug. -

Hij greep zijn schoenen, en liet zich omlaagglijden. Daar stond André. - Maak geen licht, kom mee, ik moet je vertellen, voor ik wegga. - - Ik dacht dat je er vandoor was, de jonge Saporta achterna - fluisterde Vladja. - Ik had angst. -

Natuurlijk ga ik de jonge Saporta achterna - zei André spottend, - pas op, val niet. - Ze waadden met wijde stappen door het donker, maar tusschen de karresporen lagen veel steenen en ze struikelden en vloekten gesmoord. Bij het eerste schuurtje gingen ze zitten. Vladja zweeg. Hij dacht aan Alice, en wachtte tot André spreken zou.

- Hier zullen ze ons niet verstaan - bromde André opeens. Ik ga de jonge Saporta achterna, zooals ik je al zei. Maar jij ook, en de markies ook, en dat meisje Alice ook, en Monsieur Jacques en de rentmeester en de heele boerderij. Neen, niet allemaal tegelijk, maar een voor een. 't Is een mop, moet je weten, want de jonge Saporta is dood.... -

- Gelukkig - zei Vladja uit de grond van zijn hart.

- Zet niet zoo'n grafstem op - bromde André. - En nu denk je zeker dat ik hier bleef, hè? Mis mannetje, er is er nog altijd een, die springlevend rondloopt. -

Wat heeft de markies gezegd? - zei Vladja snel.

- 't Was verschrikkelijk. Ik kom juist om het je te vertellen, want ik wil niet dat je slechte dingen van je vriend denkt. -

Even zaten ze stil in het donker, met hun armen in elkaar gehaakt. Ze hadden samen al veel uitgestaan, en het was goed te weten dat de vriendschap aldoor hechter geworden was; net als de takken van twee wijnstruiken, die vlak naast elkaar staan, door wind en weer en harde vlagen in elkaar vernesteld raken.

- Nu van de markies - zei André dof, terwijl hij zich losmaakte. - Wat een prachtige oude heer! Ik was verrukt van hem, en ik stotterde van de eerbied, zoodra hij begon me te ondervragen. Wat een strengheid! Wat een rechtvaardigheid! het blinkt zijn oogen uit. Wat de zoon mij ontstolen heeft gaf de vader mij terug. Want hij is wel degelijk de vader van de typ uit Béthune, die vlak daarop gesneuveld is. Er moet een obscure geschiedenis aan vastzitten, want de markies werd bleek, en hij keek mij met zulke verschrikte oogen aan, alsof het huis voor zijn voeten instortte en hij op een balk boven de tuin

hing. Voelde hij zich beleedigd omdat ik den jonker af strafte? Hij gaf me geld, en vroeg me weg te gaan, naar zijn bezitting bij Toulouse, om daar te gaan werken. Ik ga weg, maar niet naar Toulouse. Hij heeft me een les gegeven, de markies. Hij is niets anders dan wat ik ook ben, een vrijbuiter. Hij stelt zich buiten de wet. Ik hoor hem nog praten, met zijn harde vinnige stem: - Er is niets afschuwlijkers dan een diefstal, in welken vorm dan ook! Het recht moet zijn loop hebben! Ik laat geen diefstal ongewroken! En ik ook niet! De Saporta dood? goed! maar een ander leeft nog! -

Ik zou ingedut zijn bij mijn druiventobbe, maar de markies heeft me wakker gemaakt! Ik heb hem pijn gedaan, maar 't is zijn schuld. Lieg tegen hem en kijk hem dan aan! 't Is of de bliksem je treft! Nog nooit heb ik zulke oogen gezien, zoo verweg, en die zoo hard op je toeschieten, zoo koud en zoo vurig, net de witte berg die we van Lyon uit gezien hebben, waar een gloed op ligt wanneer het avond wordt. - - Waarom kom je midden in de nacht? - vroeg Vladja opeens.

André aarzelde. - Ik wil niet dat iedereen me ziet. Ze kunnen gerust in de waan blijven, dat ik de dief ben. Het hondenvolk! Morgen zal je wat zien wanneer het verhoor verder gaat. Een blik van hem, en de waarheid komt voor den dag. Ik heb ze in de waan gelaten, om den markies morgen iets moois te gunnen wanneer Bébert

door de mand valt, begrijp je? Trouwens, ik kon niet werken. Ik wou alleen zijn. Ik wil weer alleen zijn. Maak je niet benauwd. Ik kom terug. Wat zei ik daarnet? Ik heb je belogen. Ik ga naar Toulouse. Ik zal je schrijven. Nu moet ik weg. -

Vladja voelde André's armen rond zich heen. - Houd je taai, vergeet me niet, ik kom terug! - - Ik laat je niet los, je liegt, je gaat Henri opzoeken, en Lucienne, Je blijft hier, of ik ga met je mee. -

Laat me los. Je hebt een meisje hier. -

- En ik wil niet, dat je een moord doet! Ben je dan nooit verzadigd van wraak? Vechten wil je om Lucienne terug te hebben, een slet! -

Even stonden ze zwijgend borst aan borst. Hun hijgen bedaarde. Ze hoorden hoe de wind met de blaren speelde. Weer barstte Vladja uit:

- Een slet zeg ik! De heele tijd heb ik tegen je gelogen! ze heeft mij ook de kop verdraaid! Gekust heb ik haar! Ik ben bij je gebleven, enkel om haar weer te zien! Haat mij, vecht met mij! Ik heb haar beloofd je weg te houden van Henri en ik zal het doen ook! Dat had je niet gedacht, hè? -

André lachte. - Vertel geen onzin. Je wilt me enkel maar tegenhouden, hoe dan ook. Slim bedacht hoor! Het gaat niet om Lucienne, vriend. Het gaat bijna niet om Henri. Het gaat om het recht; om de straf voor een diefstal waar de wet maling aan heeft. Wat zei de markies? Haha! -

Zijn lach liep het donker in. Vladja stormde hem achterna. Maar het was of elke pas van de boerderij vandaan opzettelijk versperd werd. Drie schreden en twee struikelingen. Karresporen. Een groote steen. Hij sprong overeind en luisterde gespannen. Geen geluid dan de ruischende wind. Er liep bloed langs zijn scheen.

Hij liep langzaam terug naar de boerderij. André was niet voor niets bij nacht gekomen. Wie vond er een man in het stikdonker?

Nu was het Alice, en niets anders meer.

Er ging een dringend telegram door de nacht, van Aix-en-Provence naar Nice. - M. le Marquis ernstig ziek. Huître. - Het zwierf verder dan hij zelf ooit geweest was of komen zou. De comtesse de Saporta was een grillige vrouw, mooi, rijk en niet uiterst jong meer. Wat bond haar in Nice, waar het telegram 's morgens afgegeven werd? Waarom zou zij in Juan-les-Pins blijven, waar het 's middags op aanwijzing van den portier van ‘Les Embassadeurs’ doorgestuurd werd naar Karlovy Vary? Monsieur Huître 's vreesachtige naam zwierf verder. Europa is klein en het telegram ondervond geen vertraging; elke hotelportier wist dat de comtesse groote fooien gaf en schoot bereidwillig de kosten van het dringend nazenden door, zeker als hij was ze hoogstens binnen een jaar met woekerrente terug te krijgen. Precies zes en veertig uur nadat Monsieur Huître den markies voor-

over op het roode tapijt gevonden had schoof een kamermeisje het telegram onder de afgesloten deur van de suite door die de comtesse in Wiesbaden bewoonde. Zes en veertig uur lang was Monsieur Huître's naam in schokkende vonken Europa doorgestoven. Zes en veertig uur lang was monsieur Huître niet van zijns meesters ziekbed geweken. De verpleegster wou hem wegjagen; de dokter ook; hij schudde het hoofd, zeide niets en bleef. De dokter verzekerde hem dat er geen levensgevaar was; dat er zelfs geen verlamming zou wezen. Maar zoodra Monsieur Huitre zijn balans in het net geschreven had verliet hij het ziekbed niet meer, terwijl het dringend telegram zijn luxe-reis voortzette van het eene Palace naar het andere. Het was voorzichtiger den dokter niet te gelooven; men kon nooit weten; en wanneer de markies zijn testament zou willen veranderen, moest hij dat zorgvuldig noteeren, in 't bijzijn van getuigen; zelfs al gold die verandering hem zelf. Hij stond er voor honderduizend frank in; maar wat kwam die som er op aan? O, mijn arme meester!

De markies ontwaakte. - Ik heb geslapen - mompelde hij. De dokter verbood hem fluisterend alle inspanning, maar was tegelijk dom genoeg te verklaren, dat de markies voor 't oogenblik geheel buiten gevaar was. De markies knikte en glimlachte. Zijn wangen stonden iets holler dan voorheen, maar zijn oogen herwonnen

weldra hun oude vurigheid, als ware de bewusteloosheid enkel een verfrissende slaap geweest. Zoodra de dokter afscheid genomen had, zond hij de pleegzuster de kamer uit. - Nu tusschen ons, monsieur Huître - zei hij opgewekt. - U herinnert zich den baron von Staib? Ik wensch hem dringend te spreken. Binnen acht en veertig uur moet hij hier zijn. - Hij streek opeens vermoeid over zijn voorhoofd. - De wijze waarop U mij zijn tegenwoordigheid verschaffen wilt, laat ik geheel aan U over. Maar weet wel, dat dit mijn dierbaarste wensch is, en dat van de correcte uitvoering daarvan voor U veel afhangt. Binnen een uur verwacht ik U terug. Roep nu Julien, en laat ook Monsieur Jacques komen. -

Op hetzelfde oogenblik dat de jonge Engelsche lord blootsvoets over het tapijt liep om het telegram te gaan oprapen dat onder de deur lag doorgeschoven, begaf Monsieur Huître's naam zich opnieuw met een helsch gerikketik op weg door Europa, ditmaal naar Thüringen.

- Wat is er Freddie? - zei ze geeuwend.
- Weer een uitnoodiging? Ik heb er genoeg van! We zijn net rustig samen... Wat? - Haar gezicht stond strak. - Geef mijn peignoir aan. Bestel de auto. Ik ga weg. -
- Waarheen? - vroeg hij verbaasd.
- Naar huis. -
- En mijn speelschulden van gisterenavond dan? - zei hij aarzelend.

Ze greep haar tasch en haalde achter de spiegel een bundel Travellers Cheques te voorschijn. - Neem wat je wilt - zei ze met bevende lippen, - laat me er drie, dat is genoeg voor de terugreis. Het raakt me niet voor hoeveel je me besteelt. Bidnenkort zal ik zooveel hebben dat ik er geen raad mee weet. Ontzettend! Wat moet ik doen? -

- Lachen om wat je in de schoot valt - zei hij luchtig, - en mij uitnoodigen. -

Ze keek hem strak aan, met betraande wimpers. - Onnadenkende bruut - zei ze eindelijk, - bah... -

Von Staib herlas het merkwaardige telegram. - Markies de Saporta stervende. Wenscht dringend Uw tegenwoordigheid. Verzoek ieder geval dringend overkomst in verband met testament. Huître. Rentmeester. -

- Ik word aan het sterfbed van den markies de Saporta geroepen, lieve - zei von Staib zuchtend.

- O Siegfried - riep ze ontsteld.

- Het is niet ver - troostte hij haar, - over een week ben ik terug. Ik kan niet anders dan den laatsten wensch van den ouden markies eerbiedigen, ook al zou ik te laat komen. Waar zijn de kinderen? -

- Siegfried is met zijn paddelboot weg, en Hilda maakt haar huiswerk. Siegfried is om zeven uur terug. Je weet, hij komt nooit over tijd. - - Goed. Ik kan trouwens niet voor vanavond

negen uur weg - zei hij, met een blik op de pendule. Pak mijn kleine koffer, wil je? Ik ga geld halen. -

- Ja, ja, ja - zei ze met betraande oogen. Ze wist waarom hij altijd geweigerd had naar Frankrijk te gaan. En nu gebeurde het toch.

- Je schrijft dadelijk nietwaar? - smeekte ze. - En je zegt ook wie je ontmoet heb? Over een maand zijn we twaalf en een half jaar getrouwd... -

- Je bent een engel - zei hij kort. - Ik zal je onderweg twee keer telegrafeeren. -

André boemelde van Aix naar Tarascon. De middagzon brandde op de houten schotten van de coupé. In Aix had hij snip gevangen. Er was geen Henri Dumas op het plaatsingsbureau geweest. Ik ga naar Nîmes, weer vragen. Vinden zal ik hem. Al moet ik het heele land afloopen. Met honderd francs kom ik ver. Leve de markies! Alleen kwajongens blijven druiven dragen wanneer dieven rustig rondloopen. Ha! zon van het Zuiden! Wij zijn kameraden! Geen Rhône die de zon verdrinkt! Geen duizend golven die hem beletten op te komen! De zon is zooals hij is; mijn hart is zooals het is. Elke straal treft doel. Elke harteklop slaat wraak. Machtiger dan de zon is mijn hart. De nachten zijn koel en donker, maar mijn hart blijft wakker en slaat wraak. Kijk dat kleine dorp. De zon brandt op de toren. Het klokkestel flakkert. De klepel bimt het an-

gelus. - Bim-bim-bim. - Denk er aan, denk er aan, wees bereid om heen te gaan. - Ik ben klaar, maar Henri niet. Hij hangt aan Lucienne. Ik ben los van alles... Vladja... beste kerel. Dom, sterk en goed. Groote hond van mijn hart. 't Is nu uit met meedraven. Die toren is mijn lichaam. De klepel is mijn hart, en het bimt tegen mijn ribben: - Denk er aan, geen dief zal ongewroken gaan. - En mijn Angelus duurt dag en nacht. Wie kan er druiven plukken, stil aan tafel zitten, snurkend in 't hooi liggen, wanneer het tateren van zijn helsche hart hem opjaagt naar de wraak? -

Drie reisden onrustig door Europa. De broek van Victor lag netjes opgerold in een kuil naast het kanaal, met rijshout er over heen. Maar dat zou ook niet lang meer duren.

- Stommeling - schold Marcel, - rollade zonder touwtje, kleefpudding, gesprongen autoband, ik zou je... je... -

- Verslik je niet - zei Bébert kalm, geef me liever nog een tomaat, gestolen vruchten smaken goed, vooral met een beetje zout erop. - Ze zaten aan de wegkant, tusschen Puy en Aix. De zon scheen hard, ze hadden hun vestjes uitgetrokken en de mouwen van hun khaki hemden opgestroopt. In de verte, op de straatweg, vlogen groote stofwolken van voorbijrennende auto's. De zon glansde in het groenige sap van de doorge-

sneden meloen, waar ze met hun scherpe messen de schijven uitjaapten.

- Ben jìj soms bij de markies geweest? - zei Bébert nijdig. Hij spuwde een mondvol pitten uit. - Phh... je had hem moeten zien, die ouwe groot-inquisiteur. De rechtbank te beliegen, dat is een kleinigheid, maar hem... Hij had een roode kamerjas aan, en zat in een roode stoel achter een roode tafel. Hij had één gemeen opgetrokken wenkbrauw, en een haakneus waar hij je gewoon de woorden mee afsneed. Maar dat was alles nog niets. Je had zijn oogen moeten zien. Op een goeien dag heeft de duivel hem twee stukken vuur in zijn kop getimmerd. 't Is een bezeten blik, juist omdat hij voor de rest een langwerpig ijskoud hoofd heeft, geel van de ouwelijkheid, net een erg rijpe meloen. Nu jaap ik er in, maar voor die roode tafel stond ik te bibberen. Alle rechters zijn er gewoonweg knullen bij. Hij wachtte niet tot ik begon, maar hij brandde direct los. Paf! Hij gooide me een touw met een stuk lood tusschen m'n beenen, en vloerde me eer ik het wist. Hij ziet er uit alsof hij gauw krepeeren gaat, en dat is maar goed ook, dan kan hij tenminste geen kwaad meer stichten. -

- Mij een biet hoe hij er uit ziet - bromde Marcel, - maar wat zei hij, en wat zei jij? - - Hij keek me zoo gemeen aan, dat ik me voelde alsof hij met een tang m'n beenderen kraakte. Ik keek naar de grond, maar dat vervloekte kleed was ook al rood. Ik wou 't raam uitkijken,

maar hij ving me op en liet me niet meer los. - Ga Victor's broek halen, die je naast 't kanaal verstopt hebt - zei hij met een stem, alsof de Mistral door een kapotgeblazen straatlantaren fluit. - Ja, markies - zei ik, en draaide me als een haas om. Ik had maar één wensch: dat vervloekte roode hok uit te komen. Vlak bij de deur roept hij mij terug. - Apropos - begint hij weer met zijn scheermessenstem, - jij bent 't, die het hemd in André's zak verstopt hebt nietwaar? -

- Pardon, markies - zei ik zoo gauw ik praten kon, - dat heeft m'n kameraad gedaan. -

- Geef m'n mes terug - schreeuwde Marcel, - ik zal je leeren liegen. Ik heb enkel op uitkijk gestaan, loeder! -

- Jij hebt een heele broek, jij hebt gemakkelijk praten - grauwde Bébert. - We mogen trouwens van geluk spreken. In Marseille zullen ze niet tegen je zeggen: - Hier heb je twintig frank, en maak dat je binnen een half uur verdwenen bent. -

- Toch wou ik dat ik er al was, - gaapte Marcel. - Vanavond - troostte Bébert, - of vannacht. De straatweg langs gaat niet. Een eindje voorbij 't viaduct staan de gendarmes, en wij staan op 't lijstje. Vetgedrukt misschien wel. We gaan hier rechtsaf, de heuvels over, en dan tot de kust. Dan loopen we 't doodenkreekje langs, de stinkbuurt door en wanneer 't donker is met lijn 122, tot vlak voor de Juliette. -

- En dan naar de Soleil Levant, kijken hoe 't staat, en wat er verkocht is. Ik voor mij, ik heb genoeg van de landlucht. -

Ze namen nog een slok en slenterden toen langzaam het stoppelveld in, want de zon was heet.

Muenchen - Brenner - Bozen - Milaan - Turijn; tot zoover kende de baron de route. Voorbij Turijn leunde hij uit het raampje en streek telkens zijn groote blonde voorhoofdslok uit zijn oogen; maar het vurige kaalgebrande berglandschap schonk hem niet de geringste troost. Hij had over Lyon kunnen reizen, doch een blik op de kaart had hem ervan overtuigd, dat een kortere route mogelijk was. Voor de Mont Cénis tunnel stapte hij uit, en nam een auto over de Mont Genèvre, naar Briançon. Met den vallenden avond bereikte hij de vestinggordel. De 17eeuwsche stad met haar getraliede vensters boezemde hem schrik in; alles deed hem aan een gevangenis denken. Het kamermeisje in 't hotel vond hem lomp en onbeleefd. Hij dacht aan Hilda, hoe zij vanavond zijn nachtkus zou missen. Tijdens het eenzame etenstreek hij telkens verveeld over zijn kin. Nauwelijks in zijn slaapkamer aangekomen haalde hij de portretten zijner geliefden te voorschijn en breidde ze op het kussen uit. Een lieve vrouw, een frissche jongen, een mooi meisje, dit waren zijn reisgezellen op weg naar den stervende. In de verte hoorde hij het ruischen van water. Welke rivier zou dit wezen?

Hij daalde de kronkelende trap weer af naar de gelagkamer en bestelde een bier, zonder te gaan zitten. In een hoek vond hij wat hij zocht: een kaart van Zuid-oostelijk Frankrijk. De naam Briançon was half weggesleten door de vele vingers die over het vergeelde papier gewreven hadden, maar naast het blauwe lijntje, dat in het vliegedrek verzandde, stond in minuscule lettertjes de naam die hij zocht: Durance.

Hij streek haastig zijn voorhoofdslok terug. Dit was geen zijbeek; dit was de hoofdrivier; hij was reeds in het stroomgebied dat hij twaalf jaar lang ontweken had. God weet was de markies stervende; in stille nachten was de Durance van het kasteel uit te hoeren; voor het slapen gaan wilde hij zijn innigste wenschen meegeven aan dit donkere water. Wanneer de markies in den voormorgen ontwaakte, zou dan het nauwelijks waarneembare geruisch niet een duidelijke boodschap voor hem hebben? De geest der stervenden verlaat het lichaam lang voordat het hart ophoudt te kloppen; zij zwerft door den nacht en beluistert de wateren, om zich langzaam te gewennen aan de eeuwigheid waartoe zij weldra voorgoed zal ingaan. In den laatsten nacht laat zij zeker de wolken achter zich en wint de sterren; en voor den markies moest deze opvlucht enkel een terugkeer wezen naar een ver, maar welbekend land. Hij kende immers elke sterrentrits; de eeuwig wisselende plaats van Aldebaran en Cassiopeia waren hem even

nauwkeurig bekend als de ligging zijner velden in de breede vallei.

Hij liep naar boven, en opende het venster. Welk sterrebeeld zou onder de stutbalk doorschijnen? Eén blik was voldoende: hij herkende met schrik de koude gloed van Cassopeia. - Dit is niet het sterrebeeld van de Saporta - zei hij halfluid, - niet van den markies, tenminste... - Hij wierp het venster dicht, ging naar bed en nam machinaal de portretten van het kussen om ze in zijn portefeuille te bergen, voor hij zich languit, met gesloten oogen, op de dekens wierp. Veertien jaar geleden was het nu, en toch waren haar trekken even helder gebleven als de sterren in het Cassiopeia-beeld. Ook de omgeving zag hij; daar was de Durance; daar de wijngaarden, daar het kasteel met de dwaze ronde hoektorens; daar het hooge balcon waar hij 's avonds zijn waarnemingen deed; de roode kamer waar hij haar voor het eerst gezien had.

Dadelijk bij hun ontmoeting was het geschied: de ‘coup de foudre’ zooals de Franschen dat noemden. Na maandenlange ontberingen was dit de eerste vrouw die hij van nabij zag; en in 't begin was hij ontroerd geweest als een schooljongen, door de minste harer bewegingen, en blikken. Want het vreemde in deze jonge vrouw was het zachte dringende kijken der oogen in haar hard welverzorgd gezicht, dat te mooi en te regelmatig was om te ontroeren. En zoo ook haar lichaam: elke beweging was afgemeten en

berekend, elke lichaamsdraai bezat een nuttige gratie. Een mooi wild dier; een prachtige formule. Wanneer die vervloekte oogen er maar niet geweest waren! dan had hij haar werkelijk tusschen de sterrebeelden kunnen rangschikken, tusschen de Kleine Beer en Orion, waar het slankste en vrouwelijkste van allen stond: Cassiopeia, de koudschitterende. Zonder haar oogen had hij rust kunnen hebben bij zijn kijker, wanneer hij poetste of instelde, berekende of telde, zooals op dien Novemberavond, toen zij ineens naast hem getreden was, juist toen hij den noordoostelijken hemel afzocht. Hij had de kijker snel vastgedraaid en keek in haar donkere oogen. - - Welk beeld is dit, waarop U ingesteld bent? vroeg zij belangstellend.

- Cassiopeia - zei hij lachend, - en dat is geen wonder, want Cassopeia is mijn lievelingsbeeld. -

- Ja, ja - zei ze verstrooid, - die zeven sterren, nietwaar, waarvan er vier in een kruis staan? Interesseeren die verre beelden U werkelijk genoeg om een heele avond kou te lijden? - - U vergist U - riep hij verontwaardigd, - dat is de Groote Beer, waarop U doelt; Cassiopeia staat daar. -

Ze wees in den vage een ander hemellichaam aan. - Staar langs den kijker - zei hij gebiedend, terwijl hij haar hand greep en haar achter het objectief plaatste. Toen hij zich vooroverboog streek de mouw van haar bontmantel langs zijn

wang; hij was snel gaan spreken met een harde stem; waarom kwam deze mooie vrouw hem opzoeken, hem, den armen krijgsgevangene, die overdag blaren harkte en zich 's avonds met toestemming van haar schoonvader met diens telescoop vermaken mocht? Waarom mengde zij haar parfum van Fleurs de France met de koele kuische Novemberlucht?

- Wijs het mij duidelijk - smeekte ze, - ja, nu zie ik het, net een geknakte ypsilon... -

- Is dit beeld niet van een verrukkelijke raadselachtigheid? - doceerde hij, - een wiskundige formule, maar tegelijk net - een dansende vrouw, een mooie vrouw, maar met harde medogenlooze oogen? -

Natuurlijk was het gebeurd, met de kalme onvermijdelijkheid van alles wat op sterrekunde betrekking had. - Cassopeia - had hij gefluisterd. - Heb ik zulke harde oogen? - zei ze verdrietig. En gedurende de rest van de avond had hij haar moeten uitleggen wat het verschil tusschen de hemelsche en de aardsche Cassiopeia was. Haar hartstocht had hem verschrikt. Hoe zou de markies deze liefde opnemen? Drie dagen later verraste de Saporta hun schuldige blikken. En nu, na twaalf jaar kalme huwelijksliefde, waarin een toegewijde vrouw en de zorg voor het huiswerk zijner kinderen hem totaal van de sterrekunde genezen hadden, stond tijdens de eerste eenzame nacht de koudschitterende Cassopeia opnieuw achter het vensterkruis. En wanneer hij

in Font Colombe kwam zou zij aan het sterfbed zitten...

Hij tastte naast zich, waar de foto's lagen; en schrok; hij had ze opgeborgen zonder erbij te denken. Het electrische licht schrilde in zijn gezicht. Hij draaide het uit en ontkleedde zich langzaam bij het flauwe licht van den herfsthemel. Maar eerst toen hij na lang woelen het gordijn sloot, zoodat de sterren onzichtbaar werden, kon hij in slaap komen.

Een telegram! Monsieur Huître bolderde de trap af. Het waren er twee. Hij streek bezorgd over zijn grijs stoppelhaar, want hij herinnerde zich plotseling dat de markies hem eigenlijk nooit bevolen had zijn dochter aan het ziekbed te roepen. En beiden, de comtesse en de baron, kwamen ongeveer op hetzelfde uur aan, zij het dan ook uit verschillende richtingen! Hij gaf den besteller een groote fooi, en ging snel naar de roode kamer, waar de markies in een hooge stoel met kussens voor het venster zat. Monsieur Huître schrok. Maakte het schuinvallende avondlicht het gezicht zoo geel? Neen, want ook de smalle handen in de schaduw waren geel tegen het witte kussen. Dit was het begin van het einde. Maar toen de markies hem plotseling aankeek, schaamde hij zich over die gedachte: dit waren twee oogen om nog altijd bang voor te zijn. De markies las het telegram van von Staib, terwijl Monsieur Huître het andere krampachtig in

zijn zak vasthield; maar zijn gezicht bleef strak. - Een kalender, Monsieur Huître - zei de markies kort. - En U kunt meteen het schrijfblok uit de bureaulade nemen; ik wil U een telegram aan mijn dochter opgeven. Het is nu Dinsdag, nietwaar? Morgen komt baron van Staib; veel verder dan Italië zal zij niet wezen; haar laatste brief kwam uit Bohemen. - Verwacht U dringend Zaterdag; Saporta -; dat is voldoende. -

Monsieur Huître schuifelde zenuwachtig over het tapijt. - Ik dacht... ik meende... - weifelde hij.

- U heeft toch niet reeds aan de comtesse getelegrafeerd? - De markies keek Monsieur Huître over zijn schouder aan. - Tijdens mijn lichte ongesteldheid heeft U toch zeker geen eigenmachtige beslissingen genomen, nietwaar? In dat geval... - Hij zweeg en keek door het venster. - Ik geloof - aarzelde Monsieur Huître, - ik heb een vermoeden... dat mevrouw uw dochter en den heer von Staib... mogelijkerwijs in correspondentie gebleven zijn... of elkaar toevallig ontmoet hebben... wie kan het weten? -

Hij vouwde plotseling het tweede telegram open. - Uw dochter seint... dat zij ook aankomt, ook morgenochtend... alleen uit een andere richting. U ziet, het eene telegram is uit Wiesbaden verzonden, het andere uit Rosmannsweiler in Thüringen... Voor zoover ik weet, is de afstand tusschen deze plaatsen zeer gering... Ik

zal zorgen dat de auto aan de trein is... En kan ik nu gaan? Ik moet bij Monsieur Jacques de rekeningen gaan opnemen... er zijn verscheidene plukkers vertrokken... -

- Dat weet ik - glimlachte de markies, - gaat Uw gang, Monsieur Huître! -

De Saporta staarde lang naar de blauwe bosschen in de verte. In tien jaar huwelijk kan er veel veranderen... Hij greep het ivoren stokje dat tegen de stoel leunde, en begaf zich behoedzaam op weg naar de secretaire, om het dunne bundeltje van von Staib's halfjaarlijksche brieven te gaan halen. Het klopte... Zijn geheugen bedroog hem niet... 1920: - We zijn zeer gelukkig: - 1921: - Mijn eerste kind, een zoon; lijkt op zijn lieve moeder... - 1925: - Wij leven in de hartelijkste verstandhouding... - Juni 1930: - Het is spijtig dat ik zoo weinig reizen kan, maar de huiselijke haard vergoedt toch veel... -

Wanneer het waar kon zijn, dat zij elkander niet uit het oog verloren hadden! En hij, dwaas, wilde hen na elkaar laten komen, om von Staib niet naar het verleden terug te voeren! Wellicht was het leven hem voorgeweest, en zij zouden lachen om zijn bekentenis. Lachen?... maar niet lang. Weldra zou hij geen last meer hebben van menschelijke kleinheid. Maar het kon niet! Von Staib was een te edel man om in zijn brieven te liegen, en in zijn laatste schrijven was niet de minste toespeling op een ontmoeting met Mar-

guerite; alleen verried de toon een zeker ongeduld, juist ten opzichte van de huwelijksplicht. In drie maanden kon er veel gebeuren...

Monsieur Huître stond bevend op het platform, want sinds twee minuten rinkelde de bel om de trein aan te kondigen. Hij had zijn beste gespikkelde das om, en een nieuw lint rond zijn grijze flambard, waarvan de rand steeds met kleine schokjes op en neer ging, zoo zenuwachtig bewoog hij zijn wenkbrauwen. Het was gloeiend heet, en hij had zijn rechter handschoen vast uitgetrokken, want misschien zou de comtesse hem wel een hand willen geven, en dat ging niet met warme vingers. Daar was de trein! Het geraas van de locomotief schokte hard door zijn ribben. Hij zag schemerig hoofden met petten en hoeden, zakken, ransels, een mand met druiven, een vat pek, bossen bloemen; en eindelijk, in de verte, duidelijk een dame.

Hij wist dat het een rijke dame was, nog voor hij haar gezicht onderscheiden kon, want ze had heel hooge dunne hakken onder haar kleine schoenen, en dat kunnen alleen dames zich veroorloven die niet te voet hoeven te gaan. Achter haar sleepte een kerel met twee koffers. Hij liep haar tegemoet, met de hoed in de hand, bleef stilstaan en boog; nam twee groote passen, en boog opnieuw, zoo diep, dat zijn hoed bijna door een olievlek op het planken perron sleepte. - Hoe is het met den markies? - zei ze snel.

- Zeer wel, Madame la Comtesse, Monsieur le Marquis is weer op, hij zit voor het venster... de dokter heeft alleen groote voorzichtigheid aangeraden... -

- Goed - zei ze, en keek hem toen ongeduldig aan, alsof ze zich afvroeg, waarom hij haar met zijn waaierenden hoed en handschoenen en zijn buigend bovenlijf den weg versperde. - Madame la Comtesse moge mij vergeven - storterde hij, - de auto staat gereed, maar over vijf minuten komt er nog een gast voor den markies, en ik heb de strengste opdracht hem niet te laten wachten... - Hij liet wanhopig het hoofd zakken. - Over vier minuten is er een trein uit Sisteron binnen, de bel rinkelt al. Madame la Comtesse hoeft slechts te luisteren. In dien tusschentijd is het mij misschien vergund Madame la Comtesse iets belangrijks mede te deelen. - De stationsbeambten keken nieuwsgierig naar het vreemde paar: de kleine dikke Monsieur Huître, die snel voortwaggelde op zijn nauwe geverniste schoenen; de groote slanke gravin van wier gezicht ze alleen de roode mond en de zwarte oogen zagen, zoo zwart en groot, dat ze haar gezicht opaten. - Laten we in elk geval naar de auto gaan - besliste ze; maar na twee stappen over het stationsplein vroeg ze scherp: - Wie komt er? -

- Op telegrafische uitnoodiging van den markies komt de baron von Staib een paar dagen bij hem doorbrengen. Veroorloof mij... - Hij maakte

het portier voor haar open. Ze ging rustig zitten, en haalde haar spiegeltje te voorschijn. Monsieur Huître trok een ongelukkig gezicht, want hij moest rechtop staan en toch naar binnen spreken, en zoodoende schuurde hij met zijn scheenen tegen de treeplank. - Zoodra de markies ingestort was, zond ik U een dringend telegram naar Nice, maar dit was geheel tegen den zin van mijn meester. Hij beval mij eerst gisteren om dringend Uw overkomst te vragen... tegen Zaterdag... -

Monsieur Huître had strak tegen het venijnige licht ingekeken, dat in het kristallen bloemenvaasje schitterde, vlak voor de comtesse; maar nu keek ze hem dringend aan, en hij moest de oogen wel opheffen. Monsieur Huître schrok. Dit was de kleine gravin niet meer, zooals hij haar vroeger gekend had; die hem bloemen was komen brengen toen hij ziek lag, in het eerste jaar van den oorlog. Toen had hij haar ook schuw aan gekeken, omdat haar oogen mooier waren dan de mooiste bloemen, zacht en donker als de herfstviolen die hij vanmorgen zelf geplukt had, om ze in 't autovaasje te zetten; maar nu waren haar oogen hard als het kristal daaronder, zoo wreed en koud dat het hem pijn deed. En waarom zei ze niets van de bloemen? Een vrouw die zulke oogen had, hield vast niet meer van bloemen Misschien had ze verdriet, er was zooveel schaduw onder haar oogen... Opeens bedwong hij een kreet: de gravin had met haar gehandschoen-

de vingers een bloem uit het vaasje genomen, en plukte zenuwachtig de blaadjes uit elkaar, terwijl zij uit het andere raampje keek. - Valsch wijf! - dacht hij opeens, en zijn stem trilde toen hij zei: - Madame wil mij zeker nog wel een paar woorden veroorloven? Uw vader... Monsieur le marquis wil ik zeggen... was buitengewoon verstoord over de mogelijkheid, dat ik U uit eigen beweging een telegram gezonden zou hebben; ik wilde hem niet prikkelen, want de dokter verbood alle opwinding... Ik heb monsieur le marquis toen op de mogelijkheid gewezen, dat U en baron von Staib elkander gesproken zoudt kunnen hebben... of geschreven, of getelegrafeerd... U waart in Wiesbaden, dat is niet zoo ver van Thüringen... - Hij zweeg verlegen. Zij knikte zonder hem aan te kijken. Hij keek smeekend naar haar profiel, boven de bontkraag van de zijden cape, die ze losjes omgeslagen hield. - Ik geloof, dat het 't beste is, indien we monsieur le marquis in dezen waan laten - besloot hij zacht.

- U doet maar, monsieur Huître - zei ze hard, - de geografie, dat kijkt zoo nauw niet; en de omstandigheden maken veel goed. Verder geloof ik, dat de trein binnenkomt. -

M. Huitre snelde naar het perron terug. Hij herkende onmiddellijk de lange rechte neus van baron van Staib, die hem de hand drukte en hem bezorgd aankeek. Monsieur Huitre schudde zijn stoppelig hoofd. - Monsieur le marquis is rede-

lijk wel - begon hij haastig, - alleen wilde ik U één ding uitleggen... -

...Hij hier, en eerder dan ik? Onbeschaamd is die Huître, mij een samenkomst met von Staib voor te schrijven, om mijn vader te bedriegen! Arme vader! te zwak om de waarheid te hooren! Von Staib... Veertien jaar geleden, de tijd van de sentimenteele liefde; bevende wenschen, wanneer er een ster viel... Hij was mijn roofridder, mijn sterrewichelaar, en ik was zijn... zijn Cassopeia. We waren kinderen, ook in de liefde. Hoeveel maal had ik van hem kunnen zijn, terwijl we naar den hemel keken en viooltjes plukten en hand in hand achter in het park liepen? Jarenlang heb ik er onder geleden, tot gekwordens toe; enfin, de eene liefde geneest de andere, en een half dozijn doen het zeker... Liefde...? Hoe zal hij mij vinden? Ik heb nu tenminste toiletten. In zestien kocht ik mijn kleeren in Marseille... belachelijk. Mijn oogen staan moe... dat is van de reis... onder andere. Daar is de trein... waar is mijn rouge?... wat geeft het allemaal? Arme vader! Waren we maar thuis!

De motor bromde, en glipte geluidloos door zijn vier versnellingen heen. De wagen gleed zonder schokken over de weg, tusschen de herfstige platanen door. Haar gedachten gingen nu kalm en rustig. Mijn hemel! hoe heb ik mij zoo boos kunnen maken op die Huître! De goeie ziel heeft

gelijk. Ik had von Staib gerust kunnen ontmoeten, met vrouw of zonder vrouw, in eer en deugd, gevaar is er niet bij. Een wilde voorhoofdslok heeft hij nog, verder is er niets van de roofridder overgebleven. Wanneer iemand in twaalf jaar huwelijk zoo'n vervelend vizier krijgt, dan ben ik maar blij, dat het mij anders gegaan is. Heb ik daar jaren lang om geleden, om die magere slapen, om die monnikskin, om die weggetrokken lippen? Heb ik mij daarom in tien avonturen geworpen, om zijn oogen te vergeten?

Opeens barstte ze in lachen uit. - Kijkt U altijd zoo ernstig? - vroeg ze spottend.

Hij keek tersluiks naar de verplukte viooltjes, die aan haar kleine voeten lagen. - Wij gaan niet naar een feest, mevrouw - zei hij koel.

De auto rammelde over de hangbrug van de Durance. Dit was het water, waaraan hij zijn gedachten had meegegeven! Hij boog zich naar buiten. Het stroomde in twee armen rap en donker over de gladgeslepen keien. De late namiddag doorschoot het met zijn schuine stralen, zoodat het vol schaduwvlekken lag, die helder waren en troebel tegelijk. De auto schoot over de laatste pijler. De Durance was voorbij. Dit is dus mijn Cassiopeia geweest... Waar zijn de herteoogen? Nu ìs zij Cassiopeia. Haar oogen zijn hard als glas. Ben ik het geweest die haar zooveel pijn deed, dat zij zoo kijken moet?

- U weet zeker al van monsieur Huître, dat wij

elkaar in Duitschland ontmoet hebben? - vroeg ze luchtig. Hij knikte.

- U weet hoe opvliegend mijn vader soms zijn kan. Het gaat er slechts om... -

Hij keek haar verwijtend aan, en ze lachte, kort en verlegen. - Mijn hemel, na veertien jaar doe ik U toch zeker geen pijn meer met onbedoelde toespelingen op het verleden? Het gaat er slechts om... af te spreken waar wij elkaar ontmoet hebben... en voor mij, om te weten te komen, hoe U zoo'n ernstig, degelijk en regelmatig gezicht heeft kunnen krijgen? Maar ik wil niet spotten. Ik ben al onbeleefd genoeg geweest. Ik heb nog niet eens naar de gezondheid van Uw vrouw gevraagd, of naar Uw kinderen... Maar uw koele begroeting heeft ook mij onthutst... U is hier in Frankrijk! Een handkus, dat doet toch zeker geen afbreuk aan de echtelijke trouw? -

Ze maakte langzaam de kleine knoopjes van haar handschoen los, maar zijn blik dwaalde weg, over haar mantel, naar haar voeten.

- Ik heb roofridders altijd voor ondernemend gehouden - hield ze aan. Een oogenblik drukte hij voorzichtig haar vingers in zijn groote vuist, en trok toen aarzelend de nauwsluitende handschoen uit. Hij boog zich langzaam voorover, alsof het hem groote inspanning kostte. En ineens voelde zij de schok van zijn mond op haar handrug, en zijn lippen die open gingen; zoodat het zwakke roode merk van zijn kus op haar huid terugbleef toen hij zich met een ruk weer op-

richtte, en haar aanzag met oogen die glansden als de Durance daarnet: helder en troebel tegelijk. De blonde lok lag dwars over zijn voorhoofd. - De oude von Staib is nog niet heelemaal dood - zei hij smartelijk, - en hebt U nu Uw zin? -

Ze knikte, en lachte inwendig. Waarom is hij zoo dom te denken dat het om hem gaat? Hij bezwijkt nog voor de kleinste verleiding. Hij vindt mij nog mooi. Ik ben nog niet oud... Nu ter zake...

- Onze afspraak - herinnerde ze hem zachtjes.

- Binnen vijf minuten zijn wij thuis. Wij moeten mijn vader zooveel mogelijk sparen. Laten we alles doen om zijn einde te verlichten. Belooft U mij dat? -

Ze greep zijn hand. Hij keek verrast op. Vanwaar die ernstige toon, die woorden die zijn eigen zorgzame vrouw gesproken kon hebben? Leefde er nog iets van de vroegere Cassiopeia? Zij bleef een raadsel.

- Ik beloof het - zei hij ernstig, ik zal helpen zoover mijn plicht het toelaat. Wanneer U als vrouw van de wereld de hulp van een landedelman als ik nog gebruiken kunt... -

Haar handschoen vloog op de grond. - Mijn God, wij zijn op weg naar een stervende! - kreet ze ontzet. - Laat die woorden! Ik houd van hem, ondanks alles wat hij eens aan mij misdaan heeft! Ook òm alles! Hij was heel, hij was trotsch, hij was groot! Ik haat alles wat halfheid

is! Maar... waar hebben wij elkaar ontmoet? - - Stuttgart - zei hij dof.

- Een weldadigheidsfeest? -

Hij knikte.

De auto reed door de platanenallee. De wijnplukkers schuifelden net naar huis. Toen ze monsieur Huître naast den chauffeur zagen, namen de meeste hun petten af. De vrouwen keken verwonderd naar den ernstigen man met zijn groenen vilthoed die achterin zat. Victor meende zijn gezicht te herkennen, maar thuis brengen kon hij het niet. Vladja zag een jonge vrouw, die met een zwarte glanzende arm een beweging maakte alsof ze haar oogen afwischte. Een dochter natuurlijk. Zou het slechter wezen met den markies.?

- Ik drink dat vocht niet - gilde de acrobaat. Hij pakte zijn glas op, liep naar de deur en wierp de inhoud naar buiten. - Gelijk heb je - bromde Victor, - dat is geen wijn, maar wijnzuur. We kunnen wel merken dat de oude markies ziek is. -

- Ons willen ze ook ziek hebben - schorde Henri. - De heele nacht op je hurken in de wijnvelden zitten, dat kan je met dat vuile goed. -

- En ik zal je zeggen wiens schuld het is - Andrea vloog op de tafel. - Jij met je heele familie, acrobaat, en jij Bernard! Jullie kunnen geen glas ophebben of jullie bulken als stieren. Daarom

kunnen wij wijnzuur met water drinken. - Pepe drukte haar omlaag op de bank. - Jullie zijn ongeloovige honden en jullie weten niet waar de wijn voor dient - riep hij verontwaardigd. - Mijn schoonmoeder heeft het mij verteld, en dat is de vroomste vrouw van Spanje. Deksel dicht, Andrea, of ik sla met de hengel! De wijn dat is van God; de zon is er in, Gods zon; en 't is een heel verschil, of je in een waterput kijkt of in een wijnglas... Daarom moet je met eerbied drinken... - Hij streek verlegen over zijn zwarte baard.

- Ik bemin God zoo, dat ik er niet buiten kan - schreeuwde Bernard.

- Ongeloovige hond - beet Pepe.

- Kalm, kameraad - zei Henri. - Vergeet niet, dat hij een schot in zijn hersepan heeft gehad, en nu is hij van één glas onderste boven. Je moet nooit hard wezen, wanneer je niet weet wat een ander heeft. De een mankeert het in zijn hersens, de ander in zijn hart of zijn beenen. Zoo hebben we allemaal wat. -

- Met dat al drinken wij wijnzuur - bromde Cyprien. - In de Camargue is zooiets heel gewoon, maar hier... -

- In de Camargue, waar in de Camargue? - blafte Michael. - Vergis je niet, hè, denk er om, ik heb er straatweg No. 146 aangelegd, van Nîmes uit. -

- Kleine keienbikker - schold Cyprien, - 't is No. 251! - Zijn kleine olieoogjes schoten heen

en weer. - Bah, 'n stofslikker die doet of hij koning van Frankrijk is.... -

- En jij? Een vent, die nog niet eens zijn eigen vrouw kan onderhouden... -

- Zwijg! -

- Jeanne ziet mij liever dan jou! -

Cyprien greep een bord en mikte op Michael's grijze haren. Bernard ging te keer als een gemuilbande stier die los wil. De acrobaat sprong op de tafel, maakte een hoogstand, trapte tegen de zolder, zoodat de petroleumlamp er van ging schommelen, sprong weer bliksemsnel op zijn beenen en riep om stilte. Iedereen siste. Het was of de barak overkookte. De acrobaat breidde zijn armen uit, en zette een hooge triller aan. - Een liefdesromance - zei hij snel, terwijl hij met zijn hand een onkuisch gebaar maakte. Ze lachten allemaal. Maar opeens keek hij met ernstige oogen over hen heen, alsof ze niet bestonden, en zong met een stem die hun de rillingen over het lijf joeg.

Dien morgen werkten ze in een afgelegen veld, twee kilometer van het kasteel. Er blies een harde wind, die een geweldig geraas maakte in de kruinen van de witte eiken. Ook stonden er zeedennen, waaronder ze gingen zitten bikken toen het tien uur was. Vladja lag kauwend op zijn ellebogen en keek naar de verte. Een olijvenboomgaard stond mager en verwrongen in de dunne lucht, en dwars door de kruinen liep de

zware streep van de bergen. Ergens daarachter zwierf André. Vreemd, het was vier dagen geleden sinds hij er vandoor was, toch scheen het minstens een maand. Sinds Alice hem gekust had was de tijd ineens met een ruk vooruit geschoten. Hij voelde zich ongerust. Telkens toen hij gisteren met haar alleen wou zijn legde ze haar vinger op haar lippen en schudde heel even haar zwarte krullen. Straks zou hij haar vragen wat er was. Sinds een dag geen zon; om dol te worden was het. Goddank dat het woei, dat koelde zijn heete hoofd. Het fluitje van Jules schrilde door de wind. Het begon weer.

Twaalf uur! - Een goeie slok wijn om op te kikkeren van de kou! - schreeuwde Henri. Vladja holde weg. Hij had heel iets anders noodig om weer warm te worden. Hij kwam buiten adem bij de barak. Er was nog niemand. Alice droeg juist de witte borden naar binnen, die ze in een hooge stapel tegen haar gele jurk droeg. Hij nam haar de stapel af en pakte haar polsen beet. - Gauw - drong hij aan. Ze kusten elkaar Hij hijgde ervan. - Weer - zei hij stralend. Ze schudde heftig van neen, alsof er een hand op haar voorhoofd lag, die ze wou weg hebben. - Vader is er achter gekomen - zei ze snel, - we konden toch niet doorgaan, elkaar enkel achter in de velden te zoenen? En toen zij vader: -Wat? Een Polack? Een druivenplukker? - Hij sloeg op de tafel, en moeder, die je een aardige jongen vond, huilde even, en toen was het uit. -

Ze vlogen uit elkaar, want Henri kwam binnen. Hij schonk zich snel een glas wijn in, proefde, spuugde en sprong weer naar buiten. - We staken, jongens! - klonk zijn rauwe stem. 't Is weer 't zelfde spul, Monsieur Jacques heeft niet geluisterd. We zijn hier niet om ons te laten vergiftigen. -

Buiten klonk een groot rumoer. - En jij? - zei Vladja smartelijk, - wat zeg jij? -

Alice haalde haar schouders op. Ze keek hem bedroefd aan. - Vader... - begon ze.

- Goed! - zei Vladja. Ineens haatte hij haar voorhoofd, waar de krullen donker overheen lagen, haar schuine blikken, de draaiende manier waarop ze liep. - Goed - zei hij weer, - ik staak mee. En ik ben de sterkste van allemaal! -

De staking

Marguerite zat aan de voet van het hooge bed. - Hij slaapt! Laat hem slapen... - had de dokter gezegd. De markies zat bijna rechtop in de kussens. Het licht lag zwaar op de roode deken en op de doode gele handen, die hij strak voor zich uitgespreid hield. Overal was zon. Hoe was het mogelijk dat iemands leden afstierven voordat het hart ophield te kloppen? Haar hart bonkte dof in de zware stilte van de kamer. Telkens wou zij opstaan om haar hand op zijn hart te leggen; maar zij was bang voor zijn wasgeel gezicht en bang om hem wakker te maken. Zij vreesde dit ontwaken; niet om de woorden die hij zeggen zou, maar om zijn oogen.

Opeens kneep zij haar vingers samen. Zijn oogen gingen open, langzaam en regelmatig, tot hun gansche verontrustende donkerte vrijlag. Waarom was het mooi, wanneer er een wolk voor de maan wegschoof; wanneer op het tooneel een gordijn geluidloos opzijzonk? En waarom joeg dit oog, dat werktuigelijk grooter werd haar zoo'n schrik aan? Opeens wist zij het; al het andere was star gebleven; de doode handen, waar de eene trouwring belachelijk tegenaan blonk, lagen stil; zijn kleine baard hing stijf over het witte hemd; geen plooi in de witte kussens had bewogen. Alleen de oogen staarden. - Spreek! spreek! - smeekte zij, maar alleen haar lippen bewogen. En meteen begon hij te spreken met een stem die niet uit zijn borst scheen te komen; maar die onverwachts en heftig op haar losvoer,

zooals de wind die her en der waait, in onvoorspelbare stooten.

- Marguerite, ik heb zwaar gezondigd, Marguerite -. En nog driemaal herhaalde hij haar naam, met een smeekende nadruk op iedere lettergreep. - Ik heb je de beker uit de hand geslagen, en je weet, wijn is de verzoeningsdrank, nietwaar? En daarom zit je alleen voor me, inplaats van samen met hem. Je had hem lief! Loochen niet! Je medelijden is misplaatst! Het gaat om waarheid! Om te biechten lig ik hier. Gestraft ben ik al; de scherven van de beker sprongen terug en wondden mij; net als Stephane gewond werd, door de springende granaat.

En zij kerven dwars door mijn land; want hoe kan jij, een zwakke vrouw, dit goed beheeren? Je bent mooi; ze zouden je allen kiezen tot koningin van deze vallei, om je oogen en je mond, die de bloemen te boven gaan. Maar waarom is er die harde schaduw om je mond, en onder je oogen, die er vroeger niet was? 't Is waar, ik heb zwaar tegen je gezondigd, en daarom zijn je oogen strak geworden van verachting. Ik heb in nevels geloopen, Marguerite, tot er een arbeider kwam met een groot mes, die een gat in de wolken sneed, en toen zag ik eindelijk de bergen. In de nevel werd gevochten, en Stephane, jouw man, was de held. Maar achter de nevel stond hij klein en armzalig tegen de hooge witte berg, zwart van de zonde die je wist, maar die je mij nooit verteld hebt. De nevel was tusschen mij en

hem, en tusschen mij en jou, maar nu schijnt de zon, kijk maar naar mijn handen; je mond is rood en vochtig als de druiven, en dit was de eenige tros die niemand plukken mocht, de tros van Stephane, die van hem bleef ook al was hij dood. Ik heb zijn bezit voor hem gered; von Staib vluchtte en liet zijn kruis achter. Het drukt op mijn rug en mijn hoofd; ik wil het van mij afschudden, voor het hert mij komt halen; want het hert draagt geen dooden die een kruis meeslepen, het zou zinken wanneer we over de Durance zwommen.

Nu weet je alles. Je zit daar en je kijkt; je zegt niets, maar er zijn geen woorden noodig; je oogen klagen mij aan, en je mond, en je alleenzijn! De laatste Saporta zit alleen aan mijn sterfbed. Stephane schonk je geen kind, en ik sloeg de beker met de liefdedrank uit je hand, je schrok van de scherven, en zoo belette ik de vrucht te komen. Vloek over mijn hoofd! Alles ware vergefelijk geweest, behalve deze zonde tegen het leven! Ik vraag je: wat heb je met je schoot gedaan? Ik wilde dat een arbeider je genomen had, een van mijn woeste druivenplukkers; je zoudt hier aan mijn bed zitten met een kind; buiten de parkmuren heet dat een kind der schande, maar ik, hierbinnen, zou mijn handen optillen en op jullie voorhoofd leggen en allen zegenen met de zegen waartoe alleen een stervende recht heeft. Nu kan ik mij zelfs niet weren om het kruis van mij af te wentelen; en

het drukt mijn rug, en mijn hoofd. Roep van Staib! Ik weet dat hij hier is! Vanmorgen vroeg, toen iedereen sliep, werd ik wakker en hoorde de Durance ruischen; er was geen wingerd meer aan het venster, enkel golfgedein; en toen ineens zijn stem... -

Zij staarde ontzet naar het roodomraamde venster, waar de wind door de blaren vloog; en toen naar den markies; maar zij zag enkel zijn oogen, diep en ondoordringbaar als vloedwater onderaan rotsen die glad en loodrecht naar beneden gaan, verder dan de diepste smeekendste gedachte.

Zij vond von Staib achter in het park. Ze joeg op hem toe door de neergewaaide blaren, die ze met haar kleine voeten opschopte, zoodat ze neerkwamen in een wilde dwarreling. Ze wierp zich aan zijn hals zonder een blik naar de parkmuur, waarachter juist de druivenplukkers voorbijgingen; en hij kon haar niet afweren, want zij greep als een verdrinkende. Hij schrok van haar ontreddering, van het zweet op haar voorhoofd. Ze knaagde zwijgend op haar lippen, als wilde ze het bloed er in doen springen waar het rouge verdwenen was; maar dit was geen behaagzucht meer. Zij leunde zwaar tegen hem aan: - Gauw! Vader roept je - Kom! Maar laat me je eerst uitleggen... O, ik kan het niet, alles dwarrelt van onrust. Overal waar ik loop zie ik hem, rechtop in bed, met zijn gestorven handen,

zijn wasbleek gezicht, dat dood is op zijn oogen na, zijn verschrikkelijke oogen, die zoeken naar de leugen die wij zeggen zullen, nog voor wij gesproken hebben; ze wroeten naar de waarheid, als de handen van die druivenplukkers, die de struiken uit elkaar scheuren om de laatste vergeten tros. Hij spreekt in beelden, wat er achter is begrijp ik niet, maar hij weet alles, alles! Dat Stephane ziek was, en dat hij mij bedroog, en van ons... Ik kan het rustig zeggen, de tijd heeft alles klein gemaakt. En hij grimt op zichzelf, en belaadt zich met schuld en vervloekingen tot gekwordens toe, omdat de Saporta's uitsterven; omdat hij ons belette te trouwen. En ik wil niet dat hij krankzinnig sterft! De laatste man Saporta moet heengaan zooals hij geleefd heeft; geen arbeider moet kunnen spotten dat de markies kindsch was toen hij stierf. En het ligt aan ons, aan ons! -

Hij schudde het hoofd. - Wat kunnen wij doen? Wij zijn gebonden, of ik tenminste... Wij kunnen kwalijk een jeugdliefde weer opnemen, om een stervende te beliegen. -

- Ga dan en zie zelf - zei ze hard. - En waarom niet? Is het zoo onwaarschijnlijk? Is het soms de moeite niet meer, mij te beminnen? Je knikt. Je denkt aan gisteren. Goed. Ik wil geen aanslag doen op je echtelijke trouw. Onze levens liggen te ver uit elkaar, maar niet te ver om een stervende rust te schenken. Trouwens, wij kunnen niet meer terug. Wij zijn bladeren die mee-

gevoerd worden. Ik heb tegen hem gezegd dat we elkaar reeds lang weer ontmoetten... dat alles tusschen ons in orde gaat komen. Laat je gaan, terwille van hem! Straks drijft de wind ons weer uit elkaar! -

- Goed dan! - zei hij dof. - Maar wie zegt, dat de markies spoedig sterven zal? Ik herinner mij zijn oogen, zijn gang, veertien jaar geleden. De boeren zeiden altijd: - Wanneer er een is, die de honderd haalt, dan is hij het! -

- Ga dan toch, en kijk! De dokter geeft hem drie dagen, een week hoogstens. Von Staib, bang voor bigamie! Wees niet bevreesd voor mijn neigingen! Vanavond wil ik mij aan een ander geven, om je gerust te stellen, wanneer je dit eischt; aan de eerste beste wijnplukker, wanneer 't maar een kerel is, die niet aarzelt, maar grijpt! Alles wil ik voor hem doen; als hij maar helder en gelukkig sterven kan! -

- Goed - zei hij weer, - terwijl hij kalm haar handen losmaakte, - laten we de details afspreken. Wij hebben elkaar in Stuttgart ontmoet, en niet voor het eerst! - Hij lachte luid. - Ik ben bezig van mijn vrouw te scheiden. Natuurlijk kom ik hier ook wonen. Ik zal de bezittingen bijeenhouden en beheeren, voor jou. Ik beloof niemand van het personeel weg te jagen. Werkelijk, deze reis voert mij verder dan ik dacht! Ik ben trotsch op je, Marguerite! Geef mij een portret van je, ik zal het uit mijn potefeuille halen, om hem te toonen dat ik het veertien jaar

lang bij mij droeg. Het bedrog moet volmaakt zijn. Kom hier! - Hij greep haar beet en wrong zijn mond zoo ruw tegen de hare, dat het haar pijn deed. - Nu is er rouge aan mijn lippen. Hij zal het merken. Nu nog op mijn zakdoek. We moeten geen uiterlijk teeken verwaarloozen! - Ze was verbaasd over zijn tintelende oogen, over de kleur die in zijn gladde magere wangen schoot. Eindelijk ging hij weg, met lange rassche schreden. - De oude von Staib is nog niet heelemaal dood - dacht ze spottend. - Welk een spel! Maar hij zal gelukkig sterven. En waarom? Omdat ik geleerd heb te spelen met manneharten. En wie heeft het mij geleerd? Hij zelf, door zijn hardheid, door von Staib van mij weg te dringen. O raadselachtig leven! -

Ze stonden op een lange rij tegen de muur, precies in het schaduwrandje van het dak, schopten achter zich, spuugden voor zich op de droge grond, praatten druk door elkaar. Maar werken deden ze niet, ook al floot Jules in machtelooze woede op zijn fluitje. De acrobaat en zijn familie, Bernard, Cyprien, Victor, Pjotr en Eberhard, een jonge Duitscher die pas bij de troep gekomen was, waren aan 't werk gegaan, maar de rest eischte wijn, zooals ze vroeger gehad hadden. Toen Monsieur Jacques de bende zag, verdween hij snel achter het gordijn, en kwam terug met de groote Cyril, die in zijn blozende breedheid het stakende gezelschap minachtend stond op te ne-

men. Vladja werd nijdig. Dat was de broer van Alice... Hij was er niet bang voor. Hij spuugde voor zich uit, net tegen de verroeste wagenas aan, die voor zijn voeten lag. Ze is laf, Alice. De boel in elkaar trappen, dat wou ik. Ineens bukte hij zich en greep de wagenas in 't midden beet.

- Die krijg je niet boven je macht, kameraad - bromde Henri. - Wat? - schreeuwde Vladja. Hij gaf een voorzichtige ruk. De randen van het hoekige middenstuk sneden in zijn vleesch; zijn hoofd werd rood van drift. Ineens had hij de zwaaiende as op borsthoogte; en scheen er onder weg te kruipen; tot hij met een ruk stralend recht overeind stond, en de honderd pond verroest staal met een ruk van zich afslingerde. De punt van de as boorde een kuil in de grond, waar het heete stof uit opvloog; en al vallend sloeg het staal de groote geglazuurde kan in scherven, die ze als bewijsstuk voor hun klacht buitengezet hadden. Het roode vocht zoog de bodem binnen. - Zoo moet het gaan! - schreeuwde Vladja, en ze sloegen allemaal knallend hun harde handen op elkaar. Dat was een voorvechter!

- Wat moeten we doen? - zei Cyril zachtjes. - 't Zijn er meer dan de helft! Allemaal ontslaan? Dan ligt het werk bijna stil... -

- Ga naar Monsieur Huître - besliste monsieur Jacques. - 't Beroerde is, dat het juist bijna alle goede elementen zijn, degenen die niet zuipen... -

Monsieur Huître luisterde voorzichtig aan de deur. Het was de stem van den markies... - Nu kan ik de bekers opnieuw vullen, nog voor mijn dood... Het kruis drukt niet meer... Ik durf niet te zeggen, mijn zoon... het is te wonderlijk... Ja? -

Monsieur Huître trad buigend binnen, en vroeg verlof om eenige woorden tot den baron te mogen richten. - Er is een brievenbesteller die iets voor U te teekenen heeft - zei hij luid.

- De post is laat vandaag! - zei de Saporta scherp. Maar Huître had zich reeds omgedraaid en hield zwijgend de deur open.

- De druivenplukkers staken - zei hij fluisterend, zoodra ze onderaan de trap stonden. - Ik verzon iets, om U alleen te kunnen spreken. We mogen den markies niet verontrusten. Het zijn er bijna twintig. Het schijnt een kwestie van wijn te wezen. Ik weet er geen raad mee. U is gewend met werkvolk om te springen... -

- Ik ben zelf druivenplukker geweest - glimlachte de baron. - En de wijn van Font Colombe was de eerste troost in mijn gevangenschap. Laten we mijn vroegere collega's gaan bezoeken.

Von Staib wandelde kalm langs de zwijgende rij, die niet uit het schaduwrandje bewoog. Ineens zag hij de driehoekige neus en de getatoeëerde armen van Henri, die langzaam zijn pet afnam en toen uitbarstte: - 't Is de baron, jongens! De beste druivenplukker van het jaar zestien!

Dat wordt onze nieuwe baas, kameraden! Laat mij met hem smoezen! -

- Ik luister, Henri - lachte von Staib. Hij dacht aan de herfst toen zijn schouder zelf pijn gedaan hadden onder de tobbe, tot hij blaren harken mocht en naar Cassiopeia staren... - Ik praat maar op mijn manier, meneer baron - begon Henri zwaar, - zooals ik het met m'n vrouw doe, en de andere kameraden. - De baron keek naar het schippersbaardje van Manon, en ze lachten allemaal.

- Die roode vlek, waar U net met Uw schoenen tegenaanwrijft, dat is het vocht geweest dat we al anderhalve dag lang te drinken krijgen, omdat er een paar zich aan de goede wijn te buiten gaan. De patroon beweert, dat er enkel wat water bij is, maar ik zeg U dat 't kunstwijn is, en dat is een gruwelijk buikpijndrankje. Ha! de echte wijn van Font Colombe! die is diep en donker als je er in kijkt, net de oogen van de vrouw van wie je houdt... of iets anders, dat ook diep is, maar niet grondeloos... - Hij vertrok zijn ooghoek, en ze brulden allemaal.

- Wanneer de geur je rond je neus waait, dan kan je er niet langer afblijven... - Weer begonnen ze te lachen, doch Henri keek strak naar de strenge rechte neus van de baron en zijn naar binnen getrokken mond, die geen van beiden bewogen. Hij sprong uit de rij en ging armzwaaiend te keer, zoodat zijn schaduw groote zwarte wiekslagen maakte over de blakerende aarde:

- Wijn is voor mij de liefdedrank, jongens, al blinkt voor mij God's oog er ook niet in, zooals Pepe beweert; maar ieder ziet in de spiegel van den wijn zichzelf! Ik staak niet enkel omdat mijn buik ervan doorloopt, maar ook omdat ik mezelf niet meer zie in dat paarse drek met water! Laat den baron drinken! Een teug zal hem overtuigen! De wijn van Font Colombe, die loopt rijk en koel over de tong; koel als de druiven zijn, wanneer we rillend uit het hooi kruipen in de eerste morgenstond; ze loopt warm en geurig door het keelgat, maar zonder koorts; zooals de druiven aanvoelen te middag, wanneer de zon ze stooft; en ze liefkoost de maag, zooals... zooals... een vrouw die tegen je aanslaapt. Te deksel! Ik kom weer op de vrouwen terug! Nu mogen jullie lachen! Wijn is de liefdedrank, voor mij en Manon, en de rest kan barsten! -

Von Staib's voorhoofdslok bleef onbewegelijk. Hij wenkte Monsieur Jacques. - Breng mij een beker wijn uit het groote vat - zei hij effen. Monsieur Jacques verdween mopperend. Henri fluisterde tegen Manon, die de barak binnenging en met een volle beker terugkwam. - Daar heb je het gif! - riep ze hard. Von Staib reikte de beker die Monsieur Jacques bracht aan Henri. - Is dit nu de wijn, die je zoo aan je vrouw doet denken, Henri? - vroeg hij hartelijk. Henri dronk, en knikte stralend. - Dat is vocht, dat is hartebloed - brulde hij. - Ssst - riepen ze allemaal. De baron dronk beurtelings uit de

beide bekers. Ze keken gespannen naar zijn gezicht, maar zijn oogen bleven koud, alsof hij enkel maar was komen kijken naar 't metselwerk van de barak, en nu in 't voorbijgaan een dronk nam; alleen leegde hij de eene beker, en de andere niet.

- Luister - riep hij luid, - voortaan gaat ieder, morgen en avond, zijn liter bij Monsieur Jacques halen. De wijn is enkel voor U zelf, de drinkebroers krijgen samen een kan! Wanneer er weer ongeregeldheden ontstaan, zal de patroon de wijn in mijn bijzijn versnijden! En nu - aan 't werk! -

Ze trokken af, grommend van plezier. Alleen Vladja bleef staan. - Was André er maar geweest, dan was 't anders afgeloopen! - schreeuwde hij. Von Staib stapte op den jongen reus toe, wiens stroogele haren vlak onder de daklijst langsveegden. - Je kunt werken of afrekenen - zei hij zachtjes.

Vladja zweeg ontsteld. Hoe kon hij spreken tegen dezen man met zijn steenen lippen? Hij deed Vladja denken aan het dorre land waar ze doorheen waren getrokken; grijs en hard en met verwrongen olijfboomen, en toch vol zon en groeikracht. Maar thuis gevoeld had hij er zich niet; ze moesten er enkel doorheen: en zoo voelde hij nu ook dat hij moest zien weg te komen, zoo gauw hij kon.

- Natuurlijk wil ik werken! - schreeuwde hij, met zijn vuisten zwaaiend of het steenen waren

die hij weg wou gooien. - Werken zal ik! Maar wijn een liefdedrank? Het mocht wat! Een smerige Polack ben ik! Een koe uit Slowakije! Vraag het maar aan Monsieur Jacques! Was André er nog maar! -

En hij liep snikkend weg, zijn tobbe voor zich uitschoppend.

Von Staib haalde zijn schouders op. Hij vroeg alleen aan Monsieur Huître wie die André geweest was. En toen Vladja den volgenden dag den dronken Bernard zoo hard in 't stroo gooide dat die een rib brak en hij bij den baron moest komen om bestraft te worden, kreeg von Staib met horten en rukken het heele verhaal van André te hooren, en ook het verdrietelijk relaas van Vladja's ongelukkige liefde; en nu wist von Staib, wie de arbeider was die met zijn mes een gat in de wolken sneed, en ook begreep hij alle raadselachtige woorden van den markies die Marguerite hem overgebracht had. Hij wist nu, dat de grimmige waarheidsliefde van den markies al weer een nieuw slachtoffer gemaakt had, juist voor hij tot inkeer gekomen was; en dit maakte hem zijn taak, den stervenden grijsaard te beliegen, veel lichter; want deze leugen was zijn wraak.

Het gaf hem een zekere wreede voldoening, arm in arm met Marguerite door 't park te wandelen, over 't gazon met de tuinspiegel, waarop de vensters van de ziekenkamer uitzagen; zij wisten

beiden, dat de verpleegster den markies steeds voor 't raam rolde.

Veertien jaar geleden had zijn eergevoel hem verboden de Saporta te beleedigen in zijn vaderliefde, tenminste dit had hij voorgewend; nu terwijl Marguerite's zachte arm opnieuw in de zijne rustte, voelde hij zich overwinnaar in het gevecht, dat indertijd schijnbaar onbeslist gebleven was; maar dat hij in werkelijkheid verloren had; hij was teruggekrompen voor de oogen van den markies; met veel diplomatie had hij de eer gered; maar dit wist Marguerite niet...

Pepe de godzalige

De druiven regenden in hun handen. Wanneer Vladja een van de leege emmers hard teruggooide en het blikken ding een struik raakte, zag de bodem ineens blauw, zoo rijp waren ze. Het was een gemakkelijk veld, met groote trossen, die je met twee handen moest opvangen; en toen alle rijpe meloenen in de akker ernaast weggekaapt waren, plukte iedereen naar hartelust. Marcel jodelde schel, alsof hij met de geiten in de bergen was, die blauw boven de wuivende witte eiken uitstonden; Andrea zong: - Elle a perdu son pantalon, en dansant le charleston - en bij elke leege emmer begon ze opnieuw. Maar het mooist van allen zong Henri. De zon steeg hooger, en hun voeten, die kletsnat waren geweest van de dauw, droogden langzaam. Het werd heet, en de dragers gingen langzaam loopen, en rustten tusschen twee tobben op hun gemak uit, zoolang de baas niet in de buurt was. Henri maakte zijn borst bloot, legde zijn vuist op de buik van de vrouw met de blauwe slangenharen, zoog zijn longen vol lucht, en stiet de eerste hooge toon uit van een wilde fandango. Weer haalde hij hoog en knetterend uit, en de kreet ging als een zweepslag door de lucht. Iedereen plukte langzaam, en omdat het bijna 10 uur was, dorst Jules niets te zeggen. Henri ging door; de hooge trillende toonen wisselden af met lage donkere kreten, die Vladja pijn deden. Hij was niet de eenige die verdrietig werd; ze dachten allemaal aan wat ze graag hadden willen hebben, maar

niet konden krijgen, of aan wat ze verloren hadden en nooit meer terug zouden zien. Vladja dacht aan zijn zes koeien; de haaientand aan zijn vergane kotter; Victor zag zijn zoon, dood op de heete steenen van het Rif. Dmitri dacht aan zijn meisje in Nancy; de Poolsche bakker hoorde een witte poedel, die blafte tot hij er wee van werd. En daarom waren ze geen van allen erg verwonderd toen Pepe plotseling zijn emmer vallen liet en snikkend in de struiken rolde. Hij was in het zachte gras gevallen dat hier door de wijngaard woekerde, maar hij wentelde heen en weer alsof er distels door zijn huid scheurden, en hij niet weg kon, omdat er iemand zwaar op zijn rug drukte. Hij boorde snikkend zijn vuisten in zijn oogen en riep zachtjes: - Madre, madre... - Vladja had op een drafje zijn wijnflesch gehaald, maar Andrea hield hem tegen: - Laat hem liggen hij heeft het wel meer; wanneer hij treurige muziek hoort, is hij net een hond; hij moet huilen, of hij wil of niet. Ik zal je later wel vertellen wat het is. Geen vallende ziekte hoor! - Vladja kurkte verbaasd zijn flesch en liep naar de tobbe, waar al een paarse kop opstond van de saamgeperste druiven. Het was akelig stil op het veld, want Henri had ineens opgehouden met zingen, en Vladja voelde hij iets doen moest om zelf niet treurig te worden. Hij pakte de twee steunsels van de tobbe, tilde hem met een woeste ruk tegen de zon, liet hem op zijn stroozak glijden en wandelde met zijn handen in zijn zakken

weg. Hoe kon iemand zoo verdrietig zijn? Toen hij terugliep kwam hij vlak bij de kar Pepe tegen, die zachtjes neuriede en de aarde uit zijn baard streek. Vladja stapte opgeruimd verder, maar Pepe's sombere oogen bleven hem bij, en hij begreep niet, hoe Pepe ineens zoo uitbundig met de anderen kon meelachen, toen Antoine de metselaar de 20-liter kruik met water boven zijn hoofd liet leegloopen.

's Avonds toen het al donker werd wandelde hij naar de bron om water te halen. Andrea wilde juist gaan putten. Hij schoof haar opzij en haalde met vijf lange rukken de klotsende emmer op. Ze goten hun flesschen vol en bleven toen een oogenblik zwijgend tegenover elkaar staan in de donkerroode schemering. - Nu? - zei Vladja eindelijk.

Andrea wipte op de putrand en kwam met haar groote schichtige haakneus zoo dicht bij Vladja, dat zijn oogen er opeens pijn van deden. Hij had er vast van geloenscht, want ze lachte, maar begon toen opeens ernstig te fluisteren: - Je mag het aan geen van de anderen vertellen, want die zouden er maar om brullen. Je moet dan weten dat Pepe een schoonmoeder heeft, mijn moeder in Saragossa, want daar komen we vandaan. Ik tenminste, hij is uit Sicilië. Elk voorjaar gaan we naar Saragossa, voor een maand, en dan doet Pepe niets dan haar de heele dag omhelzen. Ze is oud en rimpelig, ze lijkt niet op mij, maar mooi is ze evenmin. -

Ze lachte schamper en frommelde aan haar jak. Er ging een knoop open en Vladja zag haar bruine borst, die recht vooruitwipte, als bij een heel jong meisje.

- Wanneer Pepe thuiskomt, brengt hij wijn en dadels voor haar mee, en zilveren ringen, veel meer dan hij ooit aan mij gegeven heeft. Het is om je dood te lachen als je die twee samen ziet. Zij tachtig en hij veertig. Eigenlijk is het ook niet om te lachen. Iedereen heeft iemand, waar je razend veel van houdt, niet alleen de rijke menschen maar wij ook. Je denkt er overdag aan, terwijl je werkt, maar 's avonds, als het donker is, gaat het door je heele lichaam, en tot in je slaap draai je je er van om, want de eene kant, waar je hart zit, is veel zwaarder dan de andere, zoodat je niet rustig plat op je rug kunt blijven liggen. En je wilt er alles voor doen. Je hebt je hemd gescheurd. Geef het me straks. -

Ze keek Vladja met glanzende oogen aan en schudde zenuwachtig haar piekerig haar. Vladja verlangde vurig, dat ze haar jak zou dichtmaken - Hij nam vlug een slok water, om de andere kant uit te kijken. - Verder - zei hij.

- Nu is ze dit voorjaar erg ziek geweest - ging Andrea door, terwijl ze onhandig aan het volgende knoopje frommelde, - en Pepe heeft haar aldoor opgepast. Hij raakte haar zoo voorzichtig aan, alsof ze een heilige was. Ook heeft hij voor ons spaargeld een mis voor haar laten lezen. Ik was woedend, want ik had net een nieuwe jurk

noodig, en nu loop ik nog aldoor met dit ouwe jak. - Het tweede knoopje ging open, en Vladja zag nu ook de buiging van haar andere borst.

- In elk geval - ging ze met gebogen hoofd ratelend door, - werd ze langzaam beter; maar nu hebben we drie weken geleden een briefkaart van een buurvrouw gehad dat ze weer op bed lag. Je hebt wel gemerkt dat Pepe elken avond vroeg in 't stroo gaat? Veel er aan hebben doe ik niet, want dikwijls zit hij tot middernacht zijn rozenkrans te bidden, want hij is ontzachlijk benauwd dat ze dood zal gaan, voor we terug kunnen komen en daarom kon hij het ineens niet meer uithouden toen Henri die treurige muziek zong. - Ze had aldoor, terwijl ze sprak, met haar vingers over de putrand geveegd en keek Vladja nu ineens verlegen aan. - Je vergeet vooral niet me je hemd te geven hè? Bah, wat zijn m'n vingers vuil! Kan jij m'n jak niet dichtmaken? Vladja? - Haar piekharen kriebelden over zijn neus. Hij proestte en sprong achteruit, maar ze keek zoo ongelukkig, dat hij zijn flesch neerzette, en voorzichtig probeerde haar jak dicht te krijgen. Ze maakte haar borst zoo rond mogelijk, terwijl ze zedig haar handen in haar schoot gevouwen hield, maar hij trok het goed strak naar zich toe en slaagde er eindelijk in een knoopje dicht te krijgen. Hij zuchtte, alsof hij iets heel moeilijks gedaan had, haalde zijn tabak te voorschijn en begon op de tast een cigaret te rollen, want het was nu heelemaal donker.

Ineens sloeg ze hem met een nijdige klap het papiertje uit de hand. - Ik zal je nog eens een lang verhaal vertellen, leelijkerd! - riep ze schel. - En je hemd kan je dragen, tot het in stukken valt! Ben jij een kerel? - Ze pakte haar flesch en liep snikkend weg.

Vladja keek haar verbaasd na. - De liefde is raar - dacht hij bij zichzelf, - en je kunt er geen peil op trekken. Pepe houdt van zijn schoonmoeder, en Andrea wil gek doen met mij. Wonderlijk. -

Hij wandelde langzaam terug. De avondster hing boven de verwoeste kerk op de heuvel. Uit de schuur klonk het wilde joelen van de druivenplukkers.

Hermann en Votjech

Monsieur Huître had de ronde gedaan, en kwam kuchend vertellen dat de kleine wijngaard aan de Zuidkant van de rij dadelpalmen overrijp was. Voor het schaften werden daarom de emmers en tobben in de karren geladen, en 's middags, toen Jules op zijn venijnig fluitje geblazen had, togen ze allemaal loom naar de nieuwe wijngaard. Bon Dieu! Dit waren geen druiven, dit was de wijn zelf. Ze waren purper in het licht, en blauw in de schaduw, en wanneer je er twee tegen je gehemelte perste en je oogen dichtdeed was het alsof je jonge wijn slurpte. De zon was heet, en wanneer je een mond vol sap had en je oogen dichtdeed en dan naar de zon staarde, was je heelemaal duizelig wanneer je weer om je heen keek, zoodat de anderen die gebukt stonden te plukken, met hun struiken en emmers heen en weer zwaaiden; en het was net of je brandende zoenen gekregen had, van de vrouw met wie je slapen ging. Het was een dag om dol te worden.

Vladja had zijn witlinnen hemd met rood borduursel aangetrokken, want dat was koel in de hitte. Sinds Pjotr was weggeloopen, droeg hij druiven voor vier: de smid, de schreeuwleelijk, de haaientand en Hermann. Telkens wanneer hij een volle emmer weg kwam halen keek Hermann hem aan. Ook was hij ver achter bij de anderen, en stond telkens naar de lucht te kijken. Er waren dunne witte wolkenstrepen, zooals er alleen maar in het Zuiden drijven. Ze waren lang en

glad en dreven rustig en statig als balken in een breede rivier. Je zou er op toe willen vliegen om er schrijlings overheen te gaan zitten en het dal van boven te bekijken. Dan zou de rook van de groote vuren, die op de leeggewoelde akkers brandden, je recht in je neus stijgen. Het was net of in die vuren de zomer verbrand werd, en omdat de rook de zon langzaam bleeker maakte werd het heele dal er droevig door. Maar achter dit dal was weer een dal, zonder vuren, en wanneer je in de hemel op de balk zat, kon je het zien, en ook het dal daarachter.

Toen Vladja langzaam wiegend met zijn tobbe teruggewandeld kwam, zag hij ineens dat Hermann's emmer leeg was. - Waarom heb je hem bij een ander leeggegooid? - vroeg hij verwonderd.

Hermann streek wild door zijn lang blond haar. - Weet je het dan nog niet? Ik ga weg! - zei hij gejaagd. - En het is jouw schuld. - Hij gaf een schop tegen de emmer, die de struiken inrolde. - Vort emmer! ik werk niet meer. Waarom heb je dat geborduurde hemd aangetrokken? Zooiets dragen ze bij ons thuis, aan deze kant van de Karpathen. -

Vladja pakte hem bij zijn schouder. - Wat weet jij van de Karpathen? - zei hij ruw. Hij zag ineens weer de weg naar Stola, de oude kleppermolen, en de witte Tatra daarachter.

- Ik ben Duitschroemeen, ik woon in Zevenburgen; ik ben in geen twee jaar thuis geweest,

en toen ik je hemd zag kreeg ik ineens heimwee. En nu moet ik weg. Het is alsof overal de boel in brand staat. Over twee maanden ben ik thuis. O, wat zal mijn moeder opkijken! - Hij keek met stralende blauwe oogen in de richting van de smalle witte wolken.

- Hè? - zei Vladja, en liet zijn mond openstaan, - twee maanden? Dat loop je vlug! -

- Stommerd, ik ga natuurlijk een fiets koopen, kijk, ik heb geld, in Barcelona en Narbonne heb ik aldoor overgehouden. - Hij maakte zijn blauwe officiersjasje open en haalde een pakje biljetten uit de voering.

- Zes biljetten van honderd en hier krijg ik nog honderd vijftig. Ik koop een fiets voor vier honderd vijftig. 't Is twee maanden rijden, want ik kan niet door Italië heen. Niemand kan door Italië heen, ze schijnen daar erg streng geworden te zijn. En ik moet opschieten, want in October sneeuwt het al, en ik moet passen over van tweeduizend meter hoog. Frankrijk door, en Zwitserland door, en Oostenrijk door, en Hongarije door. Kijk. - Hij tastte weer in de voering, en haalde een opgevouwen kaart te voorschijn. - Nog altijd uit m'n oude schoolatlas - zei hij trotsch, - en ik ben er heel Europa mee doorgekomen. Zie je, de eerste stad is Lyon, en de tweede Genève. Voorloopig kan ik van druiven leven. Ik weet alleen niet hoe ik al die grenzen overkom. 's Nachts denk ik. Met tweehonderd frank kan ik toch best tot Weenen rijden? Daar

heb ik een oom. Het kan, en het moet, want ik heb heimwee. -

Jules kwam snel aangewandeld. Hij zwaaide heftig met zijn stokje. - Waarom werken jullie niet? -

- Ik ga weg - zei Hermann.

- Waarheen, jonge driftkop? -

- Naar Roemenië -

- Waar ligt dat? -

Hermann wees naar de witte wolk, die achterin de vallei hing. - Onder die wolk - zei hij stralend, - en dan nog twee maanden verder. - Jules krabbelde met het dikke eind van zijn stokje achter zijn oor. - Gekken moet je hun gang laten gaan - zei hij peinzend. Ga maar naar 't bureau met de complimenten van mij dat je dol geworden bent. En jij, groote, breng de tobbe naar de kar. - Anderhalf uur later kwam Hermann op een nieuwe fiets aanrennen. Hij holde het veld door om iedereen een hand te geven. Vladja bekeek de fiets. Toen Hermann terugkwam vroeg hij: - Waarom heb je er geen drie versnellingen op? -

- Ik heb heimwee - lachte Hermann, - dat is toch zeker voldoende? Adieu - Hij omarmde Vladja, en schouderde zijn kapotte rugzak, waar de schoennagels doorheenkeken.

- Ik wou dat ik met je mee kon - mompelde Vladja. Maar hij wist heel goed dat het niet kon, want hij had nauwelijks het geld voor één koe bij elkaar. Hij kon niet de schande van het dorp zijn. En André...

- Beng je nergens bang voor, alleen? - vroeg de haaientand.

- Op het Stilfersjoch zal misschien sneeuw liggen - antwoordde Hermann peinzend.

- Maar dan draag ik m'n fiets wel. O, wat zal m'n moeder opkijken! -

Meteen reed hij weg, in de richting van de loofvuren, wier rook recht in de stilte van de herfst omhoogsteeg.

Het was weer middagrust. Het huis stond als een zwaar blakend blok in de zonnedamp. De huizen waren het eenige dat nog werkelijk bestond in deze razernij van licht; het waren logge eilanden in de zee van den middag, die zonder ophouden snel trilde als de vleugels van millioenen vuurvliegen. Wanneer je in het stroo lag en door je oogen naar de wijngaarden tuurde, was het alsof je op een droom uitkeek, zoo raar en scherp waren de kleuren. En ook de bergen waren geen bergen meer, maar lage loodblauwe wolken, die niet van de horizon wegwilden. Alleen achter het kralengordijn van de keukendeur begon de koelte, maar er was geen lucht, en daarom lagen Vladja en Antoine en Votjech, de Poolsche bakker, met het gouden polshorloge, liever in de doorgang van de lange hooiberg, waar altijd wat wind doorheen waaide.

- Vertel nog eens, Antoine, van toen - zei Vladja, zonder zijn hoofd van zijn handen op te heffen.

Antoine had veel gereisd, omdat hij jong van huis was weggegaan, net als Vladja, en ook, net als Vladja, beloofd had niet zonder een bom geld terug te komen.

- Waar was ik gebleven, Vladja - zei hij, terwijl hij vlug op zijn ellebogen overeind kwam. - Bij die keer toen je duizend frank had, en ging spelen - antwoordde Vladja ongeduldig. Antoine veegde een paar maal snel over zijn glad zwart haar, alsof hij zijn geheugen wakker wou maken. - Ja, ja, die keer in Pertuis, toen ik naar huis wou gaan en eerst spelen ging. Nu, 's morgens om twee uur was ik alles kwijt. De kaarten, die van mij waren, liet ik liggen, omdat ik bij mezelf gezworen had nooit weer te spelen. Het huis van mijn moeder liep ik voorbij, want zonder geld aankloppen wou ik niet. Ik trok naar Nîmes en begon dadelijk te metselen. Toen het Juli was ging ik naar Saull, lavendel plukken, want daar verdien je meer mee. -

Votjech draaide zich met een ruk om, zoodat de Borsalino, die achter op zijn hoofd stond, in het stroo rolde. - Lavendel, zeg je? - stamelde hij. Ze keken verbaasd in zijn kleine fonkelende oogjes. Hij had nog nooit iets uit zich zelf gezegd, enkel geglimlacht, en nu leek dit eene woordje wel een uitbarsting.

- Natuurlijk - zei Antoine luchtig, - lavendel. Weet je soms niet wat dat is? -

De Pool glimlachte, een beetje spottend. - Ga door - zei hij rustig.

- Na de druivenpluk kon ik met twee duizend frank naar mijn moeder toegaan - ging Antoine door. - Ik was in twee jaar tijd in dertig departementen geweest, had veel gereisd, altijd zonder biljet, en wou nu weer naar mijn eigen land terug. Ik was bleek en mager, maar het geld had ik. Verder gebeurde er niets met me. - Votjech was bezig een haaksche deuk in zijn Borsalino te drukken. - Hoe gaat dat, lavendel plukken? - zei hij, zonder op te kijken. Antoine aarzelde. Votjech keek op zijn polshorloge. - Het is pas kwart voor een, je hebt nog alle tijd. -

- Het is heel eenvoudig - zei Antoine. Hij praatte rad en rolde de eene cigaret na de andere om ze klaar te hebben voor straks onder het werk. - Je plukt zakken vol en draagt die naar de barak, waar ze gewogen worden, want je wordt per gewicht betaald. Je begint met de morgenster en houdt op met de avondster, 's Morgens en 's avonds zijn de heuvels koud en blauw, overdag zijn ze geel en heet. Want de meeste lavendel groeit op gruishellingen. Zoodra er zon is ruikt ze lekker. -

De Pool glimlachte. - Nu weet ik ineens wat ik jullie vertellen wilde. - Zijn stem was afgebroken maar toch mooi, net alsof je telkens korte toonen op een viool aanstreek, heel anders dan het rukkerige praten van Antoine, die ratelde als een trein die aan een stuk door over wissels vloog.

- Het komt door jouw verhaal van de lavendel, Antoine - ging Votjech voort. - Ik weet niet hoe het komt, maar we liggen hier altijd met z'n drieën. Het is hier frisch, je kijkt op de bergen uit, je hoort het geschreeuw niet en je hebt geen last van vlooien. Jullie hebben iets dat me bevalt. Nog een die me beviel: André. Jammer dat hij weg is. -

Hij kwam overeind, haalde zijn geëmailleerde cigarettenkoker te voorschijn en gaf ze allebei een cigaret, die ze met een hoofdknik aannamen. Toen streek hij met zorg de strootjes van zijn broek en ging weer zitten, met zijn handen rond zijn opgetrokken knieën en zijn breede rug tegen een stutbalk. Aldoor terwijl hij sprak, bleef zijn hoofd onbeweeglijk op zijn breede schouders, terwijl zijn oogjes vlug heen en weer rolden van de een naar den ander.

- De eenige die mij nog een beetje bevalt is Pepe - ging Votjech voort. - Hij heeft een katrolhengel en een geweer. Ik had vroeger zes geweren, het eene al mooier dan het andere. Je zult niet begrijpen wat dat met de lavendel te maken heeft, maar de vreemdste dingen staan op de vreemdste manier met elkaar in verband. De wereld is geen warhoop zooals je zou denken: ik heb iets met die bergen te maken en die bergen met mij. - Hij strekte even zijn hand uit, en veegde met zijn vingers de horizon rond, zoover die tusschen de beide hooiwanden zichbaar was. - Ik had dus zes geweren, dat wil zeggen vijf

jaar geleden. Mijn ouders bezaten een groot landgoed, in de buurt van Zakopane. Ik... -

- Zakopane! - schreeuwde Vladja. - Nu begrijp ik, dat je iets met de bergen te maken hebt! Zakopane, dat is de Tatra! Boven Zakopane is Polsky Hreben, en aan de andere kant van Polsky Hreben begint Slowakije. Daar ben ik geboren, in Stola, vlak onder de bergen, in de molen aan de beek! -

De Pool keek hem slim aan. - Zie je nu wel dat alle dingen iets met elkaar te maken hebben - zei hij rustig. Hij haalde zijn schouders op en ging door: - Ik had zes jachtgeweren, en een witte poedel. Ik had ook nog een paard, en een windhond, een Barzoi die twee meter hoog sprong, en twee jachthonden, maar dat telde allemaal niet naast de poedel. Gek dat je als mensch zoo van een beest kan gaan houden. Hij had de prachtigste roze ooren die je ooit gezien hebt, en haren even zacht als die van een vrouw. Op een dag kwamen drie Amerikanen op bezoek, oude vrienden van mijn vader uit Wisconsin. Een had zijn dochter bij zich. Zij ging mee op een jachtpartij, en ik schoot een wild zwijn. In het jachthuis aten we bij kaarslicht, want het petroleumvat was leeggeloopen. Zij rook naar lavendel, niet enkel haar kleeren, maar ook haar lichaam. Dien nacht sliepen we samen. Ze beweerde dat ik haar het leven gered had toen het wilde zwijn haar aanviel, maar dat was niet waar: ik had enkel maar raak geschoten.

Ze bleven een week, en ik ging van haar houden. De poedel wandelde altijd met ons mee. Wanneer wij elkaar in het bosch omarmden draaide hij zich om en ging op wacht zitten. Bij haar vertrek rende hij achter de auto aan. Zij groette mij met een lange slepende handbeweging. Toen zij in Weenen waren, reisde ik haar achterna om haar de poedel te geven. Zij was veranderd. Terwijl wij gelukkig waren, wendde ze aldoor haar hoofd af alsof ze over haar schouder naar iets uitkeek.

Toen ik wegging keek de poedel mij met groote vragende oogen aan. Hij kwispelde zwakjes met zijn staart, terwijl zij langzaam met een lavendelkleurige zakdoek wuifde en mijn oogen vermeed. Ik kwam in Polen terug en vond mijn vader dood. Zelfmoord. Een failliet volgde. Uit een brief in zijn portefeuille begreep ik, dat hij zijn vriend Joering, den Amerikaan, om geld gevraagd had, maar Joering was voorzichtig geweest. Misschien was de som hem ook te groot, want er waren geweldige schulden. Het geheel stond in verband met politiek. Mijn vader was afgevaardigde in den Landdag, en hij werd van verduistering verdacht ten nadeele van de staat, maar men verzekerde mij dat hij de bewerker van een komende contra-revolutie was; vandaar ons ongeluk. Hoe het ook zij: de dictatuur was streng, en ook mijn moeder en ik verkeerden in gevaar. Ik ging met het laatste geld naar Karlsbad om te spelen. Bij baccarat had ik altijd ge-

luk gehad, en het was niet de eerste keer dat ik krankzinnige sommen won en verloor, alles op een avond. Ditmaal zou ik niet roekeloos zijn. Juist toen ik de eerste duizend kronen won werd ik aan de telefoon geroepen. De rentmeester waarschuwde mij dat er een arrestatiebevel tegen mij uitgevaardigd zou worden, omdat ik ook in de administratie van mijn vader werkzaam geweest was. Maar het eenige wat ik ooit gedaan had was een journaal linieeren, want ik had meer verstand van een vossenspoor dan van dubbel boekhouden. Mijn moeder was weg naar Weenen. Ik speelde door en verloor. In Oostenrijk, na het afscheid van mijn moeder, kocht ik arbeiderskleeren. Wat kon ik anders doen dan met mijn spieren werken? Mijn hersens waren niets waard, en ik haatte alles wat op stilzitten leek. Ik nam enkel mijn smoking mee om te kunnen spelen. Ik ging naar Parijs, en leerde daar in de Poolsche kolonie brood bakken. Wanneer wij geld hadden gingen wij naar het theater. In het Theâtre de Dix Heures zag ik op een avond Mr. en Miss Joering. Zij was nog altijd even mooi en slank en kostbaar zooals alleen Amerikaansche vrouwen dat zijn kunnen wanneer zij heel mooi zijn. Ik zei - nog altijd - dwaas die ik ben. Er waren twee maanden verloopen, voor haar; twee jaren voor mij! Toch schenen zij mij niet te herkennen. De week daarop kocht ik - Paris Comet - een mondain tijdschrift met een felgekleurd omslag, dat door veel Amerikanen ge-

lezen wordt. Tusschen veel andere personen in vond ik hun naam: zij waren naar Nice vertrokken. Ik pakte mijn smoking weer in, en reisde 3e klas naar de Côte d'Azur. In Mentone vond ik dadelijk een plaats want er zijn altijd gezellen te kort. Zoodra ik klaar was met bakken waschte ik mij, trok mijn smoking aan en ging naar het Casino om te spelen. De tweede avond van mijn verblijf won ik vierduizend frank. Ik nam dadelijk een auto naar Nice, en reed de restaurants af. Ik vond haar in - Les Ambassadeurs - met een vriendin. Zij was hoogst verbaasd toen ik in smoking verscheen en champagne voor ons bestelde. Ik vertelde dat ik uit Monte Carlo kwam, en nu afscheid van een vriend was komen nemen, voor ik zelf naar Rome reisde; hij ging terug naar Parijs. Mijn bagage was al weg, en ik zelf zou de nachttrein nemen. De verhalen die in de kranten gestaan hadden waren allemaal gelogen. Wij, mijn moeder en ik, reisden alleen om politieke redenen een poosje buitenslands.

Natuurlijk vertrok de nachttrein zonder mij. Toen het twee uur was waren we alle drie erg vroolijk. Ik begeleidde haar naar haar hotel. De kamer geurde naar lavendel. De witte poedel lag weer op de berenhuid voor het bed, net zooals toen in Polen. Alleen was ik toen doodarm zonder het te weten, terwijl ik nu rijk was voor één nacht.

Ze zei dat ze aldoor naar mij verlangd had; maar haar vader had haar tegen mij gewaarschuwd,

vlak voor hun vertrek; daarom was zij in Weenen zoo koel geweest.

Met het morgenkrieken vertelde ik haar de waarheid. Zij wilde mij niet gelooven. Ik vroeg haar of het eenig verschil maakte in de liefde dat ik een bakkersvoorschot droeg in plaats van een smoking, en touwpantoffels in plaats van lakschoenen. Zij bleef mij met groote oogen aankijken. Zij kon zich niet voorstellen dat iemand geen geld had, en wat werken was wist ze heelemaal niet. Ik lachte uitbundig, en ze was beleedigd. Ze zei, dat ik haar bedrogen had. Ik kleedde mij aan en floot de poedel. Maar hij wou niet met mij mee; hij was luxe-dier geworden.

Toenik in Mentone terugkwam had ik nog 10 frank over, maar ik was erg gelukkig. Wanneer ik het een beetje slim had aangelegd, had ik haar tweede poedel kunnen worden en dan waren we met z'n drieëen van haar geld uit wandelen gegaan. Maar gelukkig ben ik nog te trotsch om de hond van een Amerikaansche te zijn. Ik bak, of draag druiven, om wat frissche lucht te hebben. Liever vrij dan in de kennel van een vrouw. - Antoine lachte, omdat Vladja niet wist wat een kennel was. Het fluitje van Jules snerpte, en de Pool ging zijn Borsalino wegbrengen. Toen ze elkaar bij de kar ontmoetten om hun tobben te leegen wilde Vladja in 't Slowaaksch over de Tatra beginnen, maar Votjech glimlachte enkel maar, afwezig als altijd, en zei dat 't warm was. - Hij is trotsch - zei Vladja tegen Antoine,

- hij wil niet met mij praten omdat ik vroeger in 't bosch hout hebt gehakt terwijl hij op wilde zwijnen jaagde. -

Ik geloof het niet - zei Antoine. - Hij zei toch zelf dat hij van die vrouw weggegaan was omdat ze niet wist wat werken was. Ik denk dat hij niet meer over het verleden wil praten nu hij dat verhaal kwijt is. -

- Kan zijn - zei Vladja, - we moeten altijd het beste denken. -

Votjech kwam voorbij. Zijn mond stond weer bij het begin van een glimlach. Hij schonk even veel aandacht aan de anderen als aan de wijnstruiken waar hij met groote veerende stappen tusschen door gleed. Zelfs van de zware tobbe op zijn hoofd scheen hij niets te merken: Hij keek glimlachend recht vooruit, alsof de grond vol hobbels en onkruid de Promenade des Anglais was, en hij in de verte de slanke vrouw zag aankomen die hij liefhad.

Pjotr

- Het loopt af - had de dokter gefluisterd; maar wanneer von Staib den markies tersluiks bekeek, kwam telkens de twijfel weer. Er zijn zonnen die aldoor in wolken dreigen te verdwijnen; telkens neemt de somberheid overhand; maar even dikwijls vereenigen de rafels licht zich tot een bundel die geluidloos lachend de somberte breekt, en door den hemel schijnt alsof er geen aanrukkende wolken bestonden. Zoo was het oog van den markies: een uitdaging aan den dood, die langzaam zijn leden verlamde. Hij sprak er over met een kalmte zoo vol ijzige spot, dat dit den baron verontrustte. Had hij vermoedens? Maar alleen het lot der velden scheen hem nog belang in te boezemen. - Zweer mij dat dit bezit bijeen zal blijven, von Staib! - viel hij plotseling uit. Von Staib schrok overeind. - Ik zal alles doen wat in mijn macht ligt - antwoordde hij langzaam. -

- Goed - knikte de markies, en toen nogmaals:

- Goed. Ik vertrouw U. -

Er viel een angstige stilte. Von Staib wierp een verlangende blik naar de velden. Was hij maar buiten, in de wind, waar woorden geen waarde hadden! Wat vermoedde de oude? Waarom keek hij hem zoo dringend aan? - Ik wist niet, dat een echtscheiding tegenwoordig zoo gemakkelijk was - zei hij snel.

- Werkelijk? - vroeg de Saporta langzaam. Von Staib zocht behoedzaam zijn oogen, maar zij waren nu naar buiten gericht. - Het herfstgebladerte

is een zeldzame vreugde - mompelde hij. - Tenminste in mijn geval - vervolgde von Staib, - wanneer er bewijzen te over zijn. -

- Zoo - zei de markies. - De hazelnooten worden nu rijp - voegde hij er peinzend aan toe, - ik weet dat de mooie kleine Alice, de dochter van monsieur Jacques er dol op is. Zij heeft een boom voor zichzelf, ik gaf haar die toen ze zeven jaar oud was. Nu is ze achttien. Tijd, dat ze samen met een jongeman de philippines eet. Ik wensch haar een waarachtige liefde, niet de schijnliefde van zoovelen. -

Waarom legde hij zoo de nadruk op die laatste woorden? - Ik sprak U over mijn echtscheiding hernam von Staib haastig. - In geval van ontrouw, zooals... bij mijn vrouw, is dat eenvoudig. Nog een maand, en alles is voorbij. -

Hij zweeg, doodelijk verschrikt. Hij zag hoe de oude man zijn handen naar elkaar toetrok, en ze vinger voor vinger vouwde. Zijn oogen keken vol ontzetting naar buiten, zooals hij het soldaten had zien doen wanneer er vlak voor de loopgraaf een brandend vliegtuig omlaagstortte. Hij keek werktuigelijk naar het raam: de ahorntoppen stonden doodstil in de lucht. Eindelijk kwamen de woorden waarop hij wachtte; hijgend en onbeheerscht, elke toon een kreet om genade. - Beschuldig mij niet langer! Waarom die marteling? Ik bekende toch dat ik U groot leed gedaan heb? Wie mishandelt er een gevangene? O von Staib! von Staib! -

Hij wierp zich voor den ziekenstoel op de knieen. Toen hij het eindelijk waagde op te kijken zag hij hoe de oude markies hem de hand op het hoofd wilde leggen. - Allen falen! - fluisterde hij, - vergeef mij mijn opwinding, von Staib. Wees even vergevingsgezind als ik het ben. En waarom zou ik het niet zijn? - besloot hij spottend, - vlakbij den dood verliest elke deugd zijn verdienste! -

Von Staib liep nog lang door het park, nijdig de blaren opzij schoppend. O, zijn vervloekte stomheid! Wie vroeg er om details? De Saporta niet! Maar wie kon de gedachten van de Saporta raden? Men kon even goed steenen werpen in de diepzee om te zien waar de bodem was! O die oogen! En daar moest hij tegenaan liegen, terwille van een vrouw, die met hem speelde? maar die hij liefhad? niet liefhad? wie wist het?

Hij stond luisterend stil, met een hand in de lucht, alsof hij aan de wind, die langzaam door de boomtoppen naderzwol, een antwoord ontrukken wilde. Uit de velden kwam het rauwe gezang der druivenplukkers. O heilige eenvoud van brood en wijn, en stroo en water, van speelkaarten en messen, van vrouwen die zich gaven zonder voorbehoud!

Maar ineens herinnerde hij zich Henri en zijn duistere fandango. Was het leed niet overal gelijk? En het geluk? Alleen de aanloop verschilde.

Niemand bemoeide zich ooit met Pjotr, behalve Dmitri. Bulgaarsch en Russisch verschillen evenveel of weinig van elkaar als Russisch en Slowaaksch, en Vladja kon alles verstaan wat ze zeiden. Pjotr vertelde aldoor hetzelfde verhaal: - Ik heb in een limonadefabriek gewerkt, ik heb suikerbieten gerooid, en ook ben ik wisselwachter geweest op de Transsiberische spoorweg, maar dat is lang geleden, toen ik een vrouw en een kind had; ze zijn dood, en ik zal wel blind worden; maar de wijn is hier goed, en overdag is 't warm, en dat is maar gelukkig ook, want ik heb één hemd en dat is niet dik. Ik zal nooit zoo blind zijn dat ik geen druiven kan plukken, dat heeft de dokter gezegd; en als ik toch heelemaal blind wordt, wie kan er wat aan doen? Hier heb ik te eten; toen het leger van generaal Koltschak door de Tsjechen verraden was, leden we honger. Ik zegen maar één ding: de zon van Frankrijk; wanneer ik nog bidden kon, dan zou ik knielen, 's morgens om tien uur... wanneer we onze jasjes kunnen uittrekken... -

Maar elken dag werd dat later, want met de volle maan die kwam, verglaasde de Octobernacht de velden, zoodat het zand in den vroegen morgen ijskoud was tegen hun voeten. De zon kwam slaperig op, en moest elken dag hooger klimmen om de nevels kwijt te raken; in den middag zou je denken dat het werkelijk zomer was, wanneer de rookkolommen der verre loofvuren niet waarschuwend in de lucht gestaan

hadden; en 's avonds scheen de zon haast te hebben om weg te zijgen achter de kalken heuvelkam, waar de verwoeste kerk bovenop stond; en elken avond gloeide de gele steen een eindje lager. Wanneer ze binnenkwamen glommen de borden al in het licht van de olielamp, en vliegen waren er bijna niet meer.

Na elken maaltijd-gingen ze geduldig aan 't werk, want over drie dagen zou de pluk voorbij wezen; dan kwam 't oogsfeest, en dan was 't goede leven voorbij. Een heel enkele kon blijven om te helpen snoeien; de anderen konden oprukken en zuchten en nadroomen over de mooiste maand van 't jaar. Want olijven plukken, met een stok in hooge magere boomen slaan, dat was toch zeker niet te vergelijken met het rijke gevoel, dat je had, wanneer het sap langs je handen droop? Je wist niet waarom, maar druiven plukken maakte je gelukkig; je voelde je de koning te rijk, en daarom werd je dubbel gemelijk, wanneer de ploegbaas je lastig viel. Waarom moest iemand die twee frank meer verdiende zoo'n kijftoon aanslaan?

Daarom ging Pjotr weg toen hij op een morgen zijn emmer niet meer terugvond. Ze wandelden nu dikwijls van veld tot veld, om hier en daar de rijpe resten te plukken; soms was het ineens middagrust; je liet je emmer vallen; het veld was groot en er waren duizenden struiken; en wanneer je aan 't verleden gedacht had terwijl je wegliep, dan had je mooi zoeken wanneer je

terugkwam, met twee oogen die somber waren van de staar. - Aan 't werk! - gilde Jules, - zoeken of eruit! voor luilakken die hun emmers verstoppen is hier geen plaats! -

Pjotr's kop kwam harig tusschen twee struiken uit. Hij begreep niet heelemaal wat Jules zei, maar hij voelde dat het een aantijging was. Hij kwam langzaam overeind en kruiste de armen. - Moeder Gods, Ik heb het niet gewild - zei hij, met een blik naar de verwoeste kerk op den heuvel, - ik zweer dat ik gezocht heb; maar nu moet ik wel weggaan. Ik laat mijn blindheid niet beleedigen! - Hij liep naar Dmitri en omarmde hem. - Doe niet dwaas! - gilde Dmitri hoog, - over drie dagen is het druivenfeest; ik zal je helpen zoeken. -

Pjotr schudde treurig van neen. - Ik wil niet, dat je voor mij bukt - zei hij bestraffend, - en trouwens... ik had toch op willen houden. Ik heb nog maar zoo weinig tijd om naar alles te kijken, voor ik heelemaal blind word. En hier, waar zooveel menschen zijn, durf ik de bloemen niet te kussen. Nitschewo. Waarom zou ik mij afbeulen? Het leven is lang... -

Hij ging somber weg, aarzelend loopend, stap voor stap, als iemand in een droom.

Het druivenfeest

Sinds hij haar zoo dicht tegen zich aangedrukt had, bij hun eerste wandeling onder de vensters door, na het ontwaken van den markies, was hij al onwilliger geworden om heen te gaan. Met elken rooden avond werd zijn besluitelooshied grooter. Het deed hem goed dat Monsieur Huître hem te hulp riep; hij trilde van trots, nu hij gebiedend door de velden schreed, waar hij eens de tobbe gedragen had.

De Saporta stortte opnieuw in. Het raam van de ziekenkamer bleef leeg. En toen hij den volgenden morgen aan het ontbijt Marguerite verzocht hem te willen vergezellen, was hij ontsteld over haar weigering. - Wij spelen niet voor een, maar voor allen! - zei hij bevend. Zij haalde haar schouders op. Zij verscheen niet aan de lunch en hij vernam van Monsieur Huître, dat zij naar Aix gereden was.

Hij bad dien avond vurig dat de markies herstellen zou, al was het alleen maar terwille van hun korte toenadering bij de wandeling... En daarna vervloekte hij zichzelf om dit gebed, en wierp zich heen en weer alsof de nachtwind ook door de kamer raasde en hem machteloos schudde gelijk de duizenden struiken daarbuiten.

Een verdieping lager van de kamer waar zij sliep. Wat zou er veranderd zijn sinds veertien jaar? Alles was roze en zilver geweest, op de witte kantomschulpte kussens na. Het was een vorstelijk bed geweest van een vorstelijke vrouw.

Nu lagen zij beiden alleen.

Den dag daarop liep hij samen met Monsieur Huître eenige rekeningen door, toen zij plotseling in het kantoor stond. - Vader is veel beter - zei ze in het Duitsch, - hij heeft ons dringend om een bezoek verzocht; de dokter is nu nog bij hem; laten we eerst wat gaan wandelen. -

Hij bekeek haar zwijgend, van haar smalle hooge hakken tot haar zwarte kanten hoed, die een schaduw wierp over haar gezicht, waarin het gulzige rood van haar mond het eenige duidelijke was. Waarom kleedde zij zich altijd voor een wandeling, alsof het een gang naar een polowedstrijd gold? Eerst toen hij op 't gazon haar arm nam, herinnerde hij zich haar woorden over 't dringende bezoek. Dit was het laatste uur van verrukkelijke onzekerheid, voor de pijnlijke leugens begonnen; hij wilde het genieten. Hij hield haarspelend staande; vertelde haar dolle verhalen uit zijn studententijd; slaagde er na veel mislukte pogingen in haar één lange zwarte handschoen uit te trekken, en kuste onverwachts de buiging van haar arm. Zij bood geen weerstand toen zijn mond langzaam verdwaalde.

De markies scheen verrast door hun plotseling binnentreden. Von Staib had een witte bloem in zijn knoopsgat; Marguerite droeg een bos roode anjers tegen haar zwarte kleed. De markies sprak in langzame lettergrepen, die hij met moeite tot zinnen bouwde, als een kind dat verstrooid met zijn blokken speelt en telkens de

steenen verkeerd legt. - Ik heb een zware nacht achter mij; ik heb over veel nagedacht. Zou ik werkelijk vergeven zijn? Mijn boete is gering en mijn heil komt enkel door anderen. Laat mij deze late liefde zegenen! Kust elkander! dan eerst zal ik weten, dat alle leed voorbij is, en de wrok dood en verdwenen, zooals de asch der blokken van toen! -

Zij gevoelden hoe de dringende blik van de oude man smeekend op hen gevestigd bleef, alsof zijn zieleheil afhing van de ontmoeting hunner monden. - Niet op mijn mond! - fluisterde Marguerite, toen zijn gezicht vlak bij het hare was. Hij lachte kort en legde zijn armen voorzichtig rond haar heen, en kuste haar toen zoo wild en hard en lang als hij kon, wetend dat zij zich niet dorst verzetten. Opeens hoorden zij een harde kreet en vlogen bevend uit elkaar; het was de oude markies, zij zagen hoe hij probeerde zich op te richten. Door het venster klonk het bonken van karren, en een regelmatige doffe hoefslag. - Het hert! - riep hij, - het hert! Het venster... Ik wil zien... -

Zij hielpen hem naar het raam, waar hij loodzwaar in hun armen leunde. - Het kan niet wezen! - riep hij weer. - De laatste loofvuren hebben nog niet gebrand! Zij hebben te wild geplukt; de struiken kunnen nog niet leeg zijn! Ik wil zelf zien of de laatste tros geborgen is! Is dit de laatste? Waarom is de rivier zoo vlakbij? Zien jullie dan niet, hoe het golft over de velden?

Hier die horens! Zwem! zwem! Nu kan het water mij niets meer doen... -

Drie karren ratelden achter elkaar over de weg, door den stillen zuiveren zonsondergang. Elke kar vol plukkers. De schaduw der zware platanen lag breed over de weg; maar in elken gouden zonneplek zagen zij de glanzende gezichten der plukkers, de wingerdkransen rond de hoofden. Hun armgezwaai vloog in waaierende strepen over de weg, in alle richtingen, alsof het takken waren die de storm schudde. Maar die storm was de razernij hunner kreten. De lange zweepen knalden er doorheen als de bliksems in een onweer. Opeens hielden de paarden trappelend stil; de schaduwen versmolten tot één massa; en door het zwijgen klonk de vragende kreet van den markies, of dit de laatste tros was. Er ging een donderend hoera op, driemaal herhaald, waar zijn verdere woorden klein doorheen klonken, alleen verstaanbaar voor von Staib en Marguerite. De karren ratelden verder. Het was voorbij. Zij droegen hem naar het bed, waar hij met gesloten oogen liggen bleef. Zij hielden hun adem in, om de zijne te hooren, maar tevergeefs. En opeens, door de doodsche stilte van het stervende licht, klonk het snikken van Marguerite.

De menschenklomp aan de karren viel uiteen als een bijenkluit waar iemand met een stok inslaat. Ze zwermden de barak binnen die opeens zoem-

de van het gezang; maar weldra namen de kreten overhand, begeleid door het lepelgekletter op de borden.

- De middag is van ons; de avond is van ons; de nacht is van ons; en de wijn! de wijn! de wijn! - De acrobaat stond op zijn handen, zakte in zijn ellebogen door en slurpte zoo zijn soep op; de oude zeeman sneed tomaten door met zijn haaien tand; Pepe zat in een hoek en poetste zijn geweer zoo heftig, alsof hij echt een jachtakte had; Andrea danste Charleston met de lange Charles uit Lombardije. Na elke drie passen zwaaide hij haar op de tafel; ze pakte een glas en vloog terug in zijn armen, snel als een vogel die een tak grijpt. Ze koerde tegen zijn oor en hij brulde terug, en ze dronken tot ze er van duizelden. Cyprien en Michael klonken bij elke slok, tot er ineens een vlieg in Michael's glas viel en ze ruzie kregen over de steenhoopen naast de straatweg van Carpentras naar Saull. Er werd geld uitgedeeld: telkens kwam er een terug met zijn handen op zijn zakken. Henri en Manon zaten gearmd aan het hoofd van de tafel. Ze wreef in eenen door over haar schippersbaardje en lachte tot haar oogen klein waren als erwten en ze haar gezicht niet meer gewoon kon krijgen. - Vanavond mag je schreeuwen, Bernard! - gilde ze. Maar Bernard zat met betraande oogen in een hoek. 't Is uit - klaagde hij, - geen vrouwenarm meer rond mijn nek, om me in 't stroo te gooien. Morgen ben ik alleen... -

Ook Vladja rumoerde niet mee. Morgen was 't voorbij. Alice weg, de wijn weg, geld voor één koe bij elkaar, op de staart na misschien; maar wat moest hij nu beginnen? Alle dagen, wanneer Alice met de schotels bij hem kwam, had hij met een stijve nek voor zich uitgekeken, en wanneer hij haar tegenkwam draaide hij zijn hoofd naar de hooiberg alsof hij een omgewrongen nek had. Toen meneer Jacques hem het geld gaf, bijna vijfhonderd frank, had hij hem erg vriendelijk aangekeken, maar dat was zeker in 't vooruitzicht dat het lawaai en gebakkelei nu gauw voorbij zouden wezen. Maar vanavond konden ze doen wat ze wilden! Hij pakte de kan met de wingerdranken en schonk zich in, twee keer achter elkaar; en drukte het koele glas in zijn heete handen alsof hij het liefkoozen wilde. De schotels met de geliefde sauté provençale gingen rond. Iedereen brulde. - Stilte! - snerpte Jules. - Dit is een net diner! iedereen de glazen vol! Ik stel een toast in! Ik drink op Font Colombe! -

- Font Colombe! - brulden ze allemaal. De glazen vlogen de hoogte in. De zwaaiende hoofden en armen maakten groote schaduwen op de muur. Het was zoo stil dat je het klokken in de kelen kon hooren. En daar doorheen klonk ineens het gezang van iemand die vlak bij de deur moest zijn: - Le pinard, c'est de la vinasse... - Vladja vloog overeind, André! Hij stond in de deuropening. Ze schrokken. Het roode merk van

zijn ontbrekend oog was nu de eenige wond niet meer in zijn gezicht, naast zijn neus zat er nog een stuk pleister op. Achter de zwarte snorren waren zijn kaken hol geworden. - Ga zitten! - smeekte Vladja, - eet, je zult honger hebben. - André haalde zijn wenkbrauwen op. - Bonjour la compagnie - zei hij grimmig. - Ik ben toch maar een gelukskind. Altijd met mijn neus in de gebraden boter. Een beetje dorst heb ik wel... Ik heb lang geloopen... -

Hij veegde het zweet van zijn voorhoofd en ging met een plof zitten, alsof de moeheid hem ineens de beenen afsneed. Vladja hield een beker wijn bij André's mond. Zijn tanden tikten tegen het glas.

Je hebt toch geen koorts? - fluisterde Vladja, André schudde van neen. Je had hier moeten blijven kameraad - mummelde de Haaientand, - je had niet dadelijk je kluiver moeten hijschen. Ik heb direct gezegd dat je 't niet gedaan had, de twee khakihemden zijn de dag daarop overboord gezet; je had rustig weer op kunnen loeven, malloot! Nu je er bent, neem dan ballast in, voor 't te laat is. Hup, daar gaat ie! -

Hij goot zijn glas zoo onhandig naar binnen, dat de straaltjes langs zijn puntbaardje liepen. Ze lachten allemaal, behalve André, die glas na glas leegdronk. - Geef me je mes - zei hij opeens tegen Vladja. - ik heb honger. -

Vladja drong zich dicht tegen André aan. - Waar is jouw mes? - gromde hij zachtjes.

André lachte ratelend. - Klokken mee gesneden - grolde hij, - alleen de tiktak deugde niet, daar heb ik het mes te diep ingeduwd. En toen heb ik er mijn pet mee aan de muur geprikt, zooals alle apachen dat doen. Want we hebben 't niet op kapstokken. Iedereen vindt dat leuk, want een pet, daar loopt geen bloed uit. Ik ben de laatste tijd erg vergeetachtig. Ik heb 't tusschen een paar ribben laten steken, welke, dat weet je wel... -

- Zeg dat je liegt - fluisterde Vladja. - Dit is een feest! Tap geen akelige moppen! -

André haalde zijn schouders op. - Ik kan 't moeilijk een tweede keer doen, om je te overtuigen - bromde hij. - Maar ik wil je wel zeggen, waar ik bang voor ben: de gendarmes van Pertuis komen vanavond laat in bed. Jammer voor hun vrouwen. Allo! schenk in! ik ben gekomen om te drinken! -

Buiten klonken kreten. André vloog overeind, en zakte toen langzaam weer naar zijn plaats terug. Het was Henri. Op zijn driehoekige neus zat een groote druivenvlek. Hij sprong op de tafel en zwaaide een groote tros, waar het sap tappelings uitliep. - We hebben den markies bedrogen, jongens! - riep hij hard, - het was niet de laatste tros, die we daarnet zwaaiden. Dit is hem! - Bernard vloog op - Wie gaat er mee den markies een serenade brengen? - riep hij schor. Ze lachten allemaal. - Niets ervan! - commandeerde Jules, - de markies is ziek -.

- Onzin! - bromde Henri, - hij is beter, zag je hem dan niet aan 't raam staan? Een stem als een bazuin had hij toen hij naar de laatste tros vroeg! De markies kan niet dood! Hij wordt honderd twintig, minstens. Hij wil een kleinkind zien, wat ik je brom. Want onze geëerbiedigde meesteres, de mooiste vrouw uit heel Frankrijk, ook al is ze zwart en niet blond, gaat trouwen met de baron, die hier vroeger, net als jij en ik, met de tobbe geloopen heeft, toen hij krijgsgevangene was! Een kleinkind, haha! We zullen hem voor ditmaal laten slapen, want wanneer er één de slaap des rechtvaardigen slaapt, dan is hij het. Een onkreukbaar man, die nog nooit anders dan goed gedaan heeft! Daar gaat hij! Proost! de Markies! -

- De markies! - Een oogenblik was het stil.

André sprong overeind. - Alleen ik weet, hoe onkreukbaar hij is - schreeuwde hij, - en daarom wou ik de laatste avond van mijn leven bij hem zijn! Goedertieren als geen, nietwaar, Henri? Zoo goedertieren, dat hij tot moord aanzet! Luister! Ik had een vrouw, en een vriend stal haar weg. Wat doet de wet in zoo'n geval? Niets! Ik sprak met den markies over het recht tot wraak. Hij verdedigde het in woorden, die mijn ziel binnenbranden. En daarom heet ik vandaag nog André Lanclume, maar morgen of overmorgen zal ik no. 156 of no. 2000 zijn, in een cel apart met twee wachters ervoor. Maar de oude Saporta zal mijn getuige zijn! Het recht moet

zijn loop hebben, ook buiten de wet om! Elke diefstal moet gestraft worden! Dat waren zijn woorden! Ik durfde mij buiten de wet stellen. Waarom? Omdat de markies het billijkte! Hier mijn glas, Vladja! Leve het vertrapte recht; dat de markies beschermt, de eenige in Frankrijk, die daar de moed toe heeft! Jullie hebben een moordenaar in jullie midden, maar die moordenaar stelt zich onder de hoede van de Saporta! Nu weten jullie wat je getuigen moet wanneer de gendarmes komen! -

Hij leegde het glas en kwakte het tegen de vierde muur van het vertrek, waar niemand zat. Ze waren allemaal tegelijk overeind gekomen, alsof het een godsdienstoefening was, en de bel geluid werd. De scherven sprongen rinkelend op tafel. Een vrouwestem gilde.

André tuimelde naar de deur. Vladja rende hem na. De nacht sloeg zwoel tegen zijn slapen. Bij de eerste platanen had hij André ingehaald. Zij liepen nu met groote stappen. - De markies is ziek, André - fluisterde Vladja. - Vertellen moet ik het hem! al lag hij op zijn sterfbed - mompelde André, - hij moet weten dat er recht gedaan is, alleen hij kan het begrijpen, iedereen is tegen mij. Ze zitten me op de hielen, laat mij alleen! ze pakken je anders ook! ik ken ze! -

Ze stonden even stil bij de kasteelmuur. Het feestrumoer klonk heel zwak en ver. Het hek stond open. Hun laarzen knarsten over het grint. Ze liepen achter het gebouw om. Een auto met

lichten op stond voor de stoep, het portier hing open. De eerste stoeptree lag dik onder de afgevallen blaren. Op de bovenste treden blonk het licht van de groote deurlamp. Ook de buitendeur stond open. Er was niemand. André liep zonder te aarzelen naar binnen, alsof hij de weg wist. Halverwege de binnentrap nam hij zijn pet af. Vladja was beduusd door de dikke roode looper met de glimmende koperen roeden. waar zijn schoenpunten tegenaankletterden. Hij dacht niets, en voelde niets; hij wist enkel dat hij bij André moest blijven. Ze liepen nu over een portaal met veel deuren. Een stond er op een kier. Ze hoefden zelfs niet op hun teenen te loopen, want hun voeten maakten geen geluid op de dikke tapijten. André duwde de deur open en deed een stap naar binnen. Vladja zag hoe hij ineens wankelde, en knielde. Hij deed nu ook een stap naar binnen, en zag het bed, en net even de witte baard van de markies, die met zijn hoofd naar hen toelag; en zijn gevouwen handen, die blauwig uit de witte mouwen van het hemd kwamen. Naast het bed knielde de mooie vrouw die Vladja in de auto gezien had, ze was in het zwart, en vlak achter haar lag een groote roode kunstbloem op het vloerkleed, aan de voeten van de heer met de lange rechte neus, die Vladja vermaand had toen hij niet aan 't werk wou. In een hoek van de kamer zat Monsieur Huître. Hij schreef iets. Het was zoo stil dat ze het potlood hoorden krassen. En ineens kon Vladja zich niet

meer inhouden, en barstte uit in het Slowaaksche gebed der stervenden dat hij in zijn jeugd geleerd had. Hij bad met gesloten oogen, en de tranen liepen zijn keel binnen, en het deed pijn in zijn hoofd dat gloeide van de vurige zinnen van het gebed. Toen hij zijn oogen opsloeg zag hij de jonge vrouw voor zich staan. Zij had groote strakke oogen, die zoo donker waren dat zij haar gezicht verslonden, op de mond na, die vreemd rood was. Zij was mooier dan hij zich ooit een vrouw voor had kunnen stellen. Hij kuste de zoom van haar kleed, maar André kuste haar vingertoppen, en Vladja zag, hoe ze heel even glimlachte. Ze vroeg naar zijn naam en André zei hoe hij heette. Ze glimlachte weer en reikte hem de hand ten afscheid, en toen Vladja zich omdraaide om heen te gaan, ving hij de verwonderde blik van den baron op. Ze liepen zachtjes weg, de loopers af, de stoep over, behoedzaam alsof de doode enkel maar sliep, en eerst toen ze weer in de dikke laag blaren stonden, keken ze elkaar zuchtend aan.

Buiten de parkmuur ging André mismoedig aan de wegkant zitten. - Jammer - fluisterde hij, - nu weet hij niet meer, dat er recht gedaan is. En nu is er geen hoop meer voor mij. Wat geeft het? Ik heb gedaan wat ik doen moest, en wat alleen de markies had kunnen begrijpen. Laten ze mij nu vinden, met een glas in mijn hand, en de kameraden rond mij heen! De markies had mij toch niet vrij kunnen krijgen. Ach, 't is waar, er

zal geen feest meer zijn, want hij is dood! Laten we naar de barak gaan, ze waarschuwen! Anders razen ze de heele nacht door! -

Hij stond op en luisterde. - Hoor jij iets? -

Vladja schudde van neen. - En daarnet tuitten onze ooren nog! -

Ineens pakte André Vladja's pols. Een motor sloeg aan. Een lichtkegel maaide door de boomtoppen en sprong de weg naar Pertuis op. Dwars door het afgaande knetteren klonken haastige stappen. - Vladja! waar ben je? André! Vladja! -

Het was Alice. Ze woei wit tegen hem aan, kuste hem, en greep toen André's hand. Je - moet weg - fluisterde ze, - de gendarmes zijn er. Een heeft er Cyril's motorfiets genomen, om versterking te gaan halen. Ze weten dat je hier bent. De anderen hebben gezegd dat je dronken weggeloopen was. -

Ze zweeg hijgend. André wreef zachtjes over haar hand. - Meisje, weet je dat je dat de gevangenis kosten kan, hulp bij een ontvluchting? - bromde hij.

- Je bent toch Vladja's vriend? - zei ze innig. - En hij dacht dat ik laf was, en ik wou hem bewijzen van niet... -

- Ik breng André een eind weg - zei Vladja aarzelend. - Hij kent het pad door de heuvels niet.... -

- Vader vindt goed dat je blijft - fluisterde Alice, - er komen allerlei veranderingen... -

- Weten jullie dan al, dat de markies gestorven is? -

Alice knikte. - Julien de lakei is bij ons. Hij huilde... Vooruit nu, voor de andere gendarmes komen. Au revoir, André. Tot straks, Vladja. - Ze wilde hem omarmen. Maar ineens knetterde het inde verte, en een motorlicht vloog de hemel langs. Ze voelde een kus op haar hand. De struiken kraakten. Ze stond alleen op de weg.

- Vreeselijk dit onderzoek... vlak na dit diep verlies... ik heb medelijden met je... kan ik je helpen? -

Von Staib stond stamelend voor haar. Ze haalde haar schouders op. - Ik heb Uw medelijden niet noodig - zei ze eindelijk. - Gendarmes bij een doodsbed, dat schokt Uw feodale gevoelens, nietwaar? Maar voor alles zijn wij menschen - ik tenminste. Een moordenaar, die mijn hand kust aan het sterfbed van mijn vader - dat klinkt melodramatisch, niet? U moogt mij belachelijk vinden, maar ik ben trotsch op die kus. Ik heb meer gemeen met die eenogige arbeider dan met U! Waarom waart U zoo dom mij de geschiedenis van dien man te vertellen? Want die geschiedenis is Uw eigen oordeel. Het is nu voorbij - mijn vader stierf in vrede, dank zij ons bedrog. Maar nu wil ik ook spreken, om U te zeggen waarom ik U niet meer wil zien. Waarom heeft U mij gisteren gekust zooals ik het niet wilde? 't Is waar, ik heb U hard op de proef ge-

steld. Wees niet boos, elke vrouw heeft tot zooiets het recht. U heeft zich afgevraagd wat voor vrouw ik was; ik ben een vrouw die er alleen op wacht genomen te worden. Maar U heeft Uw vingers enkel uitgestrekt om te spelen. Het spel is niet gelukt; treur niet over mijn verlies; bij vrouw en kinderen zult ge gauw Uw bezadigd geluk terugvinden. Veertien jaar geleden reeds was U laf; U dorst niet op tegen mijn vader. Maar U ging weg als een edelman, nietwaar, uit eerbied voor vadersmart! Misschien misken ik U, verblind door het verdriet; maar nu U voor de tweede maal Uw lafheid toont, moet ik mijn illuzie's van de eerste maal wel laten varen. Ga en bestudeer de sterrebeelden! dat is ver en veilig! Wat moet een man als gij beginnen met twee vrouweoogen vlakbij? Denk niet dat ik bitter ben; het is goed zoo. Wij hooren niet bij elkaar. Nog eens: in de armen van die André had ik mij één nacht een trotsche vrouw kunnen voelen; maar met U... Dit is geen verwijt. Wij zijn zooals wij zijn. Met dat al is lafheid verachtelijk. Maar niet iedereen is gemaakt voor avontuur. Recht en wet en middelmaat moet er wezen, anders zou de wereld gauw verwoest zijn. Hebben en vasthouden is het parool! en wie daar bij zweert, zooals U, durft geen wilde gooi te doen naar het geluk. Twintig jaar kalme liefde, is dat meer waard dan de roes van een maand? van een week? Alleen God weet het. Een arbeider die rustig bij zijn vrouw ligt, zijn leven lang,

en veel kinderen heeft, en veel zorgen, maar ook veel geluk; daar heb ik eerbied voor. Maar wat ik haat is de lafheid van een man die alleen halverwege ontrouw durft zijn. Laat ik niet te hard wezen; het heeft tot één ding gediend; mijn vader is rustig gestorven... Daar dank ik U voor. Vaarwel... -

Von Staib bleef onbewegelijk voor het venster staan. Zij had gelijk. Hij had de sprong niet durven wagen. Smartelijk was het afscheid van dit land! De golvende velden... de blauwe bergen waarachter men de zee vermoedde... Maar had hij het kunnen wagen haar te overrompelen? Nuttelooze vraag voor de komende nachten... Door de leege velden togen de plukkers weg, bij tweeën en drieën. De roode hoofddoeken der vrouwen gingen glanzend door het groen. Een brik met koffers en zakken kraakte achter hen aan. Daar gingen zij, de bezitloozen, die groot waren zonder het te weten; die glimlachten om de vervaarlijkste avonturen; die te voet Frankrijk doortogen terwille van een hap brood. Hij voelde zich troosteloos verlaten.

André springt in de vrijheid

- Ga terug kameraad - smeekte André. - Ik heb je niet meer noodig. Morgen zeilt mijn schuit naar Corsica, en eenmaal in Calvi ben ik veilig. Ik heb er gediend, ik ken er de buurt. Kom mee, naar de haven, vlak bij mijn boot voel ik me veiliger. En dan naar 't station, jij! -

Ze verlieten de ‘Voyageurs de Tonkin’ en beenden over vischkoppen en lappen de glibberige treden van het steegje af. Op de kade woei de havenbries hun frisch rond de neuzen. Het rook naar teer en visch. Olievlekken regenboogden op het rimpelende water. Ze liepen een polirieagent voorbij. Hij keek niet. - Ik begrijp niet dat ze me hier niet zoeken - fluisterde André, toen ze ver genoeg waren, - maar als je een moord begaat in Abriès, Departement des Basses Alpes, dan staan ze in Marseille, een paar honderd kilometer verder, niet op elke straathoek te loeren. 't Was geen moord trouwens; een eerlijk tweegevecht; de sterkste man won. Kijk niet zoo schichtig om; we loopen alleen; iedereen eet, tegen zevenen. -

Op de kaai dwaalden enkel de wachters der schepen, en een paar meisjes in kuitkousen. De kabels van het loopveer trokken fijne lijntjes tegen de gele lucht. Daarboven was de hemel al donkerblauw, en de stalen beenen van de hooge loopbrug stonden er hard tegenaan. Vladja moest aan vrouwenbeenen denken, zoo slank was het staal.

- De dochter van den markies heeft mij haar

hand laten kussen - begon André weer. - Zou zij geweten hebben dat ik een moordenaar was? Bah, een vrouw met zulke oogen geeft daar niet om. Zij en de oude, een ras dat uitsterft... - Op de buitenste havendam gingen ze op de bruine steenen liggen, vlak tegen het gekabbel, dat al helderder ging klinken nu de avond viel. Het water was doorzichtig, en de witte schelpkorsten diep beneden schenen een hand ver weg.

De rook van een uitvarende boot slierde zwart onder de avondster langs. - Morgen vaar ik - zei André opgetogen. - Laten we nu afscheid nemen, Vladja. Ik wil niet dat je herrie krijgt. Mijn signalement heeft in alle kranten gestaan, en een kop zooals de mijne, zoo zijn er geen twee in heel Frankrijk. Je bent een goed kameraad voor me geweest, maar ga nu terug naar dat meisje. Ik heb je eens gewaarschuwd voor de vrouwen; maar houdt dat kind vast. Ze is 't goede soort; niet bang en toch redelijk; net wat jij noodig hebt. Een leven als 't mijne, daar deug jij niet voor. Je bent woest; dat zijn er veel; maar woest èn slim, zooals ik, dat zijn er maar weinig. Jij moet gelukkig zijn, de grond bebouwen, kinderen krijgen. Jij bent zooals de haven nu; van hier tot aan de sterren een klein gekabbel, net zooals in de harten van de meeste menschen. Maar die rust maakt me radeloos; mijn bloed wil de storm. Maar bijna iedereen is bang voor noodweer; wanneer ze maar konden, zouden ze de wind vastbinden met haken en ket-

tingen, en de zee polijsten, en de regen door een zeef laten loopen, zoodat de druppels erg rustig vielen en precies waar ze wilden. En de bliksem zouden ze in een kooi stoppen om te gebruiken voor electrisch licht als 't donker wordt. Dat gebeurt gelukkig niet; de wind en de bliksem en de regen gaan hun gang, daarom haten ze iedereen die lacht als 't spektakel losbreekt en die zelf de bliksem in zijn oogen heeft. Ze zullen wel gelijk hebben, want ze zijn in de meerderheid. Wanneer er honderd zijn die 't stuk mooi vinden en één die fluit, dan wordt die er uitgesmeten. Behalve wanneer 't een machtig heer is, zooals de Saporta. Je bent nog jong, breidel je kracht, ga mijn kant niet op; je zoudt gauw verloren wezen, en ik wensch je enkel geluk. -

- Ik wil blijven tot de boot vaart - zei Vladja koppig. - Een dag meer of minder komt er niet op aan. Ze wacht op me. -

Gelukkige - bromde André. - Vooruit, we gaan slapen. Je bent een goed kameraad voor me geweest. -

Hij greep Vladja's hand, maar bleef naar den rooden horizon staren. - Daar ligt Corsica - zei hij zachtjes. Vladja knikte. Ze stonden op. Het was nu bijna nacht. De vuurtorens waaierden met hun lichtarmen. Tegen de kaaimuren. lagen overal slapers, met jassen over zich heen. - Rechtsaf - bromde André, - het oude fort langs, ik wil naar mijn boot kijken. - Hij staarde telkens opzij naar de kleine grijze eilanden

voor de kust, die langzaam in de nacht wegzakten; want achter die kleine eilanden lag een grooter: Corsica. Opeens verdwenen ze achter masten en touwwerk.

De laatste slaper kwam voorzichtig overeind en stootte zijn buurman aan. - Marcel! hij is het! vlug! -

Bebert vouwde zorgvuldig een krant op, die hij tusschen zijn hoofd en de steenen gelegd had. - Goed. Elk aan een kant van de straat. Niet samen. Denk er om. - Hij keek voorzichtig over de steenen borstwering. - De Polack heeft zijn witte hemd aan. Verliezen zullen we ze niet. -

Bij elke straatlantaren verborg Bébert zijn hoofd achter de krant met de doorgesleten vuile vouwen, en deed alsof hij ijverig las. Maar het was aldoor hetzelfde bericht, waar vier nagelmerken omheen stonden, en dat hij allang van buiten kende:

'Embrun, 2 October. Heden is de arbeider Henri Dumas dood aan de kant van de weg naar Guillestre gevonden. De moordenaar is bekend. Door aanwijzingen van de vriendin van den verslagene is het mogelijk geworden het signalement te publiceeren van den voortvluchtigen André Lanclume, die reeds vroeger...'

Opeens bleef hij stilstaan, en loerde over de krant. André en de Pool liepen voor een schip heen en weer, dat vlak onder het fort lag. Ze hoorden stemmen. Even maar. Toen liepen ze door.

Bébert bleef voor de witte boot staan. Een zeeman met een platte pet op wou juist naar de kajuit afdalen. - Hallo - riep Bébert. De kerel verscheen weer. Hij was zoo groot, dat de platte pet tegen de giek stootte, toen hij overeindkwam - Wat? - zei hij ruw.

- Jullie varen naar Toulon, nietwaar? - zei Bébert grof. Het woord Toulon slikte hij weg. - Ja, ja, naar Calvi - antwoordde de zeeman. - En wat meer? -
- Ik wou mee. Nog plek? -
- Ja. We hebben er al een, en er zijn twee kooien. -
- Wanneer zeilen jullie? -
- Morgenochtend half acht. -
- Afgesproken. Tot morgen. -
- Breng je geld mee - gilde de zeeman.

Bébert sloeg op zijn borstzak, maar de ander was al verdwenen. Hij floot Marcel, die op de hoek van de Vieux Port wachtte. - Allez, gauw naar de Soleil Levant! Ik moet een brief schrijven. Je raadt nooit aan wie. Aan een meneer die ik persoonlijk niet kan opzoeken, omdat we lichtelijk gebrouilleerd zijn. De hoofdcommissaris van politie! -

De zon danste in het water. De roodwitblauwe vlag van het fort wapperde in rukken boven de gele borstwering. De wolken vlogen wit langs den hemel, met opgebolde koppen, als schepen onder topzeil.

Ze omarmden elkander. - Ren als een haas naar 't station - fluisterde André. - Ik kruip in 't ruim. Over een half uur varen we. -

- We hebben de tijd - draalde Vladja. Hij keek naar een matroos van de ‘Palma’, die zich bij een brandputje aan de kaai waschte.

- Neen! - zei André nijdig, - marsch! groeten aan Alice! - En zijn oog stond zoo woest, dat Vladja zich zuchtend omdraaide en langzaam wegliep.

Bij de glinsterende stalen beenen van de transbordeur stond hij stil. - En toch zal ik hem zien uitvaren - knerste hij tusschen zijn tanden. - Zijn woeste oog is weg, ik doe wat ik wil... -

Hij wou in de lift kruipen, maar die was kapot. Hij liep langzaam door de stalen beenen naar boven. Hoezee! Laveeren zou de boot! Heel lang zou hij het zeil zien, dat André wegdroeg.

Daar lag de Palma vlak onder 't fort. Op de borstwering stonden schildwachten, en ook een soldaat die door een kijker naar beneden tuurde. Of was 't een politieagent? André moest al aan boord zijn, want de loopplank naar 't achterdek was al ingehaald. Nog een uur, dan zou de boot bij de eilandjes zijn, waarop het grijze kasteel stond. Hij keek door den peiler naar omlaag. Zou je langs dat stalen kruiswerk naar beneden kunnen klimmen? Wanneer je duizelig werd, en viel, met je hoofd op het hardsteenen voetstuk, dan was je dood. En als je in het water viel, dan was je ook dood. Van dertig meter hoog in 't

water, dat overleefde je niet, al zwom je nog zoo goed Ze zouden een van de bootjes losmaken, die aan de stalen ringen van het voetstuk gemeerd lagen, en naar het lijk gaan zoeken, wanneer 't tenminste uit zichzelf niet boven kwam. Bootjes waren er genoeg. De groene haven was er vol van. Overal steigers, met hun witte planken, die schitterden in de zon, en aan weerszijden rijen bootjes, klein als schelpen, die een kind op het strand naast elkaar gelegd heeft; groene, blauwe, gele en paarse; maar alle kleuren zagen er uit alsof ze half weggewasschen waren. Gek, de haven was groen en de zee blauw, zoo ver je kijken kon. Nu wordt de tweede loopplank ingehaald. Straks is hij weg, ik zal verdrietig zijn, ik ga naar dat kroegje halverwege de haven, waar ze lekkere wijn hebben. Wat staat er op die roodgeschilderde muur? Cap Corse... Zoo heet het eiland waar André naar toe gaat, en de wijn heet ook zoo. Zouden er werkelijk bandieten zijn, zooals André vertelt? Van die scherpschutters, die nooit missen?

Er klonk een schot. Hij pakte de stalen leuning. Zijn knieën sloegen tegen elkaar. Met één sprong was hij aan de andere kant van de brug, waar de Palma lag, onder 't fort. Er renden troepen menschen, klein en zwart, net vliegen over een tafel, waar suiker gemorst is. Er waren uniformen bij, en ineens zag hij een straal vuur en een wolkje rook van een van de uniformen wegspringen, en vlak daarop tetterde het schot. Aan

boord van de Palma klonk geschreeuw. De loopplanken lagen weer, en er stonden agenten. ...drie ...zeven ...acht. André! Hij zag beenen over de trappen vliegen. Stommeling die hij was! Hij rende terug, tot waar hij alle trappen zien kon, die schuin in de stalen beenen van de pijler stonden. Daar ging André! De loopbrug trilde. Het zweefveer schoot los. De trolleys liepen onder hem door, naar de overkant. Hij rende weer naar de reeling. Er stonden uniformen op het veer! Ze zouden hem aan de andere kant opvangen! Hij moest ze tegenhouden! De stalen balk sneed in zijn maag, en hij liet zich pardoes op de planken vallen, sloeg zijn handen tot een trechter, en brulde schor en loeiend: - André! Vladja! Hier heen! André! - en rende toen huilend met gebalde vuisten naar 't andere eind. Hij liep tegen een heer op met een dophoed die een foto nam. Het toestel kletterde over de planken. Hij bleef hijgend staan. Hij hoorde hoe de heer zei: - kunt U niet iets minder ruw zijn? - en hij moest lachen. De eerste die de trap opkwam zou hij naar beneden slingeren. Hij draaide zich snel om. Er klonk weer een schot. De heer was verdwenen. Waarom was André er nog niet? Vochten ze soms aan de andere kant?

Hij rende weer terug, en keek diepgehurkt naar de schuine trappen aan zijn kant. Er kwamen agenten naar boven; een heele rij, zes... acht... tien... Dat waren die van de boot natuurlijk. De treden waren smal, en aldoor struikelden ze.

Hij draaide zich met een ruk om. André! Midden op de brug! Agenten achter hem! En ineens, als een loeiende stier, vloog hij schreeuwend in sprongen de brug over, op zijn vriend toe.

...André rende op de voorlaatste trap. Hij was ze er vier vooruit. Er was niemand op de brug op dit vroege uur, en met die wind. De kogels floten door het staalwerk. Hij had er maling aan. Zijn vuist sloot zich rond de revolver, die hij aan de eerste gendarme ontrukt had, terwijl hij hem kapseizen liet. Was dat Vladja's stem? Waarom is die stommerd niet regelrecht naar 't station gegaan? Laat hij zich met zijn eigen zaken bemoeien! Trouwen moet hij! Als hij één vinger uitsteekt, dan schiet ik hem een kogel in zijn beenen. Halverwege de brug is een bank. Weet ik van vroeger Daar ga ik staan. Zes schoten. Zes kerels. Dan... de guillotine. Of zes keer er naast... Geen guillotine, maar levenslang... In een flits zag hij de blauwe zee achter de staalbalkkruisen, waar hij zich hijgend aan opheesch. Zijn beenen deden pijn. Achter de kabels die langsvlogen maakte de zon groot vuurwerk in het water. Ik schiet! En spring! De haven is diep! Een sprong in zee! Een sprong in de zon! Een sprong in de vrijheid! Alweer Vladja's stem. Opeens stilte. Geen schoten meer. Alleen trappelende voeten. Nog een trap. Hij drukte de elleboog tegen zijn zij. Omspringen en schieten, een tiende seconde werk. Zes zullen er aan gaan. Hij sprong op de brug. In de verte stond Vladja! Deksel! Hij wil

de kerels die van de andere kant komen tegenhouden. De stommeling. Hier zijn ze vier trappen achter. Een halve minuut. Ik heb de tijd. Hij wandelde kalm de brug op. Daar was het fort... De borstwering. Schildwachten. Een, twee, drie, vier, zes. Daarachter de zee, en de wolken die de horizon bezeilden. Vrijheid! Wat was het leven? Een schot, een kus, een messteek, en dan de nacht. Een lach, en een kreet, en een snik. Waarom niet enkel een lach?

Opeens kreeg hij het gevoel dat hij in Parijs gehad had als kleine jongen, toen hij aan zijn vader gevraagd had: - Vader, waarom draven al die menschen zoo? Iedereen had gelachen, maar nu kreeg hij dat gevoel weer. Waarom renden al die agenten? Waarom zaten ze niet rustig in de zon, en lieten de bries door hun snorren waaien? Waarom al die drukte? 't Is een grap, ze houden me voor de gek... Ik moet meedoen, en ze ook voor de gek houden... Vladja kwam links aanrennen. Hij loeide als een stier. De agenten kwamen zwijgend van rechts. Hij sprong op de leuning. Zijn linkerhand greep een draagkabel. Zijn been zwaaide boven het fort heen en weer. Wat brulde die Vladja! Kalm toch jongen, 't is maar een grap! Ze zullen je niet hebben mannetje, netjes blijven zal je! Alleen ik speel voor roover, al die anderen spelen voor agent, jij ook, of je wilt of niet. Maar toch zullen ze me niet hebben...

Hij hief de revolver omhoog, met de loop tegen

de zon. Hij schreeuwde: - Sentinelle numéro un, garde à vous! - Het schot ging af. De schildwacht schoot overeind. - Sentinelle numéro 2, garde à vous! - Kijk ze in de houding schieten! Ik sterf met eerbetoon! - Numéro 3, garde à vous. Salueer voor de moordenaar! Paf! Numéro quatre... cinq... six...

Hij sprong. De havenpijler schoot grijs langs hem heen. Een... twee... drie vierkanten staal. Een gouden zon in het groene water. Vladja, Lucienne, Moeder Gods. Moeder, Vrijheid...

De voorste inspecteur zag André vrij op de smalle stalen balk staan, kalm schietend, tusschen loeiende kreten door. Net zooals de circuskoning die hij gezien had; die los in het zadel staand, op blinkende zilveren ballen schoot die door de nok van het dak zweefden. Zes schoten drukte hij af, en elk schot ging recht naar de zon. De agenten stonden stil, de revolvers, sabels en gummiknuppels sliepen in hun werklooze handen. Ineens, als had er een bevel geklonken, stortten ze zich op de stalen leuning. De kerel viel, de voeten vooraan, alsof de stalen balk ineens wegbrak. Een uniformpet duikelde hem achterna. Halverwege het water smakte het lichaam om, en schoot pijlsnel de zonneribbels binnen, het hoofd vooraan. Meteen stieten er twee bootjes van het hardsteenen pijlervoetstuk af, met dreggen, die donker in 't water plasten. De kerel in 't wit die hun had willen helpen stond nu

kalm en gedwee tusschen twee agenten. Hij huilde.

Dikwijls, in lange najaarsnachten, was Vladja treurig wanneer hij aan André dacht. Maar het zou de gevangenis geworden zijn, en André had zelf gezegd dat de dood beter was. En overdag kon hij niet aan de dood denken. De hemel was bijna altijd blauw, en er viel veel te snoeien en te wieden, en Alice zat tegenover hem aan tafel. Hij had nu geld voor twee koeien bij elkaar, maar teruggaan naar de oude kleppermolen aan de beek deed hij zeker niet. Nooit meer. Overal waar werk was, en brood, en eerlijk zweet, en brandende zon, en een vrouw die van je hield, daar was leven.

EINDE.

Puy St. Reparade-Marseille-Parijs Sept. 1930. Amsterdam - Wassenaar - Praag - Stôla - Berlijn - Zdiar - Radstadt - Gnadenalm - Ausservillgraten - Parijs - Wassenaar Februari-Juni 1931.